s

MARIAN VOICU

FAKE NEWS POPULISM

Marian Voicu lucrează de peste 20 de ani în televiziune şi radio, ca moderator şi producător. Timp de zece ani a realizat filme documentare pentru TVR despre comunităţile româneşti - de la istroromâni şi aromâni până la românii de peste Bug şi cei din Federaţia Rusă. Este primul jurnalist român care a filmat în Sudan, Uganda şi Siberia. între 2008 şi 2010 a realizat Interviurile Europa FM. Afost manager de proiect la Radio România Chişinău.

A primit mai multe premii naţionale şi internaţionale, cel mai recent fiind Medalia de aur din partea Asociaţiei Corespondenţilor ONU (2015), pentru documentarul *Exodul: O tragedie siriană.* A fost decorat cu Ordinul Naţional „Serviciul Credincios" în grad de cavaler.

Printre cele mai recente filme documentare se numără *Torna, torna, fratre! Istoria aromânilor spusă de ei înşişi* (2015) şi *BreakingFakeNews! Războiul de după războiul*

MARIAN VOICU

MATRIOSKA MINCINOŞILOR

FAKE NEWS, MANIPULARE, POPULISM

HUMANITAS
BUCUREŞTI

Redactor: Andreea Niţă
Coperta: Ioana Nedelcu
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
DTP: Emilia lonaşcu, Carmen Petrescu

Tipărit la Monitorul Oficial R.A.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
Voicu, Marian
Matrioşka mincinoşilor: fakenews, manipulare, populism /
Marian Voicu. - Bucureşti: Humanitas, 2018
Conţine bibliografie
1SBN 978-973-50-6131-9
3»

EDITURA HUMANITAS
l'inţnPri'Hci Libere 1, 013701 Bucureşti, România lei oui 40H 83 50, fax 021 408 83 51
www.hunmnitaB.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: [illegible] 311 23 30

CUPRINS

Partea a II-a

ÎN LABIRINTUL MINCIUNILOR

Partea a III-a

CINE CONTROLEAZĂ ADEVĂRUL?

INDEX DE TERMENI (în context *fakenews):*

Aftliafi Kremlinului: Finanţaţi sau controlaţi de guvernul rus.

Bot (engl.): Agent software automatizat care interacţionează cu serverele, rulează sarcini simple şi repetitive, construit pe principiul reţelelor neurale, dotat cu un anumit grad de inteligenţă artificială.

Bot social (engl.): Agent software care interacţionează cu utilizatorul uman în limbaj natural, având capacitatea de a mima comportamentul din mediile sociale.

Bule sociale (bule filtru): Stare de izolare intelectuală provocată de furnizarea de către motoarele de căutare şi reţelele sociale a unor informaţii asemănătoare celor accesate anterior.

Camere cu ecou: Mediu în care o persoană este expusă doar la opinii sau convingeri care coincid cu cele proprii, ceea ce duce la consolidarea propriilor credinţe şi rezistenţă faţă de cele diferite.

Control reflexiv: Procesul specific prin care este imitat raţionamentul sau comportamentul posibil al inamicului, determinându-l să ia o decizie nefavorabilă pentru el.

Cyborg: Agent software semiautomatizat.

Dezinformare: Informaţii false sau distorsionate care au fost construite atent, fiind introduse în secret în sistemul de comunicare al adversarului pentru a înşela fie decidenţii, fie opinia publică. (Propagandă neagră, pop.)

Distorsiune de confirmare (ConfirmationBias, engl.): Tendinţa de a procesa prin căutare sau interpretare

*) încă nu există o expresie acceptată unanim în limba română. Mai sunt întâlnite variante precum prejudecată de confirmare, confirmare subiectivă a convingerilor sau

Dreaptă naţionalistă'. Grupări sau indivizi care manifestă vederi xenofobe, care caută să definească şi să apere o naţionalitate „adevărată" de elementele care ar putea să o corupă.

Extremă dreaptă: Grupări sau indivizi caracterizaţi prin naţionalism, rasism, xenofobie, favorabili autocraţiei sau unui stat puternic care să îi protejeze de „elementele alogene".

Extremă stângă: Grupări sau indivizi caracterizaţi prin concepţii antiglo- balizare, antifascism militant, anarhism, anticapitalism, anti-NATO, procomunism.

Fakenews (engl.): Informaţii fabricate, distorsionate sau trunchiate, diseminate în presa tradiţională şi cea alternativă, precum şi în reţelele sociale de către un stat sau o organizaţie, având un buget, o strategie şi o ideologie, cu scopul de a adânci tensiunile sociale existente şi a crea confuzie.

Kompromat (rus.): Informaţii compromiţătoare folosite pentru a şantaja, discredita sau manipula pe cineva, de obicei în scop politic. Termen format prin telescopajul cuvintelor *compromiţător* şi *material.*

Lumea Rusă: Concept geopolitic de natură *soft power* prin care se urmăreşte promovarea la scară globală a limbii, culturii şi civilizaţiei ruse în lume, precum şi susţinerea etnicilor ruşi şi a rusofonilor din afara Federaţiei Ruse, în cooperare cu Biserica Ortodoxă Rusă.

Maskirovka (rus.): Distorsionarea percepţiei inamicului privind propriile capacităţi şi obiective (ad litteram - înşelătorie, camuflaj).

Măsuri active: Acţiuni militare, insurecţii, spionaj, sabotaje, asasinate, stimularea deliberată a tulburărilor sociale.

Metanaraţiune fake: Modalitatea de a relata prin naraţiuni *fake,* capacitatea acestora de a se regenera în metastructuri autonome.

Metalimbaj fake: Sistem lingvistic care permite analiza structurii şi simbolurilor limbajului *fake.*

Naraţiune fake: Structură narativă construită atent, ca vehicul pentru *fakenews.*

Presă alternativă: Presa online sau offline care este produsă independent şi care oferă puncte de vedere alternative faţă de presa tradiţională.

Război informaţional: Instrumentalizarea informaţiei ca armă prin campanii de *fakenews* împotriva unui stat, cu scopul autodezorga- nizării şi autodezorientării adversarului, asociat războiului hibrid.

Sat Potemkin (Potemkinskaiaderevnia, rus.): Construct fals, menit a înşela. Se spune că prinţul Grigori Potemkin a ridicat în calea împărătesei Ecaterina cea Mare sate de decor, ca s-o păcălească, cu ocazia vizitei acesteia în 1787 in noile teritorii cucerite, care vor deveni Noua Rusie.

Speţpropaganda (rus.): Operaţiuni de informaţii multidisciplinare instrumentalizate militar de serviciile de informaţii ruse în războiul informaţional. Termen format prin telescopajul cuvintelor *propagandă* şi *specială.*

Ştire falsă (Misinformation, False News, engl.): Informaţie lipsită de acurateţe, care nu corespunde faptelor, generată fără intenţie sau cu intenţie pentru a aduce venituri financiare, care nu are la origine o ideologie sau strategia unui stat.

Temniki (rus.): Editori care controlează fluxul *fakenews,* în numele şi în beneficiul Kremlinului.

Trol (în context fakenews): Persoană plătită pentru a

INTRODUCERE

Pentru Occident, epoca *FakeNews* a început în 2016, odată cu Brexitul şi alegerile prezidenţiale americane, ceea ce ar putea fi semnul unei uimitoare inocenţe. Cu cel puţin trei ani înainte, odată cu izbucnirea protestelor proeuropene din Kiev, Kremlinul a declanşat o adevărată campanie de *fakenews,* propagandă şi dezinformare. După anexarea Crimeii şi războiul din Donbas, campania a căpătat caracteristicile unui război informaţional în toată regula. Occidentul a fost surprins, încercând să înţeleagă dacă e vorba de un nou tip de război hibrid. Vom vedea însă că *fakenews* reprezintă expresia modernă a unor vechi practici sovietice instituţionalizate în cadrul armatei şi poliţiei secrete, devenind apoi temelia statului sovietic însuşi.

Vladimir Puţin avea să traseze liniile de forţă ale viitorului război informaţional în discursul rostit la Clubul Valdai în 2013, un adevărat îndreptar al dezinformării şi propagandei împotriva Vestului. Naraţiunile Kremlinului sunt declinate atât pe continentul european, cât şi pe cel american: Europa se dezintegrează, într-o mişcare centrifugă din ce în ce mai puternică, statele naţionale revoltându-se împotriva planurilor Bruxellesului de a le transforma în colonii; mişcările de stradă sunt tot mai numeroase; UE este condusă de un lobby secret pedofil care smulge copiii din braţele familiilor lor şi

Europa; oligarhia mondială (al cărei exponent este Soros) finanţează revoluţii colorate pentru a confisca puterea prin lovituri de stat; democraţia populară este atacată de statul paralel etc.

în acelaşi timp, Rusia este apărătoarea valorilor tradiţionale, singura care poate salva Occidentul, aşa cum l-a salvat şi de fascism prin jertfa din Marele Război pentru Apărarea Patriei, pe care revizioniştii occidentali o neagă azi. Marea Rusie va zdrobi homosexualitatea, terorismul musulman, fascismul renăscut, protejând civilizaţia creştină de migraţie şi „aşa-numita“ corectitudine politică - instrumente ale forţelor oculte care vor să conducă omenirea. Este discursul comunist al „Luptei pentru pace", reformulat. De data aceasta, ne avertiza Puţin la Clubul Valdai, pericolul e uriaş, căci Occidentul decadent pune credinţa în Dumnezeu şi credinţa în Satana pe acelaşi plan. Este ora astrală şi doar Moscova poate interveni.

Kremlinul afirmă că modelul democraţiei liberale occidentale este disfuncţional şi perimat, iar viaţa e mai bună în Rusia, în pofida sancţiunilor impuse în mod nedrept de Vest. Poate că, pe ici, pe colo, mai există sărăcie în Rusia, pare a spune Puţin, dar măcar ruşii trăiesc într-o ţară măreaţă, iar măreţia are un preţ. Dacă Rusia nu se poate întări, atunci poate slăbi Vestul. Puterea, în fond, este relativă.

Naraţiunile *fake* privesc nu numai viitorul, ci şi trecutul. Pentru Kremlin, trecutul este impredictibil. Contestarea istoriei Marelui Război pentru Apărarea Patriei, a rolului de eliberatori al sovieticilor, este o trădare, indiferent de ce parte a frontierei ruse te-ai afla. Atacarea Finlandei, ocuparea ţărilor baltice şi a Basarabiei, participarea la dezmembrarea Poloniei sunt pentru Kremlin naraţiuni alternative, duşmănoase, revanşarde. Istoria *fake* este o variantă

a creşte vânzările, a crea audienţă sau trafic web, vorbim de *false news* şi *misinformation.* în cazul unei campanii de generare şi propagare de informaţii fabricate, care implică o strategie, un buget şi o ideologie, îndreptată împotriva unui individ sau unei comunităţi, vorbim de *fakenews* şi *disinformation.* Atunci când această campanie este îndreptată împotriva unui alt stat, este vorba de *război informaţional.* Vom folosi aşadar termenul *fakenews,* şi nu pe cel de *ştiri false,* acolo unde este cazul, pentru a face distincţia care nu operează în limba română. Mai mult, în prezent, lumea academică occidentală dezbate asupra termenului ştiinţific care va defini cel mai bine fenomenul, existând un consens în ceea ce priveşte golirea de conţinut a sintagmei *fakenews.*

Până la începutul anului 2017, cei mai mulţi universitari, jurnalişti şi analişti militari din lumea anglo-saxonă tratau fenomenul *fakenews* şi cele două evenimente amintite mai sus, Brexitul şi alegerile prezidenţiale americane, fără a face vreo legătură majoră cu Rusia. între timp, au apărut informaţii solide din anchetele investigatorului special Robert Mueller, Congresului american şi Parlamentului Marii Britanii, din rapoartele serviciilor de informaţii şi din anchetele jurnaliştilor.

în acest volum vom documenta dezinformarea, propaganda şi ştirile *fake* generate şi propagate de Kremlin în estul Europei şi în Occident şi care vizează evenimente majore cum sunt alegerile, dar şi operaţiunea care are ca scop destabilizarea societăţii occidentale, exploatarea faliilor sociale existente, pentru a crea confuzie, nemulţumire, schimbări sociale.

Vom vedea că există un vocabular și o sintaxă,

americană, suprematiştii albi şi neonaziştii, discursul fiind acelaşi cu cel al liderilor autoritarişti şi populişti.

Fakenews provoacă distorsiuni în ţesutul social şi în etosul democraţiilor liberale, fiind un simptom al populismului. Pentru regimurile autoritariste, presa nu reprezintă dreptul oamenilor de a fi informaţi corect, ci mai degrabă dreptul statului de a minţi. *Fakenews* au devenit motorul unei noi realităţi, expresia unei noi epoci, cea a postadevărului. Militarii văd aici o nouă expresie a războiului hibrid, mediul academic vorbeşte despre poluare informaţională, filozofii văd o schimbare de paradigmă a comunicării, iar psihologii identifică un nou tip de tulburare psihică - tulburarea informaţională.

Campaniile de *fakenews* sunt gândite pentru a semăna neîncredere şi confuzie, pentru a adânci faliile socio-culturale folosind tensiunile etnice, rasiale şi religioase. Studiile ştiinţifice demonstrează că expunerea la *fakenews,* dezinformare sau teorii ale conspiraţiei duce la alterarea percepţiei şi luarea unor decizii în consecinţă.

Dieta informaţională zilnică este din ce în ce mai dificilă - ce e adevărat şi ce e fals înjur? Cine e arbitrul adevărului? Fiecare poate crede ce vrea, îşi poate construi realitatea pe care o doreşte, din informaţiile pe care le selectează, conform teoriei distorsiunii de confirmare. Trăim în camere cu ecou, suntem alimentaţi cu *fakenews* care ne sunt livrate de motoare informaţionale uriaşe. Reţelele sociale au devenit reţele ale radicalizării sociale.

Odinioară, liantul social în configurarea comunităţilor şi societăţilor omeneşti îl constituiau miturile. în absenţa lor, apar antimiturile, în locul naraţiunilor - antinaraţiunile, în locul adevărurilor -

native vorbesc mai degrabă despre ceea ce ne deosebeşte şi ne desparte.

Cum s-a ajuns la apetenţa colosală pentru ştirile fabricate, mincinoase? Ceea ce contează astăzi, în epoca postadevăr, nu mai este informaţia, ci emoţia. Iar adevărul alternativ, aşa cum îi place administraţiei Trump să-i spună minciunii, este cel mai bun vehicul pentru emoţie în media de astăzi. Comunicarea nu mai este de tip mecanic, ci un ritual fondat pe reprezentarea credinţelor comune. Vizionarea unui talk-show politic nu mai ţine de informare, ci de participarea la un adevărat serviciu religios comun virtual - un act public, un act ritual, un act dramatic.

Chiar dacă dezinformarea instituţionalizată este veche de cel puţin o sută de ani, noutatea este adusă de reţelele sociale, care propagă exponenţial /a&e-ul, permiţând celulelor de propagandă să se multiplice malign în corpul sănătos al societăţii virtuale. Mesajul *fake* generat cu intenţie este repostat de armatele de troli şi boţi implicate în războiul informaţional.

Ecosistemul informaţional contemporan nu a fost creat pentru a produce dezinformare, însă structura platformelor sociale permite capitalizarea răspunsului emoţional, în defavoarea celui raţional. Mintea noastră a fost dintotdeauna un câmp de luptă pentru diferite forţe sociale, dar niciodată numărul celor care luptă pentru controlul gândurilor şi sentimentelor noastre nu a fost vreodată atât de mare.

Asistăm la naşterea unui model predictiv de personalitate care i-a permis companiei Cambridge Analytica să creeze profilurile psihometrice ale tuturor alegătorilor din SUA, actualizate automat cu

va mai exista un război al ideilor candidaţilor, diferenţa o vor face precizia profilurilor psihometrice şi viclenia *fake*netos-urilor. Va fi un război informaţional în toată regula, un război al inteligenţei artificiale.

Uniunea Sovietică a hipnotizat Occidentul timp de 74 de ani cu forţa sa gigantică, sfârşind prin a se autosugestiona. Satele de decor construite de Grigori Potemkin pentru a o păcăli pe Ecaterina cea Mare, aşa-numitele sate Potemkin, au devenit un Hollywood sovietic post-Cemobîl. Radiaţiile ucigaşe continuă să scape de sub lespedea uriaşă de beton de la Pripiat, tot aşa cum propaganda naţional-comunistă a lui Ceauşescu continuă să creeze iluzia unui popor dac care a inventat limba latină. Puterea sovietică era goală pe dinăuntru. O butaforie putredă din care au mai supravieţuit, ici-colo, statuiie-clonă ale lui Lenin. Va reuşi regimul lui Puţin să repopuleze nu numai Rusia, ci şi Lumea Rusă cu sate Potemkin?

Alunecarea Occidentului spre populism este sprijinită de Rusia. Regimul autoritarist de la Kremlin rezonează cu Trump şi Erdogan, Le Pen şi Farage. Pentru Puţin, Rusia este o cetate asediată de Gayropa şi Ucraina fascistă, infiltrată de ONG-urile lui Soros, de lobby-ul european al pedofiliei camuflat în corectitudinea politică şi drepturile omului. Pentru Donald Trump, America este o cetate asediată de mexicani violatori, traficanţi de droguri, terorişti musulmani şi propovăduitori ai vaccinării obligatorii. în abisurile acestui metavers al minciunii se găsesc armate de troli şi boţi, iar extrema stângă şi extrema dreaptă defilează împreună virtual. Un ecosistem transnaţional, născut din viclenia regimurilor iliberale şi frustrările unei clase de mijloc occidentale aflate în căutarea unor noi mituri.

S-ar putea îndrepta şi România către un regim iliberal? Apariţia metanaraţiunii şi metalimbajului

Episoadele din istoria recentă a României - Revoluţia, mine- riadele şi evenimentele de la Târgu Mureş din martie 1990, sunt revizitate în acest volum din perspectiva acestui aparent nou fenomen. Deşi preced declanşarea *fakenews,* ele sunt dovada perpetuării practicilor regimurilor comuniste de a instrumen- taliza dezinformarea. Revoluţia română ar putea fi astfel primul război hibrid împotriva propriului popor, aşa cum înţelegem astăzi acest termen.

Instituţiile care produc consens în aflarea adevărului - presa, universităţile şi justiţia - sunt atacate constant în România. Iar criteriile care atestă democraţia liberală — respectarea legilor, responsabilizarea aleşilor în faţa alegătorilor şi încrederea în generarea prosperităţii - abia mai sunt îndeplinite.

Nu putem forţa o apropiere între discursul Moscovei (promovat, printre alţii, de RT şi Sputnik în afara Federaţiei Ruse) - pericolul Europei incestuoase, pedofile şi gay, lăcomia marilor corporaţii, deturnarea suveranităţii naţionale de către oamenii lui Soros — şi cel al guvernării PSD-ALDE (promovat, printre alţii, de Antena 3 şi România TV) - transformarea României într-o colonie UE, sponsorizarea protestelor antiguvernamentale din 2017 de către companiile multinationale.

Partea I

RĂZBOIUL RECE AL DEZINFORMĂRII

„întrucât regimul este captiv propriilor minciuni, trebuie să falsifice totul. Falsifică trecutul. Falsifică prezentul şi falsifică viitorul. Falsifică statisticile. Pretinde că nu are în subordine un aparat poliţienesc omnipotent şi lipsit de scrupule. Pretinde că respectă drepturile omului. Pretinde că nu persecută pe nimeni. Pretinde că nu îi e teamă de nimeni. Pretinde că nu pretinde nimic."

VÂCLAV HAVEL

1.

CUM A ÎNCEPUT „NOUL RĂZBOI RECE“?

PRINTRE FALDURILE CORTINEI DE FIER

Suntem în noiembrie 2013. Am sosit la Vilnius, în preziua Summitului Parteneriatului Estic. Ninge potolit. Pe drumul de la aeroport spre oraş, o zăresc cu coada ochiului pe Angela Merkel, pe un panou publicitar uriaş. Ne zâmbeşte, parcă ştrengăreşte, împart taxiul cu un jurnalist ceh care se recomandă Michael Svec, adăugând că acesta este chiar numele lui. îl simt cum tresare din când în când, în timp ce îşi anunţă soţia că a ajuns cu bine. Chiar dacă e născut în Plzen şi se gândeşte deja la berea albă pe care o vom bea mai târziu, dezinvoltura cu care taximetristul nostru nu ratează nici un semafor roşu îl amuţeşte. Suntem în Est.

Deocamdată, summitul pare a fi o nuntă fără mireasă — delegaţia ucraineană se lasă aşteptată. lanukovici nu a confirmat participarea până în ultima clipă, punându-i pe jar pe reprezentanţii Uniunii Europene. în schimb, delegaţia Republicii Moldova se anunţă a fi numeroasă. Se pare că va fi prezentă şi orchestra Lăutarii, iar la dineu se va bea vin moldovenesc. Moldovenii se pregătesc pentru nuntă şi ucrainenii pentru divorţ. Ce va înţelege oare cehul meu bonom din toate astea?

Miza e uriaşă pentru estul şi vestul Uniunii Europene, dar din motive diferite. Pragmatismului

promisiunile unui tânăr bruxellez îndrăgostit. Este pentru prima oară când oficialii europeni sunt puşi într-o astfel de situaţie, când *acquis-xA* şi *maproad-xA* nu sunt suficiente, când Uniunea trebuie să roage, să fie persuasivă, să improvizeze. Şi se vede că nu este încă pregătită pentru imprevizibilul postsovie- tic. „Pur şi simplu ei nu înţeleg ce se întâmplă aici", spune Svec, remarcând ignoranţa desăvârşită a oficialilor europeni în ceea ce priveşte spaţiul ex-sovietic.

Zvonul că lanukovici nu va semna Acordul de Asociere a provocat uluire generală. Discursurile pregătite cu mult timp înainte pentru ceea ce trebuia să fie un succes al Uniunii Europene au fost anulate în ultimul moment. Deşi schimbarea a adus un plus de sinceritate, tonul a fost acelaşi, de amărăciune şi frustrare. Subiectul nu a fost însă nici Ucraina, nici Moldova, nici Georgia, ci Rusia.

Oferta făcută de Bruxelles Kievului nu a convins - lanukovici vrea cash, pentru că Moscova a promis că va şterge datorii de 15 miliarde de euro şi va scădea preţul gazului. Şi asta înseamnă voturi pentru preşedintele care se vrea reales.

Pat Cox, fost preşedinte al Parlamentului European, a povestit, pe un ton stins, despre cele 25 de întâlniri pe care le-a avut cu lanukovici în ultimii ani. Despre surpriza produsă de declaraţia recentă a acestuia că Ucraina suspendă semnarea Acordului de Asociere. Şase ani de negocieri au fost anulaţi printr-un simplu anunţ. Ştefan Fiile, comisarul european pentru extindere şi politică de vecinătate, lasă să se strecoare o urmă de speranţă - poate că întâlnirile cu lanukovci din această seară vor schimba ceva? Americanii sunt pragmatici - „Banii sunt soluţia", ungurii, radicali - „Am putea spune că suntem în război cu Rusia, dar, ca fost oficial în Ministerul

este uitat. „îmi amintesc că acum aproximativ 25 de ani, când am fost pentru prima oară aici în Lituania, care încă facea parte din Uniunea Sovietică, dar cerea independenţă, ruşii au impus o blocadă economică totală, gaz, comerţ, totul... a fost foarte întuneric şi frig în acele zile aici", spune Bildt. „Am văzut aceste arme folosite pe scară largă împotriva Georgiei, Poloniei şi acum, din nou, împotriva Lituaniei."

Sikorski este mai reţinut. Investigaţia privind accidentul aviatic de la Smolensk, din 2010, în care şi-au pierdut viaţa preşedintele Poloniei, membri ai guvernului, Seimului, comandanţi ai armatei şi serviciilor de informaţii şi guvernatorul Băncii Centrale, nu se încheiase.

„Au existat momente grele şi pentru noi, când am fost intimidaţi, şantajaţi, ameninţaţi sau blocaţi!" spune Linkevicius. „Ca simplu individ, sunt dezamăgit de situaţia din Ucraina, fiindcă era un moment ce trebuia fructificat. S-a pierdut un tren important." Linkevicius ştie despre ce vorbeşte. Lituania, care importă din Rusia 99% din petrol, 80% din gaz şi 60% din electricitate, este supusă presiunilor Moscovei pentru a renunţa la găsirea unor alternative energetice.

Conferinţa comună de presă de a doua zi are loc într-o atmosferă funebră. De data aceasta nu e lalta, ci Vilnius. Faldurile noii Cortine de Fier cad printre ţările membre ale Parteneriatului Estic, în zgomotul bliţurilor.

Nu cred că l-am mai văzut vreodată pe Jose Manuel DurâoBarroso atât de supărat. Atât de supărat încât nici măcar nu a mai pomenit numele Rusiei, care a devenit doar „o anumită ţară". Barroso a acuzat, din nou, „presiunile din afara ţării" la care a

Liderul opoziţiei ucrainene, Arseni Iaţeniuk, cel care avea să fie prim-ministru, [illegible] pune presa pe jar: „Ianukovici este surd la voinţa poporului şi va pierde alegerile. Cei 100 000 de protestatari din centrul Kievului sunt doar primii dintre cei care vor ieşi în stradă împotriva sa." Suna profetic.

La dineul de gală oferit la finalul summitului, toată lumea era îngrijorată. Mulţimea de ucraineni adunată în faţa Palatului Marilor Duci ai Lituaniei a început să urle cu furie. Ceea ce ar fi trebuit să fie pentru ei un moment de sărbătoare s-a transformat într-un dezastru. Înăuntru sunt şefii de state şi de guverne ai ţărilor membre UE, precum şi ai ţărilor invitate să adere la Parteneriatul Estic - Merkel şi Hollande, Cameron şi Komorowski, Van Rompuy şi Barroso, Schulz şi Ashton, Aliyev şi Margvelaşvili, în fine, întreaga Europă. Ianukovici este şi el aici, dar peste câteva ore avea să zboare spre Kiev, temându-se să nu găsească porţile oraşului închise.

Apoi a început *Euromaidanul*. Restul se ştie: protestele din marile oraşe ucrainene, deschiderea focului împotriva protestatarilor şi uciderea a 96 de persoane. În [illegible] februarie 2014, Viktor Ianukovici anunţă că este de acord cu cererea manifestanţilor de a se organiza alegeri anticipate. Prea târziu. În 22 februarie, Rada Supremă îl destituie. În aceeaşi zi, la Harkov se întruneşte un congres care se declară gata să proclame Republica Malorus- sia (Rusia Mică). 10 000 de etnici ruşi se strâng în faţa clădirii, Ianukovici este în oraş, dar nu participă la întrunire. A doua zi, Vladimir Jirinovski, liderul Partidului Liberal Democrat din Rusia, declară la un miting în Moscova că partidul său va trimite voluntari în apărarea Rusiei Mici.

Puţin anunţă organizarea unor manevre militare în vestul Rusiei, [illegible] peste [illegible], care prevede[illegible] ameninţări teroriste la adresa securităţii naţionale" şi îi ordonă ministrului apărării, Serghei Şoigu, să pună armata în stare de alertă. Şeful diplomaţiei americane, John Kerry, avertizează că o intervenţie în Ucraina ar fi o „greşeală gravă".[1]

În Crimeea, la Simferopol, peste 10000 de tătari participă la un miting, fluturând steaguri ucrainene şi strigând „Crimeea nu este Rusia". De la Sevastopol sosesc autobuze cu peste 5 000 de etnici ruşi. Au loc ciocniri între cele două tabere. „Europa!, Europa!, Europa!", strigă tătarii. „Rusia!, Rusia!, Rusia!", răspund ruşii.

Valentina Matvienko, preşedintele Consiliului Federaţiei, camera superioară a Adunării Federale a Rusiei, exclude scenariul unei intervenţii în Ucraina: „Nu avem dreptul şi nu putem interveni în afacerile interne ale unui stat suveran."[2] În acelaşi timp însă, pe Internet sunt difuzate imagini video în care camioane militare cu numere ruseşti intră în Ialta, încărcate cu soldaţi şi muniţie. Matvienko minţise. Din acest moment, maşina rusă de propagandă şi *fakenews* este pusă în funcţiune.

La trei luni după Summitul de la Vilnius, în 2 februarie 2014, [illegible] şi în Republica Moldova. Prin referendum, 98,9% dintre găgăuzi se exprimă în favoarea independenţei. Este doar un prim exerciţiu, înainte de pregătirea plebiscitelor care vor conta cu adevărat. În 16 martie, 96,7% dintre votanţi se pronunţă în favoare

*) A. Mohammed, „Russianmilitaryaction in Ukraine...", 6 mar. 2014. [2]) Canal 1, 28 feb. 2014, în KatriPynnoniemi, AndrásRácz (eds), *Fog of Falsehood. RussianStrategy of Deceptionandthe Conflict in Ukraine*, Institutul Finlandez pentru Relaţii Internaţionale, Helsinki, 2016, p. 95.

că s-a autosesizat în legătură cu „întâlnirea confideţială" de la Bălţi dintre başcanul autonomiei găgăuze, Mihail Formuzal, episcopul Marchel al Mitropoliei Moldovei, supusă canonic Patriarhiei Moscovei, liderul partidului Patrioţii Moldovei, Mihail Garbuz, şi alte persoane, care ar pune la cale un plan de destabilizare a situaţiei din Republica Moldova, înaintea semnării Acordului de Asociere cu UE. La şedinţă s-ar fi convenit o „revoltă a minorităţilor etnice la Comrat şi Bălţi împotriva autorităţilor legitime ale statului" şi un plan de răsturnare a puterii legale, prin rebeliuni armate, pentru a fi create două enclave separatiste - „Republica Populară Găgăuzia", ce ar urma să includă regiunile Bolgrad şi Ismail din Ucraina şi raioanele de sud ale ţării, şi „Republica Moldovenească de Nord", constituită din regiunea Cernăuţi din Ucraina şi raioanele de nord ale Republicii Moldova. Ulterior ar urma să fie constituită „Federaţia Moldovenească", formată din patru subiecţi: Republica Moldova (Chişinău), Republica Moldovenească Nistreană (Tiraspol), Republica Populară Găgăuză (Comrat), Republica Moldovenească de Nord (Bălţi).[1]

Cu două săptămâni mai înainte, başcanul declara publicaţiei turce *Milliyet-.* „Guvernarea vrea aderarea ţării la NATO şi UE. Noi şi poporul Transnistriei suntem împotriva acestor aderări."[2] Preşedintele Marii Adunări Naţionale a Turciei, Cernii Qigek, i-a sfătuit pe başcan şi pe supuşii săi să fie moderaţi şi constituţionali, să înveţe limba română şi pe cea maternă. Chişinăul a ridicat din sprâncene şi atât

*) „SIS s-a autosesizat referitor la «întâlnirea secretă»...". SIS. io iun. 2014: V Călugăreanu. „Moldova. în

2) „Mihail Formuzal, în presa turcă...", *Adevărul Moldova,* 5

SE AUDE TROMPETA DE LA KREMLIN

Sala este plină ochi, publicul pare hipnotizat. Camerele de televiziune surprind în contraplanuri bărbaţi şi femei de toate vârstele şi rasele. Mizanscena este gândită cu grijă - un muftiu alături de un preot ortodox, şefi de corporaţii lângă tineri intelectuali. în public se află şi câteva figuri ale opoziţiei, printre care KseniaSobciak, Ilia Ponomarev şi Vladimir Rîjkov. Ne aflăm la Clubul Valdai, este 19 septembrie 2013. Preşedintele Vladimir Vladimirovici Puţin ţine un discurs.

Clubul Valdai a fost fondat în 2004, luându-şi numele de la lacul Valdai, aflat între Veliki Novgorod şi Moscova, pe al cărui mal a avut loc prima reuniune. Veliki Novgorod este locul unde s-a născut Rusia. Prinţul Rurik s-a aflat aici cu trupele sale în sec. al IX-lea, chemat de slavi pentru a-i conduce. S-a născut astfel dinastia Rurik, cea care a condus statul rus vreme de 700 de ani şi a dat numele de „rus“. în 1862, din ordinul împăratului Alexandru II, aici a fost ridicat un monument de bronz de 60 de tone, pentru a aniversa un mileniu de la fondarea statului. Este şi locul de naştere al ortodoxiei ruse (aici se află catedrala Sfânta Sofia, ridicată în sec. al Xl-lea) şi al literaturii ruse (aici s-a descoperit prima carte, scrisă pe pergament din mesteacăn) şi s-a înfiinţat prima şcoală în limba rusă.

Clubul se doreşte a fi un spaţiu al elitelor din întreaga lume. Printre fondatorii Fundaţiei Valdai se numără Consiliul pentru Politică Externă şi Apărare şi Institutul de Stat pentru Relaţii Internaţionale din Moscova (MGIMO). Până acum, la reuniuni au participat peste 1 000 de reprezentanţi din 63 de ţări, din domeniul relaţiilor internaţionale, politică,

„Geografia Uniunii Economice Eurasiatice", „Crearea Noii Ordini Mondiale[1]', „Conflictul dintre globalizare şi identitate", „Conflictul dintre bogaţi şi săraci".

Iată ce spunea Vladimir Puţin, printre altele, în discursul său de 25 de minute din 2013:

> O altă provocare serioasă pentru identitatea Rusiei este legată de evenimentele care au loc în lume. Aici există atât aspecte de politică externă, cât şi aspecte morale. Putem vedea cât de multe state euro- atlantice îşi reneagă rădăcinile, inclusiv valorile creştine, care constituie fundamentul civilizaţiei occidentale. Neagă principiile morale şi toate identităţile tradiţionale: naţionale, culturale, religioase şi chiar sexuale. Implementează politici care pun semnul egalităţii între familiile lărgite şi uniunile de parteneri de acelaşi sex, credinţa în Dumnezeu cu credinţa în Satana.
>
> Excesele corectitudinii politice au atins punctul în care se discută la modul cel mai serios despre înregistrarea partidelor politice care au ca scop promovarea pedofiliei. In multe ţări europene, oamenilor le este jenă sau frică să vorbească despre afilierea lor religioasă. Sărbătorile sunt desfiinţate sau redenumite; esenţa lor este ascunsă, ca şi sensul lor moral. Se încearcă exportul agesiv al acestui model în întreaga lume. Sunt convins că aceasta deschide o cale directă spre degradare şi primitivism, ducând la o criză demografică şi morală profundă.
>
> Care ar putea fi cea mai importantă mărturie privind criza morală cu care se confruntă o societate umană dacă nu pierderea capacităţii de autoreproducere? Astăzi, naţiunile dezvoltate nu se mai pot reproduce nici măcar cu ajutorul migranţilor. Fără valorile creştinismului, ale altor religii ale lumii, fără standardele de moralitate create de-a lungul mileniilor, oamenii îşi vor pierde în mod inevitabil demnitatea umană. Considerăm că este natural şi drept să apărăm aceste valori. Trebuie să respectăm dreptul fiecărei minorităţi de a fi diferită, dar drepturile majorităţii nu trebuie să fie puse sub semnul întrebării. [...]
>
> în Europa şi în alte ţări, aşa-numitul „multiculturalism" este în multe privinţe un model

nu a dispărut. Şi-au păstrat nu numai autonomia internă şi identitatea culturală, ci şi spaţiul istoric.[1]

A urmat conferinţa de presă. Excedat de întrebările privind Siria, Libia, Ucraina şi Republica Moldova, Puţin decide să destindă atmosfera: „Dacă domnul Berlusconi ar fi fost gay, şi nu afemeiat, probabil că nimeni nu ar mai fi ridicat un deget împotriva lui şi nu s-ar mai fi aflat astăzi în boxa acuzaţilor", îi spune el lui Romano Prodi, fost prim-ministru al Italiei, stârnind hohote de râs în rândul ruşilor prezenţi în sală. „Rusia este pe drumul către democraţie. Tinerii vor să trăiască într-o democraţie funcţională, guvernată de legi", conchide el, zâmbindu-i KsenieiSobciak, jurnalista care avea să-şi anunţe cinci ani mai târziu candidatura la preşedinţia Rusiei, de dragul democraţiei şi al tatălui său, care îi fusese mentor politic lui Puţin. Preşedintele nu a spus însă o vorbă despre Alexei Navalnîi, aflat la puşcărie, şi nici despre membrele formaţiei PussyRiot, aflate în coloniile penitenciare din Siberia.

De data aceasta, discursul din septembrie 2013 s-a dovedit mai puţin interesant pentru presă. Titlurile au fost şterse, semn că editorilor nu li s-a părut un material grozav: „Rusia lui Puţin străluceşte la Summitul de la Valdai, în timp ce pedepseşte Vestul" (BBC), „Ortodoxia soft-power a Rusiei" (Camegie Council), „Puţin îi îndeamnă pe ruşi să se întoarcă la valorile religiei" *{Financial Times),* „Vladimir Puţin, o icoană a conservatorismului" *(The Atlantic).*

Miezul discursului lui Puţin avea să fie înţeles mult mai târziu, abia în 2014, după anexarea Crimeii şi declanşarea războiului din Donbas. Nu era vorba doar despre identitatea rusă, ortodoxie şi valori tradiţionale. Puţin trasase la Valdai liniile de forţă ale

INTRĂ ÎN SCENĂ „OAMENII POLITICOŞI“

în martie 2014, Crimeea este împânzită de afişe uriaşe. Imaginea este simplă şi puternică: în partea stângă, harta Crimeii era acoperită de o svastică, în cea dreaptă este acoperită de tricolorul Rusiei. Deasupra celor două hărţi scrie „în 16 martie alegem". Propaganda rusă prezintă anexarea Crimeii ca pe o luptă împotriva „fascismului". Va fi una dintre marile naraţiuni ale dezinformării Kremlinului pentru statele din vestul fostei Uniuni Sovietice.

Media rusă se dezlănţuise. „Fasciştii" luaseră puterea la Kiev, detaşamente de *karateii* (călăi) luaseră deja drumul Don- basului pentru a-i ucide pe rusofoni. Populaţia locală din estul Ucrainei este cuprinsă de o adevărată isterie.[1] Presa rusă compara anexarea Crimeii cu „a treia luptă de apărare a Sevasto- polului", iar războiul contra Juntei fasciste" de la Kiev era un nou Stalingrad.[2]

Cu două săptămâni mai înainte, în 22 februarie 2014, după evacuarea în secret a lui lanukovici în Rusia, Rada Supremă a Ucrainei decidea că preşedintele se „autoeliminase". Preşedintele Radei, OlexandrTurcinov, devenea preşedinte interimar, fiind fixate alegeri prezidenţiale anticipate pe 25 mai 2014. Kremlinul acuză o lovitură de stat.

în 26 februarie 2014, în Crimeea îşi fac apariţia tancuri, camioane acoperite cu prelată şi fără numere de înmatriculare şi celebrii „omuleţi verzi", cum le-a spus presa occidentală, pentru că erau îmbrăcaţi în

*) Detalii în Iuri Ruban, „«Marele Război pentru Apărarea Patriei», ca armă în războiul actual dus de Rusia împotriva Ucrainei", în StephaneCourtois şi Galia Ackerman (coord.), *Discursul politic rus de la al Doilea Răz-*

[2]) Fran90i.se Thom, „«Marele Război pentru Apărarea Patriei»: ingredientele unui mit", în S. Courtois, *op. cit.*

Moscova anunţă că 96,7% dintre alegători ceruseră alipirea la Rusia, prezenţa la vot fiind de 97%. în 17 martie 2014, Parlamentul Crimeii cere alipirea la Rusia. 24 de ore mai târziu, Puţin acceptă cererea.

Conform TSN.ua, citată de *Forbes,* Consiliul pentru Drepturile Omului de pe lângă preşedintele rus a publicat din greşeală adevăratele date privind prezenţa la vot: doar 34,2% din populaţie participase la referendum, din care doar jumătate votase cu adevărat în favoarea anexării.[1]

Moscova nu a permis prezenţa observatorilor internaţionali. Ca şi scrutinul din 1940 din Letonia, referendumul din Crimeea s-a desfăşurat sub ocupaţia armatei ruse. în 1940, anexarea ilegală a Letoniei se făcuse în două luni. Anexarea ilegală a Crimeii s-a făcut în două săptămâni.

în 18 martie, la două zile după referendum, în discursul rostit la Kremlin în faţa deputaţilor Dumei de Stat, membrilor Consiliului Federaţiei, şefilor regiunilor Rusiei, reprezentanţilor societăţii civile, dar şi a reprezentanţilor noii Republici a Crimeii şi Sevastopolului, Puţin expunea motivele anexării: Crimeea este locul unde a fost botezat prinţul Vladimir, cel care avea să creştineze „popoarele din Rusia, Ucraina şi Belarus", locul unde se află „mormintele soldaţilor ruşi a căror vitejie a adus Crimeea în Imperiul Rus“, locul unde se află Sevastopolul, „fortăreaţa care a servit drept loc de naştere pentru Flota Rusă a Mării Negre". Pe scurt, un loc care simbolizează „gloria militară rusă".[2]

Puţin nu îi uită pe etnicii ruşi din Donbas

*) P.R. Gregory, „Putin’s «HumanRights Council...“,
[2]) „Discursul preşedintelui Federaţiei Ruse", Preşedinţia Rusiei, 18 mar. 2014.

Puţin, aşa că, în mod „natural", ruşii din Crimeea au cerut ajutorul Rusiei, „pentru a le fi apărate drepturile şi vieţile". „Nu puteam să nu auzim aceste solicitări", spune preşedintele rus, „ar fi fost o trădare din partea noastră".

Iată ce spunea Joseph Goebbels în 12 martie 1938, citind la radio proclamaţia lui Hitler privind *Anschluss-ul:* „Reichul german nu va tolera ca germanii din această regiune să fie persecutaţi pentru că aparţin ţării noastre sau pentru că au anu-mite opinii. Trebuie să fie pace şi ordine. în consecinţă, am decis să ajut milioanele de germani din Austria cu resursele pe care le are Reichul. [...] Soldaţii noştri garantează că poporul austriac va avea în curând oportunitatea de a-şi determina viitorul şi soarta printr-un plebiscit."[1]

Coincidenţa tonului şi a mesajului nu denotă lipsă de imaginaţie, ci certitudinea eficienţei propagandei. Pentru VblodimirViatrovici, director al Institutului Ucrainean al Memoriei Naţionale, Puţin seamănă din ce în ce mai mult cu Adolf Hitler, „un alt profesionist al agresiunii". „Ne aflăm în faţa aceluiaşi discurs, indiferent că e vorba de Regiunea Sudeţilor sau de Don- bas.“, afirmă el.[2]

Presa rusă a inundat spaţiul audiovizual din Crimeea cu *fakenews* privind neonaziştii care ar fi preluat controlul asupra Ucrainei şi îi atacă sistematic pe etnicii ruşi şi pe rusofoni, care sunt majoritari în Crimeea. Ca urmare, mulţi localnici i-au întâmpinat cu uşurare pe „oamenii politicoşi", crezând cu adevărat că aceştia îi salvează de la epurare etnică.

*) „Die Proklamation des Fiihrers", *Gussinger Zeitung,* 20 mar. 1938, pp. 4-5- [2]) VolodimirViatrovici, „Miturile sovietice legate de al Doilea Război Mondial şi rolul lor în S. Courtois, *op. cit.*[3]) JillDougherty, *EveryoneLies: The*

ficţiune uimitoare de când Dostoievski a scris că formula «doi plus doi egal cinci» nu este lipsită de atractivitate".[1] Diplomaţia americană insistă că e vorba de trupe regulate ruseşti. Ministrul rus al apărării, Serghei Şoigu, susţine că e un „nonsens complet".

In aprilie, în timpul programului anual „Linia directă", în care vorbeşte cu cetăţeni din diferite regiuni ale Rusiei, Puţin ridică puţin cagulele de pe faţa „omuleţilor verzi", admiţând existenţa trupelor ruse în Crimeea. „Desigur, militarii ruşi au sprijinit forţele de apărare ale Crimeii"[2], spune el, insistând însă că aceştia erau acolo pentru a proteja vieţile etnicilor ruşi.

Televiziunea este foarte importantă pentru Moscova. Mesajele oficiale ale Kremlinului ajung prin reţelele de televiziune de stat şi private la peste 90% din populaţia fostei Uniuni Sovietice. Rusia 1, Rusia 24, Canal 1, RTR şi NTV încep propaganda. Dar Moscova este interesată şi de controlul mijloacelor de comunicaţie în masă din Ucraina, ca în orice operaţiune de ocupare a teritoriului inamicului. în oraşele din estul şi sudul Ucrainei, primul obiectiv al grupurilor proruse sunt turnurile de televiziune. *The Wall Street Journal* documentase ceea ce ar fi trebuit să fie o operaţiune acoperită a serviciilor de informaţii ruse de ocupare a turnului de televiziune din Slaviansk: „Oameni înarmaţi şi bine echipaţi, însoţiţi de tehnicieni specializaţi, au dezarmat gardienii, permiţând tehnicienilor să conecteze echipamente sofisticate de transmisiune prin satelit şi să înlocuiască canalele ucrainene cu cele ruse pro-Kremlin“.[3] Moscova trebuia să se asigure că are monopolul informaţiei.

Media controlată de ruşi prezenta naraţiunea conform căreia rusofonii erau atacaţi, fugind cu

executaţi cu sânge rece, svastici şi feţe desfigurate de ură, contribuind la instalarea unei panici absolute. Ruşii credeau că fiara fascistă omorâtă în urmă cu 60 de ani înviase şi venise să se răzbune. Ceea ce putea fi un film de ficţiune despre cel de-al Doilea Război Mondial era instrumentalizat ca o puternică naraţiune despre masacrarea ruşilor nevinovaţi de către ucraineni. Un sondaj realizat de Centrul rus independent Levada arăta că rata de susţinere a lui Puţin a crescut după debutul crizei din Ucraina până la 87% în iulie 2015, chiar dacă rubla rusească a căzut în urma aplicării sancţiunilor Occidentului şi a scăderii preţului petrolului.

In aprilie, grupuri înarmate proruse iau cu asalt clădirile guvernamentale din sud-estul Ucrainei. Puţin începe să numească această regiune „Noua Rusie“, termen istoric folosit de Imperiul Ţarist pentru regiunile anexate în urmă cu trei secole.

Aleksandr Dughin, considerat a fi ideologul Kremlinului, descria acest scenariu încă de la începutul anilor 1990, însă Occidentul nu îl luase în seamă: „A lăsa Crimeea «Ucrainei suverane» este imposibil, fiindcă aceasta va crea un pericol direct pentru securitatea Rusiei şi va provoca o încordare etnică chiar în Crimeea."[1] Iar prima declaraţie de război făcută de Lenin fusese cea împotriva Ucrainei independente, în decembrie 1917.[2]

Din martie 2014, online-ul începe să fie populat de site-uri care generează acelaşi tip de conţinut, o dezinformare care susţine aceleaşi naraţiuni ca şi presa offline pro-Kremin. Reţelele sociale din Est, Vkontakte şi Odnoklassniki sunt populate cu acelaşi tip de mesaje. *Social media* îşi începuse misiunea de a amplifica dezinformarea şi ştirile false ruseşti.

în decembrie 2014, Dmitri Kiseliov, numit de Puţin în urmă cu un an şef al Agenţiei Federale Ruse de

Europene, el era „figura centrală a propagandei guvernamentale ruse", aplicându-i-se măsuri restrictive de deplasare pe teritoriul UE, alături de alte 157 de persoane din Rusia, a doua zi după referendumul din Crimeea.[1] „Obiectivitatea nu există", le-a spus Kiseliov jurnaliştilor convocaţi. „Nu există vreo publicaţie în lume care să fie obiectivă. Este CNN obiectiv? Nu. Este BBC obiectiv? Nu. Obiectivitatea este un mit pe care ei ni-l propun şi impun." Era un moment important. Jurnaliştii trebuiau să înţeleagă ce li se cere. „Cred că s-a încheiat epoca jurnalismului distilat, detaşat", a mai spus Kiseliov, încheindu-şi discursul cu o ameninţare: „Dacă vă gândiţi să vă angajaţi în activităţi subversive care nu coincid cu planurile mele, vă avertizez încă de pe acum."[2]

Campania de dezinformare avea ca scop înşelarea locuitorilor Crimeii, discreditarea Kievului, dezorientarea şi demobilizarea populaţiei, după cum

’) „List of personsandentitiesunder EU restrictive measures over theterritorialintegrity of Ukraine“, Consiliul
[2]) Pentru argumente, vezi J. Dougherty, *op. cit.*[3]) D. DomainCoercion: The CurrentRussianArt of Strategy“, *ProliferationPapers,* nr. 54, nov. 2015.

2.
ÎNCEPE RĂZBOIUL PENTRU MINŢILE OAMENILOR

CE FEL DE RĂZBOI ESTE ACESTA?

In timp ce invazia Crimeii a fost aproape un exerciţiu-şcoală[1], în estul Ucrainei a fost declanşat un adevărat *război politic,* concept prin care George F. Kennan definise încă din 1948 politica externă sovietică din timpul Războiului Rece.

La sfârşitul lunii februarie şi începutul lunii martie 2014, etnicii ruşi pun în scenă proteste în mai multe oraşe din estul Ucrainei, cerând Moscovei să invadeze Ucraina. Unii dintre ei sunt „turişti protestatari" de dincolo de graniţă. Autobuze cu activişti sosesc concomitent din Rusia, oligarhii ucraineni din est nefiind străini de aceste manevre.

Cele mai ample mişcări proruse au loc la Doneţk, fosta bază politică a lui Viktor lanukovici, preşedintele destituit al ţării, şi în Harkov, al doilea mare oraş al Ucrainei, aflat la doar 25 de kilometri de frontiera cu Rusia. Aici, demonstranţii pro-Kiev şi cei proruşi s-au înfruntat pentru a pune stăpânire pe o clădire a administraţiei regionale, într-o luptă corp la corp. Doi oameni au murit şi o sută au fost răniţi. Mihail Ciuprikov, un moscovit de 25 de ani, urcă pe clădire şi ridică steagul rus. Ciuprikov se cazase la hotelul de peste drum cu un paşaport rus. Staţiile de televiziune de stat ruse anunţă că tricolorul rusesc a fost ridicat peste Ucraina. Misiunea permanentă a

*) M. Kofman, „RussianHybridWarfare...“, War on theRocks, 11 mar. 2016.

După anii de pace, după ce Occidentul încetase să mai vadă în Rusia o ameninţare, ci doar o piaţă, ocuparea Crimeii a venit ca un trăsnet, arătând „nulitatea militară a Europei", crede Alain Besangon.[1]

în noiembrie, Moscova propune Kievului un proiect de federalizare. „Ucraina este o ţară complexă nu numai datorită compoziţiei sale etnice, ci şi din punctul de vedere al formării sale", declară Puţin postului german ARD.[2] Un proiect de federalizare propune de câteva decenii şi Republicii Moldova, scenariu în care Transnistria, Găgăuzia şi Moldova ar urma să fie subiecţi cu drepturi egale în parlamentul de la Chişinău.

„Federalizarea este singurul leac împotriva ruperii Ucrainei, nu există alternativă", declară şi Victor Medvedciuk, un apropiat al preşedintelui rus şi lider al fracţiunii proruse Alegerea Ucrainei, care se opune integrării în Uniunea Europeană. Kievul a respins federalizarea, temându-se că aceasta va duce la desprinderea sudului şi estului ţării. în plus, o Ucraină federală, cu un est şi un sud proruse ar fi blocat orice negociere cu Vestul şi ar fi putut duce la o eventuală împărţire a Ucrainei de-a lungul principalei falii etno-lingvistice. Aşa cum s-ar putea întâmpla, de altfel, şi cu Republica Moldova.

A început astfel un conflict ciudat, pe care presa a ezitat mult timp să îl denumească război. Kievul vorbea de „terorişti", Moscova de „miliţii" şi „partizani", presa occidentală de „separatişti pro ruşi".

Nu numai presa occidentală este confuză în a denumi corect părţile angajate în conflict, ci şi NATO. „Rusia a folosit soldaţi proxy, forţe speciale nemarcate, intimidare şi propagandă, toate pentru a

’) V. Tismăneanu, „Foloasele kremlinologiei: Alain Besanşondeconstru- ieşte...“, Contributors, 18 mar. 2015. [2]) „RussianPresident Puţin saysUkraineneeds...“, TASS, 17 nov. 2014. [3]) „Doorstepstatementby NATO Secretary

Operaţiunile din Ucraina au lăsat impresia că Rusia folosea noi concepte ale conflictului armat. De ce a fost luată prin surprindere Alianţa Nord-Atlantică? Care este elementul de noutate strategică şi tactică? Arthur C. Clarke avertiza că tehnologiile avansate nu vor putea fi deosebite de magie. Ce anume este magic în războiul dus de ruşi în Ucraina? Să fie oare tocmai dezinformarea, propaganda, *fakenews?*

La rândul lor, ruşii îi acuză pe vestici că practică războiul hibrid prin „sponsorizarea" revoluţiilor „colorate". Acesta a fost pretextul pentru adoptarea unei noi strategii naţionale de apărare, care să prevină revoltele populare în Rusia. Este ironic că în ajunul aniversării a o sută de ani de la Revoluţia din Octombrie, Consiliul Rus de Securitate a comandat un studiu asupra „revoluţiilor colorate" pentru a preveni prin propagandă apariţia „stereotipului revoluţiei romantice", după cum declara Nikolai Patruşev, şeful Consiliului, în 2015[1]. Revoluţiile „colorate", spunea Serghei Şoigu, ministrul rus al apărării, „se transformă în revolte armate care sunt concepute în termeni militari, de la războiul informaţional la forţele speciale".[2] Moscova se temea că Alexei Navalnîi ar putea instiga la proteste masive în toată Rusia, aşa cum o făcuse în 2011-2012. Frica de revoluţii „colorate" a dus la crearea Gărzii Naţionale, care este comandată direct de Puţin.[3] Structurile de forţă ale Rusiei trebuiau să fie

') „«No chance of color revolution in Russia»...“, RT, 19

[2]) C. Flintoff, „Are «Color Revolutions» a New Front...".

[3]) R. McDermott, „Countering Color Revolution...“, *Eurasia* voi. 13, nr. 71, 12 apr. 2016. [4]) I. Berzina, „Color revolutions: Democra- tization, HiddenInfluence or Warfare?", nr. 1, 2014, Centrul pentru Securitate şi Cercetare Strategică, Riga; R. McDermott,

în comparaţie cu amploarea pregătirilor ruseşti de conflict". Pentru a descuraja Rusia, arătau experţii britanici, Occidentul trebuia să investească puternic şi pe termen lung sau va fi nevoit să abandoneze statele din prima linie.[1]

în noiembrie 2016, Parlamentul European acuză Rusia că duce un adevărat război hibrid „împotriva Uniunii Europene, a instituţiilor sale şi a tuturor statelor membre şi a cetăţenilor, indiferent de naţionalitatea sau religia lor"[2]. Est-europenii sunt cei mai speriaţi. Istoria le este încă proaspătă în memorie. Şi tonul americanilor devine din ce în ce mai dur. Consilierul pentru securitate naţională al preşedintelui american, generalul Herbert McMaster, afirmă că Rusia a iniţiat un „război de nouă generaţie", care foloseşte „subversiunea, dezinformarea şi propaganda prin intermediul criminalităţii cibernetice"[3].

Odată cu instalarea lui Trump la Casa Albă, poziţia SUA se schimbă. Se cere reînarmare şi investiţii în bugetele apărării, arătându-se că războiul hibrid pare să fie o scuză pentru ţările membre NATO care nu vor să investească în capabilităţi convenţionale de

’) KeirGiles, „Russia’s «New» Tools for Confrontingthe West. ContinuityandInnovation in Moscow’sExercise of
[2]) „Rezoluţia Parlamentului European din 23 noiembrie la comunicarea strategică a UE pentru a contracara terţe împotriva sa“ (2016/2030(INI)).[3]) B. Bender, „U.S. ArmyStudyThatTargetsMoscow", Politico, 14 apr. 2016; O. adviserMcMaster...". Aol. 12 dec. 2017. [4]) M. Kofman, *op.*
G. Hoffman, „The Rise of HybridWars“, Potomac Institute for Policy Studies, Arlington, dec. 2007. [6]) R. McDermott, „DoesRussia’s «Hybrid War» Really Exist?", *Eurasia Daily Monitor,* voi. 12, nr. 103, iun. 2013; D. Van Puyvelde, „Hybridwar - does it even exist?", *NATO Review Magazine,*

Realitatea a devenit o lume a oglinzilor în care suspectezi că orice decizie vrei să iei îţi este indusă, de fapt, în mod inconştient, de inamic. Rusia şi NATO se acuză reciproc că practică un război hibrid şi propun modificarea propriilor strategii militare pentru a face faţă noilor provocări. Şi unii, şi alţii se acuză că s-au angajat într-un război informaţional. Cine are dreptate? A început oare noul Război Rece?

RUSIA SCHIMBĂ REGULILE RĂZBOIULUI

Anul 2013 a fost important pentru reinventarea lui Puţin. în 2012 câştigase un nou mandat de preşedinte al Rusiei, care era acum de şase ani, după revizuirea Constituţiei.

în 27 februarie 2013 apărea în *Curierul Militar industrial,* o publicaţie destul de anostă din cauza jargonului militar şi a tonului propagandistic, un articol care avea să pună pe jar analiştii în securitate ai Occidentului. Cel care a sesizat primul importanţa acestui articol a fost Rob Coalson, de la Radio Europa Liberă. Dar asta abia în 21 iunie 2014.

Articolul se intitula *Valoarea ştiinţei în previziuni* şi era semnat de ValeriGherasimov, şeful Statului-Major General al Armatei ruse. Iată câteva extrase:

> în secolul XXI am văzut tendinţa de estompare a liniilor dintre starea de război şi cea de pace. Războaiele nu se mai declară şi, odată începute, se desfăşoară după un tipar necunoscut.
>
> Experienţa conflictelor militare, inclusiv cele legate de aşa-numi- tele revoluţii colorate din Africa de Nord şi Orientul Mijlociu, confirmă faptul că un stat înfloritor poate fi transformat în doar câteva luni sau chiar zile într-o arenă a conflictelor armate feroce, să devină victima intervenţiei străine şi să se scufunde în haos, catastrofă umanitară şi război civil.
>
> Desigur, ar fi mai uşor să spunem că evenimentele din „Primăvara arabă" nu sunt război şi prin urmare nu

> S-au schimbat chiar „regulile războiului". Rolul mijloacelor non- militare de atingere a obiectivelor politice şi strategice a crescut şi în multe cazuri acestea au depăşit puterea armelor în ceea ce priveşte eficienţa.
>
> Accentul metodelor de luptă a fost modificat în direcţia utilizării pe scară largă a măsurilor politice, economice, informaţionale, umanitare şi alte măsuri nemilitare - aplicate în coordonare cu potenţialul de protest al populaţiei.
>
> Toate acestea sunt completate cu mijloace militare cu caracter ascuns, incluzând acţiuni de conflict informaţional şi acţiuni ale forţelor de operaţiuni speciale. Utilizarea deschisă a forţelor, adesea sub masca menţinerii păcii şi a reglementării crizelor, este folosită doar într-o anumită etapă, în primul rând pentru atingerea succesului final al conflictului.
>
> Spaţiul informaţional deschide posibilităţi largi asimetrice pentru reducerea potenţialului de luptă al inamicului. în Africa de Nord am asistat la utilizarea tehnologiilor de influenţare a structurilor de stat şi a populaţiei cu ajutorul reţelelor sociale. Este necesar să se perfecţioneze activităţile în spaţiul informaţional, inclusiv apărarea propriilor noastre obiective.[1]

După ce Coalson a descoperit articolul, la mai bine de zece luni după publicare, deci după anexarea Crimeii şi invazia Ucrainei, textul a fost întors pe toate feţele de analiştii de securitate militară. Jurnaliştii au făcut rapid legătura între evenimentele care au avut loc în Ucraina şi ideile expuse în ziarul tipărit de VPK-News. Aşa a apărut sintagma „Doctrina Ghera- simov“, autorul acesteia fiind Mark Galeotti, directorul Centrului pentru Securitate Europeană al Institutului de Relaţii Internaţionale din Fraga.

Intr-adevăr, războiul din estul Ucrainei şi anexarea Crimeii nu s-au mai declarat şi s-au

[1]) ValeriGherasimov, „Tsennost’ nauki v predvidenii", *Voieno-promiş- leniikur’ier,* 26 feb. 2013.

Putea oare Gherasimov să revoluţioneze modul în care Rusia vede războiul în doar cele trei luni de când se afla la comandă? Putea în doar un an să treacă de la o prezentare în PowerPoint la aplicarea noii strategii în conflictul din Ucraina? Gherasimov nici măcar nu era recunoscut pentru dezvoltarea conceptelor de strategie militară.

Când s-au mai limpezit apele, după stabilizarea conflictului din Ucraina, unii analişti au fost de părere că documentul nu ar trebui numit nici doctrină, pentru că nu este un set de principii fundamentale, aşa cum s-ar defini doctrina în lexicul rus, şi nici „Gherasimov", pentru că ar trebui să fie creditat Makarov, predecesorul său în funcţia de şef de Stat-Major General.[1] în plus, războiul nu ar trebui să se numească hibrid, ci mai degrabă *război nonlinear* sau *război special,* pur şi simplu. (în februarie 2018, Mark Galeotti avea să afirme că, de fapt, „doctrina Gherasimov" nu există.[2])

Departamentul american al Apărării definea războiul hibrid în strategia militară naţională a SUA din 2015 ca fiind războiul în care „actori statali şi nonstatali combină tehnici, capabili- tăţi şi resurse pentru a-şi atinge obiectivele", dând ca exemplu de militari care îşi asumă o identitate nonstatală trupele ruse din Crimeea şi estul Ucrainei sau ISIS, în Irak şi Siria.[3]

De fapt, unele noţiuni nu sunt nici măcar originale. Iată ce spunea George F. Kennan, director în Departamentul de Stat, în aprilie 1948, într-un document adresat Consiliului Securităţii Naţionale şi

D Ch. Bartles, *MilitaryRevieiv,* ian.-feb. 2016, p. 31. [2]) M. Galeotti, „The mythical «Gerasimov Doctrine» andthelanguage of threat", *Criticai Studies on Security,* l-5, feb. 2018. [3]) „The Naţional MilitaryStrategy of the United

care Statele Unite ar trebui să acţioneze pentru a contracara războiul politic sovietic prin organizarea şi instituţionalizarea propriului său război. Este o ironie faptul că Gherasimov face referiri voluntare

VERSIUNEA NR. 6

In aprilie 2000, Veronica losifovnaKuţillo, editorul secţiei politice a săptămânalului *Vlast,* editat de *Kommersant,* primeşte un document intitulat „Structura Administraţiei Prezidenţiale a Federaţiei Ruse“, cunoscut ulterior sub numele de *Redacţia nr. 6* sau *Versiunea nr. 6,* făcând trimitere la piesa lui Anton Pavlovici Cehov, *Salonul nr. 6.*[1] Documentul s-a dovedit a fi un memorandum strategic care circula în Kremlin, conţinând indicaţii despre cum să fie gestionată relaţia preşedinţiei cu presa. GlebOlegoviciPavlovski, consilierul personal al lui Vladimir Puţin la acea vreme, i-a confirmat veridicitatea.

în memorandum se arată că preşedinţia ar trebui să urmeze două căi - o politică deschisă şi o politică secretă. Lumii exterioare i se arată o „abordare strict liberală, care să respecte legea şi să fie constituţională", şi o componentă secretă care trebuia folosită „pentru a păstra şi a consolida puterea".

Conform documentului, Kremlinul ar trebui să controleze activităţile mass-media la nivel federal, regional şi local prin colectarea şi utilizarea

on Organizing Politica! Warfare", Historyand Public Policy Program Digital Archive, Wilson Center, 30 apr. 1948. ’)

Redactia N. 6“, *Kommersant,* 9 mai 2000

ţării". Informaţiile ar trebui „aruncate înapoi în societate", dar „într-o lumină adecvată". Se mai sugera colectarea de „informaţii compromiţătoare despre opoziţie şi mass-media care simpatizează cu aceasta", „punerea lor în dificultate financiară prin revocarea licenţelor şi a certificatelor acestora" prin „crearea condiţiilor în care nu îşi mai pot continua activitatea". Noul Consiliu Politic creat la Kremlin avea rolul de a realiza „agitaţie şi propagandă active în întreaga Federaţia Rusă" în sprijinul preşedintelui, „contrapropagandă politică directă pentru discreditarea opoziţiei" şi „mişcări care să submineze şi să suprime elitele regionale".

Cei care au premeditat această „adecvare" a presei ruse intereselor Kremlinului au fost Alexei Gromov şi Mihail Leşin (înlocuit apoi de VeaceslavVolodin). Cel care a implementat *Versiunea nr. 6 a* fost însă Vladislav Surkov, adjunct al şefului Administraţiei Prezidenţiale din 1999 până în 2008. Surkov este autorul conceptului de „democraţie suverană", cel care a creat ficţiunea democraţiei ruse şi reinventarea sistemului politic prin adevărate acte demiurgice. A făcut să apară partide politice de ideologii diferite, mişcări de extremă stânga şi extremă dreapta, organizaţii de tineret precum WalkingTogether, Tânăra Gardă sau Ai noştri *(Naşi).* Pentru jurnalistul britanic Peter Pomerantsev, *Naşi* este similară Tineretului Hitlerist - tineri care sunt antrenaţi pentru lupte de stradă cu potenţiali suporteri ai democraţiei şi care ard cărţi ale autorilor „nepatrioţi" în Piaţa Roşie. Roşul este culoarea mişcării, sloganurile amintesc de cele sovietice iar site-ul este înregistrat cu domeniul ,,.su“, atribuit Uniunii Sovietice.

Surkov a distribuit vedetele Rusiei în rolurile

El este întotdeauna înaintea noastră, în mătase cărămizie, pe un cal gălbui.
II urmăm în noroi până la genunchi şi cu gâtul coborât în păcat.
De-a lungul drumului nostru ard case şi poduri.
Voi fi ca tine.
Vei fi ca el.
Vom fi toţi la fel.[1]

„Geniul" acestui nou tip de autoritarism este că în loc să zdrobească opoziţia creează una mai populară, generând realităţi multiple, adevărată schizofrenie geopolitică. Regimul înfiinţează ONG-uri pentru drepturile omului, dar sprijină discret şi mişcările naţionaliste care acuză aceste ONG-urile că sunt unelte ale Occidentului. Organizează evenimente provocatoare de artă contemporană la care are grijă să fie prezenţi fundamen- talişti ortodocşi care fac scandal. Nimic nu este lăsat la voia întâmplării. Kremlinul are grijă ca distribuţia să fie completă şi toate tipurile de discurs politic rostite. Nici o mişcare independentă nu se va naşte fără ştiinţa Kremlinului. După cum spune Pomerantsev, „Moscova se simte precum o oligarhie dimineaţă şi o democraţie la prânz, o monarhie la cină şi un stat totalitar la culcare".

Surkov se întâlnea săptămânal cu şefii canalelor de televiziune în biroul său din Kremlin, pentru a-i instrui pe cine să atace şi pe cine să apere, cine poate fi invitat şi cine este pe „lista neagră", cum trebuie prezentat preşedintele, ce trebuie să gân- dească şi să creadă poporul rus.

Din biroul său au emanat teoriile despre felul în care funcţionează cu adevărat lumea, transpuse zilnic în agenda ficţio- nală care domină şi astăzi presa rusă controlată de Kremlin. (Patima lui Puţin pentru propria sa imagine este cunoscută, el vizionează atent dimineaţa înregistrările ştirilor din seara

TELEFONUL GALBEN

în 6 august 2015, patru foşti angajaţi ai Companiei de Stat pentru Televiziune şi Radiodifuziune a întregii Rusii — VGTRK — dezvăluiau, în premieră, cum fusese pusă în mişcare maşinăria de propagandă a Kremlinului.

în februarie 2014, când la Kiev se auzeau primele focuri de armă, semn că lunetiştii începuseră să îşi facă treaba, jurnaliştii VGTRK au fost întruniţi într-o şedinţă extraordinară, fiind anunţaţi că „Războiul Rece a reînceput[1]'. „A sosit o eră în comparaţie cu care anii ‘70-80 au fost un tril de păsări. Cei care nu doresc să participe îşi pot găsi un alt domeniu de activitate în afara canalului de ştiri. Pentru toţi ceilalţi: bine aţi venit în club!"[1] le-a transmis atunci editorul-şef jurnaliştilor. Foarte puţini au plecat.

Odată cu izbucnirea crizei din Ucraina, concurenţa între staţiile de televiziune a încetat, în urma unei directive a Administraţiei Prezidenţiale ruse. A apărut astfel „un organism colectiv de propagandă".

„Când au început primele negocieri din Minsk şi s-a vorbit despre un fel de pace, cuvintele «fascişti», «banderovişti», «juntă» au fost interzise", povesteşte prima sursă. „Apoi situaţia a început să se înrăutăţească şi totul a început din nou." Cuvintele cele mai tari precum „ukes"[2],juntă", „banderovişti" erau rezervate crainicilor. Frazele erau „atent rafinate", în şedinţe „închise". După referendumul din Crimeea, fiecare jurnalist trebuia să livreze cel puţin un material pe zi în care să arate „cum noii cetăţeni trăiesc tot mai bogaţi şi mai fericiţi". Punctele de

[1]) A. Orlov, D. Sidorov, „Kakdelaiut TV-propagandu: cetire...“, Colta.ru,

intestine, găuri de obuze în pământ şi în clădiri". Chiar şi filmările făcute de amatori în Donbas, în care nu se întâmpla nimic, care aveau „valoare zero din punctul de vedere al propagandei", erau difuzate în prime-time, cu câte patru reluări în weekend. „Spre deosebire de războiul din Georgia, acest sistem a fost planificat în cele mai mici detalii", spune jurnalistul de la VGTRK.

în redacţie se simţea de acum o atmosferă de neîncredere - „era posibil ca oricine să te toarne". Cei 40-50 de jurnalişti care participaseră la protestele antiguvernamentale din Moscova în 2011-2012 nu şi-au dat demisia după instituirea noii linii editoriale privind Ucraina. Aveau familie şi ipotecă. în plus, „şi-au dat seama că nu au unde să meargă". Unii şi-au înecat tristeţea în alcool, alţii au început să ia droguri, alţii au plecat în „emigrare internă". Spre deosebire de Dmitri Kiseliov, „propa- gandistul-şef' al Kremlinului, un „trol de nivel 50“, jumătate dintre ei se simţeau ruşinaţi de ceea ce făceau. Alţii, cam un sfert, erau „fanatici" şi credeau că ruşii se luptă „pentru o cauză dreaptă". Iar un sfert erau mercenari, pur şi simplu.

A două sursă, un fost angajat al redacţiei de ştiri a VGTRK, relata că şefii televiziunilor erau convocaţi la Kremlin în fiecare zi de vineri pentru a li se înmâna planurile editoriale săptămânale, „cam de un centimetru grosime". Şedinţele erau conduse la început de Alexei Gromov, prim-adjunct al secretarului Administraţiei Prezidenţiale, apoi de însuşi secretarul de presă al lui Vladimir Puţin, Dmitri Peskov.

Editorul avea libertatea să transmită ştiri despre „vreun accident de maşină de pe lângă Moscova", dar când era vorba „despre politica mare, despre război şi pace", atunci „libertatea i se termina". în planurile

îngrozitoare, că ei depind de noi, că noi nu le vom mai da gaze, iar ei vor îngheţa fără gazele noastre." La şedinţe, chiar aşa li spunea: „Mai mult iad pe ecrane! Scormoniţi rahatul!" Apoi au început aşa-numitele „convorbiri-conferinţă" prin intercom cu Peskov, dimineaţa şi seara - celebrul *telefon galben.*

A treia sursă, un producător TV, spune că imaginea duşmanului Rusiei s-a schimbat odată cu criza din Ucraina. înainte, inamicii erau familiile Rothschild sau Morgan, care „încercau să distrugă Rusia prin scăderea preţului petrolului". După începerea războiului, inamicul „a devenit ceva concret". „Singura diferenţă între jurnalişti şi prostituate este că acestea din urmă îşi folosesc trupurile, iar cei dintâi — creierele", încheie producătorul.[1]

Singura sursă dispusă să îşi facă public numele a fost Sta- nislavFeofanov, care lucra la REN-TV, la emisiunea Nedelia cu Mariana Maximovskaia. El povesteşte că la începutul crizei din Ucraina jurnaliştii nu erau cenzuraţi.

> îmi amintesc că Puşilin [preşedintele „Sovietului Popular al Republicii Populare Doneţk"] a declarat că „soldaţii din Kiev fură toate produsele alimentare de la localnici". Ne-am gândit - da, asta este o poveste bună. Aşa că am mers într-un sat şi am vorbit cu nişte bătrâni de acolo, care ne-au spus: „Ei nu fură nici un fel de mâncare de la nimeni." Apoi ne-am dus să vorbim cu nişte soldaţi care săpau un şanţ. Am crezut că ne vor lega pe loc, dar ei au spus: „Nici o problemă. Ce vrei să ştii? F.ură mâncarea? La ce te referi? Avem o bucătărie de campanie aici." în timp ce vorbeam, două maşini s-au apropiat: localnicii aduseseră nişte borş într-o maşină, iar cealaltă era încărcată cu salo [grăsime de porc].

Situaţia s-a schimbat total după doborârea avionului MH17, devenind „imposibil" să mai facă ştirile ca până atunci. Pe toate canalele se vorbea

ar fi determinat reacţia rusă. Apoi, la începutul verii lui 2015, a început să fie promovat Igor „Strelkov" Gîrkin, „salvatorul ruşilor din Donbas". A urmat apoi ştirea *fake* privind crucificarea unui băieţel din Slaviansk, pentru care oficialii de rang înalt oferiseră instrucţiuni clare.

Un studiu al centrului de monitorizare a presei Medialogia confirmă că termenul„junta de la Kiev“ a dispărut din emisiunile de ştiri la şase din principalele televiziuni ruse, începând cu 4 septembrie, adică exact din ziua în care autorităţile centrale ucrainene semnau un acord de încetare a focului cu separatiştii proruşi. Preşedintele ucrainean PetroPoroşenco nu a mai fost „criminal“, Igor Gîrkin alias Strelkov (Puşcaşul), liderul separatiştilor din Doneţk, nu a mai apărut la ştiri şi nu au mai fost pomenite nici „Republica Populară Doneţk" sau „Republica Populară Luhansk".[1]

Telespectatorilor li se transmitea un adevărat virus al urii. Această lume virtuală fusese construită special pentru ei, conţinea numai duşmani de care o singură persoană îi putea salva - Vladimir Puţin. „Cu cât ura lor pentru inamic este mai mare, cu atât mai profundă este dragostea lor faţă de Puţin", scria Vasili Gatov, jurnalist cu 30 de ani de experienţă în Rusia, relocat acum în SUA.

„Toată lumea înţelege perfect cine este responsabil pentru propaganda de pe Canal 1 şi Rusia 1, dar încă nu pricep cum poţi să torni astfel de mizerii în urechile oamenilor", spune Feofanov. „Mereu mă gândesc la mama mea - a fost transformată într-un zombi într-o asemenea măsură, încât uneori nu ştiu ce să vorbesc cu ea. îl are întotdeauna

*) „Russian TV SoftensRhetoric...", *Moscoiv Times,* 14 sept. 2014.

mai 2012, înainte de a deveni loial Kremlinului, ce s-a întâmplat când a preluat un post de conducere la *Izvestia.*

> Când am ajuns la biroul ziarului, cineva mă aştepta în uşă. S-a apropiat de mine cu o carte de vizită în mână şi mi-a spus: fost numit aici de Administraţia Prezidenţială, Aram Aşotovici. După ce veţi citi materialele trimise pentru publicare, mi le veţi da mie." l-am spus: „Probabil glumiţi sau sunteţi nebun“. El a spus: „Te-ai uitat la cartea de vizită?" Am spus: „Sunteţi concediat". Mi-a spus: „Măcar înţelegi cine m-a numit în acest post?" Am spus: „Nu-mi pasă cine naiba te-a numit". Chiar l-am dat afară.[1]

Ziarele au fost obligate să urmeze agenda prezentată la televizor. Agenţiile de ştiri au fost o excepţie, bucurându-se de o oarecare libertate editorială, chiar şi în timpul protestelor în masă din iarna anului 2011, până în primăvara anului 2012. Restructurarea RIA Novosti din 2013-2014 a pus capăt acestei libertăţi relative.[2]

Svetlana Mironiuk, redactor-şef al agenţiei de ştiri RIA Novosti din 2003 până în 2013, povestea că autorităţile au împărţit mass-media în trei categorii începând din 2000. In prima se găseau „outsiderii", cei cu vederi diferite de linia oficială. Printre aceştia se numărau publicaţiile *Vedomosti, Novaia Gazeta* şi *Forbes.* Cu acestea, autorităţile aveau doar relaţii de afaceri sau nici o relaţie. în cea de-a doua se găseau „băieţii noştri". Aici erau incluse, în primul rând, mass-media de stat, dependente de telefonul galben şi de fondurile federale. De la mijlocul anilor 2000, la acest grup s-a adăugat ziarul *Komsomolskaia Pravda* şi grupul condus de Aram Gabrelianov — *Jizn,* Lifenews.ru şi *Izvestia.* Din a treia categorie, la

Vocile critice au fost îndepărtate. Dojd TV, un post independent, critic la adresa lui Puţin, al cărui public ţintă sunt tinerii din clasa de mijloc din marile oraşe ruseşti, a trecut în ianuarie 2014 linia roşie fixată de Kremlin. în preajma aniversării ridicării blocadei Leningradului, Dojd TV a făcut un sondaj în care îi întreba pe cetăţeni dacă guvernul sovietic ar fi trebuit să predea Leningradul pentru a salva milioane de vieţi. Punerea în discuţie a sacrificiului din cele 900 de zile de foamete şi privaţiuni a fost un sacrilegiu. Părinţii lui Puţin însuşi supravieţui- seră blocadei. S-a declanşat o furtună politică. Postul de radio a fost acuzat de insultarea veteranilor Marelui Război pentru Apărarea Patriei şi încălcarea articolului 49 din legea audiovizualului, care prevedea „respectarea legilor şi a intereselor legale ale cetăţenilor"[1]. Era o blasfemie. Mai mult, în contextul Maidanului, era acuzată intervenţia străinilor. Cabliştii au scos postul din grilă, iar agenţiile de publicitate s-au retras. Astăzi, Dojd TV transmite pe Internet.

Alexandr Orlov era redactor-şef adjunct al canalului Rusia 24 atunci când a făcut greşeala să publice comentarii favorabile despre Alexei Navalnîi. în iulie 2014 a fost concediat. El a explicat cum ţinea Kremlinul legătura cu „băieţii noştri". Vicepre- şedintele VGTRK, Dmitri Mednikov, şi directorul editorial al Rusia 24, Evgheni Bekasov, foloseau telefonul galben pentru a primi „comenzile". De exemplu, în timpul crizei economice care începuse în 2008, cel care se afla la celălalt capăt al telefonului galben a interzis canalelor VGTRK să utilizeze cuvântul „criză" în emisiuni.

*) J. Dougherty, *op. cit.*

EverythingisPossible, descriere unică, din interior, a modului în care funcţionează media rusă, el relatează discursul mobilizator al lui Dmitri Kiseliov la o şedinţă care avea loc în turnul de radioteleviziune Ostankino: „Ştim cu toţii că [în Rusia] nu se va face politică cu adevărat. Dar trebuie să le dăm telespectatorilor noştri senzaţia că ceva se întâmplă totuşi, ei trebuie să se distreze. Deci cu ce ar trebui să ne jucăm? Ar trebui să atacăm oligarhii? Cine e inamicul săptămâna asta? Politica trebuie să fie... ca un film!"[1]

Primul lucru pe care l-a făcut Puţin în 2000, după ce a fost ales preşedinte, a fost să se asigure că are control asupra televiziunii. Kremlinul nu va repeta greşeala Uniunii Sovietice - televiziunea nu va mai fi niciodată plictisitoare! Aşa că Puţin a patronat o combinaţie media unică între controlul de tip sovietic şi divertismentul occidental. Ostankino amestecă propaganda cu afacerile, ratingul cu autoritarismul. Iar în centrul acestui show uriaş este imaginea preşedintelui însuşi, generată de undele atotputernice ale televiziunii, în roluri de ţar, judocan, vânător, spion, hocheist, soldat şi pravoslavnic. Un reality-show produs de Kremlin, care trebuia să distreze şi să informeze în egală măsură. Pentru Pomerantsev, aceasta este noua revoluţie culturală. După cum spune Vasili Gatov, cei care au făcut din jurnalism un produs de divertisment au fost primii care au început să disemineze „agenda *fake“* a guvernului, primind în schimb recompense.

Pomerantsev povesteşte întâlnirea cu directorul editorial al RussiaToday, post pentru care a lucrat o vreme. Atunci când l-a întrebat care este filozofia RT, directorul i-a răspuns, într-o engleză perfectă, că există întotdeauna un punct de vedere rusesc. „Ia o

*) P. Pomerantsev, *op. cit.*

tembrie 2001 asupra Turnurilor Gemene a fost „probabil o conspiraţie internă[1]*, iar atentatul din 2013 de la Boston „pregătirea pentru războaie noi şi impunerea legii marţiale în America", că UE comite un genocid în Ucraina şi funcţionarilor din Vest li se implantează microcipuri sub piele pentru a-i face mai docili, că Suedia vrea să părăsească UE şi Rusia este singurul stat care îi ajută pe sinistraţii sirieni.[1]

Sub sloganul „Questionrnore", RT a cultivat personaje precum Julian Assange, şeful WikiLeaks, care a avut propriul talk- show, adepţi ai teoriei conspiraţiei, antiglobalişti, europeni de extremă dreapta, eurosceptici precum NigelFarage, suporteri ai lui Saddam Hussein sau celebrităţi precum Larry King, aflat la sfârşitul unei cariere de peste 50 de ani.

Astăzi, trompeta Kremlinului răsună în întreaga lume, graţie RT şi Sputnik. RT este vârful de lance al propagandei ruse, cu canale care emit în engleză, franceză, spaniolă, arabă şi germană. Conform propriilor estimări, postul emite în 100 de ţări şi peste 700 de milioane de case, din care 85 de milioane în SUA. Are peste 2 000 de angajaţi, birouri în 16 ţări şi un buget de cca 300 de milioane de dolari.[2] Directorul editorial al RT este Mărgărită Simonian, numită în funcţie în 2005, când avea doar 25 de ani. Pe biroul său, aflat în complexul de clădiri gri de pe bulevardul Zubovski, veghează, tăcut, un telefon galben fără butoane. A doua reţea destinată străinătăţii este Sputnik, care înglobează agenţia de

*) „InsideRTsworld of alternative news“, Disinformation Review, 13 apr. 2017. [2]) „Looking West, RussiaBeefsUpSpending..*Moscow Times,* 3 sept. 2014. [3]) S. Shuster, „The global newsnetwork RT...“, *Time,* 5 mar.

Kremlinul se asigură că mesajele sale ajung la cei 145 de milioane de ruşi.

Ştirile sunt „noua tămâie cu care binecuvântăm acţiunile lui Puţin şi îl facem preşedinte", îi spunea directorul RTR lui Pomerantsev.[1] Cât despre talk-show-uri, s-a trecut de mult linia roşie a manipulării rafinate. Cei care au vederi opuse celei oficiale, „disidenţii", sunt transformaţi în ţapi ispăşitori, fiind aproape linşaţi de o majoritate surescitată, cu vederi pro- Kremlin.[2] De cele mai multe ori, victimele acestor atacuri sunt străinii, neruşii. Michael Bohm, un comentator american, a fost atacat fizic de moderatorul ArtiomŞeinin în emisiunea VremiaPokajet (Timpul va arăta), de la postul naţional Canal 1, într-o discuţie despre închiderea consulatului rus din San Francisco. Comentatorul polonez TomaszMaciejczuk a fost agresat fizic de Ruslan Ostaşko, directorul editorial al *Politrussia,* într-o discuţie despre rolul Uniunii Sovietice în al Doilea Război Mondial, la MestoVstreci (Locul de întâlnire), la NTV. Comentatorul ucrainean VeaceslavKovtun a fost agresat fizic de ucraineanul pro-Kremlin Iuri Kot într-un talk-show la postul Zvezda al armatei Rusiei, într-o dezbatere despre actualitatea politică din Ucraina.[3] Aceste adevărate tribunale ale poporului arată societăţii ruse că a avea opinii contrare majorităţii nu rămâne fără consecinţe şi poate duce la oprobiu public, la ostilitate, la linşaj.[4]

Publicul rus aude ceea ce transmite Kremlinul prin aşa- numiţii *temniki,* cei care indică ce teme vor fi dezbătute, care va fi abordarea şi care sunt

*) P. Pomerantsev, *op. cit.,* p.5. [2]) D. Filipov, „Thisiswhatit'sliketobethetoken..*Washington Post,* 23 mar. 2017. [3]) „The trăit of violenceagainstforeigners...", EU vsDisinfo, 3 nov. 2017. [4]) S. Adamova, „Ispoved' propagandista..*TheInsider,* 20 iul. 2017. [5]). „Temnik -

Ucraina pentru a înfiinţa o nouă bază militară în Crimeea[1], PetroPoroşenco plănuieşte să ucidă câteva milioane de oameni în Donbas, iar Angela Merkel îi este complice[2], UE a liberalizat regimul de vize pentru Ucraina pentru a-i lua pădurile, pământul fertil şi alte resurse[3], obiectivul UE în Ucraina şi Rusia este revanşa nazismului[4], naţiunea ucraineană are o singură raţiune de a fi — ura faţă de Rusia, trecând de la genocid la epurarea etnică a ruşilor din regiunea Donbas.[5]

Atunci când ruşii au cumpărat formatul Mari britanici în 2008, redenumindu-l Nume ale Rusiei, emisiunea trebuia să fie o uriaşă campanie de PR patriotică. Votul ruşilor de pretutindeni a arătat însă că eroii cei mai mari erau totodată şi cei mai sângeroşi - Ivan cel Groaznic, Petru cel Mare, Stalin, Lenin. Producătorii au fost stânjeniţi când au văzut că cel care urma să câştige era Stalin, aşa că au falsificat voturile pentru a-l scoate câştigător pe Aleksandr Nevski, Mare Cneaz al Vladimi- rului, născut prin 1220, pentru care catolicismul era un pericol mai mare decât Hoarda de Aur.

Astăzi însă, Stalin revine ca figură centrală luminoasă a istoriei Rusiei. Istoria trebuie rescrisă pentru a valida prezentul şi a justifica autoritarismul. Stalin este liderul care a adus victoria Uniunii Sovietice în cel de-al Doilea Război Mondial, fiind acum descris ca un „lider eficient"[6]. Documentarele care investigau Marea Teroare prezidată de Stalin au

’) „MestoVstreci", NTV, 25 mai 2017. [2]) „VremiaPokajet", Canal 1, 22 mai 2017. [3]) „MestoVstreci", NTV, 12 mai 2017. [4]) „Pervaia Studia", Canal 1,10 mai 2017. [5]) „VremiaPokajet", Canal 1,1 mai 2017; „VremiaPokajet", Canal 1, 7 apr. 2017. ®) D. Soloviov, „The return of Stalingrad... “, Reuters, 24 aug. 2016. [7]) P Pomerantsev, *op. cit.,* p. 44. [8]) G.P. Herd, „Hybrid Conflict

Puţin a ales să sărbătorească în 2017 nu o sută de ani de la ceea ce e cunoscut ca Marea Revoluţie din Octombrie, ci 76 de ani de la intrarea în război a Uniunii Sovietice sub comanda lui Stalin. Puţin nu vrea să le dea idei ruşilor - revoluţiile nu se mai aniversează în Rusia de azi. Dimpotrivă, Lenin trebuie blamat pentru că a pus o bombă sub tronul Rusiei, dând dreptul la autodeterminare popoarelor Imperiului Rus. Lenin este cel care a pierdut teritorii în favoarea germanilor, Stalin este cel care le-a recâştigat.

Din 1999, de când Puţin a ajuns la putere, zeci de jurnalişti au fost ucişi, închişi sau daţi dispăruţi.[1] Chiar şi memoria acestora este subiectul dezinformării şi *kompromătului.* Cea mai recentă tentativă de asasinat a fost cea împotriva Tatianei Felgengauer, de la postul de radio EhoMoskvî, înjunghiată chiar în redacţie. Ceea ce pentru unii a fost semnul unei radicalizări a intoleranţei şi urii faţă de vocile critice la adresa Kremlinului, este pentru publicaţia online *Vzgliad* doar rezultatul „scăderii competenţei opoziţiei liberale ruse"[2].

PREMII SECRETE PENTRU OPERAŢIUNI SECRETE

Se ştie că Puţin ţine la tradiţie. Mai întâi, în 9 decembrie 2000, Duma de Stat a reintrodus imnul sovietic. Apoi, în 11 septembrie 2002, Puţin a dispus reinstalarea statuii lui Felix Dzeijinski, fondatorul poliţiei politice bolşevice, la 125 de ani de la naşterea acestuia. Statuia lui Felix de Fier, creatorul Gulagului, fusese demontată de moscoviţi în 22

*). Vezi rapoartele Comitetului pentru Protecţia Jurnaliştilor şi Free- dom House. [2]) A. Vasiliev, „2017 god i samîpopuliamîi...“, *Vzgliad,* 31 dec. 2017.

Puţin a reluat apoi, în i mai 2013, după 22 de ani de întrerupere, tradiţia decernării ordinului „Erou al Muncii", instituit în 1921 şi primit de 20 000 de cetăţeni sovietici. în 1 mai 2013, în Palatul Konstantinov din Sankt-Petersburg, au fost decoraţi cinci cetăţeni ruşi. „Fiecare dintre voi reprezintă bogăţia ţării noastre", le-a spus Puţin, „nu putem crea o Rusie puternică fără a munci din greu". Printre cei cinci se aflau dirijorul ValeriGherghiev şi un miner din regiunea siberiană Kemerovo, distins pentru productivitatea sa record, asemenea celebrului Stahanov. Fastuoasa ceremonie a fost transmisă în direct de televiziuni.[1]

în mai 2014, preşedintele Puţin a recompensat peste 300 de jurnalişti cu ordinul „Pentru merite înaintea Patriei" pentru „relatările obiective" ale anexării Crimeii.[2] De data asta, ceremonia a fost secretă. Nu au fost comunicate nici un fel de informaţii despre eveniment, iar numele jurnaliştilor nu au apărut în jurnalele Administraţiei Prezidenţiale.[3]

Cele 300 de nume au apărut totuşi pe site-ul unor hackeri.[4] Se pare că prin secretizarea acestei liste, Puţin a vrut să îi protejeze pe jurnaliştii loiali de interdicţia de a călători în Occident sau chiar de îngheţarea unor conturi în străinătate.

Cu câteva zile mai devreme, în 9 mai, aflat la parada de la Sevastopol, corespondentul ITAR-TASS observa că ministrul apărării, Serghei Şoigu, purta la piept decoraţia „Sf. Apostol Andrei" (cel întâi Chemat), cea mai înaltă decoraţie militară şi civilă a Rusiei, care fusese acordată doar de 15 ori de la reinstituirea ordinului în 1998. Iar Şoigu avea gradul

*) „Puţin acordă cinci decoraţii de «Erou al Muncii»..Agerpres, 1 mai
2013. [2]) „Russophobia? No. We just don’tlike..StopFake, 30 apr. 2016. [s]) O. Kashin, „Secret medals for a very

mai înaltă distincţie a defunctului stat) a fost ucigaşul lui Lev Troţki, Ramon Mercader. Acum, când are toată Rusia la picioare, Puţin îşi răsplăteşte subordonaţii cu ordine secrete, în amintirea zilelor bune de odinioară din KGB, când o medalie secretă era infinit mai valoroasă decât una publică.

în 27 martie 2015, ministrul apărării, acelaşi Şoigu, el însuşi fiul unui cunoscut jurnalist din Republica Tuva, îi recompensa pe cei mai dârji jurnalişti: „A venit ziua când trebuie să recunoaştem că un cuvânt, o cameră, o fotografie, Internetul şi informaţiile în general au devenit un alt tip de arme, încă o componentă a forţelor armate."[1]

Axioma că presa nu reprezintă dreptul oamenilor

*) Interfax, 28 mar. 2015.

3
ARTA ÎNŞELĂTORIEI

ARTA MILITARĂ A ÎNŞELĂTORIEI

„Dezinformarea funcţionează precum cocaina", îi spunea şeful KGB, Iuri Andropov, lui Ion Mihai Pacepa, şeful adjunct al Direcţiei de Informaţii Externe (DIE) a Securităţii. „Dacă prizezi o dată sau de două ori, s-ar putea să nu îţi schimbe viaţa, dar dacă o foloseşti în fiecare zi, te va face dependent - un om diferit."[1]

Au apus de mult vremurile când era cântată neasemuita vitejie a lui Ahile. Astăzi, un jurnalist oarecare poate face mai mult rău prin dezinformare şi *fakenews* decât regimente întregi pe câmpul de luptă. Vitejia eroilor nu mai este cântată, ci premiată în ceremonii secrete. Poate fi înşelătoria cea mai puternică armă militară astăzi? Contează mai mult cuvintele-armă decât arsenalul convenţional şi nuclear?

Arta înşelătoriei a devenit mai întâi temelia funcţionării serviciilor de informaţii sovietice şi apoi stânca pe care s-a clădit însuşi statul comunist. A fost

’) Ion Mihai Pacepa, Ronald J. Rychlak, *Dezinformarea. Un fost spion-şef dezvăluie strategiile secrete de subminare a libertăţii, de atac împotriva religiei şi de promovare a terorismului,* Humanitas, Bucureşti, 2015, p. 260. [a]) T. Shea, „Post-Soviet Maskirovka, Cold War Nostalgia,

era de a distorsiona percepţia inamicului privind punctele tari şi cele slabe, despre adevăratele obiective. Tehnicile folosite erau diverse, de la dezinformare şi înşelătorie la nivel strategic până la disimulare, deghizare, imitaţie şi camuflaj în teren, prin folosirea ţintelor false sau executarea unor manevre demonstrative complexe.[1] Surpriza era importantă în aplicarea *maskirovkăi* şi era cerută chiar de Lenin.[2]

Un exemplu faimos de *maskirovka* din timpul Războiului Rece a fost operaţiunea Anadyr, prin care sovieticii au vrut să camufleze expedierea rachetelor cu încărcătură nucleară în Cuba, în 1962, care a dus lumea în pragul unui război nuclear.[3] Alte aplicaţii, intrate deja în manualele academiilor militare, sunt cele care au precedat invadarea Cehoslovaciei în 1968 sau trecerea Canalului Suez de către forţele armate egiptene, în !973-

în 1968, Victor Suvorov, pe atunci un tânăr tanchist ce avea să devină în câteva luni ofiţer de informaţii în GRU, se întreba de ce URSS a trecut cu şenilele celor peste 5 000 de tancuri peste Cehoslovacia, nu însă şi peste România. Ofiţerii sovietici credeau atunci că înaintea lui Dubcek va fi Ceauşescu, care era un „ad- versar“ al URSS, un „duşman înverşunat şi nesupus", un aliat al Chinei şi Israelului. Deşi părea insubordonat Moscovei, regimul comunist din România era însă unul „tipic", „cu un

’) J.A. Stevens, H.S. Marsh, „SurpriseandDeception in Soviet Mili- taryThought," *Military Review,* iulie 1982, pp. 25-35. [2]) Donald C. Daniel, Katherine L. Herbig (eds), *Strategic MilitaryDeception: PergamonPolicy Studies on SecurityAffdirs,* Elsevier, 2013. [3]) J.H. Hansen, „Soviet Deception in the Cuban MissileCrisis", *Studies in Intelligence,* CIA, voi. 4, nr. 1, 2002. [4]) Viktor Suvorov,

tatea de informaţii a Pactului de la Varşovia. Pacepa afirmă că transformarea lui Ceauşescu într-un „succes de casă în Vest" a avut la bază teoria lui Andropov. „Ar trebui să plantăm imaginea noului Ceauşescu în Occident precum seminţele de mac, una câte una câte una", i-ar fi spus Andropov lui Pacepa în 1972. Succesul lui Gorbaciov în Vest ar fi fost apoi construit la fel. A fost o altă înscenare? îl înşală memoria pe Pacepa? A fost disidenţa lui Ceauşescu o *maskirovka* gândită de KGB? în fond, aşa cum erau legendaţi spionii comunişti în disidenţi şi trimişi în Vest, putea fi legendată şi disidenţa lui Ceauşescu. Moscova nu era iritată de concurenţa stalinistă din interiorul lagărului comunist, ci de revoluţiile anticomuniste din Ungaria, Cehoslovacia sau Polonia.

Forma de adjectiv a termenului *maskirovka* a fost folosită pentru a descrie uniformele albe purtate de soldaţii sovietici în iama anului 1939, când a fost invadată Finlanda. Ruşii glumesc spunând că, înainte de toate, expresia era folosită de sovietici încă de când erau copii, când se jucau „de-a v-aţi ascunselea".

Maskirovka include şi ceea ce Hitler numea „o minciună uriaşă", o minciună atât de gogonată şi neruşinată, încât oamenii să creadă că liderii lor, în care au încredere, nu ar putea susţine un neadevăr atât de îngrozitor. Tehnica a dat roade în special în Uniunea Sovietică, dând naştere unei adevărate culturi a minciunii, a disimulării şi „dublugânditului" de care vorbeşte Orwell. Iar ştiinţa militară sovietică a transformat-o în artă militară, devenind a doua natură a Kremlinului. „Rutina minţitului apare la cele

*) T. Shea, *op. cit.*[2]) Armin Krishnan, *MilitaryNeuroscienceandtheComingAgeofNeurowarfare,*Ro

relatările în *Drama News,* de a renunţa la informaţie în favoarea emoţiei. *Maskirovka* anticipase epoca postadevăr.

în anii 1960 a fost creată Direcţia I Centrală pentru Camuflaj Strategic (GUSM) în Statul-Major General al armatei sovietice. Mai mulţi ofiţeri de rang înalt au trecut atunci de la GRU la GUSM, printre ei şi MoşeMilştein, unul dintre cei mai eficienţi şefi ai GRU, creditat a fi teoreticianul dezinformării.[1]

Au trecut la GUSM şi servicii întregi, precum REB Osnaz, în a cărui competenţă intra şi războiul radioelectronic, transferat de la KGB în anii 1970. România a replicat unele dintre aceste configurări instituţionale. Diversiunile create prin războiul radioelectronic în decembrie 1989 au fost parte a războiului hibrid dus împotriva propriului popor, aşa cum vom vedea într-un capitol special.

Suvorov aminteşte de legea tăcerii instituită pentru cei care intră în GRU: „Te costă o rublă să intri şi două să ieşi", ceea ce însemna că e greu să intri în organizaţie, dar e mult mai greu să ieşi. „De fapt, e o singură ieşire - coşul crematoriului/[2] Acesta a fost preţul plătit de Aleksandr Litvinenko, asasinat cu poloniu la Londra în 2006. El dezvăluise conexiunile între serviciile de informaţii ruse şi Al Qaeda, precum şi ordinul dat de Puţin de a-l asasina pe Boris Berezovski. Litvinenko a fost asasinat de Aleksandr Luguvoi şi Dimitri Kovtun, foştii săi colegi din FSB. Concluzia anchetei avea să fie anunţată în 2016 de Theresa May, pe atunci ministru de interne: „Operaţiunea FSB, de a-l asasina pe dl Litvinenko a fost probabil aprobată de dl Patruşev, pe atunci şef al FSB, şi de preşedintele Puţin."[3] Ministerul rus de Externe avea să declare că este „o politizare a unui

Andrei Soldatov observă că evoluţia vechiului KGB în noul serviciu de informaţii externe, SVR, a fost lină. Atunci când Direcţia Generală I a KGB a fost redenumită Serviciul de Informaţi Externe, Secţia A a devenit Secţia Operaţiuni de Asistenţă. La începutul anilor 1990, CIA a cerut Serviciului de Informaţii Externe să nu mai desfăşoare „măsuri speciale", întrucât acestea ameninţă securitatea naţională a SUA. Secţia a primit un alt nume, dar metodele, structura şi angajaţii au rămas aceiaşi.[1]

Evident, asta nu face din CIA o organizaţie inocentă. Acuzaţiile la adresa Rusiei că se amestecă în alegerile din Occident au fost precedate de altele, mult mai numeroase, la adresa americanilor. Don Levin, cercetător la Institutul pentru Politici şi Strategie al Universităţii Carnegie Mellon, a documentat imixtiunile Rusiei şi SUA în alegerile din alte state.[2] Conform cercetării sale, au fost 80 intervenţii electorale partizane între 1946 şi 2000, adică una la fiecare 9 scrutinuri după cel de-al Doilea Război Mondial - 36 ale sovieticilor, 44 ale americanilor.[3]

Dispariţia Uniunii Sovietice nu a dus la dispariţia serviciilor de informaţii, a oamenilor, strategiilor şi tehnicilor specifice. Dimpotrivă, toate acestea au fost puse în slujba unui nou scop, al reinventării unei Rusii neoimperiale. A fost invazia Ucrainei operaţionalizată prin *maskirovka?* Ştirile/a/ee, dezinformarea şi propaganda „neagră", de extracţie cekistă, au fost folosite în acest război hibrid?

Maskirovka, arta înşelătoriei, a fost fundamentul strategiei militare sovietice şi este, în continuare, o dogmă importantă în gândirea strategică rusă.[4] Rusia postsovietică a reinventat

conceptul, adaptându-l noilor realităţi, pentru a-şi promova propriile interese nonideologice. Redefinirea obiectivelor de politică externă, doctrina „Karaganov"[1], camuflarea corupţiei, a subtilizării resurselor energetice de către grupuri de putere apropiate Kremlinului, revizionismul în raport cu fostele state sovietice, toate sunt camuflate prin *maskirovka.* Naraţiunile dezvoltate în acest scop vor

DEZINFORMAREA - UN SERVICIU ONORABIL

Parte a *maskirovkăi,* dezinformarea a fost conceptualizată şi operaţionalizată de sovietici prin GRU (Serviciul de Informaţii al Armatei sovietice şi apoi al celei ruse) şi Speţnaz (forţele speciale ruse). Generalul MoşeMilştein, şeful serviciului Dezinformare din GRU, este creditat şi astăzi de adversari a fi fost cel mai bun expert în domeniu. El este şi autorul celebrului manual secret de pregătire a ofiţerilor GRU *Un serviciu onorabil,* pe a cărui primă pagină Pacepa susţine că ar sta scris: „Dacă eşti bun la dezinformare, poţi ajunge unde vrei.“

Asaltul dat de Rusia prin dezinformări şi ştiri false a transformat informaţia în armă, afirmau

History, fromtheTrojanHorsetotheGulfWar, The Overlook Press, New York, 2003. *) Teza îi aparţine lui Serghei Karaganov, *Mejdunarodnaiajizni,* nr. 6,1990, p. 92. Consilier al preşedinţilor Boris Elţîn şi Vladimir Puţin, cunoscut pentru „Doctrina Karaganov“, conform căreia Rusia trebuie să-şi facă cunoscut interesul pentru drepturile etnicilor ruşi din afara Rusiei, pentru a câştiga influenţă politică în aceste regiuni. Conflictul din Donbas şi anexarea Crimeii s-au făcut pe aceste considerente. [2]) P. Pomerantsev, M. Weiss, „The Menace of Unreality: Howthe

fi liniile de forţă ale planului rusesc de destabilizare a Ucrainei: crearea de instabilitate politică, dezintegrarea gradată a structurilor guvernului, accentuarea nemulţumirii în rândul populaţiei, destrămarea vieţii sociale, politice şi economice.[1]

Rolul presei ruse în războiul informaţional este de a demonstra că modelul democraţiei liberale occidentale este disfunc- ţional. „Lucrurile pot părea rele în Rusia, dar sunt mult mai rele în Europa", spune presa controlată de Kremlin. „Poate că sunteţi săraci, dar sunteţi săraci într-o ţară măreaţă, iar măreţia are un preţ."[2] Presa pro-Kremlin relatează că evreii părăsesc Europa, etnicii ruşi stabiliţi în Germania sunt violaţi, bursele din Londra, Frankfurt şi Varşovia sunt atacate cibernetic, infrastructura poate ceda oricând iar sentimentele antiger- mane în Polonia şi Cehia, antipoloneze în Lituania şi anti-româneşti în Republica Moldova sunt din ce în ce mai puternice. Rusia amplifică tensiunile existente în societate, nu fabrică unele noi.

Ziarul *Washington Post* a intrat în posesia unui raport clasificat al GRU care arată implicarea unei echipe a serviciului militar de informaţii de-a lungul a şase zile în Ucraina, în 2014. Imediat după căderea lui lanukovici, au fost create grupuri de personaje false pe Facebook şi Vkontakte, care reprezentau oa- meni obişnuiţi din întreaga Ucraină, nemulţumiţi de protestele din Maidan. GRU urmărea crearea unei antirevolte în marile oraşe ucrainene.[3]

Rusia nu a uitat vechea tactică sovietică de a crea crize pe care apoi le va trata ca pe un business oarecare.,,Ajutăm la apariţia unor crize care scapă de sub control şi escaladează - totul pentru ca liderii

*) G.P. Herd, *op. cit.* [2]) *Ibidem.*[3]) „Inside a disinformationcampaign", *Washington Post,* 25 dec. 2017.

slăbi Vestul. Puterea, în fond, este relativă. Fostul prim-minis- tru rus Mihail Kasianov spunea că Puţin „crede că totul în lume poate fi cumpărat şi vândut", aşa că, mai devreme sau mai târziu, Vestul va anula sancţiunile economice.

PROPAGANDA, SORA MAI MARE A MASKIROVKĂI

Lenin, căruia îi plăcea să se considere Jurnalist", credea că propaganda trebuie să fie descrisă mai degrabă de acţiune decât de cuvinte.[1] în august 1920 a fost înfiinţată o comisie oficială de agitaţie şi propagandă în cadrul Comitetului Central al Partidului Comunist. Acest departament a devenit cunoscut prin acronimul *Agitprop,* funcţia sa principală fiind aceea de a coordona activitatea de propagandă a diferitelor instituţii sovietice.

Concepţia lui Lenin a supravieţuit Uniunii Sovietice: cuvintele nu sunt suficiente, ele trebuie însoţite de fapte, într-o perfectă organizare. Scriind despre războiul psihologic sovietic, Wilbur Schramm arăta că „atunci când încercăm să descriem operaţiile psihologice sovietice, nu vorbim atât de mult despre cuvânt ca armă, cât despre organizare ca armă"[2]. Observaţia lui Schramm este valabilă şi astăzi - *fakenews* înseamnă organizarea unor campanii de dezinformare, cu obiective clare şi bugetate în consecinţă.

După desfiinţarea Cominternului, în 1943, Departamentul International (ID) al CC al PCUS a

*) K. Pynnoniemi, *op. cit.,* p. 33. [2]) *Ibidem,* p. 35. [3]) Richard Shultz, Roy Godson, *Dezinformatsia. Active Measures in Soviet Strategy,* Berga- monBrassey’s, New

Propaganda a fost diseminată prin agenţi de influenţă la vedere, precum Consiliul Mondial al Păcii, Federaţia Mondială a Sindicatelor Profesorilor şi Organizaţia Internaţională a Jurnaliştilor şi reţele de organizaţii locale, de la cluburi de presă până la diverse societăţi de prietenie sovietică. în paralel, erau folosite reţele de agenţi de influenţă sub acoperire, în special pentru răspândirea dezinformării. Orientarea strategică era asigurată de Biroul Politic şi operaţionalizată de KGB.

La mijlocul Războiului Rece, Occidentul a încercat să facă ordine în complicatul jargon sovietic, aşa cum încearcă acum să facă distincţia între *fakenews,* dezinformare şi propagandă. Prin anii 1960, John Clews susţinea că propaganda face parte dintr-o schemă generală care „poate implica acţiuni militare, insurecţii, spionaj, sabotaj şi stimularea deliberată a tulburărilor în ţările necomuniste"[* 1]. Douăzeci de ani mai târziu, acestei panoplii de tehnici vizibile sau ascunse i se găsea un nume — *măsuri active,* care aveau scopul de a influenţa evenimentele şi comportamentele din ţările străine prin subminarea încrederii în lideri şi instituţii, discreditarea oponenţilor guvernamentali şi neguvernamentali.[2] Fenomenul *fakenews* este descris corect de această definiţie, ceea înseamnă că este doar o etichetă nouă pentru un produs vechi.

Excedaţi de vocabularul complicat inventat de sovietici pentru a descrie operaţiunile serviciilor lor de informatii. Departamentul de Stat si CIA au

') J.C. Clews, *Communist Propaganda* I ,td, London, 1964, *apud* K. Pynnoniemi, *op. cit.,* p. 38. [2]) K. Pynnoniemi, *loc. cit.*[3]) Thomas Nicholas O'Brien, *RussianRouletle: Disinformation in (lovernmentandNews Media,* University of South Carolina, 1989, lucrare

induce în eroare indivizii, grupurile sau guvernele, cu scopul de a influenţa elitele sau opinia publică străine.

Proiectul de propagandă internaţională sovietică s-a extins în perioada 1960-1980. Durata săptămânală a emisiunilor externe a crescut de la aproximativ 1 047 ore în 1960 la 2 762 ore în 1980. Aceste emisiuni au fost difuzate în peste 80 de limbi.[1]

După instalarea Războiului Rece, Harry Truman a aprobat Raportul Consiliului Naţional de Securitate al SUA nr. 68 din 30 septembrie 1950, care avea să fie declasificat în 1975. Preşedintele american lansa „Campania adevărului", o luptă „pentru minţile oamenilor", afirmând că propaganda folosită de „forţele comunismului imperialist" poate fi înfrântă doar prin „adevăr clar, simplu, natural"[2]. Astfel s-au lansat Vocea Americii, Radio Europa Liberă şi Radio Eliberarea, devenit mai târziu Radio Libertatea. Transmisiile internaţionale americane totalizau 1 927 ore pe săptămână, în 46 de limbi.[3]

Spre deosebire de propaganda sovietică, războiul informaţional dus astăzi de Rusia nu promovează brutal agenda Kremlinului. în schimb, este calibrat pentru a produce confuzie şi a distrage atenţia. Rusia urmăreşte să erodeze susţinerea valorilor euro-atlantice, pentru a-şi spori astfel puterea relativă. Exploatează tensiunile etnice, lingvistice, regionale, sociale şi istorice şi promovează cauze antisistem,

’) K. Pynnoniemi, *op. cit.,* p. 39. [2]) Elisabeth E. Spalding, *The FirstColdWarrior: Harry Truman. ContainmentandtheRemaiking of Liberal Internaţionalism,* University Press of Kentucky, Lexington, 2006. [3]) K. Pynnoniemi, *op. cit.,* p. 40. [4]) E. Lucas, P. Pomerantsev (eds), *Winningthe Information War: TechniquesandCounter-Strategies in Russian Propaganda,*

SPEŢPROPAGANDA. RĂZBOIUL INFORMAŢIONAL

între dezinformare şi propagandă se află speţpropaganda, adică propaganda specială, instrumentalizată militar de serviciile speciale ruse, predată prima oară ca subiect academic la Institutul Militar Rus de Limbi Străine în 1942. Disciplina a fost scoasă din programă în anii 1990 şi reintrodusă în 2000. Institutul este cunoscut acum ca Departamentul de Informaţii Militare şi Limbi Străine al Universităţii Militare, care este subordonat Ministerului Apărării. Aici se formează specialişti în „organizarea informaţiilor externe şi comunicaţiilor militare", „analiza informaţiilor" şi „monitorizarea şi dezvoltarea informaţiilor militare". Teoria războiului informaţional derivă din speţpropagandă, arată JolantaDarczewska, şefa departamentului de Securitate internă la Centrul pentru Studii Estice din Varşovia.[1]

Studiul războiul informaţional a dat naştere unui nou concept, cel de *control reflexiv.* Războiul a însemnat la început distrugerea fizică a inamicului, în timp ce în această nouă formă de război, un atac are succes atunci când duce la „autodezor- ganizarea" şi „autodezorientarea" adversarului.[2] Exercitarea controlului reflexiv făcea inamicul să transmită „motivele" ascunse care îl determinau să ia anumite decizii, arată V.A. Lefeb- vre, unul din părinţii acestei teorii.[3]

Asa cum a explicat Tim Thomas, expert în războiul

’) J. Darczewska, „The Anatomy Of Russian Information Warfare: The CrimeanOperation; A Case Study“, *Point ofView,* nr. 42, Centrul pentru Studii Estice, Varşovia, mai 2014. [2]) K. Pynnoniemi, *op. cit.,* p. 36. *[3]) Ibi- dem.*[4]) T.L. Thomas, „Russia’s reflexive control theoryandthemilitary", *doumal of Slavic Military Studies,* voi. 17,2004, pp. 237-

Arma informaţională poate fi letală. Ladislav Bittman arăta în 1985 că scopul operaţiunilor de dezinformare întreprinse de sovietici era de a adăuga continuu şi răbdător câte o picătură de venin în organismul oponenţilor, cu speranţa că, în cele din urmă, aceştia vor muri. El defineşte dezinformarea ca fiind un „un mesaj fals, construit atent, care este introdus în secret în sistemul de comunicare al adversarului pentru a înşela fie elita care ia decizii, fie opinia publică"[1].

METANARAŢIUNE ŞI METALIMBAJ

Campaniile de propagandă sovietică externă au fost construite în jurul unor teme şi sloganuri foarte atrăgătoare: pacea, democraţia, autodeterminarea naţională, egalitatea socială şi rasială. Scopul acestor campanii, arată Herbert Ellison, unul dintre cei mai importanţi sovietologi, a fost „calomnierea şi discreditarea guvernelor statelor concurente" şi „formularea temelor care vor domina discursul internaţional", în conformitate cu interesele Uniunii Sovietice.[* 2]

Timothy Thomas, analist de informaţii externe al armatei americane, arată că succesul unei operaţiuni de dezinformare „depinde de dorinţa publicului de a fi înşelat". în consecinţă, autorul dezinformării

*) L. Bittman, „The Language of Soviet Disinformation“, *Contemporary Soviet Propaganda andDisinformation:* A *Conference Report,* Departamentul de Stat al SUA, 1987, p.
[2]) H.J. Ellison, „Soviet PolicyToward Western Europe: Atlantic Alliance", *EtudesInternationales,* voi. 16, nr. 1, K. Pynnoniemi, *op. cit.,* p. 41. [3]) T.L. Thomas, „Russia’sinformationwar- farestrategy: canthenationcope in future conflicts?[1], *The Journal of Slavic Military Studies,* voi. 27, nr. 1, 2014, pp. 101-130. [4]) K. Pynnoniemi, *op. cit.,*

Bolşevicii au gândit îndoctrinarea ca pe o operaţiune de alfabetizare în masă. Pictura bisericească era substituită de imago- logia Kremlinului. îndoctrinarea a dus la ritualizarea limbajului politic. Aşa au intrat în conştiinţa sovietică de masă cuvinte precum *karateli* sau *banderovişti.* Cazul PavlikMorozov este instructiv. Pavlik îl denunţă pe tatăl său şi este ucis de trădători antisovietici. Deşi totul în acest mit sovietic este falsificat, inclusiv existenţa lui Pavlik, acestuia i-au fost ridicate statui şi străzile au fost botezate cu numele său. Miturile şi cuvintele- forţă ale epocii sovietice au intrat în vocabular cu o încărcătură semantică specială, fiind folosite în prezent drept cuvinte-armă în ştirile *fake)* Mitologia sovietică, preluată şi dezvoltată acum de Rusia, afirmă că ruşii sunt cei care au câştigat ultimul mare război şi au învins fascismul, iar „cei care i-au învins pe nazişti nu pot fi răi"[2].

Dar cum recunoaştem dezinformarea şi ştirile *faket* O întrebare similară şi-au pus specialiştii în comunicare occidentali, la începutul Războiului Rece: cum anume funcţionează propaganda şi dezinformarea sovietică şi cum poate fi recunoscută ca atare? Ei au recurs atunci la analiza semantică, metodă descrisă de C.E. Osgood ca o „încercare de a deduce caracteristicile şi intenţiile surselor prin inspecţia mesajelor pe care le produc"[3], dezvoltând un test în opt puncte care ar oferi analiştilor „standarde de detectare a propagandei"[4].

Prezenţa unui „vocabular distinctiv" constituie legătura esenţială dintre metodele sovietice şi cele

') Ibidem, p. 72. [2]) AndriiKohut, „Controlarea trecutului: politică arhivistică şi mituri ruseşti despre al Doilea Război Mondial", în S. Courtois, *op. cit.*[3]) Charles E. Osgood, George Suci, Percy Tannenbaum, *The Mea- surement of Meanirig,* Chicago, University of Illiniois Press, 1975. [4]) E.

despre conflictul din Ucraina. Guvernul legitim al Ucrainei este numit *junta* kieveană, iar forţele armate ucrainene — *ocupanţi* ucraineni.

Are loc şi o „criminalizare“ a limbajului, prin includerea argoului infractorilor în limbajul uzual la cel mai înalt nivel. Vasili Gatov vorbeşte despre un „stil stalinist", caracterizat prin folosirea autointerogării, metonimiei, comentariului proactiv şi argoului infractorilor. Fiecare dintre aceste caracteristici se regăseşte în limbajul diplomaţilor ruşi.[1] In consecinţă, „campaniile de informare ale Rusiei se transformă în bătălii, folosind un limbaj agresiv, excluzând orice posibilitate de compromis[1]'* [2]. De exemplu, homosexualii sunt numiţi *toleraşti,* inclusiv de unii oficiali ruşi.[3]

Dar nici argoul şi nici metalimbajul de extracţie sovietică nu sunt suficiente. Este necesară şi o metanaraţiune, care descrie trecutul, justifică prezentul şi propune o viziune asupra viitorului. Pentru Miranda Holmstrom, metanaraţiunea Kremlinului este „nu doar o poveste, ci o poveste despre un complot". O poveste care abundă în informaţii şi relatări şi care ajută la modelarea modului în care ne percepem pe noi înşine şi lumea în care trăim"[4].

în plus, în afară de metanaraţiune şi metalimbaj

*) V. Gatov, „Russia’s Stalinist Diplospeak", T7ie

[2]) I. Darczewska, P. Zochowski, „Russophobia in weapon of mass destruction“, *Point ofView,* nr. 42, Centrul Estice, Varşovia, 2015. [3]) Alte studii de caz, în M. Pajnik, B. *Populism andthe Web: CommunicativePracticesofPartiesandMovements in Europe,*Routledge, London, 2017. [4]) M. Holmstrom, „The Narrativeand Social Media", *Defence Strategic Communication,* Centrul NATO, voi. 1, nr. 1, iarna 2015. [5]) R.M. Entman, „Framing: TowardClariflcation of a

SATELE LUI POTEMKIN

Fiind o poveste rusească, istoria dezinformării trebuia să fie romanţată. Dezinformarea s-a născut aşadar în secolul al XVIII-lea, fiind fructul relaţiei amoroase dintre Ecaterina cea Mare şi prinţul Grigori Potemkin, principalul ei sfetnic politic şi militar.

începând cu 1764, teritoriile cucerite de la otomani în urma expediţiilor militare sunt reunite în ceea ce va deveni Noua Rusie, gubernie aflată la nord de Marea Neagră, în sud-estul Ucrainei de astăzi. Potemkin este învestit cu puteri absolute în guvernarea noi provincii în 1774. în 1787, împărăteasa se lasă convinsă să inspecteze noile ţinuturi şi pleacă spre Crimeea, anexată patru ani mai devreme. Pentru a o impresiona, Potemkin dă ordin ca în calea împărătesei să se ridice sate de decor, înşelătoare. S-a mers atât de departe, încât pe una dintre aceste faţade goale, ridicată la gurile Bugului, era un arc de triumf pe care scria „acesta este drumul spre Constantinopol". Deşi apocrifă, povestea a prins. Expresia „sat Potemkin[11] a intrat în marile dicţionare Oxford şi Webster în 1904, definind astăzi orice con- struct fals, menit a înşela.

Să ne amintim de „vizitele de lucru" pe care le făcea Ceau- şescu în anii 1980. Pe traseul „iubitului conducător" apăreau alimente şi televizoare color în magazine, porumbul avea ştiu- leţi uriaşi, străzile erau asfaltate iar spitalele încălzite. Pentru Ceauşescu, Potemkin a fost Securitatea.

Pacepa povesteşte că în manualele de dezinformare strict secrete, după care şi-a camuflat viata până în 1978 se spunea că *stiinta*

9 I.M. Pacepa, *op. cit.,* p. 67.

este înşelăciune în Rusia", şi că „despotismul rus nu numai că are prea puţin respect pentru idei şi sentimente, dar neagă şi faptele - va lupta împotriva evidenţelor şi va triumfa în luptă!"[1]. Generalul Walter Bedell Smith, fost ambasador al SUA la Moscova în anii 1950, credea că de Custine produsese în *Scrisori din Rusia* „cea mai pătrunzătoare analiză scrisă despre Rusia secolului XX". Lucrările francezului vor fi mai târziu interzise de ţar şi apoi de Lenin. Şi diplomatul George Kennan, a cărui faimoasă „telegramă lungă"[2] trimisă Departamentului de Stat de la Moscova avea să definească Războiul Rece şi NATO, îl admira atât de tare pe de Custine, încât a scris o carte despre el, în 1971. Dacă există ceva care a supravieţuit în Rusia atât Primului Război Mondial, cât şi Războiului Civil, aceasta a fost ştiinţa dezinformării.

în timpul Războiului Rece, în blocul sovietic au lucrat pentru maşinăria dezinformării mai mulţi oameni decât pentru armata sovietică şi industria de apărare la un loc, notează fostul adjunct al şefului DIE. Acestora li s-au adăugat entităţi internaţionale independente precum Consiliul Mondial al Păcii (cu filiale în 112 ţări), Federaţia Mondială a Sindicatelor (cu filiale în 90 de ţări), Federaţia Democratică Internaţională a Femeilor (cu filiale în 129 de ţări), Uniunea Internaţională a Studenţilor (cu filiale în 152 de ţări) şi Federaţia Mondială a Tineretului Democrat (cu filiale în 210 ţări). Toate sunt sate Potemkin şi sunt încă active.

Ca să reuşească dezinformarea trebuie să fie

') Astolphe, Marquis de Custine, *LettersfromRussia, New York Review ofBooks,* 2012, p. 73 [2]) „Telegram. George Kennanto George Marshall“, 22 feb. 1946, Arhiva

sionistă, iubitoare de război, finanţată din banii evreilor şi condusă de rapacele Consiliu al înţelepţilor Sionului".

La începutul anilor 1950, DIE „a fost instruită de omologul său sovietic să lanseze zvonul că termenul *dezinformare* avea origini franceze".

> Dezinformare [dezinformaţia, în rusă] (din fr. *desinformation).* Răspândirea unor comunicate false (prin presă, radio etc.) cu intenţia de a induce opinia publică în eroare. Presa capitalistă şi radioul folosesc pe scară largă dezinformarea pentru a-i înşela pe oameni, pentru a-i încurca în minciuni şi pentru a descrie noul război care este pregătit de blocul imperialist anglo-american drept o armă defensivă.[1]

Dicţionarul francez *Larousse* nu menţiona însă *desinforma- tion* în ediţia din 1952. Nici măcar în cea din 1978. Abia în 1980, Academia Franceză îl va include în dicţionar.[2] în 1954, guvernul francez a respins paternitatea asupra cuvântului, acuzând Consiliul Mondial al Păcii că este o unitate a KGB. Consiliul a fost mutat la Praga şi apoi la Helsinki, iar după 1991 s-a rein- ventat pentru a lupta împotriva imperialismului american, NATO şi noii ordini mondiale, fiind activ şi astăzi.

în 1954, naraţiunea sovietică era aceea a „luptei pentru pace", fiind preluată *tellequelle* de Rusia neoimperială post- sovietică. Astăzi, Moscova „luptă pentru pace" cu NATO, cu fasciştii ucraineni, cu revizioniştii români, cu imperialiştii americani, cu ISIS (care „este finanţat de SUA") etc. Pe primele locuri in clasamentul duşmanilor Rusiei, conform percepţiei populare, se află SUA, Ucraina, Uniunea Europeană şi Germania.[3]

Rusia continuă astăzi să îşi însceneze propriul trecut. *Kom- promatul* se generalizează prin

în care sunt judecaţi „sabotorii", intelectualii „deviaţionişti", partizanii, „chiaburii", totul în deplină cunoştinţă de cauză că toată lumea înţelegea că asistă la o şarlatanie, la un fals grosolan, la o minciună îngrozitoare. în urma înscenărilor, oamenii cumsecade au devenit nişte ticăloşi, iar jigodiile - eroi.

Stalin a trimis la moarte milioane de cetăţeni sovietici[1], acuzaţi că ar fi fost chiaburi, spioni sionişti, naţionalişti, colaboratori nazişti sau deviaţionişti. SMERŞ, unitatea favorită a lui Stalin, care îi era subordonată direct, trebuia să depisteze spionii *(smeri şpionam),* să îi facă să recunoască vini imaginare, după care urma judecata şi execuţia sau deportarea în Gulag. Zeci de mii de cetăţeni sovietici din teritoriile ocupate de armata germană, precum şi soldaţii sovietici care căzuseră prizonieri au avut această soartă.

Hruşciov i-a rezervat un destin similar lui Imre Nagy, prim- ministrul maghiar despre care Kremlinul credea că a provocat Revoluţia Maghiară din 1956. A fost răpit din Ungaria de o echipă mixtă româno-sovietică compusă din ofiţeri KGB şi DIE, acuzat că ar fi spion al Israelului şi spânzurat.

Acuzaţia de a fi colaborator al naziştilor a rămas în memoria ruşilor de astăzi cel mai greu stigmat. Acuzaţiile de fascism la adresa ucrainenilor trebuie înţelese în această notă. Cine contestă astăzi naraţiunea oficială a Kremlinului asupra istoriei este „fascist".[2]

în acelaşi timp, condamnarea crimelor comunismului este o impietate. Aşa se explică de ce

’) Vezi TimothySnyder, *Tărâmul morţii. Europa între Hitler şi Stalin,* Humanitas, Bucureşti, soia. [2]) O privire asupra tradiţiei dogmatismului presei sovietice, în George

inclusiv Hitler, au ucis la fel de mulţi. Este propagandă occidentală"[1] scria pe Twitter Alexei Puşkov, şeful Comisiei pentru Afaceri Externe al Dumei şi profesor la MGIMO.[2]

Defăimările, *kompromatul,* înscenările nu sunt simple minciuni şi calomnii. Cu cât personajele sunt mai complexe, mai sus-puse în societate, cu atât campaniile trebuie să fie mai sofisticată, mai lungi, mai detaliate.[3]

Campaniile de *fakenews* împotriva lui Emmanuel Macron, Angelei Merkel şi Maiei Sandu, pe care le vom documenta mai departe, trebuie înţelese ca atare. în România, cele mai importante operaţiuni de înscenare şi compromitere i-au avut ca ţintă pe

') Contul de Twitter al lui Alexei Puşkov, senator, fost şef al Comisiei pentru Afaceri Externe al Dumei, director al Institutului pentru Studii Internaţionale Contemporane al Academiei Diplomatice a Rusiei, profesor la MGIMO — Institutul de Stat pentru Relaţii Internaţionale al Ministerului Afacerilor Externe al Federaţiei Ruse, 7 nov. 2017, *apud*Disinformation Review, nr. 87, 7 nov. 2017. [2]) Cifra este documentată pe baza arhivelor şi apare pentru prima dată în *Cartea neagră a comunismului. Crime, teroare, represiune* (StephaneCourtoiset. *al.,*Editions Robert Laffont, Franţa, 1997; Humanitas, 1998). Paul Goble consideră că includerea victimelor din China din timpul Marelui Salt înainte şi a celor din URSS din timpul celui de-al Doilea Război Mondial ar face ca această cifră să fie de 150 de miloane. ") Printre cele mai atent

4

UCRAINA: MATRIOŞKA DEZINFORMĂRII

Kiev, duminică după-masă. Oraşul se întinde domol printre cele două sute de biserici, pe malurile joase ale Niprului. Turlele Catedralei Sf. Andrei se înalţă peste străzile vechi, amintind de arhitectul care le-a zidit, BartolomeoRastrelli, cel care, înainte de a ridica pe malul Nevei palatele Stroganov, Vbronţov, Peterhof şi Palatul de Iarnă, a început prin a clădi, în 1721, un palat pentru prinţul Dimitrie Cantemir. Mai jos este casa lui Bulgakov.

Este cald, copii mulţi, îngheţată, bere, şaşlîc. Oamenii au ieşit cu bine din iarnă, ai putea crede că e 1 mai. Suntem în duminica Floriilor. în Maidan, un tânăr costumat în Mickey Mouse îndeamnă trecătorii să se fotografieze împreună. în piaţa din faţa Teatrului de Operă şi Balet pentru Tineret se întinde un târg uriaş. Poţi cumpăra o matrioşkă, decoraţii din cel de-al Doilea Război Mondial, hârtie igienică cu chipul lui Puţin, ceasuri vechi şi câte şi mai câte.

Câteva străzi mai jos, oraşul este tăiat de o procesiune la care participă sute de kieveni - soldaţi, preoţi, bărbaţi şi femei. Toţi au un aer preocupat, aproape sumbru. Din când în când se opresc şi staţia mobilă sparge liniştea cu un discurs repezit despre iertare, corupţie, război, Maidan, CernobîL Aproape uitasem - Ucraina este în război. Suntem în aprilie, 2016.

EmineDjeppar este prim-adjunct al ministrului

de doi ani nu şi-au putut face actele de rezidenţă. După anexarea Crimeii, Emine s-a hotărât să plece la Kiev, dar nu şi-a putut convinge părinţii să o urmeze. Aceştia au rămas în Sim- feropol şi ţin legătura din ce în ce mai greu.

Emine are o licenţă în relaţii internaţionale şi a lucrat ca jurnalist în Crimeea, pentru televiziunea regională ATR şi Radio Europa Liberă. După anexare, s-a alăturat guvernului de la Kiev. „Rusia a declanşat un adevărat război informaţional", spune ea. Posturile de radio şi tv proucrainene au fost închise de ruşi la o lună după anexare, în aprilie 2014. Cinci canale TV ucrainene au dispărut atunci de pe reţelele de cablu, iar televiziunea din Simferopol, ATR, înfiinţată în 2006, cu emisie în rusă (60%), tătară (35%) şi ucraineană (5%), şi-a încetat emisia în aprilie 2015. Motivul invocat de ruşi a fost că aceste posturi nu au licenţe de emisie valide în Federaţia Rusă. în septembrie 2015 începea să emită Millet TV, un post pro-Kremlin, pentru a combate „propaganda antirusă". Locuitorii Crimeii se pot informa doar via satelit - posturile de radio şi TV terestre sunt bruiate, iar Internetul este, de cele mai multe ori, blocat. „în fiecare săptămână, casa unui jurnalist este percheziţionată de autorităţile ruse. Cei care încă mai scriu pentru media online sunt arestaţi sau reţinuţi fără mandat. Recent au fost arestaţi trei jurnalişti, sub învinuirea de extremism", spune Emine. Zilele trecute fusese închis MikolaSemena, freelancer la Radio Europa Liberă. Conform legislaţiei Federaţiei Ruse, el putea fi condamnat la cinci ani de închisoare, pentru „subminarea inte- grităţii teritoriale".

O întreb pe Emine dacă guvernul a luat în calcul interzicerea totală a posturilor ruseşti, aşa cum a procedat Kremlinul cu cele ucrainene din Crimeea, în

naţionale). „Propaganda rusă dă rezultate", spune Emine, „40% dintre ucraineni cred astăzi că populaţia Crimeii este separatistă şi că Ucrainei îi va fi mai bine fără peninsulă, iar 20% cred că ar trebui să se despartă de Donbas."

Referendumul din Crimeea a fost o fraudă. Din cei 180 000 de tătari care puteau vota, nu au fost mai mult de o sută la urne, conform afirmaţiilor lui Mustafa Djemilev, lider al Mişcării Naţionale a Tătarilor din Crimeea. „Astăzi ştim că doar 34,2% din populaţia Crimeii a participat la referendum şi a votat", declara el în aprilie 2015? Conform recensământului din 2014, Crimeea şi oraşul Sevastopol înregistrau 2 248 400 de locuitori. Un ziar rusesc îi prevenea pe locuitorii Crimeii, după referendum: „Crimeeni, vă felicităm pentru rezultatele acestui referendum, dar ţineţi minte că va fi ultimul." „Este foarte răspândită o altă idee, şi anume că, pentru a-l potoli pe Puţin, ar trebui să i se dea Crimeea", spunea Mustafa Djemilev după referendum.[2] Se putea oare repeta scenariul Acordului de la Miinchen din 1938, când lumea închidea ochii la un rapt pentru a salva pacea?

Posturile de radio şi televiziune din Crimeea care s-au pronunţat împotriva anexării şi-au mutat sediile la Kiev. ATR, primul canal de televiziune al tătarilor din Crimeea, a început să emită prin satelit din Kiev, primind o finanţare guvernamentală de 5 milioane de hryvne (178 000 de euro). O echipă de 30 de oameni transmitea ştiri în rusă, ucraineană şi tătară pentru locuitorii Crimeii. Proprietarului postului, LenurIslamov, om politic ucrainean cu cetăţenie rusă, i-au fost confiscate activele din Rusia, iar casa sa din Crimeea a fost percheziţionată de mai multe ori de FSB.

fi procurate însă din Ucraina, pentru că producţia este controlată de familia lui Ianukovici. Kievul intenţionează să construiască un nou turn de televiziune în Kramatorsk, care să acopere regiunea Doneţk. Un proiect similar în Luhansk este imposibil.

Lucrurile s-au schimbat dramatic în Ucraina. Chiar şi felul în care sunt percepuţi românii, mă asigură Leonid Litra, originar din Republica Moldova, cercetător la Institutul de Politică Mondială din Kiev. După 1991, România era văzută ca al doilea mare neprieten al Ucrainei, după Rusia (se făceau chiar exerciţii militare în care potenţialul inamic era armata română), o ţară mai săracă şi mai coruptă decât Ucraina, care a reuşit, prin manevre oculte, să adere la NATO şi UE. In acest context, faptul că România a fost prima ţară care a ratificat Acordul de asociere UE-Ucraina a stârnit nedumerire la Kiev.

Măcelul din Maidan, războiul din Donbas şi anexarea Crimeii au detonat pur şi simplu societatea civilă. Până în 2005, când Iuşcenko a fost instalat preşedinte, nu exista presă liberă în Ucraina. Jurnalismul de investigaţie era pedepsit în stil mafiot: cazul lui GeorghiGongadze este de notorietate - pentru materialele sale de investigaţie a fost împuşcat în cap şi decapitat, în 2000. (în anul următor, până în 2001, când am primit interdicţie de a intra în Ucraina pentru cinci ani, poliţiştii ucraineni obişnuiau să ne facă cu ochiul şi să ne amintească de Gongadze când le păream nişte jurnalişti prea obraznici.) Suspiciunile au condus către predecesorul lui Iuşcenko, Leonid Kucima, însă in 2005, în momentul depoziţiei-cheie a fostului ministru de interne, Yuri Kravcenko, superiorul celor patru poliţişti învi- nuiţi pentru moartea jurnalistului, acesta a fost împuşcat în cap, la rându-i.

Din aprilie 2016, Kievul decide să ia măsuri

măsuri similare împotriva mai multor vedete pop-rock, iar regizorul ucrainean Oleg Senţov a fost condamnat la 20 de ani de închisoare pentru „complot terorist" în Crimeea.

Dar cât de corectă şi „patriotică" este presa în Ucraina? La cine ne uităm, de fapt, când zapăm? 1+1 - Igor Kolomoiski, prin PrivatGrup, cu centrul de putere în Donbas, susţinător al lui lanukovici, are afaceri cu petrol, oţel, energie, petrochimie în Europa, SUA, Africa, Rusia, mai deţine 2+2, TET, PlusPlus, 1+1 Internaţional, agenţia de presă UNIAN şi UkraineToday. Inter - DmitroFirtaş, prin Inter Media Group, afaceri în petrochimie, titan, bănci, a finanţat campania electorală a lui lanukovici, arestat de autorităţile austriece la cererea SUA, eliberat pentru o cauţiune de 125 milioane de euro (cea mai mare din istoria Austriei), mai deţine NTN, Mega, Ki, K2, Enter Film şi Piksel. Ukraina - RinatAhmetov, prin Media Group Ukraine, cel mai bogat om din Ucraina, cu o avere estimată între 6,5 şi 12 miliarde de dolari, acuzat că finanţează miliţiile proruse din Donbas, un apropiat al lui lanukovici. STB - Victor Pinciuk, avere estimată la 1,3 miliarde de dolari, ginerele lui Kucima, mai deţine ICTV, NovyKanal, Mi, M2 şi QTV Channel. Toţi sunt apropiaţi ai Moscovei şi ai fugarului lanukovici.

în ceea ce priveşte radio-televiziunea de stat ucraineană, situaţia este deplorabilă. Cu 30 de posturi regionale (Ucraina are o populaţie de 42,5 milioane de locuitori) şi 7 500 de angajaţi, abia poate plăti salariile. Sediul este cu adevărat gigantic, dar are doar 5 (cinci) jurnalişti în camera ştirilor de la Kiev şi un buget anual de 16 000 de dolari pentru programe. în curtea televiziunii este instalat un post de luptă al armatei. Peste drum se află un cimitir.

Cel mai vizibil post privat independent este

taje, talk-show-uri. Concurenţa este dură: presa rusă plăteşte salarii de 2-3 ori mai mari.

Pe 26 aprilie 2016, în acel Kiev liniştit, se împlineau 30 de ani de la dezastrul de la Cernobîl. Era anul în care se lansa filmul documentar *Ciocănitoarea rusească.* Investigaţia sugera că oficiali sovietici de rang înalt au pus la cale, cu bună ştiinţă, „accidentul" de la Cernobîl pentru a acoperi eşecul staţiei destinate bruierii comunicaţiilor inamicilor occidentali. Pentru a nu fi acuzaţi de sabotarea celui mai important proiect militar sovietic din anii 1980, nomenclaturiştii ar fi planificat distrugerea centralei nucleare. Paranoia? Să fie accidentul de la Cernobîl dezinformare? Cei care vor să vadă ce s-a ales de Cernobîl şi de „ciocănitoare" pot face un tur ghidat, cu plecarea din Kiev. Şi nu e o glumă, există cerere.

Deşi până la sfârşitul anului 2017 peste 10 300 de oameni au fost ucişi în conflictul din estul şi sudul Ucrainei şi 1,6 milioane au devenit refugiaţi interni, jurnaliştii ucraineni cred că ruşii nu au înţeles cu adevărat ce se întâmplă în Ucraina. Cum spunea jurnalistul ucrainean Pavel Kazarin, pentru societatea rusă, războiul din Ucraina este pur şi simplu virtual, îl trăiesc doar prin intermediul televiziunii şi al reţelelor de socializare. Combatanţii ruşi care s-au întors acasă sunt obligaţi să păstreze tăcerea. Pentru ucraineni este altceva - cei mai mulţi au rude sau prieteni care au plecat pe front ca recruţi sau voluntari sau au fost obligaţi să îşi părăsească locuinţele.

Până la anexarea Crimeii, Euromaidanul, ca mişcare de protest, nu a fost îndreptată împotriva Rusiei, chiar dacă erau prezenţi şi naţionalişti ucraineni printre protestatari. Sprijinul lui Puţin pentru Ianukovici, preşedintele izgonit, şi pentru oamenii acestuia şi în special anexarea Crimeii şi

prooccidentali". După anexarea Crimeii, discursul s-a modificat - se vorbeşte despre „o singură civilizaţie slavă" din care au fost excluşi ucrainenii, negându-se practic existenţa statului- naţiune ucrainean.

în 2016, la 16 ani de la crimă, trupul lui Gongadze a fost înmormântat la Kiev. (Funeraliile fuseseră amânate pentru că mama jurnalistului nu a vrut să identifice trupul fără cap). Gongadze a devenit simbolul libertăţii presei în Ucraina, iar matrioşka - simbolul dezinformării.

VOCABULARUL ŞI NARAŢIUNILE DEZINFORMĂRII

> lanukovici a fost îndepărtat printr-o lovitură de stat, organizată de Occident şi de Soros, la Kiev fiind instalat un regim fascist.[1] Armata ucraineană este instruită de mercenari ai Statului Islamic, trimişi de americani.[2] SUA şi europenii vor să cureţe Ucraina de ucraineni şi să trimită acolo refugiaţi.[3]

Ştirea difuzată de televiziunile ruseşti privind moartea unei fetiţe de io ani în urma bombardamentelor ucrainene în Petrovski, Doneţk, a stârnit emoţii puternice. Natalia Antelava, reporter la BBC, a mers în Donbas pentru a verifica informaţia, profitând de o vizită de presă organizată de separatiştii proruşi.[4]

Antelava discută mai întâi cu un militar separatist.

— A murit în bombardamentul de artilerie, îi spune acesta.

— Unde s-a întâmplat acest lucru?

— în districtul Petrovski.

— Ne-aţi putea da unele detalii? Contacte ale familiei?

*) „Mestovstreci", NTV, 17 oct. 2017; „Vremiapokajet",

— Nu, nu voi face acest lucru, în nici un caz.

— De ce?

— Pentru acei oameni este o tragedie. Şi nu-mi place când cineva se joacă cu tragedia oamenilor.

— A murit imediat sau în spital? insistă reporterul.

— Imediat. Pe loc.

— Când s-a întâmplat? Alaltăieri?

— Alaltăieri, da. De altfel, chiar şi preşedintele republicii a vorbit despre acest lucru.

Echipa de televiziune merge în Petrovski.

— Bună ziua! Mă scuzaţi, suntem de la televiziune. Se spune că o fetiţă de io ani a fost omorâtă în această zonă, e adevărat? întreabă Antelava două femei, pe stradă.

— Dragă, am auzit, da, la televizor, dar n-aş putea să-ţi spun unde stătea.

— Nu ştim unde a stat, întăreşte cea de-a doua.

într-un mic magazin, se adresează vânzătoarei.

— Ştiţi unde stă?

— Nu.

— Aţi auzit această poveste?

— Nu. Nu am auzit nici măcar bombardamentul. Am auzit de el la TV, dar nu l-am auzit, spune vânzătoarea.

— Deci nu aţi auzit nimic?

— Se spune că s-a dat la TV. Muncesc aici de la 8 la 16, dar nu am auzit nimic.

Reporterul întâlneşte o femeie pe stradă.

— Cum a murit?

— Ca să fiu sinceră, nu ştiu.

Antelava se opreşte în dreptul a două femei care îngrijesc pământul din faţa casei.

— Nu am auzit bombardamentul, spune una din ele. Am fi ştiut dacă s-ar fi întâmplat ceva. Poate că s-

Cealaltă îi atrage atenţia:

— Nu-i spune!

— De ce? răspunde cea intervievată.

— Deci au fost bombardamente sau nu? reia reporterul BBC.

— S-a auzit o explozie ieri, dar a fost linişte alaltăieri.

Antelava merge apoi la morga oraşului. Intră într-un birou, unde găseşte un bărbat in costum şi cravată. în dreptul său, sprijinit de perete, se află un portret în acuarelă al lui Isus.

— Bună ziua! Am dori să vă punem câteva întrebări despre acea fetiţă de io ani care a fost omorâtă în urmă cu câteva zile.

— Nu ştiu unde este.

— Nu ştiţi? Cadavrul ei nu a fost adus aici? Toţi morţii sunt aduşi aici?

— în general, da. Poate că a fost dusă în alt loc.

— Există un alt loc unde să poată fi dusă?

— Eu nu ştiu nimic, încheie bărbatul, cu un zâmbet politicos.

Antelava şi cameramanul se află într-o vizită de presă organizată de separatiştii proruşi. Sunt prezenţi şi mulţi jurnalişti ruşi, dintre care unii au relatat moartea fetiţei.

— S-a întâmplat cumva să vă ocupaţi de ştirea privind fetiţa care a murit în urma unui bombardament? întreabă Antelava pe unul dintre jurnaliştii ruşi, căruia i-a fost acoperită ulterior faţa la editare. Cameramanul de la BBC filmează de departe, fără ştirea rusului.

— Nu există, răspunde acesta, încet.

— Cine nu există?

— Fetiţa.

— Nu există??

oameni cu care am stat de vorbă şi care cred că acea fetiţă a murit. Acesta este genul de informaţie pe care o primesc, care alimentează ura ce conduce acest război", spune Antelava la finalul materialului.

BBC a întrebat cele trei canale ruseşti de televiziune care au relatat povestea fetiţei ucise ce dovezi au avut. A răspuns doar NTV, care a transmis că tot ceea ce a făcut a fost să citeze „purtători de cuvânt oficiali ai separatiştilor".

în război, ştirile false, dezinformarea şi propaganda au un efect devastator. Minciunile devin arme, generează ură şi radicalizează taberele.

Iată câteva titluri: „Bombardamentul din Doneţk [asupra civililor] a fost efectuat de forţele armate ucrainene"; „Atacul armatei ucrainene asupra unui spital civil"; „Atacul soldaţilor ucraineni asupra unui convoi mortuar"; „Atacul armat asupra unor clădiri publice în Simferopol"; „Crucificarea unui băieţel în Slaviansk de către soldaţii ucraineni"; „Promisiunea făcută ofiţerilor de securitate ucraineni că vor primi «doi sclavi şi o bucată de pământ» la finalul războiului"[1].

Ştirile mincinoase au fost mai mult decât simplă propagandă, mobilizând voluntarii. Radio Europa Liberă/Radio Libertatea a difuzat un interviu cu un mercenar kârgâz, Manas, care venise în Donbas pentru a lupta împotriva „fasciştilor". După şase luni, când şi-a dat seama că aceştia nu există, s-a întors acasă.[2]

Ucrainenii sunt descrişi ca fascişti, opresori, agresori şi xenofobi, iar Ucraina ca un stat artificial, care se dezintegrează. în acest context, spune Kremlinul, acţiunile ruşilor sunt legitime şi legale. Mitul neimplicării Rusiei în conflict este construit prin manipularea atentă a unor resurse mitologice,

istorice, dintre care cea mai importantă este Marele Război Patriotic, cum era numit cel de-al Doilea Război Mondial în fosta Uniune Sovietică. Vocabularul folosit în instrumentalizarea naraţiunii ucrainene este centrat pe cuvinte precum karatel (călău), fascist, nazist, banderovist şi partizan.

Karatel[*1] activează memoria istorică a atrocităţilor comise de nazişti împotriva civililor în teritoriile ocupate. O declaraţie a Ministerului rus de Externe din 28 aprilie 2014 făcea referire la construirea unor „lagăre de concentrare fasciste" în Ucraina. Informaţia *fake* fusese publicată în presa „independentă". în 4 mai 2014, Serghei Lavrov acuza armata ucraineană de „epurare etnică":

> în timp ce karateli ucraineni desfăşoară operaţiunile în estul Ucrainei, curăţând unele zone populate şi blocând altele, s-a instituit o adevărată blocadă informaţională în ceea ce priveşte cunoaşterea în Occident a evenimentelor tragice din această ţară. Nici măcar la OSCE nu se ştie că se varsă sânge astăzi în Ucraina şi soldaţii împuşcă civilii neînarmaţi. Cum putem vorbi de libertatea de exprimare şi libertatea presei în astfel de condiţii?

Banderovişti este un alt cuvânt-armă, care vine de la Stepan Bandera, figură controversată a istoriei ucrainene, care a luptat împotriva armatei sovietice în timpul celui de-al Doilea Război Mondial.[2] Presa rusă a început să folosească acest termen în timpul

’) O traducere literală ar fi „călăii", termen asociat detaşamentelor de exterminare naziste din timpul celui de-al Doilea Război Mondial, Einsatz- gruppen. [2]) Stepan Bandera a militat pentru formarea unui stat ucrainean 1939–1941- S-a refugiat la Munchen, unde KGB-ul l-a asasinat în 1959. Bandera este astăzi un personaj contestat şi elogiat deopotrivă. în 2010, preşedintele Viktor luşcenko l-a decorat post-mortem cu titlul Erou al Ucrainei, act

viştii erau o mişcare semifascistă care teroriza ruşii, evreii şi alte naţionalităţi.

Termenul *partizan* este pozitiv şi este folosit pentru a distinge luptătorii proruşi de trupele regulate ruse care operează în regiune. în terminologia sovietică, partizanul era un apărător voluntar al intereselor poporului. Cuvântul este important pentru că reînvie mitul ruşilor paşnici atacaţi de agresorul fascist. Pentru Moscova, în Donbas luptă „voluntarii*[1] *(dobrovol'ţîi)* din „miliţiile populare[11] *(opolcenţi),* nicidecum trupe regulate ruseşti. Printre partizani se regăsesc naţionalişti din organizaţia cazacilor radicali de dreapta „Compania lupilor[11], care a împrumutat numele de la cazacii care au luptat pentru Albi în timpul Războiului Civil rus, ultraortodocşi militanţi şi mici infractori.[1] Presa rusă a descris tragedia de la Casa de Cultură din Odesa din mai 2014, în care au murit 46 de localnici, ca pe un „nou Hatîn[11], amintind astfel de masacrul comis de un batalion nazist ucrainean asupra locuitorilor bieloruşi, ca pedeapsă pentru colaborarea acestora cu partizanii prosovietici.

Cei care colaborează cu autorităţile ucrainene sunt numiţi *posobniki,* „complici[11], termen folosit în al Doilea Război Mondial pentru cei care colaborau cu ocupantul.

Racursiul istoric legitimează intervenţionismul militar. Serghei Lavrov a adresat avertismente explicite autorităţilor ucrainene în care se arată că „pângărirea monumentelor istorice in Ucraina continuă şi a devenit o batjocorire a memoriei luptă-

’) Nicolai Mitrohin, „Infiltration, instruction, invasion: Russia’swar in the Donbass[1]*, *Journal of Soviet and Post-Soviet Politicsand Society. Russian Media andthe War în Ukraine,* voi. 1, nr. 1, 2015, pp. 219-250. [2]) Declaraţia nr.

provocaţia are rădăcini în limbajul politic sovietic, fiind folosit încă de la instalarea regimului bolşevic. Atunci, agenţii imperialiştilor erau denunţaţi ca provocatori, sabotori, agenţi ai Coloanei a cincea. Astăzi este vorba de cei aflaţi în slujba unui Occident *revanşard, fascist* şi *rusofob,* care conspiră împotriva unei Rusii paşnice. Atacatorii devin astfel victime, iar victimele sunt acuzate de iniţierea conflictului.[1] In fond, aşa făcuseră germanii cu polonezii şi sovieticii cu finlandezii în 1939, atunci când au inventat pretexte pentru a-i ataca.

în 8 aprilie 2014, ministrul rus de externe acuză Garda Naţională ucraineană şi militanţii din Sectorul de Dreapta de „suprimarea în forţă a protestelor populaţiei împotriva politicii Kievului", calificând actul „o provocare" care „putea duce la război civil". Lavrov se declară îngrijorat în special de prezenţa a „150 de profesionişti americani ai unei organizaţii militare private, Greystone, deghizaţi în soldaţi ai unităţii Sokol", care ar fi fost implicaţi în aceste acţiuni. Naraţiunea mercenarilor străini prezenţi în Ucraina a fost amplu dezvoltată de presa rusă mai târziu, relatând că în Donbas ar lupta mercenari polonezi[2] şi ISIS[3]. De altfel, însuşi Gherasimov, şeful Statului-Major General al Armatei ruse, îi acuza pe americani că antrenează foşti luptători ai Statului Islamic în Siria.[4] La sfârşitul lunii iunie 2014, Lavrov acuza violări ale frontierei de către militari ucraineni, calificându-le drept „acţiuni provocatoare"[5] sau „provocări directe", care aveau ca scop „să prevină implementarea Acordului de la Geneva şi deescaladarea conflictului intern ucrainean".[6]

Cuvântul *provocator* apărea chiar şi în Doctrina militară *a* Rusiei în vigoare la acea dată (promulgată în 2010). Amenin-

tarea militară era definită ca „demonstraţia militară care are obiective provocatoare şi se desfăşoară pe teritorii ale statelor care se învecinează cu Federaţia Rusă sau cu aliaţii săi". Cuvântul *provocator* a fost eliminat din doctrină în decembrie 2014.[1]

Provocarea a fost instrumentalizată la sfârşitul lunii iulie, când un presupus bombardament ucrainean în teritoriul rus a fost folosit ca pretext pentru un tir cu rachete împotriva armatei ucrainene.[2] Reacţia devenea astfel justificată. Dar prezenţa forţelor armate ruse pe teritoriul unui alt stat trebuia îmbrăcată într-o naraţiune nouă, cea a „catastrofei umanitare", folosită de fapt pentru a acoperi livrarea armamentului în Donbas[3].

în 5 august 2014, Ministerul rus de Externe anunţa că Rusia va organiza o „misiune internaţională umanitară pentru sud- estul Ucrainei".[4] A urmat un „avertisment final" împotriva „încercărilor de contracarare a acestor misiuni pur umanitare".[5] Rusia a pretins că intrarea convoiului umanitar în Ucraina a fost coordonată cu Crucea Roşie şi guvernul ucrainean, deşi acestea au negat implicarea. Era o dezinformare. în martie 2016, 50 de convoaie, constând din peste 100 de camioane fiecare, treceau frontiera în Ucraina, pretinzând că livrează ajutoare umanitare localnicilor. Conform relatărilor din teren şi 1 maginilor din satelit, s-a livrat de fapt armament şi muniţie „miliţiilor" şi trupelor regulate ruse.[6]

Moscova neagă în continuare că în Donbas ar exista arme ruseşti.[7] Dovezile privind prezenţa militară rusă în Donbas sunt insă copleşitoare, multe dintre acestea vin chiar de la trupele

*) Doctrina militară rusă, 2010, paragraful gd, *apud* K. Pynnoniemi, op. cit., p. 76. [2]) N. Mitrohin, op. cit., p. 241;

ruse. Dincolo de rapoartele prezentate de InformNapalm, Centrul de Studii Europene Wilfried Martens, Consiliul Atlantic, EU Observer şi Bellingcat[1], la Kiev s-a deschis în februarie 2017 o expoziţie cu armament rusesc, inclusiv tancuri fabricate în Rusia, capturate de la separatişti şi forţele ruse în timpul luptelor din estul Ucrainei.

Şi termenul *rusofobie* a devenit un vehicul pentru *fakenews*şi parte a naraţiunii oficiale. Ministrul rus de externe a condamnat demontarea monumentelor în Ucraina, descriindu-le ca „acţiune rusofobă barbară".[*] [2] Guvernul ucrainean era acuzat că a lansat „un război împotriva limbii ruse şi a tot ce e asociat cu Rusia".[3]

Puţin avertiza că „alimentarea de către Occident a sentimentului rusofobiei în Ucraina ar putea duce la un dezastru".[4] Diplomaţia rusă explica rezoluţia din 17 aprilie 2014 a Parlamentului European, care instituia a treia fază a aplicării sancţiunilor, prin „psihoza colectivă rusofobă pe care o trăieşte Parlamentul European aflat la final de mandat".[5]

Cercetătorul ucrainean Aleksandr Osipian arăta că prin catalogarea protestelor din Kiev ca antiruseşti şi rusofobe s-a dorit ca orice încercare de a organiza proteste similare în Rusia să fie de neimaginat, iar

*) „Rossiiskoievtorzheniie v Ukrainu...", InformNapalm, 29 aug. 2015; J. Janda, „Caught in the Act...“, Wilfried Martens Centre for European Studies, iul. 2015; M. Czuperski*et al.,* „Hiding in PlainSight...", Atlantic Council, 15 oct. 2015; A. Rettman, „EU breakstaboo on...“, *EU* 2 apr. 2017. 2) Declaratia nr. 364, 25 feb. 2014, MER. 3) nr. 426.03 mar. 2014: Declaratia nr. 396.27 feb. 2014. V. Putin. ARD. 17 nov. 2014. *apud*Darczewska si
5) K. Pynnoniemi. *op. cit.*, p. 77. 6) A. Osipian. imagesand regional identity in the Donbass Insurgency", *Journal of Soviet and Post-Soviet Politicsand Society. Russian Media andthe War in Ukraine,* voi. 1, nr. 1, 2015,

blice. Cei care critică politica oficială sau arată simpatie pentru ţări aflate în conflict cu Rusia sunt consideraţi „rusofobi", ade- văraţi „extraterestri ideologici".[1] Stigmatizarea generată de folosirea constantă a sloganurilor politice şi clişeelor sovietice este extinsă de la sfera domestică la politica internaţională. Rusofobia a devenit cuvântul cheie care explică de ce Occidentul respinge „tot ce e rusesc".

Dar mitul fundamental instrumentalizat de Kremlin este acela că poporul ucrainean nu a existat niciodată. Există doar „o populaţie de formaţie sovietică - *homo sovieticus"[2].* .Ascultaţi cum vorbiţi ruseşte", îi spunea Puţin unui jurnalist ucrainean, la conferinţa anuală de presă, explicându-i teza imposibilităţii Ucrainei ca naţiune. „Vorbiţi tară

*) K. Pynnoniemi, *op. cit.,* p. 78. [2]) VolodimirViatrovici, „Miturile sovietice legate de al Doilea Război Mondial şi rolul lor în propaganda rusă contemporană", în S. Courtois, *op. cit.*[3]) O. Carroll, „Puţin news con- îerence...", *The*

5.
ROMÂNIA: RĂZBOIUL HIBRID ÎMPOTRIVA PROPRIULUI POPOR

Momentele-cheie din istoria recentă a României postcomu- niste sunt neclare. Dosarele Revoluţiei, mineriadelor şi conflictului de la Târgu Mureş sunt clasate şi redeschise periodic. Dosarele se plimbă de la parchetele militare la cele civile, probele au dispărut, martorii au murit (unii în condiţii suspecte) sau au plecat din ţară. Eforturile presei de a investiga aceste evenimente au fost parazitate întotdeauna de dezinformări monstruoase.

Naraţiunile dezvoltate pentru a explica aceste momente au câteva puncte comune: duşmanul extern (ungurii, sovieticii) şi apelul la unitate în faţa „provocărilor" externe, simptome ale diversiunii „cetăţii asediate" produse de orice regim autoritarist. Dar care a fost miza şi cine a stat în spatele evenimentelor? Probabil cei care stau şi în spatele dezinformărilor de astăzi, căci metanaraţiunea ultimilor 27 de ani este aceeaşi, cu declinările conjuncturale necesare: România riscă să devină o colonie (sovietică atunci, europeană acum), străinii au furat tot, viaţa în regimul Ceauşescu a fost mai bună decât cea de astăzi, valorile tradiţionale sunt în pericol, „oculta" internaţională decide viitorul ţării.

Revoluţia de la Timişoara a fost confiscată de nomenclatura comunistă şi de Securitate printr-o contrarevoluţie, un adevărat război hibrid împotriva propriului popor. Serviciile de informaţii au fost

îndepărtând România de opţiunea şi simpatia europene. Faptul că mineriada din septembrie 1991 a avut loc la scurt timp după puciul de la Moscova nu e întâmplător.

Securitatea a câştigat puterea, a construit „capitalismul original" şi a plasat oameni şantajabili în poziţiile-cheie ale statului. Dar acum vrea ceva mai mult - vrea ca istoria să consemneze că Securitatea a fost de partea poporului, că a reprezentat Binele. Iar asta e miza cea mai mare. Călăii au o slăbiciune pentru istorie.

O REVOLUŢIE FAKE?

„Trei zile dacă mai trăiesc, da' vreau să ştiu că s-a limpezit lumea", spunea Elisabeta Rizea, cea care a preferat să meargă la puşcărie decât să trădeze adevărul în care credea. în casa ei depuseseră jurământul, în 1949, partizanii din grupul Amău- ţoiu. După cei 13 ani de puşcărie, a fost supravegheată de Securitate până în decembrie 1989. Mama Rizea, sau tanti Tuţa, cum îi spuneau vecinii, a murit la 91 de ani, căci nu mai putea aştepta nesfârşitul. în mai 2001, atunci când a fost vizitată de regele Mihai I şi de regina Ana, au copt porumb şi au spus ghicitori. „Până oi muri îl iubesc ca pe ochii din cap. Doresc să fie regele României, să fie mereu în ţară." Erau românii unei alte Românii. în 2003, a fost înmormântată cu perucă — securiştii îi smulseseră părul în închisoare.

în primii ani de după Revoluţie, sătenii din Nucşoara s-au împotrivit ridicării unei troiţe închinate partizanilor ucişi de Securitate şi o priveau

Boia, minciuna, nu sacrificiul, a devenit mitul fondator al României postdecembriste.

Au existat teroriştii? Au fost agenţii serviciilor de informaţii străine prezenţi pe teritoriul României în 1989 şi 1990? Au fost implicaţi sovieticii? Cine a dat ordinul de a se trage în 2a decembrie 1989? Cine a ordonat războiul radio-electronic? Cine a orchestrat amplul proces de dezinformare şi *fakenews* în acele zile?

S-a spus că a fost prima revoluţie „televizată". A fost mai degrabă prima revoluţie *făcută* cu ajutorul televiziunii, prin coordonarea „insurgenţilor", dezinformare şi *fakenews.* Ce s-a întâmplat, de fapt, după celebra fugă cu elicopterul a cuplului Ceauşescu?

Timp de 25 de ani, dosarul Revoluţiei, înregistrat ca 97/P/1990, s-a plimbat de la parchetele civile la cele militare, fiecare decli- nându-şi, pe rând, competenţa de soluţionare. Intre septembrie 1998 şi decembrie 2004 nu s-a desfăşurat nici un act de cercetare penală. în 2015, Parchetul înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie clasează dosarul în care se făcuseră cercetări privind moartea a 709 persoane şi rănirea altor 2 198.[1] în ordonanţa de clasare, PICCJ arăta că, „pe fondul unei stări de oboseală şi stres", s-au tras focuri de armă între militari. Perioada 22-31 decembrie 1989 a fost caracterizată prin „vid de

’) Pentru o cercetare aprofundată a numărului de morţi înainte şi după 22 decembrie 1989, vezi Constantin Corneanu,,Adevăruri şi interpretări noi privind victimele Revoluţiei Române din Decembrie 1989“, în *Caietele Revoluţiei,* IRRD, nr. 3 (52), 2014, pp. 5-21. Cifra totală variază între 1142, conform Legii recunoştinţei faţă de eroii-martiri şi luptătorii care au contribuit la victoria Revoluţiei române din decembrie 1989 (nr. 341/12 iulie 2004); 1 207, dintre care 99 neidentificaţi, conform

create, împotriva unor elemente contrarevoluţionare, care acţionau împotriva voinţei întregii populaţii", mai stabileau procurorii militari din PICCJ.[1]

în aprilie 2016 dosarul este redeschis, devenind 11/P/2014, şi extins în noiembrie 2016, pentru a include infracţiuni împotriva umanităţii. Parchetul General anunţă că vor fi reaudiate toate persoanele vătămate. în 18 decembrie 2017, Ministerul Public dă un comunicat bombă.[2] în urma administrării probatoriului, procurorii au stabilit „situaţia internaţională deosebit de complexă existentă la finalul anului 1989“, „situaţia internă in perioada premergătoare evenimentelor de la Timişoara şi în timpul desfăşurării acestora", „conjunctura convocării de către fostul preşedinte Nicolae Ceauşescu a mitingului popular din 21 decembrie 1989“, „succesiune clară a evenimentelor poli- tico-militare existente în după-amiaza şi seara zilei de 21 decembrie 1989“, „sursa sunetului cu efect de panică (emis la data de 21 decembrie 1989, în timpul discursului lui Nicolae Ceauşescu) care a contribuit, alături de alte elemente, la dezorganizarea mitingului din Piaţa Palatului şi declanşarea protestelor în Bucureşti", „succesiunea evenimentelor deosebit de importante din noaptea de 21/22 decembrie 1989“, „împrejurările legate de fuga cuplului prezidenţial de pe sediul CC al PCR, traseul urmat şi comportamentul forţelor militare înainte, în timpul şi după pătrunderea revoluţionarilor în sediul Comitetului Central" şi „componenţa comandamentului politico-militar care a preluat, în timp foarte scurt, după fuga preşedintelui în exerciţiu, puterea totală în România".

Aici apare cea mai interesantă precizare din document: *„în decembrie 1989 nu a existat vid de*

extrem de importantă. Să parcurgem documentul Ministerului Public până la capăt, apoi vom reveni la „vidul de putere".

în ceea ce priveşte diversiunile, aceasta „au existat, fiind cauza principală a numeroaselor decese, vătămări corporale şi distrugeri survenite", fiind lansate „prin intermediul TVR, Radiodifuziunii şi mijloacelor militare de comunicaţii", instau- rându-se astfel la nivel naţional „bine-cunoscuta psihoză tero- ristă". Fenomenul diversionist este „unic în istoria României prin complexitate şi anvergură" nu numai din perspectiva „mecanismelor concrete de acţiune", ci şi a „persoanelor care au dirijat acest fenomen". Procurorii au documentat şi „solicitarea de ajutor militar străin (sovietic)". în finalul comunicatului se arată că „probe importante, de natură să stabilească adevărul privind Revoluţia, au fost distruse sau alterate", dar că urmărirea penală va continua „cu celeritate şi eficienţă".

Cum se explică oare schimbarea radicală în administrarea probelor? Timp de 25 de ani, nici procurorii militari şi nici cei civili nu au putut ajunge la concluzii ferme privind Dosarul Revoluţiei. între timp au murit martori şi inculpaţi, au dispărut probe. După ce dosarul fusese clasat de PICCJ, misterul este rezolvat în bună măsură, în numai doi ani.

Societatea românească a dezvoltat cel puţin patru naraţiuni principale privind evenimentele din decembrie 1989. Toate încearcă să răspundă la întrebarea „Cine a tras în noi?". întrebarea este legitimă, mai ales că după fuga lui Ceauşescu din 22 decembrie 1989, toate structurile de forţă i se subordonaseră lui Ion Iliescu, şeful Frontului Salvării Naţionale, organ provizoriu al puterii de stat, în întrunirea care a avut loc la Ministerul Apărării, la

In *prima naraţiune,* susţinută de foştii ofiţeri de Securitate, armata este vinovată de crimele comise după 22 decembrie 1989. A făcut-o pentru a ascunde propria vină privind represiunea de la Timişoara. Povestea teroriştilor a fost inventată de armată (care preluase puterea în 22 decembrie la ora 13.30) ca diversiune, pentru a acoperi răzbunarea împotriva Securităţii. Dovada, spun foştii securişti, este că informaţia „la 18.00 vin teroriştii" ar fi fost transmisă armatei încă din amiaza zilei de 22 decembrie. Aşa se explică asasinarea echipajului condus de Gheorghe Trosca, şeful Statului-Major al Unităţii Speciale de Luptă Antiteroristă (USLA), ucis şi decapitat de armata comandată de Nicolae Militaru pentru că l-ar fi deconspirat pe acesta ca agent GRU. Nu a fost o revoluţie, nici măcar la Timişoara, a fost o lovitură de stat militară, pregătită cu mult timp înainte de sovietici şi acceptată de celelalte mari puteri, dovadă fiind prezenţa la vârful celor mai importante structuri de forţă a generalilor Nicolae Militaru, Vasile Ionel şi Marin Pancea, agenţi GRU. în acest scenariu, grupul de putere instalat în 22 decembrie — Iliescu, Roman, Militaru — este vinovat de diversiunea care a urmat, soldată cu 949 de morţi şi asasinarea cuplului Ceauşescu.[1]

In *a doua naraţiune,* susţinută de ofiţerii armatei române, Securitatea este responsabilă de diversiunile create, începând cu mitingul din 21 decembrie din faţa Comitetului Central. Obiectivul era preluarea puterii, chiar dacă, oficial, trupele de Securitate s-au retras în cazărmi şi s-au subordonat imediat armatei. Povestea teroriştilor a fost inventată de Securitate pentru a permite lupta împotriva armatei. Cât despre Trosca, acesta ar fi fost un ofiţer al Securităţii şi nimic mai mult, dovadă că în 2011 i s-a retras titlul de

fost o dezinformare generată de Securitate, pentru a justifica baia de sânge care a urmat.

A treia naraţiune, susţinută de unii istorici şi jurnalişti, este că diversiunile au fost create de reţeaua „246"[1], subordonată Direcţiei de Informaţii a Armatei (DIA) şi avea ca scop menţinerea la putere a Partidului Comunist Român, împiedicarea revenirii pe tron a regelui Mihai (aşa se explică distrugerea Bibliotecii Centrale Universitare, un simbol al regalităţii) şi ajungerea la putere a partidelor istorice. Ei au fost de fapt „teroriştii". Lovitura de stat a fost dată de generalul Victor Stăncu- lescu, atunci când a decis să nu respecte ordinul de luptă dat de Ceauşescu în 22 decembrie, ordonând retragerea armatei în cazărmi la ora 13.30.

A patra naraţiune, cea „oficială", este cea potrivit căreia evenimentele dinainte şi de după 22 decembrie trebuie judecate în acelaşi context şi fac parte din acelaşi „film". După 22 decembrie, armata şi Securitatea au fost de partea poporului, teroriştii au existat, dar nici unul nu a putut fi adus în faţa instanţei, iar FSN este „emanaţia Revoluţiei". „Cât priveşte îndoiala dacă în decembrie 1989 a fost sau nu revoluţie, ea este, de acum, superfluă; recidivează doar în cazuri de rea credinţă şi subcultură politică. [...] O revoluţie poate fi declanşată în fel şi chip, chiar şi prin lovitură de stat sau răscoală, însă acestea din urmă nu schimbă cu nimic natura fenomenului, ci îi potenţează, cel mult, specificul", scrie Ion Iliescu în *Revoluţia trăită.*[2]

’) „Adevăruri şi interpretări noi privind victimele Revoluţiei Române din Decembrie 1989“, în *Caietele Revoluţiei,* nr. 3 (52), IRRD, 2014. [2]) Ion Iliescu, *Revoluţia trăită,* Editura Mondo Media, Bucureşti, 1999, pp. 24- 25, *apud Caietele revoluţiei,* nr. 5 (43), IRRD, 2014, p. 10. [3]) Dumitru Mazilu, *Revoluţia Română: Zile şi nopţi de*

alţii, de Iliescu şi Mazilu. Conform dicţionarului *Larousse,* Revoluţia se încheiase, triumfătoare. în acest caz, evenimentele de după 22 decembrie au fost o contrarevoluţie? A cui?

Petre Roman are o altă perspectivă istorică: „S-a spus şi s-a scris adesea că Revoluţia română a fost «confiscată». Cred că expresia este în bună măsură corectă: încă din noaptea dintre 22 şi 23 decembrie 1989 mişcarea de eliberare democratică a societăţii româneşti s-a găsit închisă în limite înguste, cele ale vechiului regim întrucâtva «modernizat». Iar puterea a fost monopolizată, sau măcar puternic infiltrată, de vechi comunişti a căror singură voinţă era să-i dea regimului căzut, printr-o operaţie pur «cosmetică», aparenţa de legitimitate pe care nebunia lui Ceauşescu îl făcuse să o piardă. Pe scurt, în momentul în care pentru România se deschideau toate posibilităţile democratice, ea a rămas la stadiul unei specii confuze de perestroika."[1]

în vacarmul de dezinformare din deceniile care au urmat este imposibil să se facă lumină fără a avea acces la probe. Comunicatul Ministerului Public din decembrie 2017 devine astfel extrem de important. Afirmaţia că „în decembrie 1989 nu a existat vid de putere" nu poate fi interpretată decât într-un singur fel: Partidul Comunist s-a menţinut la putere, execuţia cuplului Ceauşescu fiind doar un episod din preluarea puterii în interiorul nomenclaturii comuniste. în acest caz însă, subordonarea structurilor de forţă noii puteri, în 22 decembrie 1989, ar fi trebuit să fie urmată de celebrul „consens" invocat de Ion Iliescu. Cu toate acestea, din seara zilei de 22 a început măcelul. De ce?

în jurul orei 18.00, în faţa Comitetului Central

notorii ai partidului, în frunte cu Ion Iliescu, un disident de partid, mulţimea a început să strige „Fără comunişti!", „Fără comunişti!". Atunci a început să se tragă.

Tot la ora 18.00, şase tancuri ale Regimentului 20 (UM 01060) primesc ordinul de luptă privind apărarea Comitetului Central şi a Palatului Republicii, „nimicirea elementelor din aceste sedii şi punerea acestora la dispoziţia organelor superioare".[1] Mulţimea a început să strige „Opriţi focul!", „Nu mai trageţi!", „Armata e cu noi!". înăuntru, Frontul Salvării Naţionale îşi începea prima şedinţă, iar afară apăreau în scenă „teroriştii" şi armata începea lupta cu aceştia.

Sugerează oare procurorii că Partidul Comunist a păstrat puterea după 22 decembrie 1989? In acest caz, putem specula că cererile mulţimii privind eliminarea foştilor comunişti, dar şi a Partidului Comunist însuşi din noua viaţă politică i-a făcut să instrumenteze acest amplu exerciţiu militar cu muniţie de război, combinat cu acţiuni de dezinformare şi război radio- electronic. Intr-un cuvânt, un adevărat război hibrid.

A fost aşadar o contrarevoluţie condusă de Partidul Comunist împotriva propriului popor? Au avut nevoie nomenclatura şi Securitatea de sânge pentru a se relegitima? Diversiunea urma tiparul bolşevic al „provocării" străine. Românii aveau nevoie de un nou duşman, pentru ca poporul şi noua conducere să ajungă la acea „unire în cuget şi simţiri" despre care vorbiseră propagandiştii comunişti tot timpul. Mai întâi au fost teroriştii, apoi sovieticii.

Dacă Ceauşescu ar trăi astăzi, ar spune că în decembrie 1989 a avut loc o lovitură de stat a sovieticilor, cu sprijinul ţărilor din Pactul de la

o lovitură de stat, scoţând lumea în stradă la Timişoara, fie că Ceauşescu a fost dezinformat de propriii săi oameni de încredere. Poate că Parchetul Militar ne va ajuta, în cele din urmă, să soluţionăm această dilemă colosală.

Informaţiile difuzate de „Televiziunea Română Liberă" au fost instrumentate în acest sens: teroriştii otrăviseră apa, voiau să arunce în aer barajele şi Institutul de Cercetări Nucleare de la Piteşti, comandourile străine atacau porturile, elicoptere străine erau ascunse în apropierea autostrăzii Bucureşti-Piteşti, în Bucureşti erau amplasate maşini-capcană etc. Ştirile erau transmise de crainicii televiziunii, cunoscuţi publicului pentru prezentarea buletinelor de ştiri din timpul regimului comunist - Petre Popescu, George Marinescu, Victor lonescu, Corne- liusRoşiianu şi Teodor Brateş, fost redactor-şef adjunct al Redacţiei Actualităţi. Ei au lansat apelurile către armată şi populaţie pentru a „apăra Revoluţia[11]: „Televiziunea este încercuită de aceşti bandiţi, de grupuri răzleţe. Televiziunea este în pericol! Cerem urgent armatei să intervină! Nu mai este timp de pierdut! Daţi ordinele corespunzătoare aşa cum v-aţi angajat în faţa poporului!" (Teodor Brateş), „Ostaşi, folosiţi armele pe care le aveţi în dotare fără a aştepta neapărat această dezlegare formală. Poporul vă dă acum ordine! Nu aşteptaţi numai de la nişte comandanţi, poate prea limitaţi în limitele impuse de atâţia ani de dictatură. Să ne apărăm cu ceea ce avem la îndemână!" (Victor Marinescu), „Utilizaţi toate forţele! Tot armamentul, toată muniţia!" (George Marinescu).

*) Peter Siani-Davies, *The Romanian Revolution of DecemberIQ8Q,* (îornell University Press, Ithaca& London,

informaţii afirmă că aceştia ar fi fost scoşi din ţară pe calea aerului şi că sunt gata să depună mărturie în acest sens. Gelu Voican Voiculescu şi Virgil Măgureanu susţin teza implicării unor puteri străine prin miile de „turişti" care au intrat in România în decembrie 1989. Scenariul era susţinut şi de Sergiu Nico- laescu: „Intervenţia hotărâtă a maselor şi a militarilor a făcut posibilă dejucarea planurilor forţelor externe şi interne aventuriste de a crea o Iugoslavie în România."[1]

în 23 decembrie, crainicul George Marinescu citeşte o hârtie care îi este înmânată de Teodor Brateş, în care se spune: „Suntem informaţi că s-a luat legătura cu ambasada sovietică, care ne-a promis ajutor militar imediat, întrucât agenţii străini şi-au permis să trimită elicoptere cu oameni înarmaţi pentru a distruge ceea ce poporul român a cucerit." Brateş avea să declare mai târziu că hârtia a ajuns la Marinescu „de la etajul 11“, când el se afla la toaletă. în documentarul *Televiziunea la zidul revoluţiei,* realizat de Cornel Mihalache pentru TVR în 2014, se arată însă limpede cum Brateş îi întinde hârtia lui Marinescu, cerându-i: „Citeşte asta!" Era solicitarea reală sau era o dezinformare menită să îi identifice pe sovietici ca fiind noul duşman?

Naraţiunea dezvoltată după decembrie 1989 şi întreţinută şi astăzi de foştii ofiţeri ai Securităţii este că sovieticii au instrumentat mai întâi revolta începută la Timişoara, a cărei evoluţie i-a luat însă prin surprindere. A fost nevoie apoi de lovitura de stat militară dată de generalul Stănculescu, care trebuia să fie deghizată în faldurile unei revoluţii.

’) Sergiu Nicolaescu, *Revoluţia. începutul adevărului (Un raport personal),* Editura Topaz, Bucureşti, 1995, pp. 236-237, *apud Caietele revoluţiei,* nr. 5 (43), IRRD, 2014,

a stopa vărsarea de sânge. Fosta Securitate consideră declaraţia o dovadă a înţelegerii sovieto-americane din Malta, din 2-3 decembrie 1989, conform căreia Ceauşescu trebuia înlăturat. Ministrul de externe al URSS a respins sugestia lui Baker. în 26 decembrie 1989, Gorbaciov, aflat la al doilea Congres al deputaţilor poporului din URSS, le răspundea ziariştilor: „Românii nu ne-au cerut aşa ceva iar noi am decis să renunţăm la doctrina Brejnev.“ Foştii ofiţeri de Securitate susţin că Gorbaciov nu ar fi ştiut de acţiunea GRU de răsturnare a lui Ceauşescu şi de asistare a PCR în acţiunea de relegitimare. în fond, arată ei, GRU a vrut să-l răstoarne pe Gorbaciov prin puciul din august 1991. E greu de crezut însă că Gorbaciov nu ar fi ştiut nimic despre o eventuală implicare a GRU în baia de sânge din România. El era cel care avea să ordone în ianuarie 1991 intervenţia armatei sovietice în Lituania, pentru reprimarea în forţă a mişcării de independenţă. Gorbaciov nu era un inocent, deşi istoria ar putea să-l consemneze ca atare, în cele din urmă.

Să încercăm o recapitulare a acestor informaţii contradictorii, revenind la comunicatul Ministerului Public din 18 decembrie 2017 şi precizările privind dezinformarea şi diversiunea.

Procurorii au aflat aşadar care a fost „sursa sunetului cu efect de panică (emis la data de 21 decembrie 1989, în timpul discursului lui Nicolae Ceauşescu) care a contribuit, alături de alte elemente, la dezorganizarea mitingului din Piaţa Palatului şi declanşarea protestelor în Bucureşti", au documentat diversiunea care „a existat, s-a manifestat complex pe mai multe planuri, fiind cauza principală a numeroaselor decese, vătămări corporale şi distrugeri survenite", precum şi

şi imitatoare privind desantul de paraşutare". în plus, exista „o mai bună înţelegere a diversiunii radio-electronice“.

Cine sunt cei care comandat această diversiune ar trebui să aflăm de la procurori, dacă nu vor interveni alte evenimente neprevăzute. Un element-cheie al probelor îl reprezintă înregistrările video ale Televiziunii Române. în cursul anului 2017, în pofida protestelor masive din ianuarie şi februarie, PSD a continuat demersurile privind modificarea codurilor penale. Amendamentul care privea limitarea acceptării probelor video în anchete ar duce, în primul rând, la închiderea Dosarului Revoluţiei, după cum a arătat chiar procurorul general Au- gustin Lazăr.[1] Să fie o simplă întâmplare?

Relegitimarea Partidului Comunist Român ca „forţă conducătoare" s-a făcut prin confiscarea revoluţiei şi declanşarea contrarevoluţiei, prin instrumentalizarea celui mai amplu exerciţiu militar cu muniţie de război din istoria României, combinat cu acţiuni de dezinformare şi război radio-electronic. PCR nu a fost singurul beneficiar. Securitatea şi-a reinventat nu numai trecutul, arătând că a fost dintotdeauna în slujba poporului, ci şi viitorul, având

INSTRUMENTALIZAREA URII: MARTIE NEGRU *(FEKETE MĂRCIUS)*

Puterea „emanată" trebuia să se legitimeze, aşa că a avut nevoie de o jertfă de sânge. Puterea „populară", care reprezenta Binele, luptase cu „teroriştii", care

’) „Augustin Lazăr, despre eliminarea ca probă...", Mediafax, 9 dec. 2017. [2]) Lansarea cărţii *Monografia SRI - 25 de ani,* la Salonul Internaţional de Carte Bookfest, în 23 mai 2015, în prezenţa foştilor şefi ai Securităţii şi a şefilor

Dacă în cazul evenimentelor din decembrie 1989 şi al mine- riadelor putem spera că justiţia va face lumină în cele din urmă, în cazul evenimentelor de la Târgu Mureş suntem în acelaşi punct ca în 1990. Deşi au murit cinci oameni şi alte câteva sute au fost răniţi, deşi victimele cer de zeci de ani să afle adevărul, făcând petiţii către diferite instanţe, deşi anchetele jurnaliştilor au arătat limpede cine sunt vinovăţii, totul a fost îngropat în sertarele istoriei.[1] Care să fie explicaţia?

Drama de la Târgu Mureş a aruncat România în preistorie. Intenţionat sau nu, evenimentele din martie şi cele din iunie 1990 aveau să caşte o falie uriaşă între Occident şi originala democraţie românească. Să schiţăm mai întâi o cronologie sumară, pentru a vedea apoi care au fost vocabularul şi naraţiunile dezinformării.

în ianuarie 1990, *Cuvântul liber,* cotidianul local de limbă română, reproşa maghiarilor că ajutoarele umanitare străine ce conţineau medicamente, îmbrăcăminte şi alimente fuseseră împărţite „preferenţial[11], Bisericile Catolică şi Reformată având „prioritate[11] faţă de Biserica cu cel mai mare număr de enoriaşi, cea Ortodoxă.[2]

în 14 ianuarie, LăszloTokes, aflat la Târgu Mureş pentru celebrarea unei slujbe religioase, a declarat că „inima[11] maghiarilor din Transilvania se află în acest oraş. în aceeaşi zi, elevii de la Liceul „Bolyai Farkas[11] şi părinţii acestora cer Ministerului Educaţiei separarea oficială de clasele cu predare în limba română. Elevii români şi părinţii acestora nu sunt de acord. Elevii maghiari intră în grevă, cei

*) Fundaţia Pro Europa a reprezentat *pro bono* interesele victimelor. ') V. Cribdilean, *Cuvântul liber,* 12 ian. 1990. [3]) „Gravă jignire la adresa poporului român", *Cuvântul liber,* 14 mar. 1990. [4]) Csaba

Uniunea Democrată a Maghiarilor din România (UDMR), înfiinţată în ianuarie, solicită Consiliului Provizoriu de Uniune Naţională (CPUN) - organism provizoriu de conducere a României în perioada 9 februarie 1990-20 mai 1990 - înfiinţarea unor licee şi facultăţi cu predare exclusiv în limba maghiară şi, în primul rând, transformarea în acest sens a liceului Bolyai şi a Institutului de Medicină şi Farmacie.[1]

în 19 ianuarie, cele două tabere din CPUN Mureş ajung la un compromis: „de iure“, Liceul Bolyai să fie imediat declarat liceu maghiar, însă elevii români să continue cursurile acolo până la încheierea anului şcolar.[2] Kincses Elod, vicepreşedintele CPUN Mureş, pleacă la Bucureşti pentru a-şi susţine punctul de vedere în faţa preşedintelui Iliescu. La sfârşitul lunii, Iliescu anunţă că se opune „separatismului".

Tensiunile între UDMR şi Vatra Românească (înfiinţată în februarie, în care se aflau şi numeroşi foşti ofiţeri ai Securităţii, cadre ale armatei şi foşti activişti ai PCR) mocnesc. Vatra acuză UDMR că face jocurile Budapestei încă de la înfiinţare şi că doreşte să „vândă" Ardealul. UDMR acuză Vatra de ultranaţio-nalism şi şovinism.

în 30 ianuarie, UDMR publică un comunicat în *Cuvântul liber* în care aminteşte de sacrificiul comun din decembrie 1989, subliniind că maghiarii din România nu au intenţii revizioniste şi că „Ceauşescu a instigat cele două naţiuni una împotriva alteia folosind

*autoorganizare a maghiarilor din România. 1989-ifjgo,*Bărdi N., Gido A., ! Novâk C.Z. (eds), Institutul pentru Studierea Problemelor Minorităţilor [1] Naţionale, Cluj-Napoca, 2014, pp. 215-263. *) în 1960, după Revoluţia din Ungaria din 1956, instituţiile culturale ale minorităţilor au fost desfiinţate I sau reorganizate. Instituţiile de învăţământ cu predare exclusiv în limba | maghiară (IMF, şcolile şi liceele) au devenit instituţii mixte. Vezi C.Z. Novâk, I *op. cit.*, p. 216. [2]) K. Elod, „Martie

are un efect puternic asupra românilor. Presa în cele două limbi, prin *Cuvântul liber* şi *Nepujsâg,* a fost în aceste zile „cel mai eficient formator al opiniei publice"[1], mobilizându-şi cititorii într-un limbaj „tot mai intens şi mai agresiv"[2].

O analiză a Ministerului Afacerilor Externe din Ungaria consideră că un dialog între Vatra Românească şi UDMR nu mai este posibil la Târgu Mureş.[3]

In 15 martie 1990, într-o zi de joi, maghiarii din România aniversau pentru prima oară în libertate Revoluţia Maghiară de la 1848. Au loc depuneri de coroane şi discursuri. Românii aud că s-ar fi scandat şi lozinci antiromâneşti la Satu Mare, Sovata şi Târgu Mureş. Studenţii de naţionalitate maghiară de la IMF intră în grevă din cauza „atitudinii ostile faţă de învăţământul în limba maghiară".

în 17 martie, în fostul ziar *Scânteia,* acum *Adevărul,* se putea citi:

> Ce şi-a permis o farmacistă. în municipiul Târgu Mureş s-a înregistrat în cursul serii de vineri următorul fapt: D-na Kormoczi, şefa farmaciei nr. 28, a modificat firma unităţii scriind-o în limba maghiară, afirmând că începând din acel moment farmacia nu mai este deschisă pentru români, ci numai pentru cetăţenii maghiari. (Rompres)[4]

Era o ştire *fake.* Prima parte e inexactă - doamna Kormoczi nu a modificat firma, ci a pus un afiş în vitrină cu numele farmaciei în maghiară. Partea a două era inventată cu totul, după un tipar pe care îl vom întâlni până în ziua de astăzi.[5]

*) *Ibidem.*[2]) Pentru cercetări despre activitatea desfăşurată între ianuarie şi martie 1990 de cotidianele din Târgu Mureş *Cuvântul liber* şi *Nepujsâg* (imagine despre sine şi despre alţii, trecut istoric ardelean, simboluri naţionale,

în seara precedentă, acuzând apariţia afişului în maghiară, câteva sute de români protestaseră mai întâi în faţa farmaciei, iar apoi în diferite zone ale oraşului.[1] în 17 martie se reiau manifestaţiile. Tensiunile încep să se acumuleze. Informaţiile sunt insuficiente, iar sursele puţine şi controlate încă de stat.

în 19 martie, într-o zi de luni, oraşul a luat foc. Străzile gemeau de lume. Au loc două manifestaţii. Maghiarii cereau separarea învăţământului în limba maghiară de cel în limba română. Românii condamnau aceste revendicări şi îi acuzau pe maghiari că ar fi profanat statuile lui Avram lancu şi Nicolae Bălcescu şi că răspândeau hărţi ale Ungariei care cuprindea şi Ardealul. Mai cer demiterea lui Kincses Elod, vicepreşedintele CPUN Mureş, pe care îl considerau responsabil pentru starea de lucruri. Un amănunt important: Kincses fusese cel care îl reprezentase ca avocat pe LâszloTokes în procesul acestuia cu statul român din 1989. Kincses îşi dă demisia.

Se ţin discursuri de la balcon. Scriitorul SutoAndrăs vorbeşte mulţimii: „Dragi prieteni, vă rog din suflet, să păstrăm această unitate frăţească!" Din stradă i se răspunde: „Nu există şovinism!" Au loc primele incidente.

După ora 15, maghiarii se strâng la sediul UDMR, cerând reinstalarea lui Kincses. La ora 16, apar grupuri de români care îi atacă pe unguri. Conform rapoartelor ulterioare ale Poliţiei Mureş, majoritatea erau ţărani din satele Hodac, Ibăneşti, Ruşii Munţi şi

’) Pentru detalii, vezi C.Z. Novăk, M. Lâszlo, *A szabadsâgterhe. Maros- văsârhelv. 1990. mârcius 16-21.*
[2]) „Feketemârcius", ep. 2, Fundaţia Bernâdy, Duna TV, 2010, disponibil pe YouTube.

şi ceva".[1] Sunt rănite 30 de persoane, din care 7 sunt internate. Toţi sunt maghiari, cu excepţia unui român, bătut pentru că s-a crezut că era ungur. Spre seară, autospecialele pompierilor încep să înconjoare oraşul, cu sirenele urlând.

In aceeaşi seară, într-o declaraţie la TVR, Ion Iliescu îşi exprimă regretul pentru situaţia creată, acuzând „excesele regretabile ale unor cetăţeni români".[2] Tot pe înserat, în hotelul Grand, situat chiar în piaţa centrală (Piaţa Trandafirilor), lângă Catedrala Mică, se cazează o echipă de televiziune din Irlanda. Reportajele difuzate de SkyNews vor face senzaţie în întreaga lume.

KărolyKirăly, vicepreşedintele CPUN, numărul doi în statul român după Ion Iliescu, credea că maghiarii nu pot fi măcelăriţi „ca evreii, în casele lor", aşa că le transmite că „trebuie să ne asumăm lupta", făcând apel prin radio la comunitatea maghiară în două rânduri, pe 19 şi pe 20, „să se apere". „Faptul că pogromul proiectat la Târgu Mureş n-a fost mai sângeros şi că raportul de forţe s-a restabilit în lipsa unui sprijin din partea statului, al poliţiei sau al armatei, se datorează autoapărării", avea să scrie Kirăly mai târziu.[3]

în dimineaţa zilei de 20 martie, maghiarii (după unele estimări, cca 15 ooo[4]) se adună în Piaţa Trandafirilor, strigând: „Dreptate, vrem dreptate!" şi „Să vină Iliescu, să vină preşedintele!", cerând repunerea în funcţie a lui Kincses Elod şi anchetarea devalizării sediului UDMR. Generalul în rezervă Ion

*) *Ibidem.* [2]) *Ibidem.*[3]) KărolyKirăly, *Cu cărţile pe faţă. Autobiografie şi note de jurnal,*Pecs, 2013, *apud* M. Cosmeanu, „Dezvăluirile lui KărolyKirăly...“, *România liberă,* 20 mar. 2015. [4]) *Tineretul liber,* 21 mar. *99°-

membrilor Vetrei Româneşti să elibereze piaţa pentru a preveni eventualele ciocniri. Zvonuri contradictorii apar în ambele tabere: că în oraş vor sosi camioane cu ţărani din secuime, că românii din împrejurimi vor intra cu arme albe în oraş. Kincses îndeamnă la calm şi cere maghiarilor „să nu se lase antrenaţi de provocări". La Bucureşti are loc o şedinţă a CPUN cu un singur punct pe ordinea de zi - situaţia de la Târgu Mureş.

Taberele se îngroaşă şi se aşază faţă în faţă: românii - lângă statuia Soldatului Necunoscut, maghiarii - în faţa Catedralei Mici (biserica Buna Vestire). între cele două tabere erau masaţi circa 50 de poliţişti, fără arme sau echipament de intervenţie, în portavoce se strigă: „Rugăm ca în zona statuii lui Avram lancu, fostul ofiţer de securitate care incită în acea zonă românii contra maghiarilor să se retragă!" sau „Noi suntem fraţi! Nu vedeţi că sunteţi manipulaţi de nişte oameni josnici? Nimeni, nici în Ungaria, nici aici, nimeni nu vrea Ardealul! E cea mai mare minciună, înţelegeţi! Minciună! Minciună! Minciună!"[1] Atât liderii români, cât şi cei maghiari cer armatei sa ia toate măsurile pentru a preveni violenţa.[*] [2] Maghiarii constată că preşedintele CPUN Târgu Mureş, col. loanJudea, acţiona în favoarea escaladării conflictului. Redacţia maghiară a Radio Târgu Mureş lansează un apel către comandamentul militar şi forţele de ordine cerând măsuri urgente.

în piaţă încep să apară autobuze şi camioane cu ţărani români din Reghin, Hodac, Ibăneşti, Deda şi alte localităţi. Deşi armata instalase filtre pe căile de acces către Sighişoara şi Reghin de la ora 15, grupurile continuă să sosească, în mod inexplicabil.

*) „25 de ani de la violenţele de stradă...", Digi 24, 20

[2]) „Raportul Helsinki Watch", în Novăk si Lâszlo, *op. cit.*,

[3]) K. Kirăly, *op. cit.*

Mihai Bărbulescu, corespondent special al ziarului *Libertatea,* observă că autobuzele care vin de la Hodac, Ibăneşti, Valea Gurghiului „sunt conduse de o Dacie albă 2-MS-264o“. întrebaţi de ce veniseră la Târgu Mureş, românii spun „Să nu ne răpească Ardealul", iar un bărbat adaugă „Au oprit maşinile din cursă şi ne-au obligat pe noi, şoferii". Ţăranii primeau telefoane în care li se spunea că ungurii le „masacrează" copiii aflaţi la Târgu Mureş. Deşi Scrieciu primise asigurări că poliţia blocase drumurile de acces în oraş, camioanele cu români continuă să sosească. La ora 17.30, peste 200 de săteni români, aflaţi în faţa hotelului Grand, atacă mulţimea de 13 000-15 000 de maghiari cu bâte, furci şi topoare. Cel care face această observaţie este Dorin Suciu, corespondentul TVR[1], martor ocular la evenimente, care avea să susţină însă mai târziu că incidentele au fost provocate de unguri. Maghiarii contraatacă. încep atrocităţile de ambele părţi. Apar două blindate şi un camion cu soldaţi. Prea puţin.

După căderea serii, în jurul orei 18, începe o bătaie sălbatică. Bărbulescu face o relatare dramatică a evenimentelor:

> Un manifestant îmi arată pântecul înţepat probabil de cuţit. Alături, un altul, cu capul spart. Strigă, ca să înţeleg. Ce să mai înţeleg? Oameni cu fiare pe care le-au luat ca arme din grădina din faţa clădirii. Oameni cu bâte noduroase. Un ofiţer de armată rănit, purtat şi el de subsuori. Un altul, de poliţie, care încearcă să identifice un manifestant. Ţine un buletin în mână şi este înconjurat de un grup ce gesticulează, strigă. „Cine le-a dat băutură, domnule?" - zice o femeie, arătându-mi pe unii din cei întinşi pe pavimentul sălii. Nu zice că-s

*) Fundaţia Bernădy, *op. cit.,*https://www.youtube.com/watch?v= tk_4EXTk4TE, min. 9.11. [2]) M. Bărbulescu, „Situaţie critică la Târgu Mureş...?",

mai are nici o reacţie. Imaginile acestea vor fi difuzate pretutindeni - aveau să devină noua carte de vizită a României, până la mineriada din iunie. Dar cine era bărbatul cu pulover verde? Şi cum de sosise această echipă de televiziune tocmai din Irlanda exact în momentul începerii evenimentelor? In oraş încep să vină şi ţărani maghiari înarmaţi cu arme albe din satele Sângeorgiu de Mureş şi Miercurea Nirajului. A fost măcel şi s-a stins târziu, după mult întârziata intervenţie a armatei.

Echipa SkyNews transmite imaginile filmate, acestea fiind preluate de posturile din toată lumea. Cele mai contestate urmau să fie cele privind identitatea bărbatului în verde care fusese bătut cu sălbăticie. TVR preia o relatare a postului german ZDF în care se spunea că „pe pancarta acestui demonstrant trântit la pământ şi lovit cu brutalitate se cere din nou universitate maghiară", lăsând să se înţeleagă astfel că bărbatul ar fi maghiar. Victima era însă un român, Mihăilă Cofariu.

Românii aveau să fie extrem de nemulţumiţi de această dezinformare, întrebându-se dacă nu cumva episodul fusese premeditat. Jurnaliştii pro-Vatra Românească susţin şi astăzi că Occidentul, în general, şi Ungaria, în special, orchestraseră evenimentele, asigurând şi relatarea mincinoasă conform căreia românii organizaseră un „pogrom"[1]. „Irlandezul ştia cum stau lucrurile, dar a minţit. Era nevoie să se vadă că statul român nu poate fi controlat", relata reporterul *României libere* câţiva ani mai târziu.[2] La rândul lor, ungurii aveau să arate să muriseră trei maghiari, despre care presa centrală

0 D. Suciu, „Post scriptum la o manipulare", Ziarişti Online, 20 mar.
2012. [2]) T. Artenie, „Crime cu autori necunoscuţi",

în 2i martie, cele două tabere se regrupează încă de dimineaţă în centrul oraşului, înarmate. Se scandează „Iliescu nu uita, asta e opera ta!“, „Murim, luptăm, Ardealul nu-l cedăm!“.

Apar declaraţiile oficiale. Ion Iliescu face apel direct la oficialităţile Ungariei, „să dea dovadă de raţiune politică şi luciditate, să evite declaraţii şi luări de poziţii care ar putea incita unele categorii ale populaţiei maghiare din România la atitudini periculoase şi care ar putea totodată să determine reacţii ale populaţiei româneşti tot atât de nedorite".

LăszloTokes arată că „forţelor reacţionare, prin subversiune socială, acţiuni făţişe, interpretări duşmănoase şi instigare naţională, le-a reuşit încă o dată să manipuleze mulţimea, să creeze o atmosferă de încordare naţională în ţară". Victor Stăn- culescu, ministrul apărării naţionale, face o declaraţie televizată în care arată că „armata e mai unită ca oricând" şi condamnă „elementele retrograde şi ostile" care încearcă să „învrăjbească pentru a crea confuzie şi nesiguranţă"[1]. Biroul Executiv al CPUN „face un apel la calm" şi hotărăşte crearea unei comisii centrale de anchetă, cunoscută apoi drept „Comisia Mânzatu"[2].

Urmează relatările mobilizatoare în presă. în *Libertatea* apare pe prima pagină articolul cu titlul: „Situaţie critică la Târgu Mureş. Practici fasciste?" Redacţia adăugase şi „Trăiască, trăiască, să trăiască Moldova, Ardealul şi Ţara Românească". Sub titlul „Toţi suntem Ardealul!", se relatează că peste 500 de studenţi au pornit în noaptea de 21 martie pe bulevardele capitalei „pentru a-şi manifesta indignarea faţă de pretenţiile iredentiste şi acţiunile

0 *Libertatea,* 21 mar. 1990. [2]) „Declaraţia Biroului Executiv al CPUN“, *Libertatea,* 21 mar. 1990. [3]) „Toţi suntem Ardealul", *Libertatea,* 21 mar. *99°-

A urmat ancheta Procuraturii. Au fost audiaţi sute de muncitori de la întreprinderile din municipiu, puşi să îi identifice pe cei vinovaţi. Iată bilanţul oficial: 5 morţi (3 maghiari şi 2 români), 278 de răniţi (190 de români şi 88 de maghiari), 46 de autovehicule distruse (30 aparţinând statului), sediile a 4 partide politice devastate. Conform Raportului Mânzatu, fusese rănit şi un Jurnalist englez".

Au fost arestate 21 de persoane, s-au întocmit 27 de rechizitorii, 30 de persoane au fost trimise în judecată şi 21 sunt arestate preventiv: 12 romi, 8 maghiari şi un român. Cei mai mulţi au fost condamnaţi la până un an de închisoare cu suspendare. BarabâsErno şi Ceresznyes Păi au fost condamnaţi la 10 ani de închisoare. Barabâs a fugit în Ungaria imediat după evenimente, primind cetăţenia maghiară după două zile, iar Ceresznyes a fost graţiat în 1996 de preşedintele Emil Constantinescu. Cei doi au primit cele mai grele condamnări, pentru maltratarea persoanei cu pulover verde care s-a dovedit a fi Mihăilă Cofariu, un român din Ibăneşti. Kincses s-a refugiat la Budapesta vreme de şase ani.

Imediat după stingerea conflictului, o echipă de consilieri militari condusă de col. loan Talpeş şi col. Mihai Stan primeşte sarcina de a redacta decretul privind înfiinţarea unui nou serviciu de informaţii. în 26 martie 1990, preşedintele Consiliului Provizoriu de Uniune Naţională, Ion Iliescu, semnează Decretul nr. 181 privind înfiinţarea Serviciului Român de Informaţii (SRI).

Urmează un adevărat exod al maghiarilor spre Ungaria. Liderii UDMR încearcă să-i convingă să aibă încredere în democraţie şi să rămână acasă.[1] Haller

*) *Nepujsâg,* 19 apr. 1990. [2]) Marian Voicu, *Martie negru. Târgu Mureş 1990,* TVR, 2007.

şi mai multe zeci de anexe, a fost prezentat plenului CPUN în 15 ianuarie 1991, nefiind dat publicităţii.[1] Pentru unii cercetători maghiari, raportul nu a urmărit stabilirea vinovaţilor, ci realizarea unei „sinteze mai mult sau mai puţin pacificatoare între cele două etnii"[2]. în iunie 2007, toate faptele, inclusiv cele de omor, se prescriu.

Cele două părţi au venit cu naraţiuni opuse privind cauzele şi persoanele care au generat conflictul. Pentru Martie negru, ca şi pentru mineriade, „statul" va susţine aceleaşi naraţiuni ca şi fostele structuri de putere şi represiune ale regimului comunist: România a fost ţinta unor atacuri revizioniste care urmăreau destabilizarea ţării prin diversiuni şi „pogromuri", instalarea unor guverne apropiate intereselor străine şi destrămarea României prin „iugoslavizare". Mult timp, majoritatea presei româneşti avea să susţină această poziţie, cu excepţia presei de limbă maghiară.

Prima naraţiune, susţinută de autorităţile vremii şi de o parte a Uniunii Vatra Românească, este că evenimentele au fost gândite ca „un prilej de lansare a unui război de imagine împotriva României, având ca finalitate provocarea unei crize gen Nagorno-Karabah, care să ducă la schimbarea statutului Transilvaniei"[3]. A fost un „scenariu conceput în laboratoarele cercurilor hungariste" care viza „declanşarea unui război civil, intervenţia trupelor străine pentru restabilirea ordinii, rediscutarea statutului politic al Transilvaniei, urmat de

*) C.S. Novâk, *op. cit.* p. 259. [2]) *Ibidem.*[s]) D. Suciu, *op. cit.*[4]) V. Moiş, „Cine a dorit acel martie însângerat din 1990?“, *Cuvântul liber,* 12 mar. 2015; Dorin Suciu: 2010.

Danemarca", aflase că „Odorheiu Secuiesc va deveni capitala unui viitor judeţ, sub jurisdicţia Ungariei", la Sovata ar fi fost înfiinţat „un sindicat pe criterii strict etnice", şase miliţieni fuseseră ucişi în secuime — „lovituri mortale date miliţiei, ca simbol al Statului Român", totul pe fundalul telefoanelor primite în care era ameninţat „într-o românească stâlcită": „O să vă spânzurăm, bestii ce sunteţi!". Românii se simţeau „descurajaţi, intimidaţi şi abandonaţi".[1]

în cartea publicată în 1991, colonelul loanJudea, omul care ar fi trebuit să dezamorseze conflictul, scria că UDMR s-a folosit de evenimentele de la Târgu Mureş, iar în 20 martie, „minţind cu neruşinare, a antrenat toţi ungurii în ţesătura tot mai mârşavă a planului iredentist şi iresponsabil de maghiarizare"*[2].

Presa cultiva tonul radical, naţional-comunist, alături de zvonurile că românii îşi pierdeau locurile de muncă, crucile româneşti erau scoase din cimitire, cărţi iredentiste şi filme de propagandă circulau prin Ardeal, iar în fabrici s-ar fi bătut românii şi maghiarii folosind arme albe.

Pentru o parte a românilor din Târgu Mureş, Ion Iliescu şi Petre Roman erau „complici" ai ungurilor, pentru ei România fiind „un stat multinaţional, exploatator, imperialist". Versiunea aceasta este susţinută şi acum de loan Sabău Pop, profesor la Universitatea „Petru Maior" din Târgu Mureş, fost judecător la Curtea de Apel Târgu Mureş până în 1997.[3]

„Cauza evenimentelor trebuie căutată în

') D. Suciu, „File de jurnal".
[2]) loanJudea, *Târgu Mureş. Cumpăna lui Marte,* Tipomur, Târgu Mureş, 1991. [3]) A. Gaido, „25 de ani de la «Martie 2015

de un plan care s-a pus la punct în Bucureşti sau, în orice caz, la nivel mai mare şi care s-a finalizat în Târgu Mureş." Dan Petre, procurorul general de la Parchetul Curţii de Apel Târgu Mureş, crede că a fost o „manipulare a populaţiei" şi că evenimentele trebuie puse „pe seama politicienilor".[1]

Versiunea „iredentistă" a fost împărtăşită şi de Ion Iliescu. El spunea în 1990: „Vrem să afirmăm foarte categoric că Ardealul, apartenenţa sa la patria română, nu poate fi subiect de negociere cu nimeni."[2] în 2007, fostul preşedinte afirma că ziua de 15 martie fusese concepută ca o „zi de manifestare puternică politică a revendicărilor de separatism în diverse forme". „Vreo 10 000 de cetăţeni ai Republicii Ungare sau, mă rog, maghiari din afara ţării, au pătruns pe la Satu Mare şi apoi au venit la Târgu Mureş", spune el. îl întreb cine îi furniza astfel de informaţii, atât timp cât Securitatea era desfiinţată, şi îmi spune că „asta era o altă conjunctură în care ne-am aflat, că nu aveam... tot sistemul statal a fost prăbuşit în decembrie 1989“.

în 2007, fostul preşedinte afirma că evenimentele de la Târgu Mureş nu se soldaseră cu morţi. Atunci când îi spun că au murit cinci oameni, doi români şi trei maghiari, mă priveşte cu neîncredere. „Târgmureşenii simt că au fost manipulaţi, simt că adevărul este altul şi că vinovăţii sunt alţii", adaug eu. „Domnule, chestia asta cu aflarea adevărului devine de-a dreptul jenantă. Adevărul este cel pe care l-am trăit cu toţii atunci", îmi spune, vizibil enervat. îmi suna cunoscut - „Adevărul", spune un personaj în *1984,* „este ceea ce se petrece în toate minţile în acelaşi timp".

Virgil Măgureanu susţine că „nu a fost ceva

*) M. Vbicu, *op. cit.* [2]) *Adevărul, 27* mar. 1990. [3]) M. Voicu, *op. cit.*

De aceeaşi părere este şi Gelu Voican Voiculescu: cauza este „precumpănitor externă". „S-a tot vehiculat atunci, dar mai ales după aceea, în *The Independent* şi în *Politica* din Praga, despre o anumită înţelegere Kohl Gorbaciov... Eh, se pare că ce s-a întâmplat acolo trebuia să preceadă iugoslavizarea şi probabil că intenţia era să se înceapă cu destabilizarea României." „Ne aştepta un Kosovo în România, pentru că era aceeaşi stare de spirit şi aceeaşi tendinţă a unor forţe extremiste", spune şi Ion Iliescu.

între timp, la Isticeu Ibăneşti au venit preşedinţi de stat şi şefi de partid, care au vrut să îl transforme pe Mihăilă Cofariu, fără voia lui, într-un adevărat poststindard al românismului. Cofariu însă nu vrea decât să uite şi să fie uitat. „S-a făcut din Cofariu martirul naţiunii, toată lumea despre el vorbeşte, dar despre ceilalţi doi români care şi-au pierdut viaţa, nimeni nu ştie nici măcar cum îi cheamă", îmi spune Kincses, sarcastic.

A doua naraţiune, a taberei maghiare, susţine că „a fost scenariul pentru consolidarea şi relegitimarea după revoluţie a unei puteri nelegitime"[1], un pretext pentru înfiinţarea SRL „Conform planurilor, ar fi trebuit să aibă loc o nimicire de proporţii a maghiarimii, pentru ca aceia care scapă din conflict să emigreze", scrie Kirăly.[2]

Din nou, ca şi la Revoluţie, ar fi intrat în scenă „pompierul piroman". Pentru a se relegitima, fosta Securitate a inventat din nou un duşman - de data aceasta au fost maghiarii, atât cei din interior, cât şi cei din exterior. Ancheta Societăţii Internaţionale

’) Smaranda Enache, preşedinta Fundaţiei Pro Europa, *op. cit.*[2]) M. Cosmeanu, *op. cit.*[3]) Novăk si Lăszlo, *op. cit.*,
[4]) Digi 24, *op. cit.*

Maghiarii au fost nemulţumiţi de dreptatea împărţită de justiţie - un singur român fusese trimis în judecată. Procurorul general Dan Petre spune că e normal să fie mai mulţi maghiari decât români judecaţi, pentru că „au fost 278 de victime, în care 190 au fost români, şi numai 88 maghiari". îi atrag atenţia că dacă vinovăţii pentru asasinarea românilor au fost identificaţi, nu acelaşi lucru se poate spune despre cei vinovaţi de moartea celor trei unguri: „avem trei maghiari morţi, în cazul ăsta ar trebui să avem trei vinovaţi de partea românilor, dacă mergem după o aritmetică simplă." „Dacă mergem după o aritmetică simplă, numai că într-un conflict de o asemenea anvergură nu s-a putut stabili cu certitudine autorul unei crime", spune el.

România acuză Ungaria de amestec direct în evenimentele de la Târgu Mureş. Ungaria acuză România că la Târgu Mureş a avut loc un pogrom antimaghiar.[1] Termenul avea să fie folosit intens, atât de maghiarii din România, cât şi de cei din Ungaria.[2]

Există însă dovezi privind premeditarea conflictului? Românii spun că au fost aduşi de „secretarii FSN“, fie pentru „a asigura liniştea" la Târgu Mureş, fie pentru a participa la un spectacol folcloric, şi s-au trezit în faţa sediului UDMR, unde au aflat că „ungurii vor ocupa Ardealul".[3] Sătenii din satele din jurul oraşului declarau că oameni „în uniformă" veneau şi îi întrebau cum de „stau liniştiţi" şi dacă ştiu „ce se întâmplă în Târgu Mureş". însuşi Mihăilă Cofariu declara la TVR că preotul îi anunţase cu o duminică înainte că primise un telefon de la

Post, 28 mar. 1990; Gyula Horn, *Colbpbk,* Kossuth Kiado, Budapesta, 2010. 2) *European YearbookofMinorityIssues,* nr. 2,2001, European Centre for MinorityIssues. ') Fundaţia Bernâdy, *op. cit.* 4) *Ibidem,* https:// www.youtube.com/watch?v=ozsDXjioC8c, min.

de război? Raportul Ministerului Apărării Naţionale arăta că în 20 martie, în jurul orei 13, situaţia era paşnică, aşa că armata a decis să nu deplaseze trupe, pentru a nu fi acuzată că împiedică desfăşurarea manifestaţiei.[1]Judea spune că „ordinea cu forţa nu era specifică momentului respectiv pentru că tocmai asta căutau iredentiştii, doreau cu orice prilej să existe o aţâţare între militari şi civili". Măgureanu afirmă, în schimb, că „armata trebuia să se interpună între insurgenţi şi să nu îi lase să se ajungă la fazele la care s-a ajuns şi ne-a umplut de ruşine". Iar Iliescu declară că „în general, în toată acea perioadă, de violenţe de stat, armata avea ezitări să mai intervină în vreun fel pentru că era amintirea recentă din decembrie"[2].

Cine putea pregăti atât de temeinic un astfel de scenariu? Cine putea să îi aducă pe români la Târgu Mureş cu autobuzele, conducându-i până în faţa sediilor partidelor, „îmbrăcaţi în uniforme"? Agenţii străini sau foştii ofiţeri de Securitate? Kirăly scrie în memoriile sale că „[Luni] la 11, [...] ştiam deja că numărul autobuzelor puse la dispoziţia celor din Valea Gurghiului era mare şi că deplasarea lor nestingherită era asigurată de maşini ale poliţiei". Prefectul judeţului Mureş era sunat „din Bacău, din Piatra Neamţ, din Vâlcea şi din alte locuri ca să întrebe care e situaţia în Târgu Mureş, pentru că dacă e nevoie de ajutor, ei vin"[3].

Dar ce s-a mai întâmplat cu Gary Honeyford, reporterul irlandez care lucra pentru SkyNews? Echipa de filmare, care voia să relateze evenimentele din 20 decembrie a stat o singură zi în Târgu Mureş, cea mai tragică. (Atunci când s-au cazat, au făcut rezervările pentru o singură noapte.)

’) Fundaţia Bernădy, *op. cit.*https://www.youtube.com/watch7v =ozsDXjioC8c,

în verde: „Din nou şi din nou, cele două tabere s-au ciocnit. Un român a mers prea departe şi a fost prins. Urmările sunt brutale." Honeyford îşi aminteşte că era vorba de un om întins pe asfalt, îmbrăcat într-un „pulover verde de lână", lovit cu o pancartă şi cu picioarele. „Eu am descris acea persoană ca fiind un român, pentru că aşa mi s-a spus [de către fixer]."[1]

Moderatorii sunt consternaţi. Se aşteptau ca Honeyford, în prima sa intervenţie în presa românească de după 1990, să le confirme teoria premeditării şi dezinformării. Dar dacă irlandezii au relatat corect, atunci de unde a plecat campania presei ultranaţionaliste româneşti din ultimii 27 de ani privind premeditarea mediatizării „pogromului maghiar"? în 2007, Voican Voiculescu spunea că „e limpede că acolo s-a avut în vedere că se va întâmpla ceva care trebuia bine mediatizat", iar Măgu- reanu, că „se ştia că va fi ceva, fuseseră anunţaţi". „Acolo a fost un teatru de război al serviciilor secrete, care au avut grijă să convoace toate televiziunile", arăta fostul şef al SRL[2]

Să revenim la ştirea preluată de TVR de la ZDF. Reporterul german Susanne Gelhardt relatează: „Reînfiinţarea unei universităţi proprii maghiare, asta ceruse acest demonstrant pe pancarta sa înainte de a fi doborât de lovituri brutale." Traducerea TVR nu alterează sensul mesajului: „Pe pancarta acestui demonstrant trântit la pământ şi lovit cu brutalitate se cere din nou universitate maghiară." Aşadar informaţia distorsionată plecase de la ZDF, nu de la SkyNews. Imaginile erau ale irlandezilor, nu însă şi informaţia falsă. Să fi premeditat ZDF

*) „Exces de putere", Antena 1, 12 aug. 2016. 2) M. Voicu, *op. cit.* ') Susanne Gelhardt nu a răspuns solicitării de a preciza motivele şi contextul în care a livrat informaţia

Dar ştirea prost făcută a avut beneficiari direcţi. Securitatea fusese subordonată Ministerului de Interne în seara zilei de 22 decembrie 1989, iar în 26 decembrie — Ministerului Apărării, în 30 decembrie era desfiinţată, personalul fiind trecut în rândurile armatei.[1] Istoricul Mădălin Hodor afirmă că Securitatea a continuat să funcţioneze în perioada 22-30 decembrie 1989, îndeplinindu-şi vechile atribuţii de serviciu.[2] Csaba ZoltânNovâk susţine că „unii ofiţeri de Securitate, intraţi în subordi- nea armatei, aveau neoficial sarcina de a continua să adune informaţii legate de «problema iredentismului maghiar»", redactând rapoarte începând din ianuarie 1990.[3]

în anii 1980, Securitatea trata problema minorităţii maghiare ca pe una de securitate naţională. Novâk crede că mişcarea comunităţii maghiare din întreaga Transilvanie „a furnizat suficiente argumente" pentru înfiinţarea SRI, organism clădit pe bazele Securităţii şi „pe reactivarea personalului care s-a ocupat cândva de minorităţi"[4]. într-adevăr, la înfiinţarea SRI, Măgureanu preciza că „există pericolul ca elemente străine diversioniste să se integreze în organizaţiile minorităţilor naţionale şi să provoace destabilizare, punând organizaţiile minoritare în slujba unor ambiţii separatiste, autonomiste"[5].

Kincses relatează că în întâlnirea sa din ianuarie 1990 cu Ion Iliescu i-a transmis: „Noi avem încredere în dumneavoastră, dar dacă nu veţi fi mai radical în privinţa securiştilor şi nomen- claturiştilor vinovaţi, vă vom pierde", dându-l ca exemplu de menţinere a nomenclaturiştilor antimaghiari pe Constantin Oancea, adjunct al ministrului de Externe, „cel care dirijează de 16 ani politica ceauşistă antimaghiară".[6]

KărolyKirăly, fost membru al CC al PCR şi

loanJudea, preşedintele CPUN Târgu Mureş, afirma că nu a desfiinţat „organele de securitate". îl întreb dacă avem motive să credem că aceşti oameni, care până la 21 decembrie 1989 au servit o dictatură de tip stalinist, puteau deveni brusc oameni cinstiţi. „Toţi cei care depun jurământ şi sunt militari îşi îndeplinesc misiunea", mă asigură el, îndreptându-şi spatele.[1]

Fiind întrebat despre implicarea lui Judea în evenimentele de la Târgu Mureş, generalul Stănculescu arăta că „în cadrul Ministerului Apărării Naţionale mai există persoane care, ca să zic aşa, ocupă funcţii politice; majoritatea sunt insuficient calificaţi pentru a înţelege cum se tratează politic nişte situaţii deosebit de fine, delicate"[2].

Ofiţerii fostei Securităţi au avut un concediu de trei luni, care a luat sfârşit odată cu înfiinţarea SRI. Să fi fost doar o coincidenţă? Desigur, un serviciu de informaţii nu putea fi înfiinţat în câteva zile. La 1 februarie se înfiinţase Direcţia Specială de Informaţii, subordonată ministrului de interne, celebrul „Doi şi-un sfert", iar în 8 februarie, Centrul de Informaţii Externe[3], în fruntea căruia a fost numit Mihai Caraman, fost general de Securitate. Ambele structuri erau populate cu foşti ofiţeri din Securitate. Voican Voiculescu, care este creditat a sta la baza înfiinţării celor două servicii, afirma că şi pentru SRI începuse redactarea actului constitutiv încă din februarie. Să fi fost doar o întâmplare că decretul a fost aprobat după evenimentele de la Târgu Mureş?

Lui Iliescu i se pare „hazardată şi periculoasă încercarea de a pune pe seama unor asemenea structuri incitarea la asemenea evenimente". „Este

') M. Voicu, *op. cit.*[2]) Fundaţia Bemâdy, *op. cit.,* https:// www.youtube. com/watch?v= luSWMGgatc, min. 7.17. [3]) Decretul nr. 111 din 8 feb. 199O-

înfiinţate încă de la mijlocul lui februarie, aşa se şi hotărâse", spune Virgil Măgureanu. „Nu există nici o legătură între prezenţa mea la Târgu Mureş şi faptul că o săptămână mai târziu eram deja şeful serviciilor de informaţii." Virgil Măgureanu se afla în acele zile la Târgu Mureş, „cu un grup de studenţi sociologi". Fusese trimis de Iliescu, în calitatea sa de consilier prezidenţial pentru probleme de securitate, pentru a „observa imparţial şi obiectiv ce se întâmplă". Ceea ce a şi făcut, redactând un material „întru totul echilibrat, care îndemna la calmarea spiritelor".[1]

Evenimentele de la Târgu Mureş au luat sfârşit brusc. După întâlnirea într-o unitate militară a comisiei guvernamentale cu reprezentanţii românilor şi maghiarilor, „dintr-odată, ostilităţile au luat sfârşit", spune procurorul general Dan Petre. „Deci pe undeva s-a dat un ordin - «retrageţi-vă!», şi nu s-a mai întâmplat nimic." Au trecut câteva luni până când românii şi ungurii şi-au dat seama că nu îşi sunt duşmani unii altora.

Fosta putere comunistă a practicat de fiecare dată acelaşi exerciţiu al legitimării şi la „Revoluţie", şi la mineriade: inventarea unui duşman şi înecarea într-o baie de sânge a oricăror posibili viitori contestatari. Securitatea renunţase în cele din urmă la ipocrizia interpretării marxist-leniniste care înlocuia duşmanul etnic cu duşmanul de clasă.

Mitingurile uriaşe din Bucureşti de la începutul anului 1990 trebuie să-i fi convins pe „moştenitorii Securităţii", cum îi numeşte Marius Oprea, că

*) M. Voicu, *op. cit.*[2]) Nomenclatura a fost estimată la circa 10 000 de membri de Paul Gafton, *Ceausescu'sstrainedrelationshipwiththeNomenklatura,* *apud* Peter Siani-Davies, „Revoluţia în societăţile comuniste şi postcomuniste", în Bogdan Murgescu (coord.), *Revoluţia*

Partea a II-a

ÎN LABIRINTUL MINCIUNILOR

„O minciună spusă destul de des devine adevăr."

VLADIMIR I. LENIN

„O minciună spusă o dată rămâne o minciună, dar o minciună repetată de o mie de ori devine adevăr."

JOSEPH GOEBBELS

„Cu cât societatea se îndepărtează mai mult de adevăr, cu atât îi urăşte mai mult pe cei care îl rostesc."

GEORGE ORWELL

6.

UNIUNEA EUROPEANĂ: „UN PROIECT SATANIST"

Imigraţia va duce la dispariţia Europei şi la crearea unui califat islamic.[1] Suedia este în pragul războiului[2], Cehia se islamizează rapid, cu acordul tacit al statului,[3] femeile sunt violate în plină stradă în Germania şi Belgia[4], bande de musulmani îi atacă pe europeni şi dau foc bisericilor[5], fetele sunt mutilate genital[6], iar statele europene legalizează căsătoriile cu minore.[7] In tot acest timp, bărbaţii europeni, efeminaţi şi timizi, asistă

GAYROPA

Valorile europene înseamnă de fapt homosexualitate şi pedofilie. Copiii sunt luaţi cu forţa de lângă familiile lor şi adoptaţi de cuplurile de homosexuali.[10] Unele partide din statele membre UE vor să legalizeze pedofilia.[11] Pentru că se opune acestor proiecte sataniste, Ortodoxia este principalul inamic al Vestului.[12]

In 17 martie 2015, Vybor.md publică un articol cu titlul „Iadul european: violarea în masă a sugarilor în familiile norvegiene"[13]. Postarea îi aparţinea

*) Sputnik, Cehia, 30 nov. 2017. [2]) Protiproud.cz, Parlamentai listy, Cehia, 21 nov. 2017. [3]) Aeronet.cz, 15 nov. 2017. [4]) „Vremiapokajet", Canal 1, 25 ian. 2017. [5]) Breitbart, 3 ian. 2017. [6]) Namzalezy.pl, 3 iul. 2017. [7]) Eeuutoday.com, 21 oct. 2017. [8]) M. Vbicu, *op. cit.*[9]) Hlavne-spravy.sk, 12 apr. 2017. *[10]) Asaval-Dasavali,* Georgia, 19 nov. 2017; Sputnik, Armenia, 12 oct. 2017. [u]) Czechfreepress.cz, Cehia, 13 nov. 2017. *'2) Georgia andthe*

Ruso-Slavon din Moldova, care pledează pentru denunţarea Acordului de Asociere cu Uniunea Europeană, federalizarea Republicii Moldova şi acordarea statutului de limbă oficială limbii ruse.

Topolniţki prelua o ştire de pe site-urile ruseşti Russkaiavesna, Newsland.com şi Dal.by.[1] Toate materiale sunt aproape identice şi relatează că Norvegia a recunoscut oficial existenţa „infantofililor":

> în Danemarca, Norvegia, Suedia, „infantofili" se numesc acei pedofili care preferă „distracţia" cu bebeluşi. Postul public norvegian NRK a anunţat că, potrivit serviciului de investigare a crimelor, Kripos, în Norvegia „a înflorit infantofilia". Considerat un subiect tabu până acum, această tradiţie sălbatică scandinavă de a viola copii cu vârstă de până la 2 ani şi jumătate nu mai poate fi ascunsă de mass-media norvegiene.

Este citat NRK, care ar fi relatat că în 2 martie ar fi început în oraşul Drammen procesul unui bărbat de 32 de ani arestat pentru că şi-ar fi violat propriul fiu şi fiica partenerului său, care avea mai puţin de o lună. Alţi patru adulţi ar fi fost condamnaţi în acelaşi proces pentru fapte similare. Site-urile conchid că „numărul participanţilor la asemenea orgii este mult mai mare" şi că „mulţi copii din Norvegia sunt violaţi în familii", iar poliţia „nu acordă atenţie acestor «distracţii norvegiene»".

NRK relatase, într-adevăr, că există un „dosar Dammen", în care sunt învinuiţi cinci adulţi pentru abuzarea unui bebeluş, printre ei fiind şi părinţii acestuia. Publicul norvegian a fost şocat şi dezgustat. Investigaţiile psihiatrice au dus la concluzia că patru

*) „Ievropeiskii ad: Masovie...", Ruskaiavesna, 3 mar. 2015; „Padeniie v bezdnupo-norvejski“, Newsland.com şi Dal.by, 4 mar. 2015. [2]) V. Basiul, *op. cit.*[3]) B. Fjelly,

distorsiune şi amplificare a unui caz real şi includerea sa în naraţiunea oficială rusă privind „perversitatea" Occidentului?

După discursul lui Puţin de la Clubul Valdai, din 2013, Rusia s-a angajat într-o adevărată campanie de „salvare" a valorilor tradiţionale pravoslavnice de Occidentul „pervertit". Au fost adoptate legi anti-LGBT care decriminalizau violenţa domestică şi sancţionau prozelitismul - altul decât cel al Bisericii Ortodoxe Ruse. Ştirile privind „iadul european al violului în masă al sugarilor" trebuiau să atenueze ştirile interne privind creşterea de şapte ori a numărului de abuzuri sexuale comise asupra copiilor ruşi în perioada 2009-2013.

La o lună după campania privind „infantofilii norvegieni", *Izvestia* relata că două deputate din Duma de Stat depuneau un proiect de lege prin care urmăreau „întărirea protecţiei copiilor împotriva abuzurilor sexuale". Una din ele era Elena Mizulina, şefa Comisiei Dumei pentru Familie, Femei şi Copii, care arăta că acest tip de infracţiuni erau încadrate în Codul penal rus (art. 78 şi 83) ca fiind „de gravitate mică sau moderată", termenul de prescripţie fiind de doar doi ani, prevăzân- du-se şi posibilitatea înlăturării răspunderii penale.[1]

Jurnaliştii ruşi au aflat că peste 2 200 de persoane fuseseră absolvite de pedeapsă, conform articolelor 131-135 din Codul penal. în plus, potrivit statisticilor citate de *Izvestia,* pedofilii condamnaţi recidivau în 98% din cazuri. *Izvestia* cita datele Ministerului rus al Afacerilor Interne, care arătau că numărul copiilor

*) S. Subbotina, „Dliapedofilovpredlagaiutotmenit'...", *Izvestia,* 3 apr. 2015. [2]) T. Balmforth, „Russian Bill Decriminalizing Domestic...", RFE/RL, 11 ian. 2017.

lege a fost adoptat cu doar două voturi împotrivă), Mizulina arăta de la tribuna Dumei că în familia tradiţională rusă relaţia părinte-copii „se clădeşte pe autoritatea puterii părintelui". „Legea ar trebui să sprijine această tradiţie", conchidea ea.[1] Nici un deputat nu a remarcat contradicţia dintre legea privind decriminalizarea violenţei domestice şi cea privind întărirea protecţiei copiilor împotriva abuzurilor.

Tot Mizulina propusese legea care interzicea „propaganda" gay, lege adoptată în unanimitate de Duma de Stat (436 de voturi) în iunie 2013, în doar câteva minute. Legea permitea condamnări de până la trei ani de închisoare pentru „ofense aduse sentimentelor religioase", iniţiativă lansată în urma procesului membrelor formaţiei punk PussyRiot.

în ultimii ani, ca urmare a discursului public împotriva LGBT, au fost documentate încălcări ale drepturilor omului pentru cei care s-au declarat homosexuali: concedieri din învăţământ, refuzul personalului medical de a le acorda asistenţă, creşterea numărului agresiunilor fizice împotriva lor.[2] „îi dispreţuiesc sincer pe deputăţii din Dumă, pe toţi, inclusiv aşa-nu- mita opoziţie. Aţi adus fascismul în ţara mea!" avea să scrie Elena Kosicenko, jurnalistă la ziarul independent *Novaia Gazeta.*[3]

Demonizarea Europei prin *fakenews* avea să continue, atât pentru publicul intern, cât şi pentru cel occidental. Rusia 24 difuza o ştire al cărei titlu era Europa devine focarul hepatitei A[4]. Reporterul relatează că „turiştilor ruşi li se recomandă să se

*) F. Solomon, „Russia’sParliamentWantstoDecriminalize...", *Time,* 12 ian. 2017. [2]) M. Hooper, „Russia’s «tradiţional values»..., The Foreign Policy Center, 24 mai 2016. [3]) M. Elder, „Russiapasseslawbanning gay...“, *The Guardian,* 11 iun.

cu cât mai tolerantă este ţara faţă de homosexuali, cu atât mai multe cazuri de îmbolnăviri are“, spune reporterul. Se arată că hepatita A este mai răspândită în Spania, ţară în care a fost organizat în acest an Festivalul mondial al comunităţii LGBT, dar şi în statele europene care tolerează relaţiile sexuale dintre persoanele de acelaşi sex: „Au fost lovite şi state precum Marea Britanie, Franţa, Italia, Portugalia". Pentru a demonstra afirmaţia, se prezintă două hărţi: una cu incidenţa hepatitei A în Europa şi alta cu nivelul toleranţei faţă de comunitatea LGBT, concluzia fiind că „datele din ambele hărţi coincid în mare măsură". Reportajul se încheie cu exclamaţia: „Cine şi-ar fi putut imagina că Europa civilizată va deveni subit focarul unei infecţii medievale?!"[1]

Datele oficiale prezentate de Centrul European de Prevenire şi Control al Bolilor[2] (ECDC) arată, într-adevăr, că, din cele 1173 de cazuri depistate în 15 state europene în perioada iunie 2016-iunie 2017, cele mai multe au fost depistate în rândul bărbaţilor adulţi care au relaţii sexuale cu alţi bărbaţi. Ceea ce nu spun însă reporterii Canal 1 este că incidenţa hepatitei A se află în marja obişnuită în cele 15 ţări europene prezentate în studiu şi că în Rusia, care are o populaţie de 2,7 ori mai mică, s-au înregistrat de 5,5 ori mai multe cazuri de hepatită A. Incidenţa în cele 15 state este de 0,3 cazuri la 100 de mii de persoane, în timp ce în Rusia este de 4,39 cazuri la 100 de mii de persoane.[3] Avertismentul Rospotrebnadzor (acelasi organism care descoperă

[x]) L. Zaharia, „Fals: Europa devine focarul hepatitei A“, StopFals.md, 10 nov. 2017. [2]) „Hepatitis A outbreaks in the EU/EEA...", ECDC, Stockholm, 2017. [3]) „Infekţionnaiazabolevaiemost’ v Rosiskoi Federaţii...", Rospotrebnadzor, 7 feb. 2017. [4])

că drepturile omului „sunt mai importante decât cuvântul lui Dumnezeu".[1]Dughin, considerat a fi ideologul Kremlinului, foloseşte termenii de „transuman" şi „postuman" pentru a descrie viziunea sa asupra dezvoltării civilizaţiei europene. Pentru el, liberalismul va duce la dispariţia identităţilor colective, de la state şi naţiuni la gen şi omenire. Odată ce genul a fost anulat, omenirea va avea un curs similar: „Dacă nu folosim frânele măcar un pic, vom atinge rapid sfârşitul amar când vom boteza o himeră, un bio-robot, cyborg sau vom căsători un om cu o muscă."[2] Oligarhul Vladimir lakunin, fost ofiţer KGB, preşedinte al Forumului Dialogul Civilizaţiilor, afirmă că promovarea relaţiilor sexuale netradiţionale este „parte a procesului de transformare a comunităţii omeneşti într-o turmă ascultătoare, pentru a fi condusă de noua elită financiară globală, o clasă de «oligarhi globali»."[3]

în presa rusă, căsătoriile între persoane de acelaşi sex sunt menţionate adeseori alături de zoofilie, necrofilie sau pedofilie, toate fiind invocate pentru a ilustra declinul în curs al civilizaţiei omeneşti.[4] Civilizaţia europeană este „condamnată de pro- pria-i înfrângere geopolitică" suferită în faţa principalului rival - civilizaţia islamică, în principal în sens demografic.[5] într-un viitor nu foarte îndepărtat, se spune, majoritatea populaţiei din ţările UE va fi

are «Heresy», *Moscow limes,* 21 mar. 2016. *) M. Bennetts, „Puţin BringsGodand potenţial jail...“, *'Washington Times, 4* apr. 2016. [2]) V. Ska- ciko, „Nadoperehodit’ k politike duş“, *Eurasia,* 6 apr. 2013. [3]) „Noviimirovoiklass - vizovdlia...“, *Narodnîi Sobor,* 28 nov. 2012. [4]) O. Riabov, T. Riabova, „The decline of Gayropa?“, *Eurozine,* 5 feb. 2014. [5]) G. Znamenski, „«Goluboi» zakatEvropi", *Newsland,* 16 feb. 2013; N. Naro- cinskaia „Nikogda ne dumalahtobudu...“, *Narohniţkaia,* 23 dec. 2013. [6]) D. Aslamova, „Gey-

Publicaţia georgiană *Tbilisil 24* relata că în 2011, în Germania, 38 500 de copii fuseseră smulşi din familiile lor şi daţi în grija unor familii de homosexuali. Mai mult, în ultimii 20 de ani, zeci de mii de familii fuseseră lipsite de copiii lor, aceştia fiind plasaţi în instituţii pentru protecţia copilului, adevărate lagăre de concentrare.[1]

în romanul *S.N.U.F.F.,* publicat în 2011, Victor Pelevin foloseşte acronimul GULAG pentru a reprezenta orientările sexuale nontradiţionale dintr-o ţară imaginară numită Bizanţ, care impune acest stil de viaţă decadent tuturor, lume care poate fi uşor recunoscută ca fiind Europa. GULAG devine astfel o etichetă pentru Europa, nu pentru Rusia.[2]

în naraţiunea oficială rusă, Europa nu este doar pervertită de lobby-ul gay, ci îşi pierde şi rădăcinile creştine. Pentru Puţin era vorba despre „distrugerea valorilor tradiţionale", implementată în baza unor „idei speculative, împotriva voinţei majorităţii"[3]. în martie 2013, ministrul rus de externe Lavrov critica UE pentru promovarea valorilor occidentale prin apărarea comunităţii LGBT, considerând că se încearcă impunerea acestora Rusiei.[4] 42% din ruşi credeau că orientările sexuale nontradiţionale trebuie să fie pedepsite prin lege.[5]

Problema a fost abordată chiar şi în Consiliul de Securitate al Federaţiei. în aprilie 2013, secretarul consiliului, Nikolai l’atruşev, propunea acordarea unei atenţii speciale „întăririi securităţii naţionale în sfera spiritualităţii şi a moralei", adăugând

**) Tbilisi /24,* Georgia, 7 iun. 2017. Nu sunt citate surse sau date concrete. Deşi în Germania cuplurile de homosexuali pot deveni familii *foster,* nu există date oficiale pentru acest tip de familii. Universitatea ilinSiegen

că problema căsătoriilor homosexuale figurează printre ameninţările importante la adresa securităţii naţionale.[1]

Preşedintele Comisiei pentru Afaceri Externe din Dumă, Alexei Puşkov, scria pe Twitter în 2013 că „Eliberarea [din puşcărie a Iuliei] Timoşenko va fi urmată de cereri ale UE ca Ucraina să îşi manifeste interesul pentru cultura gay; în loc de parade ale victoriei, Kievul va ţine parade gay“[2].

De fapt, naraţiunea Kremlinului serveşte ca alibi pentru limitarea libertăţilor civile şi a drepturilor omului, pe care Kremlinul le descrie ca fiind doar propaganda Gayropei. Opoziţia politică devine astfel vinovată nu doar pentru trădarea poporului rus, ci şi pentru pervertirea sa morală. Tactica nu este nouă, în epoca McCarthy, peste 5 000 de funcţionari americani au fost concediaţi din cauza orientării lor sexuale, inclusiv din Departamentul de Stat, homosexualitatea fiind asociată oficial cu comunismul, o ameninţare la adresa securităţii naţionale.[3]

Kremlinul nu acceptă opoziţia în promovarea agendei de „apărător al valorilor tradiţionale". Mizulina îi acuză pe cei care nu îi împărtăşesc vederile că sunt cumpăraţi de „lobby-ulpedo- fililor"[4] şi cere ca fraza „homosexualii sunt şi ei oameni" să fie recunoscută a fi potenţial extremistă.[5]

Acuzaţia de a fi în slujba unui „lobby gay" a devenit o armă politică puternică împotriva opoziţiei din Rusia, dar şi din statele foste sovietice.[6] Acuzaţiile de acest gen susţinute de Igor Dodon la adresa Maiei Sandu în campania prezidenţială din 2016 din Republica Moldova trebuie incluse în tiparul naraţiunii *fake* generate de Moscova.

în alegerile pentru primăria Moscovei din toamna anului 2013, Alexei Navalnîi a fost acuzat că este sprijinit şi că depinde de activişti gay[1], fiind etichetat drept „candidat LGBT".[2] Ancora de credibilitate a fost un sondaj publicat pe portalul Gay.ru, care arăta că 70% din comunitatea LGBT îl sprijină în alegeri. Atacurile funcţionau în dublu sens: întrucât homosexualii îl susţineau pe Navalnîi, heterosexualii care urmau să-l voteze aveau deci un „comportament sexual deviant".

Cuvântul *gei* (din engleză, *gay)* a intrat în vocabularul rus la începutul anilor 1990 şi este folosit împreună cu*goluboi,* pentru a face referire la homosexuali. *Goluboi* mai înseamnă şi albastru, de aceea expresia *Europa albastră* sau *lobby-ul albastru* face trimitere la gay. Termenul *Gayropa* a devenit un mijloc de a defini locul Rusiei în lume, în opoziţie cu cei din jurul său, un factor important în discursurile politice şi naraţiunile subterane sau supraterane, legitimând astfel puterea Kremlinului.

Atunci când agresiunile împotriva homosexualilor din Cece- nia au fost relatate în presa internaţională, autorităţile mai întâi le-au negat, apoi au contraatacat. Liderul cecen, RamzanKadîrov, declara că „europenii nu au nici cultură nici morală" şi că „aclamă tot ceea ce este subuman". „Personal, nu aş vrea niciodată să fiu european"[3], scria el.

Un proiect de lege propus în 2016 de deputatul Ivan Nikit- ciuk prevedea interzicerea oricăror expuneri ale unei relaţii „nontradiţionale" în public, cum ar fi, de exemplu, ca două persoane de acelaşi sex să se ţină de mână în public. Proiectul a fost în cele din urmă retras.[4]

Organizaţiile internaţionale au descris situaţia din Rusia ca fiind climatul cel mai defavorabil drepturilor

Jocurilor Olimpice de Iarnă de la Soci, din 2014. Iar sentinţa pronunţată împotriva fetelor din trupa punk PussyRiot a fost semnalul lansării acestei agende ultraconservatoare.

Directorul Institutului pentru Cercetări Politice din Moscova, Serghei Markov, afirma că „deviaţii precum homosexualitatea sunt considerate normă" în Europa. „Rusia alege un alt drum, se vede pe ea însăşi ca o aripă conservatoare a Europei şi prin urmare caută un drum pentru a depăşi criza identi- tară"[1], spunea Markov. Discursul nu este nou. Dostoievski vorbea despre două Europe şi vedea Rusia ca pe succesoarea Europei autentice.

Conceptul de Gayropa funcţionează ca o piatră de hotar între Rusia şi Europa, contribuind la definirea unei noi idei naţionale, a „ideii ruse". După căutările existenţialiste care au urmat distrugerii URSS şi crizei identităţii colective, Rusia pare a fi într-o misiune mondială pentru salvarea umanităţii de degenerarea care o ameninţă în pragul revoluţiei gay, arătau Oleg şi Tatiana Riabov. Uniunea Europeană devine subiectul acestui tip de naraţiuni şi în România: „Franţa legalizează pedofilia - 13 ani ar putea deveni vârsta minimă pentru consimţământul sexual"[*] [2]; „Olanda se pregăteşte să legalizeze pedofilia?"[3].

Ruşii obişnuiţi se regăsesc în această nouă naraţiune, pe care o rezumă prin „Heterosexuali din

1) O. Beloborodov, „ZnamenuiutsamoidentifikaţiuRossii", *Vzglyad,* 11 iun.
13 nov. 2017. [3]) D. Roxin, „Olanda se pregăteste să
cunoastelumea.ro, 2 iun. 2016. "*) Comentariu la articolul
Novosti@mail.ru.
5 feb. 2013, *apud* O. Riabov, *op. cit.*[5]) „Ekspert: Na
Zapadevelikoodobrenie...", *Vzglyad,* 2 iul. 2013.

crucea ortodoxă la gât), atunci când nu pilotează MIG-uri şi nu se scufundă cu submarinul.

Aceeaşi Mizulina avea să introducă în dezbaterile Dumei şi un proiect de lege privind interzicerea avortului. Deşi patriarhul Chirii a lansat o petiţie cerând ruşilor să militeze împreună pentru interzicerea întreruperilor de sarcină în Rusia, ţară care are cea mai mare rată a avorturilor din lume[1], peste 70% din ruşi vor ca lucrurile să rămână aşa cum sunt.[2]

Pentru Kremlin, criminalizarea violenţei domestice face parte din agenda UE, amestecul pervers al Occidentului în societatea tradiţională. Biserica rusă afirma în 2016 că una dintre cele mai mari ameninţări la adresa familiei este „încercarea de a introduce în Rusia o lege a aşa-zisei preveniri a violenţei domestice".[3]Mizulina declara că o astfel de lege ar submina protejarea unităţii familiei. Realitatea însă este stupefiantă: una din trei femei este abuzată fizic de partener şi 40% din totalul actelor de violenţă fizică sau crime au loc la domiciliu. Peste 14 000 de femei sunt ucise anual de soţii sau partenerii lor în Federaţia Rusă.[4]

Legătura tot mai strânsă între Puţin şi Biserica Ortodoxă Rusă, antrenarea Patriarhiei Ruse în desfăşurarea acestor naraţiuni prin dezinformare şi propagandă au stârnit critici şi îngrijorări.[5] Acesta a fost motivul care a stat la baza protestului punk al

*) „World AbortionPolicies 2013“, ONU. 2) S. Fenton, „Russiancitybansabortion for a day...“, *Independent,* 12 ian. 2017. 3) L. Zezulin, „The RussianOrthodox Church...", *Wheel Journal,* 9 feb. 2016. 4) N. Kozlova, „Rukuopusti", *Novaia Gazeta,* 9 feb. 2017. 5) O analiză a rolului „Bisericii globale" a Kremlinului, în Marcel H. Harpen, *Putin’s Propa-ganda Machine: Soft Power andRussian Foreign*

pro-Kremlin, proiectul de lege privind „propaganda gay“ fiind însă retras înainte de semnarea Acordului de Asociere cu UE.[1] Puşkov comenta atunci pentru un ziar rus că una dintre condiţiile semnării Acordului de Asociere cu Republica Moldova a fost „organizarea de parade gay“.[2]

în România, Frăţia Ortodoxă a protestat în ianuarie 2018 în faţa Muzeului Ţăranului Român împotriva „propagandei homosexuale care se face în acest simbol naţional al neamului românesc" prin proiecţia filmului românesc *Soldaţii,* în care actorii principali interpretau un cuplu de homosexuali. O săptămână mai înainte, în aceeaşi sală de cinema, un grup de protestatari a întrerupt proiecţia filmului francez *120 de bătăi pe minut,* care avea ca subiect o poveste de iubire gay. Protestatarii au urcat pe scenă în timpul proiecţiei cu icoane în mâini, cântând imnuri bisericeşti şi imnul României şi strigând sloganuri împotriva miliardarului american George Soros.

încă de la început, Kremlinul a folosit pentru protestele din Maidan termenul *Gayromaidan,* omonimie (termenul folosit de ucraineni era *Euromaidari}* care trimitea spre aceeaşi naraţiune: Ucraina se îndreaptă mai degrabă spre îmbrăţişarea valorilor pervertite ale Vestului, precum homosexualitatea, decât spre democraţie, pluralism şi prosperitate. Naraţiunea oficială a Kremlinului, exprimată de Puţin la Clubul Valdai în 2013, era că prin politicile implementate, Occidentul punea pe acelasi plan credinta în Satana cu credinta în

’) J. Nichols, „Moldova Overturns «Gay Propaganda»...", *Huffington Post,* 14 oct. 2013. [2]) O. Riabov, *op. cit.*[3]) S. Polosatov, „Gey-drovişki v kosterMaidana...", *Komsomolskaya Pravda, 5* dec. 2013, *apud* O. Riabov, *op.*

na şi că se aşteaptă ca ţara să fie subiectul tuturor „deliciilor Gayropei“ în viitor.

După *Revoluţia portocalie,* emascularea Kievului a fost una dintre naraţiunile-cheie ale Kremlinului. Aspiraţia Ucrainei de a semna Acordul de Asociere şi de a deveni membră a UE era rezultatul *lobby-ului albastru* al Gayropei, ceea ce o transforma în trădătoare a frăţiei slave şi a trecutului istoric comun. De vină era devianţa sexuală, susţinea presa pro-Kremlin, dovada fiind o fotografie a fraţilor Kliciko, campioni mondiali ucraineni la box (Vitali fiind şi primar al Kievului), publicată în 2004 într-o revistă gay.

De altfel, acesta era şi mesajul opoziţiei ucrainene, cea care organizase aşa-numitul *Antimaidan* în 14 decembrie 2013. Prim-ministrul Nikolai Azarov spunea atunci: „Liderii opoziţiei vă spun poveşti că vom semna un Acord de Asociere cu UE şi că vom călători în Europa fără vize, de mâine. Trebuie însă să îndeplinim o serie de condiţii: să legalizăm căsătoriile homosexuale şi trebuie să adoptăm legea privind drepturile minorităţilor sexuale." Discursul lui Azarov a fost publicat şi comentat pe larg în presa de limbă rusă şi ucraineană. Chiar dacă şeful Delegaţiei UE în Ucraina, Jan Tombinski, a dat un comunicat în care arăta că toate acestea sunt falsuri, nu s-a bucurat de aceeaşi atenţie din partea presei proruse, care a exploatat copios declaraţia, amplificând-o.[1]

Rusia vrea să fie văzută ca „unică apărătoare a valorilor tradiţionale". Ştirile *fake* şi dezinformarea care au susţinut această naraţiune au fost difuzate şi în Rusia şi în UE, folosind metalimbajul radical,

*) „Tombinski: YES ne trebuietotUkrainy...", *Vzglyad,* 14 dec.

Retorica nu este nouă, observa Melissa Hooper.[1] Un conflict similar a fost promovat de liderii de dreapta creştini în Vest, inclusiv în SUA, de zeci de ani. Aceştia au militat pentru dreptul statului şi al Bisericii de a interveni în chestiuni precum drepturile LGBT, egalitatea de gen, avortul, violenţa domestică etc.

Ruşii au folosit copios expertiza fundamentaliştilor americani în dezvoltarea propriei legislaţii şi ideologii, întâlnirile dintre cele două „congregaţii" fiind documentate de jurnaliştii americani.[2] Acesta este şi motivul pentru care Trump şi Puţin au acelaşi tip de mesaj şi dezvoltă aceleaşi naraţiuni *fake.*

După ce Puţin a anexat Crimeea, paleoconservatorul Pat Buchanan întreba, voit retoric: „în noul Război Rece ideologic, de partea cui este acum Dumnezeu?" El deplângea „capitularea Vestului în faţa revoluţiei sexuale, divorţului rapid, promiscuităţii tot mai răspândite, pornografiei, homosexualităţii, feminismului, avortului, căsătoriilor între parteneri de acelaşi sex, eutanasiei, sinuciderii asistate, înlocuirii valorilor creştine cu valorile Holywoodului". Omenirea era însă salvată, căci Moscova devenise „Oraşul lui Dumnezeu".[3]

Trump nu a apărut din neant — Buchanan livra mesaje similare cu 20 de ani înainte. El este cel care îi scria discursurile lui Nixon şi care candidase de câteva ori la preşedinţia americană - un purtător al stindardului paleoconservatorismului, mişcare care îl revendică acum şi pe Trump. Acesta fusese suspectat

') M. Hooper, *op. cit.*[2]) A. Federman, „How US EvangelicalsFueled...“, *Nation,* 7 ian. 2014. [3]) P. Buchanan, „Whose Side IsGod on Now?“, *Townhall,* 4 apr. 2014. [4]) D. Matthews, „Paleoconservatism, theMovementthatExplains...", Vox, 6 mai 2016. [5]) J. Poor, „Pat

multiculturalism, izolaţionism, antidiscriminare pozitivă, limitarea comerţului liber, a asistenţei financiare internaţionale, a drepturilor LGBT.

înainte de anexarea Crimeii, Moscova era văzută ca un importator net de fundamentalism creştin din SUA. Astăzi, situaţia s-a schimbat. După adoptarea legislaţiei anti-LGBT în Rusia, un proiect similar de lege a fost propus în Tennesse. Americanii au fost seduşi de ideile mesianice ale ruşilor, cum ar fi cele ale profesorilor de sociologie de la Universitatea Lomonosov, Anatoli Antonov şi Victor Medkov. Studiind declinul demografic al Rusiei, aceştia au prevăzut o „iarnă demografică", arătând că legislaţia progresistă a drepturilor omului, de la dreptul la avort până la drepturile minorităţilor sexuale, vor grăbi „sfârşitul civilizaţiei".[1] Iar experienţa americană în domeniu le-a fost utilă ruşilor în dezvoltarea legislaţiei de acest gen.[2] „Copilul rus trebuie înţeles în primul rând ca rus şi apoi drept copil", susţinea Dughin.[3]

Paleoconservatorii americani îl laudă pe liderul de la Kremlin, cleptocraţia girată de acesta fiind un rău minor: „în războiul cultural care se duce pentru viitorul omenirii, Puţin înfige steagul Rusiei ferm pe tărâmul creştinismului tradiţional."[4] Definită de Karen Dawisha ca „naţionalizarea riscului şi privatizarea recompensei"[5], cleptocraţia pare a nu-i deranja nici

*) A. Galpert, „Demographic Winter Right-Wing...“, *PoliticalResearchAssociates,* 3 iul. 2014. 2) H. Levintova, „How US EvangelicalsHelped ('reate...“, *Mother Jones,* 21 feb. 2014. 3) A. Dughin, *op. cit.,* p. 172. 4) C. Michel, „HowRussiabecametheleader...“, *Politico,* 2 nov. 2017. 5) Karen Dawisha, *Putin’sKleptocracy: Who OwnsRussia?,* Simon & Schuster, New York, 2014. 6) O. Beloborodov, *op.*

dezinformare şi propagandă grupări neonaziste[1] şi mişcările secesioniste din Catalunia, Scoţia şi California.[2]

Fostul vicepreşedinte american Joe Biden descrie sistemul construit de Moscova ca fiind piramidal, în vârful lui aflându-se Puţin şi *siloviki,* ofiţerii de rang înalt din serviciile de informaţii. Cleptocraţia este protejată de competitori sau de un fisc prea zelos, oferind în schimb Kremlinului recompense financiare sau servicii „patriotice" (cum este cazul „Fermei de troli" de la Sankt-Petersburg, după cum vom vedea mai departe). Câteodată câştigă şi statul din această schemă. „Moscova poate să ceară oamenilor de afaceri şi companiilor (sau să îi constrângă) să sprijine finanţarea unor procese politice de subversiune în altă parte - făcând contribuţii către o organizaţie anti-NATO în Suedia, de exemplu, sau înfiinţând grupuri anti-fracking în Bulgaria şi România care să lupte împotriva unor evoluţii care ar ameninţa poziţia dominantă a Rusiei pe piaţa est-europeană a gazului."[3]

Apărarea valorilor tradiţionale este un bun pretext pentru Kremlin, aşa cum lupta împotriva statului paralel şi *a* lui George Soros este un bun pretext pentru Recep TayyipErdogan, Liviu Dragnea sau Viktor Orbăn.

VECHILE HĂRŢI SUNT LUATE DE PE RAFTURI

Spargerea teritoriilor naţionale în diverse enclave, republici si regiuni autonome este una dintre

) K. Hankes, „Americanei Abroad: Dickson, Taylor...“, SPLC, 24 mar. 2015. [2]) C. Michel, „WhyRussiaLovesthe Idea of California[1], Politico, 15 ian. 2017. [3]) J. Biden, M. Carpenter, „Howto Stand Uptothe Kremlin", *Foreign*

După secesiunea provinciei Kosovo, pe care nu a putut-o împiedica în Consiliul de Securitate al ONU, Rusia - aliat şi protector tradiţional al Serbiei - a revenit la discursul bolşevic privind „autodeterminarea". Din motive politice care ţin de prevenirea unor secesiuni similare, România, Spania, Slovacia şi Grecia sunt singurele state membre ale UE care nu au recunoscut independenţa Kosovo, recunoscând însă documentele oficiale emise de Priştina. (Independenţa statului Kosovo era recunoscută la sfârşitul anului 2017 de 114 ţări.) După anexarea Crimeii, Rusia vorbeşte acum despre „precedentul Kosovo" - „Dacă aţi acceptat autodeterminarea Kosovo, acceptaţi şi auto-determinarea Crimeii şi Cataluniei", pare a spune Moscova.

Dezintegrarea Uniunii Europene şi a Ucrainei sunt prinse în aceeaşi naraţiune *fake.* Pentru Kremlin, Ucraina este un stat artificial care se va sparge în bucăţi monoetnice. Crimeea a fost abia începutul - vor urma şi alte regiuni care vor căuta autonomia sau vor fi anexate de statele vecine. Transcarpatin, de exemplu, regiune a Ucrainei aflată la nord de Tisa, a devenit o ţintă pentru propaganda rusă după anexarea Crimeii. în martie 2015, publicaţiile ucrainene relatau că organizaţii ale rutenilor din Transcarpatin (un mic grup etnic răspândit în Ucraina, Slovacia, România şi Polonia) au ţinut un congres la care au cerut „recunoaşterea identităţii naţionale şi autonomiei pământului lor". Era *fakenews.* S-a aflat mai târziu că fusese un congres inventat de TASS, agenţia rusă de ştiri. TASS îl cita

Communities: Reflections on theOriginandSpread of Naţionalism, Verso, London, 2016. *) „Russian propaganda in Ukraine - Long live Ruthenia", *The Economist,* 3 apr.

-
terenul \. /FnroP^’ SCriaPolitexPertl;
>te°n^jijn global. Ce se întâmplă li< II
auinvtinu acelaşi lucru se întâmpla
R ?at i 0elgi^ o la- Canal „Belgia este un .li
aia a^^rlT1 .te^1 A semnul cel mai clar cfl «lll
artificial * „ ŢJ'I^ zfirp111 „ „ ,.. „ ,. .
. ^n^red„rsa^ r_^„az;a să distrugă blocul euiopiHi
H-areb-
Grup1*’ °Perat|i/Cri^icOrr>nnicarea strategică în Esl
ni i \ urat aceste cazuri în DisinfornnilM
(EastStr4* aA , publ1C . „ - i • J UJ
ogeivă> fia „.termca a numărului de ştiri /xl
Review,0, d,kerePu. , . , „ „
• • 1 re»ereVe?tz n-u independenţa in rusa, spniil|
privin [nfOri(j^?er)fgicută publică de Comisia
1 ENG J.JP3 ce mCtiaa ° ani°l de externe, Alfonso DIIMIMpe‘"ă
dl hack.V^l ’PBBtacat serverele UE. ....J
anunţat" ă A si a1*
\ 411“ Cd V1m’ ^nifceentităţi, publice sau priv»
tantca ,pă „«fi am»111,. , H x „ 1
, C^rcd e Mă ze în politica noastranaţionali care
111pinistj^^fer JDolores de Cospedal.* Dn«IMauni,'fi
at^r t câ grupuri din Rusia şi V<<no»nj de
Cosrrpteleli^i ^ciz^ r 1.
au folosi i P PrCe pentru a propaga *fakeneivs* p.
refereX11' C^°ci^ntărnâriă înainte’ ?eful...........................I
.. -nfur°Pa’„b s^P * 1 merican Curtis Scaparrol11,
i«dNATOi”încete„Ab /Talulaan H
P . sPnce * ^ne/ amestece in alegerile eu
USReP e^Span^ Sa 86gle Ucrainei?" se întreba un
invllţH ” PomentA ^Şe 1 , gCriau bogata Cataluniccn |«|
Rusia}’|P1,rnJ|b rus1 „ . -
n haS^nU1 ^entand ca „pentru prima om n ilM
1 °n ^[ii'âzboiţJ'< ,^rgn^^^jrate violenţe pot
izbucni" |.(|3 stat d^l\,daaCest context eşecul denni<i|
flrUSat>(ie'Care 'nţNr’^ ^olenţele din Catalunia, spre
<I<'OH«Mcare a i ',dc»<'e V1^ jn aşa fel situaţia
comunităţii (■ ,e A-ifl,eea’ ’nV^st^*°na+ evitate vărsările
de sânge, <IUIHMdm>P»“‘i 'lav-,f0S
„oaind” \

^Pe,rt^’ a7 oct. 2017. 2) „Vremiapoknjnl ’’,'

■ Al1 1 ANI^

" M,|»"^vich, an3listă]a Institutul Regal 1 ,

din

I ""l că „Rus# are 0 a£endă naţionalistă 'Ic^jină

"I» |nf’’ "‘haliste şi P°Pulis te pentru a ajuta 10j rea

n | II "fliul pe c/e n Publicase documenta did juni

""‘h ruşilor î° camPaniaBrexit Şi cam.W/tPfee

;I rţ*ferenduiPului catalan. Era remarcată an^jiza-

'Oţelele sXa^e’ mdusiv a unor grupai mr^Uni

"'Y,‘urAnonNews)’care are 1,7 milioane k Xări-

"..... " *"i Julian A?sange Şi Edward Snowde^eX^ror

..’"rfiamplifi<#te de b°U pe Facebook, a]/^ în

' " Scatiilor ^line- Assange devenise Utr’^lul

•' """ ""t-ional în Xza catalană, difuzând opiiWmiă-

1.....si cum fi fostŞtiri“, arătn*El Pa*^sjjgele

f ' el mai des fpenţionat în repostânle de \ Xter

**’" Ui haştagul ^Catalonia.2 % X

' cel mai ^postat mesaj în care Ass^ rea

J .....“Urmai pentru drePtulCataluniei la W ter-

’ .....·····P'»»stat la i^^SîUTC, fiind ripostai *ut^.ată

*"",w„etpesecutidă '!ConformMedinm, af^ cu0piai

lw%tinga mesaj atinsă v^eodat^tc^da-

"...bun un twe^* al luiAssange în care a, M^ pm-

. "Utele din cat'aluniacu cele din fiaţaTj W pen

....|,,,Hlfirea a *fo*^difuzată mai mul * m rusAnXpos-

speciali/atedePropagandă, incVşin al

*" "" ”‘>aina. A^sangeaacuzat guvernul ^iv de

....(,,^ură“ şi *C&*-ducean „război î^mpotrivW’^en-

terenul pentru război în Europa", scria Politexpert[1]; „Europenii au inventat teoria separatismului global. Ce se întâmplă acum în Catalunia nu este o excepţie, acelaşi lucru se întâmplă în Italia şi în Belgia", se afirma la Canal i[2]; „Belgia este un stat artificial şi disoluţia sa ar putea fi semnul cel mai clar că elita conducătoare a UE intenţionează să distrugă blocul european prin fragmentare", scria Global Research.[3]

Grupul operativ pentru comunicarea strategică în Est al UE (EastStratCom), care a publicat aceste cazuri în Disinformation Review, observa o creştere puternică a numărului de ştiri *fake*privind referendumul pentru independenţă în rusă, spaniolă şi engleză. Informaţia a fost făcută publică de Comisia Europeană după ce ministrul spaniol de externe, Alfonso Dastis, a anunţat că hackerii ruşi au atacat serverele UE. „Este important că ştim că există anumite entităţi, publice sau private, care încearcă să interfereze în politica noastră naţională", spunea şi ministrul apărării, Dolores de Cospedal.[4]Dastis şi de Cospedal au mai precizat că grupuri din Rusia şi Venezuela au folosit reţelele sociale pentru a propaga *fakenews* privind referendumul. Cu o săptămână înainte, şeful forţelor armate NATO în Europa, generalul american Curtis Scaparrotti, cerea Rusiei să „înceteze să se mai amestece" în alegerile europene.[5]

„Repetă Spania greşelile Ucrainei?" se întreba un invitat la Rusia i. Comentatorii ruşi descriau bogata Catalunie ca pe un „Donbas al Europei", argumentând că „pentru prima oară după 1945, un

*) Politexpert şi oane.ws, 27 oct. 2017. [2]) „Vremiapokajet", Canal 1, 23 oct. 2017. *[3]) Global Research,* 11 oct. 2017. [4]) J. Rankin, „Catalan independence: EU experts..*The Guardian,* 13 nov. 2017. [5]) V. Cotovio,

Mira Milosevich, analistă la Institutul Regal Elcano din Madrid, afirma că „Rusia are o agendă naţionalistă şi sprijină mişcările naţionaliste şi populiste pentru a ajuta la divizarea Europei".[1] Studiul pe care îl publicase documenta conexiuni între implicarea ruşilor în campania Brexit şi campania *fakenews* asociată referendumului catalan. Era remarcată mobilizarea masivă pe reţelele sociale, inclusiv a unor grupuri precum Anonymus (@YourAnonNews), care are 1,7 milioane de urmări-tori, dar şi a lui Julian Assange şi Edward Snowden, ale căror mesaje fuseseră amplificate de boţi pe Facebook, Twitter şi în forumurile publicaţiilor online. Assange devenise „principalul activist internaţional în criza catalană, difuzând opinii şi jumătăţi de adevăr ca şi cum ar fi fost ştiri", arăta *El Pais,* numele acestuia fiind cel mai des menţionat în repostările de pe Twitter care conţineau haştagul #Catalonia.[2]

De exemplu, cel mai repostat mesaj în care Assange cerea sprijin internaţional pentru dreptul Cataluniei la autodeterminare a fost postat la 16:46:57 UTC, fiind repostat cu o rată medie de un tweet pe secundă.[3] Conform Medium, a fost cea mai mare rată de tweeting a unui mesaj atinsă vreodată. Magada- neţ R.F. a preluat un tweet al lui Assange în care acesta compara evenimentele din Catalunia cu cele din piaţa Tiananmen din Beijing. Postarea a fost difuzată mai mult în rusă şi repos- tată de conturile specializate de propagandă, inclusiv cel al Noii Rusii din Ucraina. Assange a acuzat guvernul spaniol de „represiune şi cenzură" şi că duce un „război împotriva referendumului de independenţă". Cele mai utilizate cuvinte au fost nu numai „Catalunia" şi „catalan", ci şi „Franco" sau „Franchism", haştagul dominant fiind „referendum catalan", cu peste 7

RT în limba spaniolă a acoperit masiv evenimentul, titlul fiind „Catalunia îşi alege destinul".

în unele dintre sutele de articole postate de Sputnik în limba spaniolă în această perioadă, guvernul spaniol era catalogat drept „franchist", „corupt" şi era acuzat de „represiune"[1], sau erau invocate suferinţele catalanilor din timpul războiului civil, „un trecut marcat de război şi injustiţie", acesta fiind un motiv puternic pentru declanşarea referendumului. Un alt articol îl cita pe liderul Partidului Naţional Bolşevic, Eduard Limonov, care anticipa că votul pentru independenţa Cataluniei va fi urmat de un val de secesiuni în Spania. Raportul publicat de *El Pais* sugera că website-urile RussiaNewsNow şi New Front fac parte din „armatele digitale ale Kremlinului", care „fac ştirile fa *fake* să devină virale pentru a exacerba o criză şi a crea divizare între SUA şi Europa". Conform unui avertizor de integritate intervievat de *Die Zeit,*News Front era finanţat de serviciile de informaţii ruse.[* 2]

Analizând peste 5 milioane de mesaje postate între 29 septembrie şi 5 octombrie 2017 în reţelele sociale de diverse platforme susţinute de Kremlin, profesorul Javier Lesaca, de la Universitatea George Washington, descoperea „armate de conturi zombi perfect coordonate"[3]. Peste 30% din conturi erau anonime, dedicate propagării conţinutului RT şi Sputnik. Doar 3% erau profiluri reale, restul fiind boţi sau conturi ale mişcării Chavista din Venezuela. Titlurile foloseau un limbaj puternic emoţional pentru a atrage cititorii, concentrându-se pe violenţele poliţiei spaniole împotriva celor care votau

') „Catalanesdefiendenque el independentismo...", 2017. [2]) P. Beuth ei. *al..* „War withoutblood". *Die Zeit.* 26
[3]) D. Alandete, „Russiannetworkused Venezuelan...“, *El*
2017. [4]) E. Palmer, „DidRussian «fakenews» ştir...?“, BBC,

zător de apropiat, şi de publicaţii din Turcia. Asta nu înseamnă însă că influenţa Kremlinului este atât de mare în presa turcă, ci, mai degrabă, că regimurile autoritariste adoptă aceleaşi meta- naraţiuni şi metalimbaj.

> Declaraţia de independenţă a Cataluniei nu numai că a împărţit Spania, ci a şi activat faliile etnice ale Europei. Este imposibil ca vreo forţă să mai oprească destrămarea Europei, dezintegrarea şi divizarea ţărilor, una câte una. Secolul XX al Europei s-a încheiat, ordinea stabilită după cel de-al Doilea Război Mondial s-a destrămat, calculele politice s-au resetat, hărţile vechi au fost luate de pe rafturi, se naşte o nouă istorie politică care va fi determinată de dezintegrarea etnică.[1]

Ziarul conservator turc *Yeni Şafak,* cunoscut pentru sprijinul acordat preşedintelui Erdogan şi partidului Justiţie şi Dezvoltare (AKP), este acuzat că promovează constant un discurs al urii şi publică ştiri false. A ajuns celebru în presa internaţională când a publicat un interviu fabricat cu Noam Chomsky.* [2] *Yeni Şafak* a fost principala sursă de dezinformare în timpul protestelor din Turcia din 2013. Ziarul afirma atunci că aplicaţia de telefonie mobilă Zello folosită în timpul protestelor a fost livrată de SUA, că protestatarii vor să elimine rezervele de apă ale Istanbulului pentru a submina guvernul, că au consumat alcool în moschei şi au atacat femeile care purtau hijab. In ianuarie 2016, *Yeni Şafak* publica o înregistrare video în care publicul de la Beyaz Show, Kanal D, striga sloganuri în sprijinul liderului kurd Abdullah Ocalan. Era un *fake* - banda audio originală fusese înlocuită cu înregistrarea audio a unor

') I. Karagîil, „Europe willbedivided...", *Yeni Safak,* 30

[2]) „Turkishdailyapologizes for fabricated...", *DailyNews, 2*

[3]) „Yeni ŞafakCoverupFollowingDoctored...“, D8 News, 16

după lovitura de stat eşuată din 15 iulie 2016, a închis magistraţi, jurnalişti, activişti, politicieni kurzi, forţele de securitate turce fiind acuzate de tortură şi asasinate extrajudiciare[1], dezinformarea este îndreptată în primul rând împotriva

’)

de stat rusă a devenit brusc mult mai bună, coborând în 2017 de pe locul trei în percepţia publicului rus privind cei mai mari duşmani ai Rusiei, lăsând locul Germaniei.[1]

CE POATE FACE O ANALIZĂ SEMANTICĂ BULGARĂ

în 2017, Milena lakimova şi DimitarVatsov au publicat un studiu privind discursul antiliberal diseminat

Analiza semantică şi de conţinut a celor 597 de publicaţii bulgare studiate a identificat câteva naraţiuni simple: SUA/NATO sunt un hegemon global şi un păpuşar care trage sforile atât la Bruxelles, cât şi în guvernele naţionale; Europa e pe moarte deoarece cultura sa este în declin, fiind

presa bulgară nu făcea menţiuni privind „duşmanii Rusiei" decât în 54 de articole, chiar dacă UE şi NATO erau de mult timp în plin proces de lărgire şi atinseseră aproximativ dimensiunile actuale, ajungând în 2016 la 7 511 de articole în care se vorbea despre „duşmanii Rusiei"

Soros, un evreu ungur, supravieţuitor al Holocaustului, care a plecat să studieze la Londra în 1947, pe când avea 17 ani, şi apoi a emigrat în SUA. Naraţiunea privindu-l pe Soros a fost replicată rapid în România, Bulgaria, Ungaria, Polonia, Cehia, Slovacia, SUA şi Marea Britanie.

ţie, pledând pentru anularea sancţiunilor împotriva Rusiei şi recunoaşterea anexării Crimeii. („Anexarea este un fapt împlinit. Rusia poate însă plăti compensaţii Ucrainei"[1], declara Zeman.) Campania prezidenţială din

’) „CzechpresidentseesRussiancompensation...", Unian, oct.
[2]) S. Mortkovitz, „Milos Zemanwinssecondterm...“, Politico,
2018. [3]) M. Krejci *et al.*, „The role of
pean Values, 29 ian. 2018. [4]) I. Smolenovâ, *The Pro-RussianDisin- formationCampaign in theCzech Republic andSlovakia,* Institutul pentru Studii de Securitate, Praga,

a fost cuplat cu o petiţie antiguvernamentală, care a fost diseminată mai întâi în media alternativă, ajungând în presa *main- stream* în mai 2013. Acesta a fost primul caz din naraţiunea privind „furtul" copiilor de la propriile familii, declinată apoi în statele ex-sovietice, dar şi în România

Publicaţiile proruse din Cehia au câteva caracteristici comune: pretind că nu au nici o legătură cu Kremlinul, sunt antioc- cidentale, eurosceptice şi naţionaliste; abundă în teorii ale conspiraţiei, dezinformare, propagandă, ştiri false; folosesc un ton negativ, apocaliptic câteodată pentru a

[1]) P. Heijmans, „Europe's New Cold War...“, US News, 18
[2]) *ReligiousBeliefand Naţional Belonging in Central andEastern Europe,* PewResearch, mai 2017.

care funcţionează în special pentru generaţiile mai în vârstă. Rusia încearcă însă să influenţeze şi tânăra generaţie prin fundaţia Russkiy Mir, înfiinţată de Puţin în 2007 cu scopul de a forma „Lumea Rusă ca proiect global".[1] Conform Kremlinului

’) *UkazprezidentaRossiiskoi Federaţii o sozdanii fonda* Ruskii Mir. 21 iun. 2007. [2]) V. Nikonov (ed.). *Smisli i mira*.Ruskii Mir, Moscova, 2010. [3]) *Asaval-Dasavali*, 2017 şi *Svobodnaia Presa,* Rusia, 28 mai 2017, *apud*Disinformation Review, nr. 85, 16 oct. 2017. [4]) A. Maddison. „The World Economy. l- 2001 AD“. *Maddison* [5]) Ria.ru. 30 mar. 2017. [6]) „Clarification: HowtheRussian Distorted...“ *Moscow Times,* 31 mar. 2017.

făcut din Rusia un partener de dialog puţin credibil în ochii majorităţii polonezilor.

Cu toate acestea, naraţiunile dezinformării ruse au

*) R. Thomas *et al., Europe's Political Tribes: ExploringtheDiversityofViewsAcrossthe*

7

BREXIT: TABLOIDIZAREA MINCIUNII

Marea Britanie o va duce mai bine dacă va

’) Naraţiuni documentate în paginile următoare, vezi notele de subsol.

în 29 martie 2017, guvernul britanic, condus acum de Theresa May, a invocat articolul 50 din Tratatul Uniunii, ceea ce ar trebui să ducă la ieşirea Marii Britanii din UE în 29 martie 2019.

Dar de ce a vrut Marea Britanie să părăsească o Uniune

’) *Hou) didthe UK economy do sincejoiningthe EU?,* Institutul pentru o Nouă Gândire Economică, Oxford Martin School, 6 iun. 2016. [2]) R. Booth *et al.,* „Russiausedhundreds of fakeaccounts...**, *The Guardian,* 14 nov. 2017. [3]) R. Mason, „Theresa May accusesRussia of

repetat spaţiul naţional aerian al mai multor ţări europene şi montează o campanie susţinută de spionaj cibernetic. Asta include „amestecul în alegeri", atacul de tip hacking asupra Ministerului danez al Apărării şi Bundestagului, printre altele. „Urmăresc să transforme

*) J. Borger ei *al.,* „Trumpbelieves Puţin on Russia...“, *The Guardian,*

Se mai aflase că în perioada iunie 2015-august 2017 s-au înregistrat 470 de conturi Twitter asociate cu cele ale celebrei „fabrici de troli“ din Sankt-Petersburg - Agenţia pentru Cercetarea Internetului — şi că 126 de milioane de americani citiseră postările acesteia. A urmat propria

b I. Gorodnichenko *et al., Social media, sentiment andpublicopinions: EvidencefromttBrexit,* Swansea

diverse profiluri occidentale - un veteran US Navy, un republican din Tennesse, un patriot texan etc. Multe dintre postări urmăreau alimentarea sentimentelor antimusulmane în Marea Britanie.

Cu câteva ore înaintea discursului premierului May, *The*

’) „Thisweek on Russian TV: Theresa May...“, Disinformation Review, 20 nov. 2017. 2) „Brexit poli tracker“, *Financial Times,* iun. 2016. *3) Economist / Ipsos*

eurosceptică presă. Cele mai vândute ziare, *The Sun* şi *Daily Mail,* au relatat despre afacerile europene cu „un amestec de dispreţ, ironie şi ostilitate".[1] Proiectul Constituţiei europene a fost considerat de *Daily Mail,* în 2003, ca fiind un plan pentru

’) G. Harding, „Media LiesandBrexit", în *Ethics in theNews,*EthicalJournalismNetwork, London, 2017. [2]) M. Phillips, „Going, going, GONE!“, *Daily Mail,* 12 mai 2003. [3]) S. Heffer, „Rise of theFourth Reich...", *Daily Mail,* 17 aug. 2011. [4]) A. Little, „EU brainwashourchildren", *The Daily Express,* 18 ian. 2012. [5]) J. Farrell, „Anotherreason for Brexit...", *The Daily Star,* 12 mai 2016. [e]) J. Jackson, „BBC’s EU reporting «more negative...", *The Guardian,* 21 apr.

Tabloidizarea presei şi proliferarea ştirilor false au fost provocate de apariţia presei online, care a dus la scăderea vânzărilor. Presa britanică a trebuit să se reinventeze. în 1992, *The Sun* avea un tiraj de 3,5 milioane de exemplare, în 2017

**) Responseto „FakeNews" inquiry..*Consiliul Musulman Britanic, mar. 2017; Sondaj comandat de *Huffington Post,* iunie 2015, *apud J.* Sommers, „7/7 BombingsAnniversary Poli Shows More...", *Huffington Post,* 3 iul. 2015. [2]) S. Hix, „Britonsamongleastknowledgeable...", *The Guardian, 27* nov. 2015. [3]) R. Booth, *et al.,* „Leave donor plâns new

de mesaje simple şi cu încărcătură emoţională, o naraţiune care să dea „o încărcătură viscerală unei decizii care altfel ar fi putut părea doar tehnică şi abstractă[11].[1] După cum spunea Cummings, sloganurile trebuie să

‘) Matthew D’Ancona, *Post Truth: The New War on TruthandHotvtoFight Back,*Ebury Press, London, 2017, p. 17. [2]) „Euromyths A-Z index" (1992-2017), Comisia Europeană. [3]) „VoteLeave, take control", YouTube, 8 oct. 2015. [4]) D. Maddox, „Major leakfrom Brussels reveals...“,

lui Cameron, declara la ITV News: „Dacă banii vor fi luaţi înapoi, atunci cele 50 de milioane de lire zilnice vor fi cheltuite pentru priorităţile poporului britanic şi NHS este în fruntea listei de priorităţi."

Aşa cum s-a descoperit după vot, nimeni din nucleul taberei *Leave* nu

B „The UK contributiontothe EU budget", Office for Naţional Statistics, 31 oct. 2016.

Atunci când l-am întrebat pe Tim Smith, editor la BBC Leeds, cum se explică faptul că publicul a crezut această informaţie falsă şi de ce presa nu a demontat minciuna, Tim mi-a spus că BBC şi-a făcut treaba, ca şi alte instituţii de presă, dar că mesajul fals era mult prea puternic

*) James Ball, *Post-Truth: HowBullshitConqueredthe World,*BitebackPublishing, London, 2017, p. 62. [2]) F. Perraudin, „fain Duncan Smith backtracks...", *The*

este o ţară candidată la aderare, declarată eligibilă încă din 1997, deşi perspectiva aderării devine tot mai îndepărtată după evoluţiile recente din Turcia către un regim autoritarist. Mesajul însă a mizat pe acroşarea emoţională a alegătorului şi specularea temerii tot mai mari faţă de

’) R. Greenslade, *„Sunday Express*admits «iamTurks...", *The Guardian,* 20 iun. 2016. [2]) S. Hawkes, „More than 700,000 Turkswillflock...“ *The Sun,* 12 iun. 2016. [3]) N. Khomami, *„Daily Mail*publishescorrection...", *The*

cu această alegere, dar au folosit-o, pentru că transmitea explicit ceea ce alţii preferau să insinueze. Fotografia fusese făcută la frontiera dintre Slovenia şi Croaţia, în timpul crizei refugiaţilor. Nu a mai contat că obligaţiile Marii Britanii privind

*) M. D'Ancona, *op. cit.,* p. 19. [2]) R.A. Greene, „Brexit poli: Sixmonths on...“, CNN, 19 dec. 2016. [3]) *Ipsos Mori June 2016 Political Monitor,* Ipsos Mori, 16 iun. 2016. [4]) P. Walker, „Boris Johnson «punchedtheair...“, *The Guardian,* 9

Să revenim la principalii arhitecţi ai *Leave.* Presa britanică a speculat îndelung asupra legăturilor acestora cu „Lumea Rusă“. NigelFarage a fost unul dintre primii politicieni britanici cultivaţi de RussiaToday, încă din 2006-2007. în 2011, în

') RussiaToday, 14 apr. 2011. [2]) „Acquisition of citizenshipbyagegroup, sex andformercitizenship", Eurostat, 23 nov. 2017. în 2008, de exemplu, România a acordat un număr de 5 585 de cetăţenii şi 9 399 în 2009, inclusiv cele acordate cetăţenilor Republicii Moldova. [3]) S. Khan, „RussianbroadcasteroffersNigelFarage...", *The*
7 sept. 2016. [B]) J. Doward, „MPsdefendfees of upto £1,000 an hour...“, *The Guardian,* 18 nov. 2017.

cani şi europeni care au apărut la RT.[1] Autoarea raportului, Monika Richter, afirma că scopul RT era de a „polua drastic spaţiul informaţional[11]. întrebat în 2013 despre RT, Puţin spunea: „Canalul este finanţat de guvern, aşa că nu se poate să

*) „The Kremlin’sPlatform for «UsefulIdiots»...", European Values, 18 sept. 2017. [2]) M. Fisher, „In case youweren’tclear on RT...“, *Washington Post,* 3 iun. 2013. [3]) Solicitarea Departamentului de Justiţie al SUA către RT, *apud* J. Gerstein, „DOJ told RT toregister as foreign agent...[11], Politico, 21 dec. 2017. [4]) „NigelFaragecalls on

îşi manifesta recunoştinţa faţă de parlamentarul binevoitor. Butler pune capăt mariajului, iar în noiembrie 2001 Paderina cunoaşte un tânăr director al unei societăţi de asigurări, cu care se căsătoreşte. Era Arron Banks, cel care avea

*) S. Swinford, „Russian «spy» case...", *The Telegraph,* 7
[2]) „KatiaZatuliveter, FormerAidto Mike Hancock...",
18 oct. 2011. [3]) „MI5 Russian «spy» facesnine-monthwait",
13 ian. 2011. [4]) „MP's aide arrest a PR stunt...", BBC News,
[5]) L. Harding *et al.*, „Russian diplomat expelledfrom UK...",
dian, 21 dec. 2010. [6]) L. Harding, „Mike Hancockhadstring
of young...", *The Guardian,* 5 dec. 2010.

2010, Zatuliveter călătorise la Moscova, unde i se acordase rarul privilegiu al unei audienţe la preşedintele Rusiei, Dmitri Medvedev.[1] Câteva telegrame scurse către WikiLeaks în decembrie 2010 arătau că serviciile de informaţii din Marea

*) L.

Banks era până în 2014 un om de afaceri necunoscut din Bristol. Acum, în lumea post-Brexit, Banks este privit ca unul dintre mai importanţi jucători din spatele scenei politice, dispus să investească masiv, pentru cauze încă necunoscute.

’) C. Cadwalladr,,Arron Banks: «Brexitwas a war...»“, *The 2* apr. 2017. [2]) Arron Banks, *The Bad Boys ofBrexit: Tales ofMischief, MayhemandGuerrillaWarfarefromthe Referendum Frontline,*BitebackPublishing, London, 2017

în 29 martie 2017, la ora 12:20, ora Londrei, când scrisoarea premierului britanic prin care era activat articolul 50 i-a fost înmânată preşedintelui Consiliului European, Donald Tusk, NigelFarage ţinea un toast: „Bine jucat, Bannon! Ne-ai fost de mare ajutor. Este o mare, mare zi! Vom

2017.

britanic. Departamentul de Apărare din SCL era condus de comandantul de navă britanic Steve Tatham, fost şef al operaţiunilor psihologice ale armatei britanice în Afganistan. SCL/Cambridge Analytica nu doar se folosea de elemente de psihologie socială şi

Primul job la o scară cu adevărat mare a fost însă Brexitul. Strategia a constat în recoltarea unor baze mari de date din reţelele sociale şi alimentarea sistemului de inteligenţă artificială (IA). *Leave* a beneficiat astfel de o bază cu peste un milion de profilepsihometrice

[1]) *Ibidem.*[2]) J. Mayer, „The ReclusiveHedge-Fund Tycoon…“, *The New Yorker,* 37 mar. 2017.

spună în 2017 că „legile [britanice] sunt o glumă, aşa încât oricine vrea să păcălească legea, o poate face uşor, fără ca oamenii să se prindă"[1].

„Londra pluteşte pe un val de bani murdari", spunea Bill

Emmanu
el Macron
este
homosex
ual,
,,

anexarea Crimeii este legală şi că o va recunoaşte dacă va ajunge preşedinte. în acelaşi scenariu, Franţa va ieşi din zona euro şi apoi din Uniunea Europeană, după un referendum asemănător Brexitului. „Este timpul ca şi în Europa să terminăm cu

') „Marine Le Pen : «II est tempsd’enfinir...»“, Europe 1, [2]) „Marine Le Pen on Brexitandthe EU“, BBC, 10 feb. 2017. aura plus d’Unioneuropeenne...»", RT, 19 mai 2016. [4]) V. *op. cit.*[5]) N. Vinocur, „Emmanuel Macron aide
tico, 13 feb. 2017.

Macron era singurul candidat care pomenea de pericolul rusesc şi care era creditat în sondaje cu şanse de a câştiga alegerile. Francois Fillon, candidatul conservator, era ocupat cu scandalul privind plăţile de peste o jumătate de milion de euro făcute soţiei din fonduri publice timp de opt ani, iar Marine Le Pen

o adevărată luptă pentru succesiunea la preşedinţia Rusiei - cel de-al doilea mandat al lui Elţîn se termina în 2000.

Pentru ca demisia să intre în vigoare, trebuia aprobată de Consiliul Federaţiei, camera superioară a parlamentului rus, care în 1999 nu era doar ecoul voinţei

2016, Mihail Kasianov, fost prim-ministru (2000-2004), lider al opoziţiei şi critic vocal al lui Puţin, a fost filmat în pat cu o activistă britanică, NatalyaPelevine. înregistrarea a fost difuzată de NTV, post controlat de Kremlin, şi a făcut ca, la alegerile generale din acel an, partidul lui Kasianov să nu obţină

*) Q. Girard, „Macron gay?...“, *Liberation,* 7 feb. 2017. [2]) A. Higgins, „Kiss and teii comestothe Kremlin...", *The*

Aslamova susţine că Marine Le Pen a fost dezavantajată de publicitatea care i s-a făcut lui Macron ca homosexual, *Komsomolskaia Pravda* reproducând, ca dovadă, coperta din *Garqon.*[1] Ea scrie că alegătorii lui Macron ar fi musulmani sau de

se gândeşte să îl scuipe în faţă, dar apoi îşi aminteşte că pe 9 mai tatăl ei, veteran de război, avea să sosească la Moscova, pentru a asista la parada din Piaţa Roşie.

Atunci când îi spune interlocutorului său că francezii „au pierdut războiul" de fapt, acesta îi răspunde că

[1]) „Daria Aslamova la o demonstraţie...", RFI România. [2]) „SergeiLavrovGrilled Live on Air...“, RussiaInsightYouTube,

interzisă intrarea în Republica Moldova întrucât ea nu a putut justifica scopul vizitei", a explicat sec serviciul de presă al poliţiei de frontieră. Acesta era motivul pentru care autorităţile de la Chişinău mai trimiseseră deja înapoi în Rusia jurnalişti, militari sau politicieni

La 20.49, Jack Prosobiec, un activist american pro-Trump, redactor-şef al site-ului de extremă-dreapta Rebel Media, făcea legătura între platforma Twitter şi /pol/ cu haştagul #MacronLeaks. Prosobiec fusese avertizat de „leton" cu o zi înainte asupra documentelor pe care acesta le va posta.

Twitterul lui Prosobiec

de piraterie masivă şi coordonată".
Consilierii En Marche! au arătat că documentele sustrase nu ilustrează nimic mai mult decât „funcţionarea normală" a unei campanii prezidenţiale, însă documentele autentice au fost

Bear a atacat echipa de campanie a lui Macron cu e-mailuri viru- sate şi a încercat să instaleze viruşi şi programe de supraveghere pe site-ul candidatului En Marche!. Tehnici similare au fost folosite în atacurile asupra serverelor democraţilor americani şi creştin-

*)

Totuşi, în săptămâna care a urmat, Puţin a fost mult mai vorbăreţ la Forumul Economic Internaţional de la Sankt- Petersburg, când jurnalista MegynKelly, moderatoarea sesiunii plenare, l-a întrebat cum explică faptul că oficiali din SUA, Franţa, Germania şi Marea Britanie acuză

pe Dodon, el ştie!“, în hohotele generale. Camerele nu au mai surprins reacţia lui Dodon. Va fi înţeles el oare uriaşa ironie?

Trei zile mai târziu se

x) „Interviewto NBC“, Preşedinţia Rusiei, 5 iun. 2017.

9.

SUA: INDUSTRIA CARNAVALULUI

America vrea să distrugă Rusia prin

‘) Interfax,

că Hillary a vândut arme ISIS“ (780 ooo, The Political Insider), „S-a terminat: Mailurile trimise către ISIS de Hillary au ieşit la lumină şi este mai rău decât şi-ar fi putut imagina oricine" (754 000, EndingtheFed), „Tocmai am citit legea: Hillary nu are dreptul să ocupe

*) L.

Trump a fost una dintre sursele principale de dezinformare. Cea mai importantă ştire *fake* din perioada 14-20 octombrie 2016 a fost cea lansată de acesta şi promovată de conturile ruseşti privind presupusul sprijin pe care Hillary

*) T.

„în era digitală poţi lansa o campanie de dezinformare şi apoi toate dovezile campaniei vor dispărea, pur şi simplu", arăta Samantha Bradshaw de la Institutul Internet al Universităţii Oxford. înaintea audierilor din Congres, Facebook a

*)

două acţiuni este imposibilă. Cei care contestă importanţa campaniei de pe reţelele sociale spun că cei care au consumat *fakenews* ştiau deja cu cine vor vota. Efectul de *ConfirmationBias* (distorsiune de confirmare) a acţionat în sensul în care ei căutau ştirile mincinoase despre

*)

taberei *Leave,* şi apoi în campania senatorului republican Ted Cruz, în alegerile primare. Au fost lansate 4 000 de anunţuri, care au generat 1,4 milioane de vizualizări, aşa-numitele *website impressions.* Chiar dacă utilizatorii nu au mai dat click pe

*) J. Green, „InsidetheTrump Bunker...**, Bloomberg, 27
[2]) K. Taggart, „The TruthAbout The Trump Data...“,
2017. [3]) B. Coyne, „How #Election2oi6 wasTweetedso far“, Blog Twitter, 7 nov. 2016. [4]) J. Earl, „Donald Trumpand
News, 7 nov. 2016.

au fost amplificate de cinci ori.[1] Traficul spre şi dinspre conturile lui Trump şi cel al site-urilor care îl susţineau a fost puternic în ambele sensuri. 20% din tweeturile sale au fost repostate de public, iar jumătate conţineau linkuri către media, ca şi 78% din postările pe Facebook.

[1]) „Election 2016: Campaigns as a Direct Source...“, PewResearch Center, 18 iul. 2016. [2]) C.A. Andrews, „Analyzing Media Coverage...", Public Tableau, 3 oct.

în alegerile primare şi probabil o sumă similară în campania generală.[1]

Niciodată nu a existat un preşedinte care să fie ales cu un deficit de vot popular atât de mare: 2,8 milioane. Trump a câştigat alegerile în Colegiul Electoral cele

*) N. Confessore, „$2 BillionWorth of FreeMedia. *TheUpshot,* 15 mar. 2016. [2]) A. Hamilton ei. *al., The Federalist Papers,* Courier Cor- poration, 2014, p. 334. [3]) C. Patten, „ComradeTrumpandtheTruth“, Project

BATEŢI ÎN MASĂ ŞI STRIGAŢI CA DIN GURĂ DE ŞARPE!

La sfârşitul lunii iulie a anului 2016, FBI i-a avertizat atât pe Donald Trump, cât şi pe Hillary Clinton că ruşii ar putea încerca să spioneze sau să infiltreze operaţiunile propriilor echipe.[1] Fostul vicepreşedinte american Joe Biden arată că pentru a

- -

*) „FBI WamedTrumpAboutRussia", Committeeto Investigate Russia, 18 dec. 2017. [2]) J.R. Biden Jr., M. Carpenter, *op. cit.* [3]) *Background to «AssessingRussianActivitiesandIntentions in Recent US Elections»: The AnalyticProcessandCyber Incident*

Nina Hruşceva, strănepoata lui Nichita Hruşciov, profesoară de relaţii internaţionale la New School din New York, arăta că toate acuzaţiile lansate împotriva lui Puţin i se par credibile: că acesta a lovit alegerile americane prin/a^e*news,* că are

*) N. Hruşceva, „America’sRussianHypocrisy", Project Syndicate, 7 ian. 2017. [2]) A. Jamieson, „«You are fakenews»: Trumpattacks...", *The Guardian,* 11 ian. 2017.

democraţi, publicate ulterior de WikiLeaks, fiind în contact cu Julian Assange şi Guccifer 2.0, acesta din urmă nefiind un hacker din România, cum pretindea, ci agent GRU.[1]

Generalul Michael Flynn, fostul consilier pe probleme de securitate naţională al

*) S. Ackerman, „«Lone DNC Hacker» Guccifer 2.0...“, DailyBeast, 22 mar. 2018. [2]) S. LaFranniere *et. al.,* „HowtheRussiaInquiryBegan...“, *New York Times,* 30 dec. 2017. [3]) A. Sullivan, „Trump Jr. e-

Cele mai importante acţiuni vizibile ale Kremlinului până acum sunt generarea de ştiri *fake* şi dezinformare prin presa tradiţională şi social media, precum şi atacurile cibernetice asupra serverelor de campanie ale democraţilor şi livrarea informaţiilor compromiţătoare

by Mr. Trump", *Washington Post* (ed.), 16 dec. 2017. *) A. Stamos, „An Update On Information...", Facebook

„Jucătorii de la Seattle Seahawks au dat foc steagului american" (17 oct. 2017); „Bărbatul care a intrat cu maşina în mulţime în Charlottesville, Virginia, era un suporter al lui Hillary Clinton şi era plătit de George Soros" (22 aug. 2017); „NAŞA a confirmat că vor fi 15

’) „Don’t get spun by Internet rumors.", FactCheck.org. „Michael Moore speech usedbyDonald„ *The Independent.* [3]) Associated Press, „Trump’sapproval rating at lowest...", 16 ian. 2018. [4]) P. Singer, „Free Speech andFakeNews",

Dar cum se explică totuşi votul în favoarea lui Trump? Nimeni nu poate susţine că ruşii au furat cele 63 de milioane de voturi şi i le-au făcut cadou lui Trump. Una dintre explicaţii este că publicul nu a mai dat

6 ian. 2017. ') I. Strav, „Howmuchinfluencedoes...“, 1 ian. 2016. [2]) R. Farley, „More TrumpDeception...FactCheck.org, 16 ian. 2017. [3]) @realDonaldTrump, Twitter, 4 ian. 2017. *"*) Ibidem,* 22 sept. 2017. [5]) *Ibidem,* 23 iul. 2017. [6]) *Ibidem,* 11 ian. 2017. [7]) E. Kiely, „Trumpand Intelligence Community", FactCheck.org, 23 ian. 2017. [8]) E. Kiely*et. al.,* „Trump'sClaimsDon'tAddUp“, FactCheck.org, 30 nov. 2017. [9]) E. Kiely, „TrumpMisfires on Nuclear...",

Odată cu apariţia lui Trump pe scena politică, adevărul se relativiza. După principiul bulgărelui de zăpadă, minciuna a început să devină tot mai mare, făcând ca celebrele *fake-uri* lansate de site-urile pro-Kremlin în campania electorală să pară desuete.

[1]) L. Robertson, „The Facts on CrowdSize“, FactCheck.org, 3 ian. 2017. [2]) E. Hunt, „Trump’sinaugurationcrowd...", *The Guardian,* 2 ian. 2017. [3]) A. Blake, „KellyanneConwaysays Donald...", *Washington Post,* 22 ian. 2017. [4]) K. Tamura, „George Orwell’s*1984...“, New York Times,* 5 ian. 2017. [5]) „Conway: «Alternative

doi face patru. Dar şi trei plus unu face patru. Parţial noros, parţial însorit. Pahar pe jumătate plin, pe jumătate gol. Acestea sunt faptele alternative."[1] Oamenii lui Trump reinventau categoriile logice, nu doar pe cele morale.

în anii 1970, Trump l-a avut ca avocat pe Roy

■) O. Nuzzi, „KellyanneConwayIsthe Real...“,*New York Magazine,* 18 mar. 2017. [2]) J. Mahler, „What Donald TrumpLearned..*New York Times,* 20 iun. 2016. [3]) Roland Barthes, „Le monde ou l’oncatche", în *Mythologies,*Edition

10

GERMANIA: NOUA OSTPOLITIK

Angela Merkel aduce imigranţi în

*) @Pro Puţin Partei, Facebook, 15 aug. 2017. [2]) Protiproud.cz, Cehia, 25 sept. 2017. [3]) „VremyaPokazhet", Canal 1, 29 feb. 2016. [4]) Conform RIANovosti, 27 dec. 2016, 700 000 de germani emigrează anual. Conform statisticilor oficiale germane, 140 000 de germani emigrează anual, din diferite motive.

a unei Europe slabe", prin naraţiuni precum „Criza UE“, „Vestul care complotează împotriva Rusiei" şi „Valorile Occidentului decadent".

Grupurile ruso-germane de pe platforma rusească Odnoklas- sniki şi Vkontakte (similare Facebook, dar în limba rusă) au fost dominate

') „Aufruf fur eineandereRussland-Politik...", *DerTagesspiegel, 5 dec.* 2014.

unde a avut întâlniri cu oficiali de rang înalt, fapt negat de presa pro-Kremlin.[1] Ea s-a întâlnit cu VeaceslavVolodin, preşedintele Dumei, adjunctul său, Piotr Tolstoi, dar şi cu Vladimir Jirinovski, liderul Partidului Liberal Democrat

*) „Vremyapokajet**, Canal 1, 25 sept. 2017. 2) „Head of theAfDFraukePetrymeets..DW, 22 feb. 2017. 3) „RussischeStiftungbezahlte fur AfD-PolitikerKrimreise**, *Handelsblatt,* 22 ian. 2017. 4) L.M. Neudert*et al.,* „JunkNewsandBotsduringthe German ParliamentaryElection: What are German VotersSharing Swing...“, Mother Jones, 28 sept. 2017. 6) K. Connoly*et al.,* „Fake news: an insidious trend...“, *The Gu.ard.ian,* 2 dec.

entităţi statale, cât şi non-statale au încercat să influenţeze alegerile din Germania.[1]

Presa germană de extremă dreapta are legături strânse cu Kremlinul, preluând şi amplificând dezinformarea care vine din presa rusă sau din presa de

Influences in the 2017 German Elections, Institutul pentru Dialog Strategic şi LSE, Londra, 2017. [2]) De exemplu, „AfD-AnhăngerbefiirchtenWahlbetrug in NRW“, de.Sputnik-news.com, 15 mai 2017. [3]) A. Applebaum, P. Pomerantsevet*al., op. cit.*

ale dreptei alternative înregistrate în SUA pe platforme precum 4Chan şi Discord, care dădeau sfaturi tactice activiştilor germani de extremă dreapta, iar o reţea de boţi din NijniNovgo- rod a fost implicată în promovarea memelorAfD. Termenul #MGGA (MakeGermany Great

’) L.M. Neudert*et al., op. cit.*

bile AfD în timpul alegerilor. 15 000 de postări şi repostări pro-AfD, spunea el, costă 2 000 de euro. Hackerul a afirmat că postările „urmau să vină din partea a cel puţin „25% boţi de înaltă calitate", care nu puteau fi identificaţi uşor drept conturi false.[1] Estimase că urma să trimită 80 de tweeturi

’) H. Von Ess, „ThisRussian Hacker Says His Twitter...", BuzzFeedNews, 24 sept. 2017.

scop foarte precis – de a oferi etnicilor germani şansa de a se repatria, după trei secole. Pentru a primi cetăţenia germană, trebuiau să probeze că sunt etnici germani şi că au o legătură culturală cu Germania. Unii dintre ei, odată ajunşi în Germania, s-au identificat ca germani „adevăraţi", care păstrează timp

Rusiei în Siria şi eşecul SUA, salvarea Ucrainei de fascism, totul livrat în ştiri *fake* şi teorii ale conspiraţiei. Camerele de amplificare din social media erau We Live in Germany, cu 37 000 de conturi, Odnoklassniki – grupuri cum ar fi Russlanddeutschen fur AfD NRW, cu 9 000 de membri, Face-

şi membri ai familiei fetei, care acuză autorităţile că muşamali- zează cazul, precum şi ruşi din comunitatea locală care spun că vor „răspunde la violenţă cu violenţă". Mătuşa fetei dă un interviu dramatic în care povesteşte cum fata a fost violată de numeroşi bărbaţi timp de 30 de ore, în două

Avocatul german Martin Luithle face plângere împotriva reporterului rus de la Canal i, Ivan Blagoi, pentru instigare la violenţă. Guvernul german îndeamnă Serviciul Federal de Informaţii (BND) ca în coordonare cu Ministerul Federal de Externe să verifice sursele ruseşti de manipulare a opiniei

„nu există nici un motiv, este chiar de nepermis ca acest caz să fie folosit în scop politic". Iar Norbert Rottgen, preşedintele Comitetului guvernamental pentru Afaceri Externe, se plânge că „manipularea şi neadevărul sunt metode obişnuite în

cei Lisei a fost confirmat. Vor cere iertare Rusiei?" A doua zi, REN TV publică un interviu cu Heinrich Grout, preşedintele Convenţiei Internaţionale a Ruşilor Germani, cu titlul „Migranţii au forţat prin şantaj o rusoaică de 14 ani să facă sex în grup în Germania."[1]

Raportul recicla

renaşterea extremei drepte"[1]. Intr-adevăr, marşurile Pegida şi declaraţiile populiste şi xenofobe ale liderilor AfD arătau o radicalizare rapidă a societăţii. Peste 1,4 milioane de refugiaţi ceruseră azil în Germania din 2014 până în 2016, ceea ce reprezenta peste 43%

') M.

i alege cazul fetei niso-germane şi îl transformă într-o ştire de prime-time în Rusia; media rusă care emite în alte limbi, precum RT, Sputnik şi RT Germania relatează cazul; reţelele sociale şi grupările de extremă dreapta distribuie informaţia pe In- ternet; sunt organizate

11

România este

CUM SĂ PUI ÎN SCENĂ O ŞTIRE FAKE:

ROMÂNIA VINDE ARME TERORIŞTILOR

In 7 august 2016, SkyNews difuzează un reportaj despre trafi-canţii de arme din România Titlul

*) Aceste naraţiuni vor fi documentate în capitolele care

[2]) S. Ramsay, „Gang Selling AK-47S ‘Bound For Western Europe..SkyNews, 7 aug. 2016; „The Eastern European GunRunners", SkyNewsYouTube, 7 aug. 2016.

După ce a documentat acest subiect „luni de zile", reporterul, Stuart Ramsay a descoperit traficanţii în România. întâlnirea cu aceştia are loc undeva pe un drum de ţară din vestul României. Traficanţii îi conduc în adâncul pădurii, într-un jeep fără numere de înmatriculare. Aici, cei doi, îmbrăcaţi în

pentru Marea Britanie", spune Ian Cruxton, director adjunct al Agenţiei Naţionale de Combatere a Criminalităţii (NCA).

Având în spate camioneta şi traficanţii, Ramsay ne explică: „Există o îngrijorare din ce în ce mai mare în rândul poliţiştilor din întreaga

’) .Reportajul SkyNews cu traficanţi de arme...“, HotNews,
[2]) „Poliţia Română, după reportajul SkyNews...", Mediafax,

Ramsay este acuzat că a fabricat o minciună monstruoasă la adresa României. El răspunde pe Twitter: „Serios, mă prăpădesc de râs. Proşti care nu înţeleg jurnalismul, pur şi simplu nu-l înţeleg. He he..."[1]

Pe pagina SkyNews sunt postate informaţii

■) @ramsaysky, Twitter, 7 aug. 2016.

aproape nouă luni de negociere, au intrat în legătură cu un cetăţean român care era „membru al unei bande de infractori". „Este o înscenare? Atunci merită un Oscar!"[1] spune Ramsay. „Nu am avut nici un motiv să cred că nu era cine

[1]) L. Cojan, „Ce spune autorul reportajului SkyNews...", TV, 10 aug. 2016. * [2]) V. Burla,,,DIICOT a trimis în Marea Britanie cererea...", News.ro, 9 aug. 2016; „2 000 de euro pentru «traficanţii»...", Digi24,10 aug. 2016.
[3]) V. Burla, *op. cit.*[4]) @ramsaysky, Twitter,11 aug. 2016. [5])
Cioloş despre reportajul SkyNews...", TVR, 11 aug. 2016.

motive de incompetenţă sau de corupţie". Urmează apoi bomba, detonată tot de investigaţia DIICOT: presupuşii traficanţi de arme din România ar fi primit de la jurnalistul britanic 2 000 de euro pentru a fi filmaţi. Totul era o făcătură.
Ancheta a stabilit că

*) „Reacţia jurnalistului SkyNews care a înscenat...“, Pro TV, 10 aug. 2016. [2]) R. Manga, „România, încetează cu publicarea de mesaje...", Mediafax, 11 aug. 2016.

la Târgu Mureş. Seara, lui Szanto i se înmânează „scenariul". „Mi-au scris pe o hârtie nişte întrebări, pe care eu urma să le transmit oamenilor mei, întrebări la care ei ofereau şi răspunsurile", spune el. A doua zi, se întâlnesc cu presupuşii traficanţi, cărora le cer să facă rost de

') *Ibidem.*

vânzarea de arme în România, iar SkyNews susţine în totalitate acest material", declara, într-un mesaj transmis presei din România, directorul pentru relaţii publice al SkyNews, Lucy Ellison. Ramsay era considerat „unul dintre cei mai experimentaţi şi tenace jurnalişti, cu o lungă

’) @ramsaysky, Twitter, 10 aug. 2016.

în 11 august: „Ok, chiar mă prăpădesc de râs. De ce ar trebui cineva să fie acuzat pentru că relatează faptele? Este realitatea. Treziţi-vă!"[1] Pe contul său de Twitter încep să fie postate zeci de mesaje ale românilor, unele ironice, altele ofensatoare, altele

*) @ramsaysky, Twitter, n aug. 2016. [2]) @ramsaysky, Twitter, 10 aug. 2016. [3]) @ramsaysky, Twitter, 11 aug. 2016. [4]) @ramsaysky, Twitter, 11 aug. 2016. [5]) @ramsaysky, Twitter, 12 aug. 2016. [6]) O. Raeţchi,

Coincidenţă sau nu, în io august 2016 Uniunea Europeană anunţă că face verificări în scandalul traficului de arme din ţările est-europene spre Orientul Mijlociu. Departamentul pentru Afaceri Externe al Uniunii verifică informaţiile publicate

’) „Making a Killing“, OCCRP, M. Patrucic (coord.). [2]) nă: Statul român este obligat...". HotNews, 12 aug. 2016. [3]) zăr, „Ambasadorul României la Londra...". Mediafax, 2 aug. [4]) L. Dearden, „SkyNewsdefends Romania gun...“, *The Independent,* 11 aug. 2016.

Presa britanică prezintă disputa dintre statul român şi SkyNews. Amplificarea a contat şi mai mult, de data aceasta: „SkyNews apără povestea de contrabandă cu arme din România, după ce jurnaliştii au fost acuzaţi că au înscenat întâlnirea cu traficanţii

*) *Ibidem.* [2]) *O.* Smith, „«Shame on you, SkyNews!»...“, *Daily Express,* 12 aug. 2016. [3]) J. Jackson, S.C. Semeniuc, „SkyNewsdefends report...", *The Guardian,* 10 aug. 2016. [4]) M. Day, „Romanian investigatorsaccuse...", *The*

derat de o parte a presei britanice drept unul dintre cei mai buni jurnalişti de front.[1]
Singura instituţie care putea oferi un răspuns era Ofcom (Office of Communications), autoritatea publică de reglementare în comunicaţii din Marea Britanie, aflată sub autoritatea parlamentului

’) R.L. Keeble (ed.), *Afganistan, War andthe Media: DeadlinesandFrontlines,* Arima Publishing, 2010, p. 27. [2]) OfcomBroadcastand On DemandBulletin, nr. 322, 6 feb.

făcut să avem suspiciuni că traficanţii erau altceva decât pretindeau ei înşişi."

în februarie 2017, Ofcom se pronunţă în cazul SkyNews, după ce numărul plângerilor ajunsese la 190. Concluzia raportului era că, „pe baza

’) OfcomBroadcastand On DemandBulletin, nr. 322, 6
[2])T. Parfitt, „EU countriessellingweapons..*Daily Express,*
[3])L. Ridley, „Islamic State ReceivingWeapons...“, 2016. [4]) S. Dean, „Revealed: EU countries are *Mail,* 28 iul. 2016. [5]) D. Patterson, „IsCzech Republic SellingWeapons...". *PragueMorning,* 29 iul. 2016. [6]) I. weaponsflowing...", *The Guardian, 27* iul. 2016.

a armelor, din Bosnia, Bulgaria, Croaţia, Cehia, Muntenegru, Slovacia, Serbia şi Romania. Articolul era semnat de jurnalişti din Belgrad, Sarajevo şi Londra. Cele mai multe informaţii priveau Serbia, Croaţia şi Bosnia. România este menţionată doar de trei ori în articol. Cea

') „Weapons of the Islamic State", Conflict Armament Research, London, dec. 2017.

Informaţiile privind România sunt multiple. România ocupă locul doi în topul ţărilor producătoare de armament ale căror arme au fost identificate în Irak şi Siria, după China şi înaintea Rusiei.[1] Datele arată că o proporţie semnificativă a

„Raport: ISIS foloseşte arme fabricate în România...“, Digi 24, 5 dec. 2017. [5]) Rapoartele disponibile, începând cu anul 2000, la http://www.ancex.ro/?pag=89.

livra în câteva minute ale unei ştiri sau într-o pagină de ziar? Editorul tău are nevoie de informaţii simple şi cuvinte pe măsură. Pentru cei mai mulţi, presa este doar o afacere ca oricare alta, care trebuie să producă bani. Pentru unii ziarişti, informaţia că România este placa

’) „România, printre ţările care au livrat armament..*Ziarul de Iaşi,* 15 dec. 2017. [2]) .Armament

multe ori prin sondaje realizate telefonic. întrebările sunt de genul: „Ar trebui forţaţi musulmanii să mănânce sendvişuri cu costiţă?", iar 95% din răspunsuri sunt „da“. „O întrebare despre imigranţi sau musulmani generează un număr de apeluri

*) L. Vdovîi, M. Bird, „Revoltător: jurnalist englez la Casa Jurnalistului, 28 mar. 2017. [2]) R. Desmond, „Richard letterto...“, *The Guardian,* 4 mar. 2011; E. Branagh, „LevesonInquiry: Former reporter...", *TheIndependent,* 9 nov. 2011. [3]) „Richard Peppiatt on tabloid
[4]) M. Bird, L. Vdovîi, „Whathappenedafter The Sun...", The Black Sea, 28 mar. 2017.

— Proxeneţi şi prostituate. Mi-au spus fetele de

') L. Vdovîi *et. al. op. cit.*[2]) G. Adams, „Wewantto get intoyour country...", *Daily Mail,* 15 feb. 2013. [3]) Ş. Mako, „Sellingthebigissue...", Casa Jurnalistului, 28 feb. 2013.

bani, cum să nu? Fratele meu, dacă-mi dai un loc de muncă, eu vin acum!"

„Publicaţiile fac enorm de mulţi bani cu subiecte din astea", povesteşte pentru BlackSea Jon Danzig, fost jurnalist BBC. „Ştirile false care promovează xenofobia sunt foarte profitabile." Presa tipărită are probleme

*) J. Danzig, „13 reasonswhy I am taking...", *British Influence,* 5 iul. 2014. [z]) A. Martin, „Sold out! Flightsandbuses full...", *Daily*

într-o naraţiune mai amplă, pe care o servesc, poate inconştient, şi care produce efecte pe termen lung. Sunt cei cărora presa le spune „idioţii utili ai lui Puţin". Sunt *fakenews.* Jurnaliştii străini au nevoie de fixeri în ţările în care filmează. Fixerul documentează povestea, găseşte personajele, stabileşte

*) S. Ramsay, „IS Defector: I Saw «Jihadi John»...“, SkyNews, io mar. 2015.

persoane private, ci doar cea a unei ţări. Ţară care nu s-a mai îndreptat împotriva SkyNews în instanţă, aşa cum promisese.

Pentru SkyNews, scandalul din România

în 18 ianuarie 2017, România a devenit subiect de ştiri în presa din întreaga lume. La două

*) J. Sparks, „Revealed: Russia's «Secret SyriaMercenaries»", SkyNews, 10 aug. 2016

privind condiţiile degradante şi inumane de detenţie. 4 000 de oameni ies în stradă pentru a protesta împotriva acestor măsuri. Vicepreşedintele ALDE, Cătălin Beciu, scrie pe Facebook că în România „a avut loc prima manifestaţie nazistă din ultimii şaptezeci de ani"[1]

News.ro,

Reacţia guvernului a venit prin premierul Grindeanu, care a explicat la Antena 3 că graţierea e prevăzută în programul de guvernare al PSD, iar cabinetul pe care îl conduce arată „respect pentru cetăţean"[1].

în 22 ianuarie, peste

News.ro, 29 ian.
2017. [2]) „Presedintele Klaus lohannis, în Piata...“, Agerpres,
[3]) „Liviu Dragnea despre proteste: Nu am înteles...". Digi
[4]) „Dragnea: lohannis a fost în fruntea unei noi
22 ian. 2017. [5]) C. Mănoiu, ,Avocatul Poporului sesizează

Manifestanţii acuzau guvernul că urmărea să scape de puşcărie şi din puşcărie zeci de oameni politici, în special pe liderul PSD, Liviu Dragnea, care urma să fie trimis de DNA în judecată într-un alt dosar.[1]

Ministrul justiţiei se apără, arătând că executivul urmărea să

Mediafax, 4 ian. 2017. *) A. Traicu, „Instanţa supremă a decis să înceapă judecata...", Mediafax, 9 dec. 2016. [2]) A. Mihai, „Guvernul a adoptat proiectul de lege...“, Mediafax, 31 ian. 2017. [3]) L. Provian, „Preşedintele lohannis a

evenimentele ar avea aceeaşi „reţetă" ca şi incendiul din clubul Colectiv, în urma căruia îşi pierduseră viaţa 65 de persoane, alte 163 fiind grav rănite. Jurnalista Corina Drăgotescu relata la România TV, „pe surse", că protestatarii fuseseră plătiţi cu câte 100 de lei de persoană, 50 de

’) A. Constanda, „Protestele, la RTV şi Antena 3...“, *Adevărul,* 3 ian.

clipă. Accesul presei la şedinţa de guvern fusese interzis, ceea ce a întărit convingerea jurnaliştilor că executivul vrea să aprobe rapid şi discret actele în cauză. Anunţul făcut de Ior-dache a adus 15 000 de oameni în faţa Guvernului.

In zilele următoare

[1] Despre modul de estimare a numărului de protestatari, vezi V. Cozmei, „Cum am «numărat» 70 000 de oameni la...". HotNews.ro. 3 ian. 2018. [2]) A. Orosz. „CE: 1 feb. 2017. [3]) O. Nicolae, „Departamentul de Stat al SUA, prima reacţie...", Mediafax, 3 feb. 2017. [4]) „Gabriela Firea: 95% dintre cei care protestează...", HotNews.ro, 4 feb.

500 000 de manifestanţi protestează în toata ţara, dintre care 150 000-250 000 în faţa Guvernului şi pe toate marile bulevarde adiacente. BBC News, Deutsche Welle, France 24, Al Jazeera relatează în direct din piaţă. RT şi Sputnik, de asemenea. Protestele au fost puternic mediatizate

Diferenţa între modul cum relatează cea mai mare parte a presei evenimentele şi unele trusturi precum Antena 3 şi România TV este uriaşă.

Agenţia France-Presse publică sub titlul „O jumătate de milion au participat la proteste" analiza jurnalistei Mihaela Rodina, care scrie că ştirile false „prosperă în România", fiind

Ştim ce preţ plăteşte guvernul vostru pentru ca adevărul

*) „Manipulare la TV: Soros a pus la cale...", Digi 24, 9 dec.
[2]) „România TV a fost amendată de CNA...“, HotNews.ro,

naţionale cu sediul în România (care şi-ar fi obligat angajaţii să meargă la proteste), că a fost o lovitură de stat pusă la cale de unele forţe politice, ba chiar de preşedintele statului (aici ne aflăm, din nou, într-un impas constituţional demn de Cara- giale - poate şeful statului să dea o

*) P. Obae, „Protestele, la România TV si Antena3...“, dia.ro, 22 ian. 2017. [2]) M. Voicu, *BreakingFakeNews...*,
[3]) Mai multe amănunte, în *Raportul Freex - Libertatea presei în România, 2016-2017,* Active Watch, Bucureşti,

muriţi, sunteţi manipulaţi. Cu cât sunteţi mai proşti, cu atât sunteţi mai manipulaţi."[1] Vântu îi mai consiliază pe români cum să îşi administreze economiile (el fiind cel care a patronat Fondul Naţional de Investiţii - FNI, care a păgubit sute de mii de

-

*) S.O. Vântu, „Tehnici de manipulare...", S.O.Vântu, YouTube, 27 ian. 2016. [2]) Active Watch, *op. cit.,* p. 63. [3]) Despre alte acţiuni ale autorităţilor împotriva

2017, ministrul afacerilor interne, Carmen Dan, despre care nu se poate spune că a acceptat funcţia în cunoştinţă de cauză, a prezentat o listă de persoane publice, jurnalişti şi politicieni, care, potrivit spuselor sale, „s-ar fi implicat în sprijinirea protestelor desfăşurate în faţa Guvernului şi în mai

*) *Ibidem,* p. 20. [2]) *Ibidem.*[3]) „Scoaterea din grila de programe a posturilor...", campaniamea.declic.ro. [4]) Active

arătând că FrontlineBucharest este „finanţată în exclusivitate de Fundaţia Soros".[1]FrontlineBucharest este filiala Frontline Club, organizaţie media înfiinţată la Londra în 2003. Investigând posibila finanţare a unor

*) „Oamenii lui Soros din România acuză...", Grupul de Investigaţii Politice, 23 feb. 2017. [2]) V. Ilie *et al.,* „Banul paralel", Rise Project, 30 nov. 2017. [s]) „Indexul Consumului de Televiziune", Mercury Research România, aprilie 2017, în A. Olteanu, „Studiu despre consumul de TV: O treime...",

de ţări, arăta că românii aleg să se informeze de pe Internet (88%) şi de la televizor (84%), de pe reţelele de socializare (65%), de la radio (42%) şi din ediţiile tipărite ale ziarelor (22%)?

Aşadar, în ciuda corupţiei patronilor de presă şi a dezinfor-

*) N. Newman *et al.,* „Reuters Institute Digital News Report 2017“, Institutul Reuters pentru Studierea Jurnalismului, 2017. [2]) „Ipoteză cutremurătoare. Kovesi

de arme[1], iar pensionarii ar fi fost umpluţi de sânge de „băsişti" la scrutinul din 2014.[2]

Să vedem cum a relatat presa internaţională evenimentele din ianuarie-februarie 2017: „Protestele anticorupţie adună zeci de mii de oameni

Hitler’sDaughter?...“, Newsweb.pt 18 mai 2016. *) „SRS: Traian Băsescu a colaborat cu Viktor Bout...“, *Ziua News,* 31 mar. 2015. [2]) „Rezultate finale alegeri prezidenţiale

şi realist al şanselor de demitere a lui Klaus Iohannis arată că suspendarea este 100% la îndemâna coaliţiei guvernamentale (Sputnik.md, 25 ian. 2017), „Dragnea îi declară război lui Soros: Acest om şi fundaţiile lui au finanţat răul în România!" (Sputnik.md, 25 ian. 2017),

partea protestatarilor ucraineni, pentru „dezinformările" şi „minciunile" produse.[1]

Dmitri Kiseliov introduce materialul: „Următorul reportaj - de pe întinsurile Uniunii Europene, din România, autorul său e Anton Leadov. Pe cine oare ar mai putea inspira drapelul

*) M

în imagini sunt prezentate „ghetourile" Bucureştiului, gurile de canal de lângă Gara de Nord (despre care ni se spune că se află la periferia oraşului), unde odinioară trăiau 40 de copii. Mergem şi prin Rahova, unde „locuiesc mulţi ţigani", iar localnicii „câştigă fiecare cum poate -

euro, tot ce a construit Ceauşescu a fost vândut, oamenii trăiesc în ghetouri şi guri de canal şi toate astea se întâmplă mai ales după aderarea la UE. Cu toţii îl regretă pe Ceauşescu, pe vremea căruia trăiau mai bine. în România nu se mai produce nimic, nici măcar nu se mai

*)

Da, Kiseliov îşi merită Oscarul. Dar şi politicienii români merită măcar un Gopo - limbajul antieuropean este practicat chiar de cei care conduc România. Fostul premier PSD Victor Ponta susţine că România nu ar mai trebui să accepte să fie o colonie condusă

*) ©Victor Ponta, Facebook, 2 mar. 2017. [2]) D.
treburile interne...“. *Caietele Revolutiei.* IRRD. nr. 5 (43).
cheanu, „Tăriceanu: Cioloș ar trebui să apere...", Mediafax,
[4]) L. Dadacus. „Dragnea: Dacă Parchetul nu se
fax, 2 apr. 2017. [5]) „Pleșoianu (PSD): Comunicatul SUA
ţie. ..“, Mediafax, 28 nov. 2017. [6]) „Toată lumea vrea să

Care ar fi soluţia pentru dezrobirea României? Ne spune Iurie Roşea, fostul unionist de peste Prut convertit la dughinism, în recenzia cărţii lui Ilie Şerbănescu - *România, o colonie la periferia Europei*[1],

o colonie", *Gazeta de Cluj,* 29 ian. 2018. ’) Ilie Şerbănescu, *colonie la periferia Europei,* Roza vânturilor, Bucureşti, 2016. [2]) I. Roşea, „Ilie Şerbănescu: România, o colonie...", [3]) „Ilie Şerbănescu: Cu excepţia Rusiei, marile puteri...", Sputnik.md, 19 dec. 2017.

Moldovenii sunt un popor diferit de cel

^

*) „Sfatul ambasadorului Federaţiei Ruse...", News Bucovina, 9 nov. 2017.

Kuzmin a lăudat România pentru că, asemenea Rusiei, nu a recunoscut independenţa Kosovo, îndemnând-o să se unească cu Republica Moldova prin organizarea unui referendum ca în Crimeea. „Având în vedere aceste elemente, puteţi analiza şi situaţia din Bucovina", încheie el.

*) ©Ambasada Rusiei în România, „Comentariul urgent al Ambasadei
Rusiei în România[1]', Facebook, 10 nov. 2017. [2]) I. Papuc,

în septembrie 2015, Maxim Şevcenko, membru al Consiliului Prezidenţial pentru Dezvoltarea Societăţii Civile şi Drepturile Omului, făcea o declaraţie la fel de uimitoare. într-un interviu pentru Life.ru, întrebat de un ascultător care crede că va fi soarta Republicii Moldova, el

’) A. Mitnoviţkaia, „Şevcenko: Jelanie Moldavii ob’iedinit’sia...“, Life.ru, 10 sept. 2015. z) N. Calcea, „Consilier al lui Puţin: Rusia ar putea susţine unirea...", Moldova.org, 15 sept. 2015. 3) V. Economu, MondoNews.ro, 29 aug. 2016. 4) Ş. Vlaston, blogurile *Adevărul,* 31 aug.

Tot la Sputnik, Bogdan Duca afirma că România a ales Uniunea Europeană şi NATO, renunţând la Moldova.[1] Au urmat „anii umilinţei admirative faţă de o Europă care părea că nu ne doreşte", umilinţele continuând şi astăzi.[2] Duca recomanda să

') B. Duca, „România nu are nevoie de Basarabia...", Sputnik.md, 12 mar. 2016. [2]) *Ibidem.*[3]) B. Duca, „Mişcarea neofascistă #rezist“, bogdanduca.blog, 25 nov. 2017. [4]) ©Bogdan Duca, Vkontakte. [5]) B. Duca, „Români şi maghiari: Dezbaterea Centenarului?", Q *Magazine,* 10 feb. 2018. [6]) I. Catrinoiu, „Ce împiedică unirea Moldovei cu

Eram la Chişinău în momentul când comuniştii lui Vladimir Voronin au câştigat puterea. în 5 iulie 2000, Republica Moldova devenea republică parlamentară, în pofida unui referendum convocat de Petru Lucinschi în 1999, în care alegătorii se pronunţaseră (64,2%) în

cauză, ascensiunea la putere a comuniştilor. Odinioară adevărat portdrapel al unionismului, fondator şi preşedinte al Frontului Popular - prima formaţiune politică de orientare anticomunistă Roşea a sfârşit prin a fi viceprim-ministru în guvernul comunist al Zinaidei Greceanîi.

*)

în aprilie 2017, Roşea îl însoţea pe Dughin în turneul său românesc de lansare a volumului *Destin Eurasianist.*Dughin avea în acel moment interdicţie de intrare în SUA, Canada şi Ucraina. Deşi UE nu îl indusese pe lista persoanelor indezira-

*) C. Zamfir, „Aleksandr Dughin a fost in Romania...", 2014. [2]) R. Griffin, W. Loh, A. Umland (eds), *Fascism PastandPresent. West andEast: An International Debate on* tgart, 2006, pp. 505-510; A. Umland, „Russia'screeping fascism", în Open Democracy, 15 mai 2009. [3]) I. Zuev, [4]) Andreas Umland, „Fascist Tendencies in The Rise of Aleksandr DuginandtheFaculty of Sociology of Moscow State", în *HeldrefPublications,* Washington, 2009. [5]) V. Tismăneanu, „Visul lui Puţin: Fantasmele salvării...",

din partea ambasadei americane"[1], „Nu mai există oponenţi ai politicii lui Puţin, şi dacă totuşi mai există, ei sunt bolnavi mintal şi ar trebui trimişi la un consult medical"[2], „Puţin este pretutindeni, Puţin este totul, Puţin este absolut, Puţin este de

*) I. Zuev, *op. cit.*[2]) G. Pasko, „Shizofrenia, iii nr. 27. 2007. [3]) M. Sokolov. „Putin absolvuten". *Izvestia.* 5
[4]) C. Neef. „JederWestler ist einRassist". *Der Spiegel.* 14
[5]) „Vladimir Putin kak spăsitei' ot «sataninskogo» Zapada".
2012. [6]) M. Epifanova. „I eto ne predel?". *Novaia Gazeta.*
[7]) *Ibidem.*[8]) „V Rossiisobiraiutpodpisi za Unian, 5 iun. 2014.

din urmă, printr-o înlănţuire de întâmplări administrative, colaborarea sa universitară a încetat.[1] Ceea ce, pentru cei care cred cu tărie în relaţia puternică între

„Băsescu consideră că mai mult de jumătate din cetăţenii moldoveni trebuie bătuţi"[3], scria *ziarul*

convingă pe susţinătorii lui Igor Dodon că „Republica Moldova are nevoie de unificare", Băsescu a răspuns: „Nu mai e nevoie. Susţinătorii domnului Dodon trebuie bătuţi la vot. Pe ăştia nu-i poţi convinge", a încheiat el, cu un hohot de râs.

Ştirea a fost repostată

*)

basarabeni care sunt suspectaţi de tendinţe rusofile sunt

bolşevică era rezultatul unei conspiraţii seculare a evreilor împotriva ordinii sociale"[1].

Povestea cea mai ciudată este cea conform căreia jandarmul român din

Igor Dodon a ajuns presedinte în urma

[1]) K.M. Wilson, „The Protocols of ZionandtheMorning Post, 1920“, în *Patterns of Prejudice*, voi. 19, nr. 3,1985, pp. 5-
must salute rumanianofficer...“, *New York Times*, 16 dec.
Natională a Republicii Moldova, Fond 339, Inventar 2,
5 şi 7, în Ş. Plugaru, „«Palma de frate» a jandarmului
român în Basarabia interbelică" (I),

în săptămânile de dinaintea scrutinului decisiv din 13 noiembrie 2016, Marchel, episcop de Bălţi şi Făleşti (eparhie a Mitropoliei Moldovei, subordonată Patriarhiei Moscovei), a susţinut o conferinţă de presă în care i-a îndemnat pe creştini să nu o voteze pe Maia Sandu, pentru că

[1]) V. Călugăreanu, „Moscova o atacă pe Maia Sandu...", DW, 5 nov. 2016. [2]) „Cum a evoluat minciuna cu sirienii...“, *Ziarul de Gardă,* 6 nov. 2016.

o susţine pe Maia Sandu la prezidenţiale: «Aici e bine de trăit!»" se afirma în articol. Informaţia a fost tipărită şi pe pliantele electorale ale lui Dodon. Deşi Maia Sandu a cerut publicarea unei dezminţiri, ziarul nu i-a dat curs.

Şirea a fost preluată de Publika, Prime TV şi Canal 3, trei dintre

zeci de site-uri, printre care subiectulzilei.md, argumentul.info, zugo.md, democracy.md, stirimd.net cay, puterea.info ş.a.

în 5 noiembrie, subiectul „diasporei siriene din Moldova" este difuzat în buletinul de ştiri de la Prime TV, cel mai urmărit[1] post din Republica Moldova,

i ianuarie 2018: „Negaţiile Maiei Sandu aici nu au nici o valoare. Personal sunt sigur că aşa o discuţie a avut loc, luând în consideraţie toate eforturile doamnei Merkel pentru cazarea tuturor refugiaţilor."[1] Profesioniştii încep întotdeauna lucrul din prima zi a anului.

’) „Cum a

lează o realitate în care cetăţenii consimt să creadă, deşi ştiu că este falsă. Republica Moldova a fost ultimul stat fost sovietic guvernat de un partid comunist (2001—2009). Chiar dacă partidul funcţiona ca un cartel sud-american, neavând nimic din ideologia lui Lenin, brandul a atras electoratul, care avea

„atacuri raider", o *maskirovkă* pentru a camufla spălarea de bani şi crima organizată, o filială a cleptocraţiei ruseşti?

Procuratura din Republica Moldova acuza în 24 octombrie 2017 şapte persoane că ar fi conspirat pentru asasinarea lui Vlad Plahotniuc. Şeful bandei era un

Filat a declarat că este o înscenare, nefiind singurul care îl acuză pe Plahotniuc că foloseşte justiţia în folos propriu. Ulterior, şi Dorin Chirtoacă a fost îndepărtat din funcţia de primar general al Chişinăului şi trimis în arest la domiciliu în urma a ceea ce şi el numea,

*)

primarul suspendat. Chirtoacă era ţinta unui *kompromat.* Redacţiile au publicat ştirea, fără nici un fel de verificări, funcţionând ca o cutie de rezonanţă, amplificând falsul chiar şi atunci când exprimau dubii privind autenticitatea

„Imagini cu Dorin Chirtoacă în timp ce facea sex?", io nov. 2017. [2]) „Filmulet porno cu Dorin Chirtoacă". 2011. [3]) în cele din urmă, la referendumul din 19 noiembrie 2017 s-au prezentat doar 17,54% dintre alegătorii înscrişi în listele electorale. Silvia Radu a rămas primar interimar, 2018. [4]) „Confesiune de la Vădim Pistrinciuc...“, Agora.md. [5]) V. Socor, „Plahotniuc’s Power Base...“, *Eurasia Daily Monitor,* voi. 13, nr. 7, ian. 2016.

nească fostului preşedinte al României, Traian Băsescu, şi a cerut revocarea din funcţie a ambasadorului Republicii Moldova la Bucureşti. La începutul lunii februarie 2017, Dodon i-a spus preşedintelui Consiliului European, Donald Tusk, că este

*) „Igor Dodon pur şi simplu «arde» Moldova", DW, 8 feb. 2017. [2]) V. Plahotniuc, „EasternPartnership must notbedeterred. ,.“,*EU Observer,* 24 nov. 2017. [3]) M. Levcenco, „Plahotniuc: Moldova’sman...“, Open Democracy, feb. 2016. [4]) „V. Plahotniuc, oligarh şi al treilea om în

acoperă diverse subiecte politice, inclusiv protestele, încercând să distorsioneze pe spuli şi să discrediteze protestatarii, iar GMG angajează troli mai un mare raport la presa media locală. În această lume a oglinzilor, nimic nu e ce pare a fi. Ştirile

*) N. Gogu, *op. cit.*; V. Socor, *op. cit.*

Plahotniuc nu este iubit de electorat - 32,6% dintre moldoveni îl consideră cel mai corupt politician şi doar 1,5% au încredere în el.[1] Nu este doar „cel mai bogat din republică, ci şi cel mai mare patron de media". El deţine reţea ... TV cu

să conducă.. *Evenimentul Zilei,* 17 ian. 2016. ²) BOP, IPP, ²) N. Gogu, „Who Controls the Media and People's Media în *The Moldovan Information Environment. Ramifications'*, A. Siilanpää (coord.), NATO Strategic Communications Centre of Excellence, Riga, iul. 2017, pp. 35-52. ³) T. Cărăuş, I. Godarsky, *Measuring perceptions of socio-political newsbyte media audience in the Republic of Moldova,* Centrul pentru Jurnalism Independent, nov.

Declaraţia de Independenţă se menţionează că limba oficială în Republica Moldova este „limba română în baza grafiei latine", articolul 13 din Constituţie, care se referă la „limba moldovenească", urma să fie modificat în consecinţă.

în octombrie 2017, Curtea Constituţională

x) Limba

Moscova nu numai că încurajează ideea de statalitate şi limbă moldovenească, dar este cea care a inventat glotonimul. în 1924 se constituia Republica Socialistă Sovietică Autonomă Moldovenească (RASSM) în stânga Nistrului, cu capitala la Balta RASSM

’) Gheorghe Cojocaru, *Cominternul si originile* Ed. Civitas, Chisinău, 2009, pp. 91-96. [2]) BOR IPR aprilie [3]) „ObUkraine, obobmeneKrmia...“, Lenta.ru, 15 nov. 2017. niak, „Mysvergnemetuvrazhdebnuiu...!“, *Argumenty i fakty*, 2017. [5]) „Na Ukrainezadumalis’ o vozmozhnosti...", Lenta.ru, 15 nov. 2017.

ferme în privinţa anexării Crimeii şi a războiului dus de Rusia în Ucraina. Acesta este motivul pentru care, cu trei luni mai înainte, o publicaţie prorusă din Polonia relata că Ucraina va fi reprezentată la Summitul NATO de la Varşovia de un „star porno", adică de Irina

*) „Lesmediaşontpresenteunedeputeeukrainienne...", StopFake, 14 iul. 2016. [2]) „V Odesskoioblastiprovozglasili

în 16 mai 2015, publicaţii ruseşti şi ucrainene relatau că în Odesa s-ar fi desfăşurat al doilea congres al „Radei Populare a Basarabiei", la care a fost prezentat proiectul privind autonomia naţional-culturală a Ţinutului Basarabean. S-a anunţat că proiectul

*) „Fals: Basarabia şi-a anunţat autonomia", StopFake, [2]) News-Front. 16 mai 2015. [3]) „«Narodnaia rada vila...“. RBK-Ukraina. 16 mai 2015. [4]) „Informatia o «NarodnoiRadi»...". *Odesskaiaiizni.* 16 mai 2015. [5]) „SBU: o vtoroms’iezde «bessarabskih»...“. *Dumskaia.* 17 mai
op. cit.

Basarabiei, Vera Şevcenko, se afla într-un „local de agrement" şi nu ştia nimic despre eveniment.[1] La adresa la care ar fi existat site-ul Radei se află astăzi un site comercial.

în februarie 2014, conform unui referendum organizat

') „Zaiavlenie Veri Şevcenko", YouTube, 18 mai 2015. [2]) „Gagauzianamerenasozdat’ svoiuarmiu..*Rosbalt,* 18 mar. 2014. [3]) „Moldova’s TV Council BansRossiya 24..RFE/RL, 5 iul. 2014. [4]) „Curtea de Apel Chişinău legalizează interzicerea..", Moldnews, 7 apr. 2016. [5]) BOP, IPP, nov. 2017, p. 36. [8]) L. Barbăroşie, „80% din tot contentul

Pentru cei peste jumătate de milion de moldoveni care lucrează în Rusia, Lumea Rusă nu este un concept abstract, ci unul cât se poate de concret, arată Igor Munteanu, fost ambasador la Washington - înseamnă posibilitatea de a câştiga mai bine decât în Moldova, de a

*) I. Botan, „Kozak Plan implications", E-Democracy, 30

[2]) I. Munteanu, „Landscapingthe Media Market andIdeologicalPosi- tioning", în A. Sillanpăă (coord.), *op.*

federalizării, în 2017, numărul acestora scăzuse la 50,1%? Propaganda dă roade.

între timp, distanţa între populaţie şi

„Norul radioactiv care a acoperit Moldova a venit la noi nu din Rusia, ci din

*) BOP, IPP, nov. 2017, p. 87. [2]) *Ibidem,* p. 42. [3]) „Principalele rezultate ale Recensământului populaţiei şi locuinţelor pe 2014“, Biroul Naţional de Statistică, 31 mar. 2014. [4]) V. Călugăreanu, „Furaţi şi «expulzaţi» din propria ţară...", DW, 21 aug. 2017; N. Costaş, „Sistemul de pensionare din Moldova...", Report.md, 13 iul. 2016. [5]) *Komsomolskaia Pravda v Moldove,* 26 nov. 2017; L.

care monitorizează nivelul de radiaţii în atmosferă, ea afirmă că România este sursa poluării nucleare, iar autorităţile din Republica Moldova ascund acest lucru.

Norul radioactiv a stat, într-adevăr, deasupra României, din 15 septembrie până în io octombrie,

*) „România a stat aproape o lună sub norul...", Pro TV,
[2]) S. Goetschel, „«The graveyard of theEarth...»“, *The*
2016. [3]) T. Wesolowsky, „Locals Left In DarkAboutRussian..RFE/RL, 21 nov. 2017.

activitatea uzinei Maiak."[1] Rosatom a comunicat la mijlocul lunii octombrie că probe prelevate de pe întreg teritoriul Rusiei în perioada menţionată nu arată nici o urmă de Ruteniu 106. Mai mult decât atât, nivelul înalt înregistrat în Argaiaş, localitate aflată la 35 de kilometri de uzina

') S. Walker, „Russian nuclear facilitydenies...", *The Guardian,* 21 nov. 2017. [2]) „Detection of ruthenium 106 in France and in Europe", IRSN, 9 nov. 2017. [3]) „Informare cu privire la detectarea Ruteniului 106...“, CNCAN. [4]) S.

cea normală[1], fără a-i avertiza însă pe localnici.[2] Aceştia declarau reporterului de la Europa Liberă în 21 noiembrie că aflaseră despre „incident" din presa occidentală, de pe Internet, aşa cum aflaseră despre Cernobîl din presa suedeză. Niveluri ridi-

[L]) *Ibidem.*[2]) T. Wesolowsky, *op. cit.*[3]) „Rosgidrometpriznaltysiahekratnoie..Meduza, 21 nov. 2017. [4]) „Obavarinom, ekstremal’novisokom i visokom...", Roshydromet. [5]) „Source of «extremelyhigh» radiation...", CBS News, 21 nov. 2017. [6]) @Irina Astahova, Facebook, 26

ce se întâmplă cu adevărat, eşti etichetat drept «putinist». Este o inchiziţie a timpului nostru, care pedepseşte opiniile ce diferă de cele oficiale."[1] Să se considere oare Astahova o lebădă neagră a jurnalismului

*) „NassimTaleb: «Patologia nasegovremeni...»". RBK. [2]) „Vedenie voisk NATO do predela...". Vesti.ru. 3 mai 2016. zitionala «Nasa partia» vstala...". Vesti.ru. 3 mai 2016. [4]) pozvolimsoldatamNATO..Accent TV, 3 mai 2016. [5]) în 22 România a declarat război Uniunii Sovietice, armata Prutul. „Moldavskiesoţialisti ne dopustiat demonstraţii...“, Vesti.ru, 8 mai 2016. [6]) Sputnik.md, 8 mai 2016.

întuneric".[1] Agenţia federală de ştiri rusă FAN relatează că „americanii au venit în Chişinău cu tancuri, dar au plecat cu panglici ale Sfântului Gheorghe"[2], iar Rusia 24 susţine că americanii au fost alungaţi din piaţă de socialişti.[3]

Sursele RussiaToday

0 „Moldavskaia opoziţia protestuietprotivtankov NATO...“, NTV, 8 mai 2016. [2]) „Amerikanţipriehali v Kişinev s tankami...'*, FAN, 8 mai 2016. [3]) „Voienik SSHA vignali iz stoliţi Moldavii.:.“, Vesti.ru, 9 mai 2016. [4]) „«NATO hardware in Moldova...“, RT, 9 mai 2016. [5]) „Activităţi de comemorare", Ministerul Apărării din Republica Moldova, 7

Republicii Moldova. Tehnica a plecat din

*) V. Basiul, „Fals: Tancurile NATO au invadat Chişinăul", API, 19 mai 2016.

13

RUSIA: O DEMNITATE ANTROPOLOGICĂ SUPREMĂ

Rusia are misiunea sfântă de a apăra omenirea de

său lunar, de 12 500 de dolari, nu este nici măcar jumătate din cel al omologului său american. Umilitor. Vladimir Vladimirovici este însă bogat. Se spune că are o avere între 40 şi 200 de miliarde de dolari.[1] Asta e bine, ar spune ruşii, pentru că dacă are grijă de banii săi atunci va avea grijă şi

') A, Taylor, „Is Vladimir Puţin hiding a $200 billionfortune?", *Washington Post,* 20 apr. 2015; D. World'sRichest...". *Neivsweek,* 28 iul. 2017. [2]) A. Dughin.
[3]) „Death of Journalists in Russia", web.archive.org.

De la Hitler încoace, niciodată pacea în Europa nu a mai depins atât de mult de

„Suntem un popor victorios, este în genele noastre, în codul nostru genetic, moştenit din generaţie în generaţie. [...] Lup- ta pentru Rusia

*) Un portret al lui Vladimir Puţin, în Steven Lee Myers, *The Neu>Tsar: The RiseandReign of Vladimir*

[2]) M. Elder, „Putin addressestensofthousands...", *The* 2012. [3]) Despre putinism, în GarryKasparov, *Winter Vladimir Puţin andtheEnemies of theFree World Must Be Stopped,* PublicAffairs, 2015. [4]) S. Sierakowski, A. Michnik, „Europe's New East- ernQuestion", Project Syndicate, 24

caracter etnic specific", condamnată astfel „la o existenţă de marionetă", nefiind altceva pentru Rusia decât un „cordon sanitar".[1]

Cât despre Uniunea Europeană, al doilea glonţ abia ce i-a trecut pe la ureche. Pe primul, Brexitul, l-a primit în plin. Dacă favorita Kremlinului,

*) A. Dughin, *op. cit.,* pp. 250,251-252. [2]) G.P. Herd, *op. cit.*[3]) Vasili Grossman, *Viaţă şi destin,* Ed. Polirom, Iaşi,

în noiembrie 2017, un tribunal din Sankt-Petersburg l-a condamnat pe Vladimir Timoşenko, un bărbat de 43 de ani din Kislovodsk, Caucazul de Nord, la doi ani de detenţie într-o colonie cu regim strict pentru o postare în reţeaua socială Vkontakte considerată

') AFP, „Russianmansentto penal colony...“, *The Guardian, 27* nov. 2017. [2]) L. Grâu, „Victor Erofeev: «Regimul si tara...»", Radio Europa Liberă, 25 apr. 2017. [3])

acopere vina de a fi dat o lovitură de stat în Ucraina.[1] Presa rusă s-a mobilizat şi au început să curgă falsurile privind implicarea americanilor în declanşarea unei revoluţii „colorate" în Rusia. De exemplu, a fost trucată o

[1]) „Russian Media Fights «Demonization» of Putin...", 3 mar. 2015. [2]) A. Capron, „Did US StopFake, 1 mar. 2017. [3]) „RussiansLessWeary of Sancţiona...“, *Moscow Times,* 18 dec. 2017. [4]) S. Savranskaya, T. Blanton, „NATO Expansion:

1991, acesta a dat asigurări că NATO „nu va permite izolarea URSS de comunitatea europeană[1'1]. Gorbaciov acuză Occidentul pentru declanşarea crizei din Ucraina. El spune că atunci când Moscova a criticat extinderea NATO şi amplasarea

*) *Ibidem.*[2]) M. Korşunov, „M. Gorbachev: I am againstallwalls", *RussiaBeyound - Rossiskaia Gazeta,* 16 oct. 2014. [s]) *Ibidem.*[4]) Mihail Gorbaciov, *Amintiri. Viaţa mea înainte şi după perestroika,* Ed. Litera, Bucureşti, 2013 (e-Book). [5]) G.P. Herd, *op. cit.*[6]) O istorie a Rusiei postsovietice, în Peter Conradi, *Who LostRussia? Howthe World Entered a New Cold War* OneworldPublications,

târziu, în decembrie 2016, apare noua Doctrină de Securitate şi Informaţii.[1] Combaterea propagandei, a influenţei informaţional-cibernetice a serviciilor de informaţii străine, precum şi securizarea computerelor împotriva spionajului

*) Decretul Preşedintelui Federaţiei Ruse nr. 646 din 5
[2]) M.M. Ruiz, „A Shift in Russian Doctrine", *Diplomaatia*, aug. 2017. [3]) V. Tismăneanu, „Foloasele kremlinologiei:

Astăzi, în jurul lui Puţin sunt citiţi Gumiliov, Ilin, Panarin, Saviţki şi Dughin, afirmă Marlene Laruelle şi Michel Eltcha- ninoff. Aceştia au construit naraţiuni care se regăsesc în diverse formule în discursul ideologic al Kremlinului: „Răul a venit întotdeauna din

deconstruieşte absolutismul putinist", Contributors, 18 mar. 2015. ‘) A. Dughin, *op. cit.,* p. 125. [3]) *Ibidem,* pp. 125-

Federală a Rusiei, Puţin numea Rusia o „civilizaţie-stat“, care nu se va contopi niciodată cu lumea din jurul său.[1] Slavofilia, eurasianismul, Lumea Rusă, A treia Romă sunt versiuni ale aceleaşi naraţiuni despre Imperiul Rus ca forţă mesianică

D O. Riabov, *op. cit.*[2]) A. Federman, „How US EvangelicalsFueledtheRise...“, *The Nation,* 7 ian. 2014. [3])

ISTORIA FAKE

NOUA MITOLOGIE NEOIMPERIALĂ RUSĂ

Limba ucraineană a fost

– - -

’) „Ştirile săptămânii", Rusia 1, 27 mar. 2017, *apud* Disinformation Review, nr. 65, 6 apr. 2017. [2]) *Ibidem.* [3]) „Ştirile săptămânii", Rusia 1,10 sept. 2017, *apud* Disinformation Review, 14 sept. 2017; A. Blomfield, „RussiaaccusesPoland...", *The Telegraph,* 4 iun. 2009. în realitate, conform protocolului secret al Pactului de neagresiune sovieto-german, Germania şi URSS au convenit să împartă Polonia între ele, treimea vestică urmând să aparţină Germaniei şi cele două treimi estice, URSS. După ce Germania a atacat Polonia în 1 septembrie 1939 în vest, Marea Britanie şi Franţa au declarat război Germaniei. Trupele sovietice au invadat Polonia în est în 17 septembrie. în 30 noiembrie, URSS a atacat Finlanda. Letonia, Lituania, Estonia, Basarabia, Nordul Bucovinei şi Ţinutul Herţa au fost anexate în 1940, în urma unor ultimatumuri. [4]) *Sakin- form,* Georgia, 25 oct. 2017. In

Cum de ne-am lăsat cu toţii manipulaţi emoţional şi estetic de o capodoperă care servise propagandei bolşevice şi falsifica istoria? De exemplu, masacrul de pe scările din Odesa, una din scenele cele mai celebre din istoria cinematografiei, nu avusese loc. Intr-un alt film cult al lui

*) D. Aaronovitch, „The revolutionwillbedramatised“, Index on Cen- sorship, 8 aug. 2017.

de ani“ a Rusiei, văzută ca o cetate asediată de Occidentul ostil.[1] Istoria Rusiei este o linie neîntreruptă de mari victorii, sub lideri puternici. Iar dacă vreo pagină este neagră, atunci în

*) A. Kolesnikov, „The OctoberRevolution...“, Project Syndicate, 28 mar. 2017. [2]) A. Soldatov, „«Protocolisionschihmudreţov»...“, *Novaia Gazeta,* 29 nov. 2017. [3]) „Itogi TV-goda: narodsmotrel Putina...", *MoskovskiKomsomoleţ,* 25 dec. 2017. [4]) „In Russia, TVsmost-watched event in 2017 Meduza, 26 dec. 2017. [5])

capacităţii de apărare a României sub pretextul că o fac împotriva regimului comunist. Este mai degrabă ticăloşie ce făceau. Era punerea în slujba unei puteri străine, valabilă oricând. [...] Mi se pare că ne arogăm

*) C. Citre, „Şerban Nicolae: Partizanii anticomunişti...", News.ro, 30 oct. 2017. [2]) URSS a fost responsabilă pentru foametea în masă din URSS, inclusiv pentru Holodomor. 17 state au recunoscut Holodomorul ca fiind un genocid împotriva poporului ucrainean, iar ONU, OSCE, Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei şi Parlamentul European, drept crimă împotriva umanităţii. Vezi Anne Applebaum, *RedFamine: Stalin's War on Ukraine* Doubleday, 2017. [3]) StephaneCourtois, Discursul

împiedica o revoluţie „colorată" organizată de Occident. A doua zi, pe pagina Zvezda TV apărea un articol cu titlul „Cehoslovacia ar trebui să fie recunoscătoare URSS pentru 1968"[1]. Minciuna a stârnit până şi protestele preşedintelui ceh prorus Milos Zeman,

*) „The Soviet invasion of Czechoslovakia..Disinformation Review, nr. 89, 21 nov. 2017. [2]) „«Czechoslovakiashouldbegrateful...»", EU vsDisinfo, 26 nov. 2017. [3]) „Take care of Russia", *The Economist,* 22 oct.

regimul lui Puţin o miză atât de mare, încât Duma a adoptat în 2014 o lege care prevedea sancţiuni penale pentru cei care contestau sau „rescriau" versiunea oficială privind Marele Război pentru Apărarea Patriei. în 15 mai 2009 fusese deja creată o Comisie

*) FranţoiseThom, „Marele Război pentru Apărarea Patriei: ingredientele unui mit", în S. Courtois, *op. cit.*
[2]) „Războiul uitat", OTR, Sankt-Petersburg, 23 nov. 2017, *apud* „In 1939, Finlandattacked...", Disinformation Review,

ales fără Ucraina.[1]Intr-adevăr, după cum spunea Orwell, „istoria este cartea de căpătâi favorită de pe noptiera tiranilor".

Puţin îi propune Rusiei să retrăiască în buclă, zilnic, Marele Război pentru Apărarea Patriei, ca în *Ziua cârtiţei.* Alia Şandra, editorul

*) AndriiKohut, „Controlarea trecutului: politică arhivistică şi mituri ruseşti despre al Doilea Război Mondial", în S. Courtois, *op. cit.*[2]) Alia Şandra, „Pericolele exploatării de către mass-media ruse a mitului Marelui Război pentru Apărarea Patriei", în S. Courtois, *op. cit.*[3]) F. Thom, *op. cit.*[4]) „Meeting withyoungacademicsandhistoryteachers", Preşedinţia Rusiei, 5 nov. 2014. [5]) „Alexander Litvinenko:

Uriaşa susţinere a cetăţenilor faţă de Puţin, de peste 80%, vine în contradicţie cu dispreţul arătat de ruşi clasei politice, considerată coruptă şi imorală. „Poporul rus nu e nici mai rău, nici mai bun decât alte popoare", arată Aleksandr Podrabinek, militant pentru

de MashaGessen, *Omul fără chip. Incredibila ascensiune a lui Puţin,* Ed. Pandora, Bucureşti, 2012; vezi şi M. Kirk, „Putin'sRevenge", PBS, 2017. *) Aleksandr Podrabinek, „Instrumente de anexiune şi de propagandă", în S. Courtois, *op. cit.*[2]) Nina Tumarkin, *The Living andtheDead: TheRiseandFall of the Cult ofWorldWarII in*

De ce vrea Puţin să rescrie istoria? Este conformism bolşevic sau o legitate a autoritarismului? Cu toţii suferim din cauza istoriei, arată Richard Hofstadter în *The Paranoid Style in American PoliticsandOtherEssays*, dar „paranoicul suferă de două ori,

’) Richard Hofstadter, *The Paranoid Style in American OtherEssays,* Harvard University Press, 1996. [2]) „Meeting withyoungacademicsandhistoryteachers". Presedintia [3]) T. Snyder, „Putin’s New Nostalgia". *The New York* nov. 2014. [4]) T. Snyder, „When Stalin wasHitler’sally“, Eurozine, 8 mai 2015. [5]) Galia Ackerman, „Percepţia asupra tov în istoriografia rusă: de la Gorbaciov la Puţin", în S.

precum GhennadiOsipov, preşedintele Academiei de Ştiinţe Sociale din Rusia. în 2010, acest vechi consilier al lui Vladimir Puţin întreba public: „Astăzi se aminteşte mereu de Pactul Ribbentrop-Molotov şi de anexele secrete. Dar a existat oare

’) H. Lesment, „«Sverkhsekretnyy» protokolpakta...“, InoSMI.ru, 30 aug. 2010. [2]) Antoine Arjakovsky, „Mitologia celui de-al Doilea Război Mondial în sânul Bisericii Ortodoxe Ruse şi consecinţele ei dramatice astăzi", în S. Courtois, *op. cit.*[3]) E. Berg, „Federal

Alexei Uchitel, *Matilda,* care avea ca subiect idila balerinei Matilda Kşesinska cu ţarul Nicolae II, fapt documentat istoric, a stârnit mânia activiştilor ultraortodocşi, care au ameninţat că vor scoate lumea din

comedy...", BBC News, 23 ian. 2018. *) D. Turovski, „The Lord hasgivenrne a mission...“, Meduza, 14 sept. 2014. [2]) N. Petrov, „Don’tSpeak, Me- mory“, *Foreign. Affairs,* ian./feb. 2018. [3]) SarmiteElerte, .Amintirea «Marelui Război pentru Apărarea Patriei» şi politica expansionistă a

In fiecare zi de 9 mai, sărbătorită în fosta Uniune Sovietică, dar şi în Rusia actuală ca Ziua Victoriei, ruşii din Estonia se adună la statuia Soldatului de bronz, cântând cântece sovietice şi fluturând drapele roşii. Statuia fusese dezvelită în 1947, sub numele oficial de

’) S. Elerte, *op. cit.*[2]) TikkEneken*et al., Internaţional CyberInci- dents, Legal Considerations,* Cooperative Cyber Defence Centre of Excel- lence (CCD COE), Tallinn, 2010.

rus de externe. Presa rusă a început să denumească micul stat „eSStonia". Etnicii ruşi au instituit un grup care să păzească statuia, numit „Schimbul de noapte".

în noaptea de 26 aprilie, ruşii s-au adunat în număr mare

’) P. Pomerantsev, „InsidetheKremlin’s hali of mirrors", *The Guardian,* 9 apr. 2015. [2]) „Estonia hit by «Moscowcyberwar»“, BBC News, 17 mai 2007. [3]) *J.* Richards, „Denial-of-Service: The Estonian Cyberwar...“,

Doi ani mai târziu, la o reuniune ruso-americană pe tema războiului informaţional, corespondenta agenţiei RIA Novosti la Washington, NargizAsadova, care era moderatoarea evenimentului, întreba retoric de ce toată lumea acuză Rusia pentru atacurile cibernetice asupra

*) R. Synoitz, „Georgian GovernmentAccuses...", RFE/RL, 12 aug. 2008. [2]) „Behind The Estonia Cyberattacks",

Rusia definea metodele de a duce războiul informaţional

PIATRA LUI GHIMPU ŞI TANCUL LUI RENATO

în 24 iunie 2010, Mihai Ghimpu, în calitatea sa de preşedinte interimar al Republicii Moldova (28 august 2009—28 decembrie 2010), a

*) *Naţional CyberSecurity Framework Manual,* Alexander Klimburg (ed.), NATO Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence, Tallinn, 2012. Mai multe despre războiul informaţional, în Alexander Klimburg, *The Darkening Web: The War for Cyberspace,* Penguin Press, 2010.

Moscova a părut a se înfuria.[1] Chişinăul contrazicea naraţiunea oficială conform căreia Europa a fost eliberată de fascism prin sacrificiul rus. Intr-o declaraţie din 25 iunie, ministrul rus de externe caracterizează decretul ca „pseudoistorie", un

*) E. Lucas, „Drinktomeonly“, *The Economist,* 12 iul. 2010. [2]) V. Socor, „RussiaDefends Soviet Occupation...", *Eurasia Daily Monitor,* voi. 7, nr. 125, iun. 2010. [3]) „Moldova dubs June 28 «Day of Soviet Occupation»", RT, 24 iun. 2010. [4]) *Ibidem.*[5]) „Duma de Stat a Federaţiei Ruse

ministrul apărării, Anatol Şalaru, semnează un ordin pentru crearea Muzeului Ocupaţiei Sovietice în cadrul Centrului de Cultură şi Istorie Militară al Armatei Naţionale, care urma să fie deschis pe 27 martie 2016. în aceeaşi zi, el anunţă că tancul

*) L. Bogza, „InPROfunzime", PRO TV Chişinău, 5 dec. ignMinistrycriticizes...“. *RussiaBeyond - Rosiskaia Gazeta,* [3]) „RenatoUsatîi îl preîntâmpină pe Şalaru...Agora.md, 17 2015. [4]) „Usatîi îi dă replica lui Şalaru...", Pro TV Chişinău, 2015. [5]) „Tancul va fi demontat...", *Jurnal de Chişinău,* 10

Un an mai târziu, în noiembrie 2016, mai mulţi deputaţi şi simpatizanţi socialişti înnoptează lângă tancul din satul Corneşti, raionul Ungheni. Ei aflaseră că tancul urma să aibă soarta celui din Bălţi, de a fi demontat pentru a fi transformat în

’) „Deputaţi şi simpatizanţi ai PSRM au înnoptat...", Publika, 30 nov.
2016. în primăvara anului 2017, câţiva activişti socialişti locali au vopsit tancul în verde şi au scris „3a poflUHy!" (Pentru patrie). La începutul anului 2018, tancul a fost vopsit în culorile tricolorului românesc, ca şi cel de la Leuşeni. [2]) V. Călugăreanu,,Atentat la suveranitatea şi integritatea...", DW, 8 aug. 2016. [3]*) Ibidem.*[4]) A. Nicolae.

trecut Nistrul pe sub apă şi au simulat un atac".[1] Presa trans-nistreană relata că aplicaţiile au fost urmărite de numeroşi spectatori civili, care i-au întâmpinat pe militarii ruşi la ţărm cu flori, „ca pe nişte învingători", după ce

') „Tancuri din Transnistria au trecut Nistrul...", *Libertatea,* 9 aug.
2016. [2]) „Exerciţiu militar pe Nistru: tancurile ruseşti..Pro TV, 4 aug.
2017. [3]) V. Călugăreanu, *op. cit.*[4]) I. Tomescu, ..Televiziune
2 200 de militari, trupele de menţinere a păcii de la Nistru

vor înainta şi către «Basarabia ucraineană», totul făcând parte dintr-un plan pus la cale de liderii politici şi militari de la Kiev, Chişinău şi Bucuresti" spunea

militari ruşi şi 400 transnistreni, armata Transnistriei - 4 500 de militari, la care se adaugă forţele de securitate, constituite din miliţie, grăniceri, KGB, însumând în jur de 13 000 de oameni. *) „Transnistria se pregăteşte de

CINE CONTROLEAZĂ ADEVĂRUL?

Partea a III-a

„Realitățile *fake* vor crea oameni *fake.* Sau oamenii *fake* vor genera realități *fake* pe care le vor vinde altor oameni, transformându-i, în cele din urmă, în propriile lor fake-uri. Așa că vom sfârși cu oameni *fake* inventând realități *fake* pe care le vor oferi altor oameni *fake.*“

PHILIP K. DICK

„Nu există fapte, doar interpretări."

FRIEDRICH NIETZSCHE

Totul se petrece, de fapt, în mintea noastră. Ceea ce se

GEORGE ORWELL

O TURĂ PRIN CYBERUNDERGROUND

La începutul anului 2014, Kate Starbird, cercetătoare la Universitatea din Washington, conducea o echipă care începuse să cerceteze acest „ecosistem al presei alternative", cum îl numise la început, documentând

Puise se sugera că atentatul fusese planificat pentru a-i demo- niza pe musulmani. După fiecare criză erau documentate nara- ţiuni alternative, de multe ori generate de aceleaşi conturi de Twitter, care făceau trimitere la aceleaşi site-uri

*) K.

distruge bunăstarea şi identitatea naţională), anticorporaţii (companiile multinaţionale conduc lumea în propriul beneficiu), antiguvern (guvernele sunt conduse de corporatocraţie, care urmăreşte jefuirea averii naţionale), anti-UE (Bruxellesul vrea să transforme statele membre în colonii).

„corporatistă". Presa tradiţională este acuzată că e părtinitoare, că aparţine sistemului corupt liberal pe care îl slujeşte (al lui Soros, de exemplu), că serveşte elita, nu poporul.

Presa tradiţională îşi îndeamnă cititorii să fie avizaţi, sceptici, cu

■) D. Boyd, „Did Media LiteracyBackfire?", Medium,
[2]) B. Stelter, „Birth of a conspiracytheory...“, CNN, 6 mar.
*op. cit.*Infowars şi Fox News l-au citat pe şeful poliţiei din ar fi avertizat că există pericolul declanşării iminente a unui război civil şi cerea ajutorul altor state. In interviurile acordate, şeful poliţiei cerea însă doar o mai bună coordonare a instituţiilor statului pentru rezolvarea problemelor migranţilor. [4]) C. Cadwalladr, „Robert Mercer:

Numirea lui Steve Bannon în cercul restrâns de putere al lui Trump, ca strateg-şef şi membru în Consiliul Naţional de Securitate (care îl transforma într-unul dintre cei mai puternici oameni ai Americii), nu a făcut decât să confirme public această legătură între Trump şi presa alternativă. Bannon condusese

ale dreptei europene"[1], avea să constate o echipă de cercetare de la Institutul Internet al Universităţii Oxford.

Prin 2017, Politico relata că revista *VeteransToday* amesteca într-un mod ciudat sfaturi adresate

*) J.D. Gallacher*et al.,* „JunkNews on Military Affairs and Naţional Security: Social Media PersonnelandVeterans", Institutul Internet, Oxford, 2017. [2]) B. Schreck- inger, „HowRussiaTargetsthe U.S. Military". [3]) G. Gordon, „Russian propaganda engaged U.S. vets...“, McClatchy DC, 9 oct. 2017. [4]) Despre ştiinţele cognitive şi în Daniel J. Levitin, *The OrganizedMind: ThinkingStraight in theAge of Information Overload,*Dutton, New York, 2015.

Trolii s-au născut odată cu Internetul.[1] Ei erau cei care îi hărţuiau pe internauţi prin mesaje *off-topic,* provocatoare, pentru a le smulge un răspuns emoţional. Definiţia era pe atunci apropiată celei date de dicţionarele româneşti - „Gnom zburdalnic care

*) Termenul este disputat în mediul academic. O trecere în revistă a discuţiilor academice pe această temă, la Gabriele De Seta, „Trolling, andOther Problematic Social Media Practices", în J. Burgess*et al.* (eds), *The SAGE Handbook of Social Media,* SAGE Publications, 2017. [2]) „Ras- sledovaniye RBK: kak «fabrikatrolley»...“, RBK, 17

guvern - să provocăm revolte şi nemulţumire, să contribuim la scăderea susţinerii lui Obama". Ordinul de a o ataca pe Hillary Clinton venise cu doi ani înainte de alegeri.

După ce au apărut „defecţiunile" şi presa a început să relateze despre ce se ascunde

banderovişti înfăşuraţi în steaguri neonaziste. Toate filmele erau înregistrate în acelaşi decor. într-un videoclip, „Mişcarea de Eliberare a Rusiei" pretindea că s-ar fi aflat la originea unui incendiu din oraşul rus Rostov, declarând că a fost „primul act terorist încununat cu succes pe teritoriul

amestecul în procesul electoral din SUA. Prigojin şi Ferma se aflau pe listă. „Treisprezece oameni au intervenit în alegerile din SUA?! Treisprezece împotriva unui buget de miliarde al serviciilor de

’) „U.S. chargesRussianswith 2016...“, „Russiacalls U.S. of election...“, Reuters, 16 feb. 2018. [2]) Vladimir Putin", NBC News, 10 mar. 2018. [3]) S. Bradshaw*et* [4]) G. Kinget*al.*, „HowtheChineseGovernmentFabricates Posts for Strategic Distraction, notEngaged Argument", *ticalScience Review,* voi. 3, nr. 111,2017, pp. 484-501. [5]) J. Naughton, „The real secret of Chineseintemet..*The Guardian,* 22 ian. 2017. [6]) Samuel C. Woolley, Philip N. of the Political Bot", *RoutledgeHandbook or Media, Conflict* Routledge, London, 2016. [7]) Campanie de marketing sau de relaţii publice sub forma unor false comentarii ale publicului. [8]) J. Posetti, „Thisiswhy Online Harassment...",

guvernul. Utilizatori de Twitter erau plătiţi pentru a hărţui jurnaliştii şi a disemina informaţii fabricate, iar armatele de boţi amplificau poveştile.[1]

Doi troli din Moscova au povestit pentru TBS, ascunşi sub măşti negre, că îşi asumau identităţi

*) A. Eliseev, „The Gupta scandal...“, *The New Statesman*, 20 iul. 2017; L. Benedictus, „Invasion of the
[2]) „RussianThinkfluencers - Full Frontal with Samantha 2016. [3]) R. Broderick, „TrumpSupporters Online...“. 2017. [4]) „Howto Spot a Social Bot on Twitter", MIT, 28 iul.

în privinţa terminologiei. Pentru unii, boţii sunt conturi automate programate prin diverşi algoritmi să desfăşoare o anumită activitate pe reţelele sociale în special şi în online în general. Pentru alţii, sunt agenţi software autonomi, cu proprietăţi de inteligenţă artificială.[1]

[1]) „Social bots“, Heinrich Boli Stiftung, 9 feb. 2017. [2]) S. Hegelich, „InvasionderMeinungs-Roboter". *Analysen&* Adenauer-Stiftung, 2016, pp. l-9. [3]) S. Woolley, Social bot interference in global politics", *FirstMonday*, voi.
[4]) C. Grimme *et al.,* „Social Bots: Human-LikebyMeans of Human Control?", *Big Data,* voi. 5, nr. 4, 2017.

interogări ale unui grup de 20 000 de site-uri, pe o perioadă de 90 de zile, în 250 de ţări. în 2015, traficul generat de boţii „răi" era de 30% din traficul total şi 48,6% din traficul automatizat.[1] Ceea ce înseamnă că ecosistemul

[x]) *2015 Bot Traffic Report,* încapsula, dec. 2015. [z]) A. Bessi, E. Ferrara, „Social botsdistortthe 2016 US presidentialelection online discussion", *FirstMonday,* voi. 21, nr. 11, 2016. [3]) I. Gorodnichenko *et al., Social media, sentiment and public opinions: Evidencefrom #BrexitandttUSElection,* Swansea University, 2017. Cercetătorii au folosit un eşantion de 28,6 milioane de tweeturi legate de Brexit, colectate între 24 mai 2016 şi 17

urmărire. După o săptămână, numărul de urmăritori ajunsese la i 400. Doar 3 dintre cei 30 de boţi au fost eliminaţi de la început de Twitter, iar pentru ceilalţi 27, probabilitatea de a fi depistaţi ca boţi (BotOrNot) era între 37-60% pentru fiecare

*) MuzammilHussain, Philip Howard (eds), *Democracy'sFourthWave? Digital Media andthe Arab Spring,* Oxford University Press, 2013; P Howard, „10 Thingsyouwishyoudidn'tknowaboutelections (andwhatto do

[2]) ApplicationProgrammingInterface (API) este un set de care face legătura între aplicaţii şi sistemul de operare. [3]) K. Thomas *etal., Adapting Social Spam Infrastructure for Political Censorship,* California University, apr. 2012.

Studiind rolul jucat de Twitter în Primăvara arabă, Phillip Howard a observat că mii de boţi preluau haştagurile folosite de protestatari. El a reuşit să ajungă la peste o sută dintre programatorii boţilor, aceştia acceptând să-l ajute pe Howard în

**) The Computaţional Propaganda Project,* Internet Institute, Oxford, 2012. [2]) P. Howard *et al.,* „Political BotsandtheManipulation of Public Opinion in Venezuela", SSRN, 25 iul. 2015. [3]) D. Alba, „The Political TwitterBots

Dar ce fac boţii când dispar? Ferrara a descoperit că boţii care au lucrat în sprijinul lui Trump în 2016 au fost implicaţi apoi în #MacronLeaks. între cele două campanii au avut o activitate foarte redusă. Analizând o bază uriaşă de date, de peste 17 milioane

’) E. Ferrara, „Disinformationand Social Bot Operations in theRunUptothe 2017 FrenchPresidentialElection", *FirstMonday,* voi. 22, nr. 8,
2017. [2]) H.A. Unver, „CanfakenewsleadtoWar?..War on Rocks, 13 iun. 2017. [3]) S. Woolley, *op. cit.*[4])

pendat peste 117 000 de conturi „rău intenţionate" în patru luni şi că a reperat peste 450 000 de conectări suspecte în fiecare zi.[1] Estimările cele mai recente sugerează că până la 50% din traficul Twitter ar putea fi

*) „RussianInterference in 2016 US Election, Bots, &Misinformation", TwitterPublicPolicy, 28 sept. 2017. [2]) Z. Gilani*et al.,* „The Implications of TwitterbotGenerated Data Traffic on NetworkedSystems", SIGCOMM Postersand Demos, august 2017, pp. 51-53. [3]) N. Fandos, „Senator

HACKERII PATRIOŢI

Cea mai importantă marfă în noul ecosistem în care trăim, cel informaţional, sunt bazele de date. în 2017, Uber a anunţat că în urmă cu un an îi fuseseră furate datele a peste 57 de milioane de clienţi. Compania a plătit hackerilor 100 000 de

*) J.C. Wong, „Uberconcealedmassivehack...“, *The Guardian.,* 22 nov. 2017. [2]) C. Vallance, „RussianFancyBearhackers’...“, BBC News, 23 nov. 2017.

adresă mai apăruse în atacul cibernetic asupra show-ului ae-rian de la Farnborough, din 2014. Timp de trei ani, FancyBear închinase anonim servere de la compania britanică Crook-servers, folosise identităţi false, reţele virtuale private (VPN) şi

’) C. Maza, „Puţin OrderedTheft of Clintons...", *Newsweek,* 12 dec. 2017. [2]) N. Wadhams, „TillersonSaysRussiaIsn’tActing...“, Bloomberg, 28 nov.

pentru ei ca să scape de puşcărie"[1]. Dar era ciudat ca un hacker aflat în arest, în Rusia, să facă publice relaţiile cu FSB-ul. Kozlovski mai afirma că există legături între FSB şi KasperskyLab, firma rusă de securitate informatică. (Aceasta fusese înfiinţată în 1997 de

') „Russian Hacker Confessesto DNC...“, Committeeto Investigate Russia, 2 dec. 2017. [2]) „KasperskyLab 2017 revenueup 8 percent...", Reuters, 19 ian. 2018.

semilegale pot investi deschis activele furate în crearea unor troieni tot mai sofisticaţi şi Rusia va avea un armament cibernetic foarte avansat", avertiza Stoianov.[1]

In septembrie 2017, preşedintele Trump a semnat ordinul de îndepărtare a softului Kaspersky instalat în agenţiile federale.

*) D. Turovsky, „Moscow'scyber-defense", Meduza, 19 iul. 2017.

Revista *Das Magazin* din Ziirich a răspândit apoi această veste uluitoare în întreaga lume: cu doar zece like-uri, aplicaţia lui Kosinski putea evalua caracterul unei persoane mai bine decât un psiholog de nivel mediu; cu şaptezeci, putea cunoaşte un subiect

*) H. Grassegger, M. Krogerus, „Ichhabe nur gezeigt, dasses die Bombe gibt“, *Das Magazin,* nr. 48, 3 dec. 2016. [2]) C. Cadwalladr, E. Graham-Har- rison, „Revealed: 50 million Facebook profilesharvested...“, *The Guardian,* 17

sitatea Cambridge. Kogan a negat însă că ar fi primit vreun grant pentru dezvoltarea aplicaţiei de profilare psihometrică.[1] Analytica a început apoi să cumpere de la brokerii de pe piaţă baze uriaşe de date ale utilizatorilor reţelelor sociale:

') C. Cadwalladr, E. Graham-Harrison, „Cambridge toMoscow oii flrm...“, *The Guardian,* 7 mar. 2018. [2]) C. Cadwalladr, „I created Steve Bannon'spsychological...“. [3]) S. Issenberg, „Cruz-Connected Data Miner Aims..BloombergPolitics, 12 nov. 2015.

Folosind aceste profiluri psihometrice, Cambridge Analytica nu numai că putea identifica alegătorii indecişi, de exemplu, dar le putea schimba comportamentul. Era vorba de automatizarea manipulării alegătorilor la o scară nemaiîntâlnită. „Ei [echipa de campanie

’) C. Cadwalladr, „Google, democracyandthetruth...“, 77ie *Guardian,* 4 dec. 2016. [2]) „Evan Williams saysTwitter fundamental...“, BBC World Service, 12 mar. 2010. [3]) B. Anderson, B. Horvath, „The Rise of theWea- ponized AI...“,

precizia profilării psihometrice va fi extrem de mare. Firma lui Bannon a fost foarte aproape de a obţine un astfel de contract cu Casa Albă.[1]

„Lenin a vrut să distrugă statul şi acesta este şi scopul meu. Vreau să fac să se prăbuşească totul, întreg sistemul", ar fi

*) R. Revesz, „Steve Bannon’s data firm in talks...“, *The Independent,* 23 nov. 2016. [2]) „Stephen BannonandBreitbartNews...“. *New York Times.* 14 nov.

întrebarea fundamentală este: „Roboţii ne aleg liderii?" Philip Howard, care predă studiul Internetului la Universitatea Oxford, arăta că unul dintre puţinii predictori semnificativi ai prezenţei la vot nu este rasa sau sexul, ci dacă alegătorii pri-

') P. Howard, „10 Thingsyouwishyoudidn’tknowaboutelections", *Social*

în 2017, 30 de guverne au folosit comentatori plătiţi, troli şi boţi pentru a genera *fakenews* şi propagandă, arată Freedom House.[1] „Primele state care au folosit comentatori plătiţi şi roboţi politici

*) „Freedom on the Net 2017. Manipulating Social Media toUnder- mine Democracy", FreedomHouse, Washington, D.C., 2017. Raportul evaluează libertatea Internetului în 65 de ţări, care cumulează 87% din

[2]) Vezi si MuzammilHussain, Philip Howard (eds), *State ritarianEntrenchmentand Political EngagementWorldwide,*Ashgate, Famham, 2013. [3]) L. Gu*et al., The FakeNewsMachine: How Propagandiste Abu.se the Internet and Manipulate the Public,* Trend Micro Inc.,

500-800 de cuvinte pentru 15 USD şi texte de 1 000-l 500 de cuvinte pentru 30 USD. Firma oferă şi distribuţie, preţul variind în funcţie de platformele pe care este livrat conţinutul. Poţi cumpăra şi „urmăritori[11]: cu 45 de dolari poţi cumpăra 10 000 de urmăritori, care îţi vor fi ataşaţi contului în 24 de ore.

Undergroundul rusesc

de la o rublă la 5 ruble pentru un vot. Iar Jet-s susţine că poate manipula petiţiile online - cu 60 000 de ruble poţi cumpăra 10 000 de voturi.

în 14 noiembrie 2017, InfoWars titra: „Suedia este presată să adopte steagul naţional islamic'l [11], fiind citată o petiţie lansată pe Avaaz.org CommunityPetitions

[1]) K. Daniels, „Swedenunder Presure to Adopt 14 nov. 2017. [2]) V. Richardson, „Burningteepees, floatingbuffalo...", *Washington Times,* 5 feb. 2017.

50 000 de retweeturi şi 100 000 de accesări ale paginii de Facebook sau site-ului sursă. Totul ar costa 2 700 de dolari pe săptămână. Atacatorul poate cumpăra şi comentarii, pentru a da senzaţia de credibilitate.

Preţurile pentru acţiuni majore, cu efecte decisive, cum ar fi referendumuri,

*) E. Schmidt, J. Cohen, „The Digital DisruptionConnectivity...", *Foreign Affairs,* nov./dec. 2010.

PĂIENJENIŞUL FAKE

Cum sunt diseminate /a&e-urile pe Internet? Care sunt algoritmii care permit propagarea în valuri care cresc exponenţial? Cum de o ştire *fake* plantată pe Facebook, Twitter sau pe un site de ştiri false se reproduce cu o viteză uluitoare?

Philip N. Howard, *The Digital OriginsofDictatorshipandDemocracy: Infor- mation Technology and Political Islam*, Oxford, 2010. *) I. Albright

[2]) C. Cadwalladr, „Google, democracyandthetruth...", *The Guardian,* 4 dec. 2016.

seamănă cu un virus. Iar Facebook este doar una dintre gazdele virusului, cea care îl ajută să se răspândească mai repede", spunea Albright.

Dar şi mai surprinzător a fost că această reţea de *fakenews*creează o infrastructură puternică pentru

b B. Anderson, *op. cit.*[2]) C.C. Cadwalladr, *op. cit.*[3]) J. „FakeTube: AI-GeneratedNews on YouTube". Medium. 17
[4]) K. Starbird, „Information Wars: A Windowinto...“,

Ceea ce este mai îngrijorător, arată Charlie Beckett, profesor de comunicare la London School of Economics, este că oamenii nu fac asta din motive financiare, ci ideologice, încercând în mod deliberat „să destabilizeze Internetul". De ce?

') Lawrence Lessig, *Code: AndOtherLaws of Cyberspace, Version 2.0,* ediţia a doua, Basic Books, 2006. [2]) G. Wormser, „Facebook andthe revolt of the democratic...", *Eurozine,* 27 nov. 2017. [3]) C. Silverman,

bursă avea să scadă în câteva zile cu 50 de miliarde de dolari în urma scandalului sustragerii datelor celor 87 de milioane de utilizatori.[1])

„Deşi nu scriem noi înşine ştirile pe care le citiţi şi le repos- taţi, recunoaştem că suntem mai mult decât doar un distribuitor de stiri.

*) E. Auchard, „Cambridge Analytica CEO claims...", Reuters, 20 mar. 2018. [2]) Pagina M. Zuckerberg, Facebook, 15 dec. 2016. [3]) A. Edge, „Facebook Instant Articles:

uneia dintre cele mai de impact fotografii făcute în timpul războiul din Vietnam, în care erau surprinşi copii vietnamezi fugind în urma unui atac cu napalm. în 1972, fotografia revoltase Occidentul, iar fotograful HuynhCong Ut fusese recompensat cu

*) A. White, „Facebook andMatters of Fact in the Post-truth Era“, în A. White (ed.), *Ethics in theNews,* EJN, London, 2017. [2]) E. Solberg, „Facebook hadnorighttoedithistory",

şi apoi societatea va începe să se comporte aşa cum îţi doreşti."[1] Să vedem cum poate schimba percepţia o ştire *fake* oarecare lansată în oceanul web. Mai mult decât atât, una creată de un român - Ovidiu Dobrotă.

Ştirea cu titlul „Papa Francisc şochează lumea: îl sprijină pe

*) „Fakenewsseries“, partea a Il-a, Channel 4, 2017. [2]) C. Silverman, „The True Story Behind The Biggest...",

într-un interviu acordat Inc.com, Dobrotă admitea că EndingtheFed distribuie propagandă, fiind însă convins că nu diferă de ceea ce face presa tradiţională zi de zi şi că /a&e-urile răspândite de el pot fi verificate şi demontate de cititori.

în

') T. Townsend, „The BizarreTruthBehindtheBiggest...“, Inc., 21 nov. 2016. [2]) M. Ivaşcu, „Cine este Ovidiu Drobotă, românul din spatele...", HotNews, 23 nov. 2016. [3]) C. Silverman, „ThisAnalysisShowsHow Viral Fake...“,

emoţiei, în detrimentul informaţiei. Contează povestea, şi nu sursa, recomandările prietenilor, nu credibilitatea informaţiei.[1]

O cercetare a Biroului Naţional de Cercetare Economică, cea mai importantă organizaţie privată în

') S. Messing, S. Westwood, „Selective exposure in theage media". *CommunicationResearch,* voi. 41, nr. 8, 2014, pp.
[2]) H. Allcott, M. Gentzkow, *op. cit.*[3]) M. Meeker, *Internet*
[4]) X. Qiu*et al.,* „Limited individual attentionand online virality of low- quality information",

Dar cum s-a ajuns aici? Cum s-a ajuns ca reţele sociale să aibă ca efect radicalizarea, şi nu armonia socială? Sociologii au constatat că *social media* contribuie la accentuarea

Atunci când ştirile false sunt în concordanţă cu propriile opinii,

Definind sfera publică drept „spaţiul împărtăşit real, virtual sau imaginar unde problemele sociale sunt discutate şi unde se formează opiniile publice", filozoful şi sociologul german Jiirgen Habermas era de părere că o sferă publică sănătoasă este esenţială pentru democraţie şi trebuie să fie inclusivă,

din timpul alegerilor, a ajuns la concluzia că „bulele" suporterilor lui Trump şi Clinton nu se suprapuneau deloc. Suporterii lui Trump formau o insularitate puternică, distinctă, care nu comunica nici cu presa tradiţională.[1]

Fluxul de ştiri al Facebook-ului le oferă utilizatorilor conţinut

*) A.

–

cetat ştirile *fake* şi teoriile conspiraţiei, precum şi modul în care acestea sunt generate şi diseminate de comunităţile de pe Facebook. A descoperit că polarizarea se crea mai ales în jurul teoriilor conspiraţiei, pentru subiecte

*) W. Quattrociocchi, „Howdoesmis-informationspread ordine?", *World Economic Forum Blog,* 14 ian. 2016. [2]) B. Anderson, „HowTwo Facebook DevelopersCould Decide...", Scont, 21 iul. 2016. [3]) R.M. Bond *et al.,* „A 61-million-person experiment in social influenceand political

maximizeze timpul de captivitate, chiar fără linkuri externe, cum este cazul Instagram şi Snapchat. în *The CathedralandtheBazaar,* Eric Raymond anticipa încă din 2001 viitorul Internetului si economiei informaţionale, arătând că software-ul*open source* gratuit

*) Eric Steven Raymond, *The CathedralandtheBazaar*,
[2]) N. Newman *et al.*, „Reuters Institute Digital News Report
tutul Reuters pentru Studiul Jurnalismului, 2015. [3]) E. Kim, „Mark ZuckerbergWantsToBuild...“, *Business Insider UK*, 7
[4]) J. Gottfried, E. Shearer, „NewsUseAcross Social Media Platforms 2016“, PewResearch Center, 26 mai 2016.

Research Center, iar 33% via Google News. Diferenţele dintre generaţii devin fundamentale în privinţa modului în care se informează asupra politicii.[1]

Twitter, care avea 320 de milioane de conturi active în 2015, a devenit o sursă atât de importantă de ştiri,

*) A. Mitchell *et al.,* „Millenialsand Political News: Social Media - the Local TV for theNextGeneration?",
[2]) „V Kremlezapisi Trampa v Twitter...“, RIANovosti, 12

Martin Moore avertiza într-un studiu din 2016 asupra uriaşei puteri dobândite de aceste corporaţii. în fiecare lună se fac ioo de miliarde de căutări pe Google.[1] Compania vă colectează astfel datele personale

*) D. Sullivan, „Google StillDoing At Least...“, SearchEngine Land, 16 ian. 2015. [2]) M. Moore, *TechGiantsand Civic Power*, CSMCP-KCL, apr. 2016.
11 mai 2014. [4]) „MakingAdsBetterandGivingPeople...“, Facebook.com,
12 iun. 2014. [5]) K. Hill, „Facebook Will UseYourBrowsing...“, Forbes.com,
13 iun. 2014. [6]) S. Felix, „ThisIsHow Facebook Is...“, Business Insider, 12 sept 2012. [7]) J. Angwin, *DragnetNation: A Quest for Privacy, Security, andFreedom*

în ultimii zece ani asistăm la un transfer considerabil de putere de la organizaţiile tradiţionale de presă către cele din online. Proliferarea reţelelor sociale a coincis cu declinul puternic al presei locale. Multe ziare au dispărut, au fuzionat sau au făcut concedieri masive în

*) D. Pondsford, „The decline of local joumalism.. *The Press* 31 mar. 2017. [2]) A. Lindgren *et al.*, „Canada's Local PolicyOptions, 23 ian. 2017. [3]) D. Thompson, „The Print andHowto...", *The Atlantic,* 3 nov. 2016. [4]) E. Beli, *Silicon Valley andJoumalism: Makeup or Break up?*, Institutul [5]) C. Cadwalladr, E. Graham-Harrison, *op. cit.*

comisiile Congresului că nu folosiseră date private. Acum se dovedea că minţiseră.

Dacă sociologii şi filozofii sunt îngrijoraţi de ghetourile digitale pe care le creează reţelele sociale, creatorii platformelor

*) „Transcript of Larry Page at Google I/O 2013“, Techhive, 15 mai 2013. [2]) R. MacKinnon, *Consent of*
Struggle for Internet Freedom, Basic Books, New York,
[3]) T. Bemers-Lee, „Iinventedthe web. Here are...“, *The Guardian,* 12 mar. 2017.

NOUL RITUAL AL COMUNICĂRII:
EMOŢIE, NU INFORMAŢIE

„Ştirile nu sunt informaţie, sunt teatru", afirma respectatul profesor american de jurnalism James Carey, explicând că modul în care înţelegem

*) James Carey, *Communication as Culture: Essays on Media and Society,* Routledge, New York, 1992, p. 20. [2]) Guv Debord. *Societv Of The*

de participarea la un adevărat serviciu religios comun virtual - un act public, un act ritual, un act dramatic.

Atunci când zapează, telespectatorul nu este în căutarea adevărului, ci a unei comunităţi, a unui grup căruia să îi apar-ţină, chiar şi pentru o

*) M. Chilton, „The War of theWorldspanicwas a myth“, *The Telegraph,* 6 mai 2016. [2]) C. Wardle, „Howdidthenewsgo «fake»?“, *The Guardian,* 10 nov. 2017. [3]) ErvingGoffman, *Viaţa cotidiană ca spectacol,* Ed.

că „performăm" în consecinţă. Ne va motiva emoţia generată de confirmarea anticipată a celorlalţi. Bruce McComiskey, profesor de retorică la Universitatea Alabama, arăta că „retorii trebuie să cunoască faptele pentru induce în

*) B. Mccomiskey, *op. cit.,* p. 8. [2]) Kevin Young, *Bunk: The Rise of Hoaxes, Humbug, Plagiarists, Phonies, Post-Facts, andFakeNews, Gray- wolf Press,* Minneapolis, 2017, p. 96. [3]) Michel Maffesoli, *The time of thetribes, The Decline of Individualism in Mass Society,*Sage, London, 1996, p. 68. [4]) SoroushVosoughi, S. Arai, „The spread of

coordonată, oamenii vor fi păcăliţi mai uşor, prin scurtcircuite cerebrale. Procesul euristic ne oboseşte, suntem inundaţi de cantităţi uriaşe de informaţie. Confruntat cu o multitudine de mesaje similare, creierul nostru le înregistrează ca pe o scurtătură spre credibilitate. „Trebuie

*) D. Kahan, „WhatisMotivatedReasoning...?“, ScienceandReligionToday, 4 mai 2011.

subconştiente, automate şi dobândite prin repetiţie.[1] Asta a făcut Trump prin discursurile sale, a activat metaforele comune ale vieţii americane, a comunicat o empatie brutală, nu statistici sau fapte. Vehiculul emoţiei au fost ştirile *fake.* Robert Paxton

0 George Lakoff, *Metaphors*We*Live By,* University of 2008. [2]) „Is Donald Trump a Fascist?", Democracynow, 15
[3]) D.P. McAdams „The Mind of Donald Trump", *The*
[4]) H. Allcott, M. Gentzkow, *op. cit.*[5]) D. Kahan*et al.*,
NumeracyandEnlightened Self-Govemment", *Behavioural*

Aşadar nu este vorba doar despre inabilitatea de a înţelege chestiuni precum încălzirea globală sau politicile de vaccinare, ci despre modul în care cunoaşterea contribuie la

nr. 307, 2013, pp. 54-86. *) C. Sunstein *et al., HowPeople Update Beliefsabout Climate Change: GoodNewsandBadNews,* Harvard Law School, 2016. [2]) Depoziţia WikiMedia în faţa Comisiei de anchetă privind stirile false a Parlamentului Marii Britanii (FNW0058). [3]) C.

BOALA SECOLULUI XXI:
TULBURĂRILE INFORMAŢIONALE

Poluarea informaţională produce tulburări informaţionale, arată Claire Wardle. Termenul de „poluare informaţională" a fost folosit pentru prima dată de danezul Jakob Nielsen în 2003 pentru a descrie informaţia irelevantă,

*) Daniel Jolley*et al.,* „The Effects of Anti-Vaccine ConspiracyTheories on VaccinationIntentions", *PLoS,* voi. 9, nr. 2, 2014. [2]) C. Doman, *Dezin- formatsiya: The past, presentandfuture of fakenews,* Carleton Univer- sity,

trebuie făcute *în timp ce se întâmplă,* pentru a-i antrena pe privitori în momentul respectiv. Fiecare moment este documentat undeva. Fiecare postare pe Facebook, Twitter, Insta- gram, Snapshot lasă o urmă digitală, afirmă ceva despre realitate.

') Daniel J. Boorstin, *The Image: A Guideto Pseudo-Events in America,* Vintage, 1992. [2]) Jean Baudrillard, *Simulacres et simulation,* Galilee, Paris, 1981, pp. 120-iai.

Pentru Baudrillard, mantra lui McLuhan - „Mediul este mesajul" - anunţă nu numai sfârşitul mesajului, ci şi al mediului. Iar pentru Kevin Young, fenomenul *fakenews* este efectul unei crize a creativităţii literare specifice postmodernismului.[1] Răspunsurile de până

D K. Young, *op. cit.,* p. 307. [2]) *The Founders' Constitution,* voi. 5, Amendamentul I, Documentul 29; *The Works of Thomas Jefferson,* Paul Leicester Ford (ed.), G.P Putnam'sSons, 1904. [3]) Alexis de Tocqueville, *Democracy in America,* The Lawbook Exchange, New Jersey, ed. a 4-a,

Aşa că au apărut mai multe cotidiane în fiecare mare oraş american, iar tânăra republică a reuşit să supravieţuiască flagelului de ştiri false produse de ziariştii secolului al XIX-lea. „Numărul mare de ziare de ştiri, eterogenitatea subiectelor, stima

*) Darrell West, *The RiseandFall of the Media Establishment,*PalgraveMacmillan, 2001. [2]) Hoaxes.org. [3]) E. Andrews, „The Great MoonHoax“, History, 25 aug. 2015. [4]) D. Uberti, „The real history of fakenews“, *Columbia Joumalism Review,* 5 dec. 2016. [5]) Fred Fedler, *Media Hoaxes,*lowa State University Press, 1989, pp. 18-24. [6])

Patru decenii mai târziu, în 1874, newyorkezii puteau citi, de data asta în *New York Herald,* despre animalele care scăpaseră din Zoo Central Park şi puseseră stăpânire pe Manhattan, omorând zeci de oameni. Primarul declarase stare de asediu. La

‘) HamptonSides, *In theKingdom of Ice: The GrandandTerrible Polar Voyage of the USS JeannetteHardcover,*Doubleday, 2014, *apud* D. Uberti, *op. cit.*[2]) H.A. Unver, „CanFakeNewsleadto War?“, War on Rock, 13 iun. 2017. [3]) Richard E. Rubenstein,

Istoria îndelungată a apetitului americanilor pentru falsurile vândute de presă ar putea explica efectul /d£e-urilor livrate de Kremlin din 2014 încoace prin undergroundul alt-right şi reţelele sociale. „Nu spune niciodată adevărul celor care nu îl

*) O panoramă a ştirilor false în sec al XlX-lea şi Primul Război Mondial, în Lucien Graux, *Lesfaussesnouvelles de la grande guerre,* l'Edition fran9ai.se illustree, Paris, 1918. [2]) Cari G. Jung, *Collected Works of C.G. Jung,* voi. 5; *Symbols of Transformation,* Princeton University Press, 2014, p.

Miturile nu sunt însă minciuni, ci „versiunea sufletească a adevărului", credea jurnalistul Sam Smith, unul dintre pionierii presei alternative americane. Să fie adevărurile alternative noile versiuni sufleteşti ale adevărului?
în acest loc gol lăsat

uiho Teii (and Live) the Best Stories Will RuletheFuture, Harvard Business Review Press, 2012. ') Alex Evans, *The MythGap: WhatHappensWhenEvidenceandArgumentsAren'tEnoughl,*

publicarea unor pseudostudii ştiinţifice care „demonstrau" că nu există nici o legătură între fumat şi cancer. Ambele industrii, cea a tutunului şi cea a combustibililor fosili, apelau la aceiaşi mercenari - negaţioniştii de profesie

secret servicescolaborated on climate change", Arte, 2017. *) „Rep. Lamar Smith - Texas District si“, OpenSecrets.org [2]) A. Neslen, „Donald Trump «takingsteps...“, *The Guardian,* 2 feb. 2017. [3]) Ari

ferme ale propriei sale familii, dar şi rolul teoriilor conspiraţiei în istoria modernă.[1]

TEORIA CONSPIRAŢIEI
ŞI NARAŢIUNILE PARANOIDE

în 1963, într-un discurs ţinut la Universitatea Oxford, Richard Hofstadter, profesor de istorie la Universitatea Columbia, definea ca „paranoid" stilul

’) David Aaronovitch, *VoodooHistories: The Role of ConspiracyTheory in Shaping Modern History,* Jonathan Cape, 2009; *Party Animals: MyFamilyandOtherCommunists,* Jonathan Cape, 2016. [2]) R.

Catolicii, masonii, aboliţioniştii erau figurile centrale în teoriile conspiraţioniste propagate în statele confederate. Nu este întâmplător că înlăturarea monumentelor efemerei Confederaţii a produs violenţe în Charlottesville în

*) J. Zorthian, „PresidentTrumpSaysIt's «Sad» toSee...", *Time,* 17 aug. 2017. [2]) O istorie a teoriilor conspiraţiei în USA, în Jesse Walker, *The United States of Paranoia: A ConspiracyTheory*,HarperPerennial, 2014.

sunt trădători. După cum spunea Orwell, „cine controlează trecutul, controlează viitorul. Cine controlează prezentul, controlează trecutul".

Pentru Puţin, contestarea istoriei Marelui Război pentru Apărarea Patriei, a rolului de eliberatori al sovieticilor, este o trădare, indiferent de

') M. d’Ancona, *op. cit.,* p. 63.

conspiraţiei. După patru sondaje anuale realizate în perioada 2006—2011, cei doi au ajuns la concluzia că jumătate dintre americani sprijină în mod constant cel puţin una din teoriile conspiraţiei şi că, în pofida opiniei generale că aceste teorii sunt un produs al ignoranţei şi

*) E.J. Oliver, T.J. Wood, „ConspiracyTheoriesandthe Paranoid Style(s) of Mass Opinion“, *American Journal of Political Science,* voi. 58; nr. 4, 2014, pp. 952-966. [2]) Norman Cohn, *apud* Robert C. Fuller, *NamingtheAntichrist: The History of an American Obsession,* Oxford University Press, 1996; vezi şi Norman

Mondială Sionistă din 1897 de la Basel, de-a lungul a 24 de şedinţe secrete, formularea finală a documentului incriminat fiind dată de Theodor Herzl.[1] Un spion rus ar fi fost însă prezent la conferinţă atunci când Herzl a prezentat documentul final unei audienţe selecte de conspiratori

*) Theodor Herzl (1860-1904), fondatorul şi preşedintele Organizaţiei Sioniste, a militat pentru înfiinţarea unui stat evreu independent. Este considerat fondatorul sionismului politic modern. [2]) Binjamin W. Segel, A *Lie and a Libel: The History of theProtocols of*

soade. în SUA, *Christian Science Monitor* a certificat veridicitatea textelor, acestea fiind retipărite de Henry Ford în bestsellerul său antisemit *Evreul internaţional.*[1]

Apoi, jurnaliştii de la *The Times* au găsit un pamflet despre politica franceză, publicat în 1870, care

’) Henry Ford, *The Internaţional Jew: The World’sForemost Problem,* Martino Fine Books, 2011. [2]) David Aaronovitch, „The revolutionwillbedramatised",

prin atacuri similare celor din 1959. Naraţiunea *fake* pe care o serveşte Zarathustra este aceea că doar nazismul a provocat victime, nu şi comunismul, doar nazismul a provocat pogromuri, nu şi ţarismul.[1]

Stalin a urcat până în

*) I.M. Pacepa, *op. cit.,* cap. 13. [2]) V. Grossman, *op. cit.*[3]) „JFK Assassination Records - 2017 AdditionalDocumentsRelease", Arhivele Naţionale ale SUA.

Pacepa a fost implicat direct, ca adjunct al şefului spionajului românesc - DIE. Documentele din Arhiva Mitrohin, aflate la Colegiul Churchill al Universităţii Cambridge[1], considerate a fi „cel mai mare zăcământ de informaţii de contraspionaj al

') „Mitrokhin's KGB archive opensto public", Cambridge University; Mitrokhin Archive, Wilson Center. [2]) Christopher M. Andrew, Vasili Mitrokhin, *The Mitrokhin Archive: The KGB in Europe andthe West,* Allen Lane,

în 17 noiembrie 2017, Comitetul Executiv Naţional al Partidului Social Democrat adopta o rezoluţie împotriva aşa-numitului „stat paralel şi ilegitim".[1] Acesta ar fi folosit resursele financiare publice şi instrumentele specifice autorităţii de stat „pentru a-i intimida, şantaja sau a-i înlătura pe

*) Rezoluţia Comitetului Executiv Naţional al PSD, 17 nov. 2017.

Maidan urmează să atace guvernul". „ONG-iştii lui Soros devin agresivi", avertiza el, cerând ca membrilor acestor ONG-uri să li se interzică ocuparea de funcţii publice timp de cinci ani.[1] Ghiţă era printre primii care introduceau sintagma „stat paralel" în

*) A. Pricopie, „Ghiţă şochează din nou...“, Epoch Times,
[2])„Prioritatea-zero: desfiintarea «statului paralel»".
[3])C. Gorgan, „Raport devastator al serviciilor...", *Gazeta de*
2017. [4]) Robert Paxton, *Anatomy of fascism,* Alfred A. Knopf, New York, 2004, p. 85.

unui congresman republican, vorbea despre o „asociere hibridă de elemente guvernamentale şi părţi ale marii finanţe şi industrii, care este capabilă să conducă SUA fără consimţă-mântul celor guvernaţi, exprimat

*) M. Lofgrey, „Anatomy of the Deep State", billmoyers.com, 21 feb. 2014. Vezi şi M. Lofgrey, *The Deep State: The Fall of theConstitutionandtheRise of a ShadoivGovernment,*PenguinBooks, 2016. [2]) D.D. Eisenhower, *FarewellAddress,* 17 ian. 1961. [3]) O cercetare a conceptului începând cu Imperiul Otoman până azi, în MehtapSbyler, *The Turkish Deep State: State Consolidation, Civil-MilitaryRelationsandDemocracy,*Routledge, New York, 2015. [4]) SinanBaykent, *Paralel Devletin Modern Tarihi,*

vorbească despre o tentativă de lovitură de stat a unor forţe ascunse, ei aplică tactica delegitimării oponenţilor pentru a le înăbuşi acuzaţiile de corupţie"[1].

La care din cele două entităţi malefice se referea oare Liviu Dragnea - „statul paralel" sau „Deep

*) „The Deep State ConspiracyTheoryHits Israel", 2017. [2]) „Răspunsul lui Tăriceanu pentru lohannis", HotNews, 2 nov. 2017. [3]) „Codrin a reuşit - lovitură împotriva statului paralel", Sputnik.md, 4 dec. 2017. [4]) 3 nov. 2017.

Alţii aleg să fugă din ţară. Sebastian Ghiţă şi Radu Mazăre (ambii membri PSD), daţi în urmărire internaţională, cer azil în Serbia, respectiv Madagascar. Mazăre lasă în urmă şi o expli-caţie: „Sunt o ţintă a statului paralel. Când în România va exista o

’) C. Vaideanu, „Scrisoarea lui Radu Mazăre către paralel...". Antena
3, 8 dec. 2017. [3]) V. Postelnicu, „Premierul Tudose, despre statul paralel...“. *Libertatea*, 23 nov. 2017. [4]) D. Dragomir a
14 septembrie până în 29 decembrie 2016, fiind acuzat de constituirea unui grup infracțional organizat în dosarul
de intimidare la adresa procurorului-şef al DNA, Laura Codruţa Kbvesi. [5]) „Fostul colonel SRI Daniel Dragomir a

de modificarea legilor justiţiei: „Noi nu intervenim în treburile interne ale ţărilor voastre, nu vă cerem să vă modificaţi legi (sic/) sau să faceţi legi ca să ne placă nouă, românilor; nu suntem colonia voastră şi nu avem stăpâni."[1] Naraţiunea „statului paralel" a fost

*) „Deputatul Rădulescu, către ambasadori...", Digi 24,

[2]) A. Wakefield *et al.,* „Ileal-lymphoid-nodular hyperplasia, non-specific colitis, andpervasivedevelopmentaldisorder in children", *Lancet*, voi. 351, nr. 9103, 28 feb. 1998, pp. 637-

vaccine and autism was fraudulent", *BMJ,* voi. 342, 6 ian.

Au început să apară apoi studii epidemiologice care contraziceau presupusa legătură între vaccinurile ROR şi autism.[1] în 2004,10 din cei 12 autori au revenit asupra concluziilor studiului, retrăgându-şi

*) B. Taylor B *et al.,,*Autismandmeasles, mumps, *Lancet,* voi. 353, nr. 9169, 1999, pp. 2026-2029. [2]) S.H Murch*et al.,* „Retraction of an interpretation", *Lancet,* voi. [3]) L. Eggertson. „Lancet retracta 12-year-old articlelinking MMR vaccines", *CMAJ,* voi. 182, nr. 4, 2010, pp. 199-200. [4]) „Wakefield'sarticlelinking MMR...". *BMJ,* voi. 342, 6 ian. lymphoid-nodular hyperplasia...". *Lancet,* voi. 363, nr. p. 75°- [6]) F- Godlee, „The fraudbehindthe MMR scare", *BMJ,* voi. 342, 15 mar. 2011.

existat interese financiare în spatele acestei „fraude elaborate[1]'.[1] Fiona Godlee, directorul editorial al BMJ, avea să deplângă „răul imens" provocat de articolul lui Wakefield, „un exemplu catastrofal de

*) B. Deer,

avea să strângă 8 500 de like-uri în doar câteva zile. A urmat replica Oliviei Steer: „Primul lucru pe care îl face un gazetar, în virtutea profesiei, e să pună la îndoială autoritatea şi recomandările avizate."[1]

O altă exponentă a

’)*Ibidem.*[2]

_ _ _

avertiza România că devenise principalul focar de infecţie. Epidemia care izbucnise în România în februarie 2016 provocase 23 de decese până în aprilie 2017, „pe fondul scăderii succesive a

O „OMS - Vaccinare

Medicii sunt stupefiaţi. „Voi mai aveţi nevoie de medici?" întreba unul dintre ei.[1] „Avem sute de ani de cercetare în spate, cu milioane de nopţi nedormite, cu invenţii incredibile, cu descoperiri fabuloase care au eradicat boli cumplite, au mărit speranţa de viaţă, au

*) V. Rădulescu. „Voi mai aveti nevoie de medici?". 2016. [2]) „Protest în stradă anti-vaccinare". *Cotidianul.* 3 [3]) C. Mănoiu „Abordarea lui Dragnea în chestiunea fax, 28 apr. 2017. [4]) C. Păun, „Trumpoffersvindicationto vaccine...", Politico, 20 feb. 2017; „Andrew WakefieldcallsTrump «on ourside...“, *BMJ,* voi. 355, 5 dec.

să scormonească în mormanul uriaş de tweeturi şi avea să gă-sească unul din 2014 care lămurea poziţia celui care pe atunci nu era decât proprietarul Turnului Trump: „Copilul merge sănătos la medic, i se administrează o doză masivă de vaccinuri, nu se simte bine şi se schimbă - AUTISM.

*) K. Forster, „Trumpraises concern about autism myth...“, *The Independent,* 15 feb. 2017. [2]) Sara E. Gorman, Jack M. Gorman, *Denyingtothe Grave: WhyWe Ignore theFactsThat Will SaveUs,* Oxford University Press,

sale de duh. După cum scria Kevin Young, „inamicul credinţei nu este îndoiala, ci dovada -

*) K. Young, *op. cit.,* p. 54.

2) *Ibidem,* p. 309.

„Când oamenii nu mai au încredere în cele mai bune surse de informaţii", scria Walter Lippmann în 1920, „atunci orice bănuială sau zvon, orice speranţă sau capriciu devin un

') Walter

în 16 octombrie 2017, miniştrii de externe din Croaţia, Cehia, Letonia, Lituania, Polonia, România, Suedia şi Marea Britanie îi atrăgeau atenţia într-o scrisoare deschisă şefei diplomaţiei UE, FedericaMogherini, asupra campaniei de dezinformare şi

internet
pentru a
contesta
valorile
democrati
ce, a
dezbina

purtătoarea de cuvânt a lui Mogherini, a arătat că lupta împotriva *fakenews* necesită „mai multe investiţii din partea guvernelor naţionale".[1] Parlamentarii europeni s-au declarat dezamăgiţi de reacţia statelor membre. „Noi, cei din parla-

*) R

Cristian Preda, membru în Comisia pentru politică externă a Parlamentului European, afirmă că parlamentul a susţinut Comisia Europeană în politica faţă de Rusia, în pofida liniilor fluide care separă interesele deputaţilor din diversele grupuri - există parlamentari care pledează, într-o

„din interior", măsurile active sunt mult mai diverse şi sofisticate şi se urmăreşte contestarea „legitimităţii Occidentului ca forţă normativă în stabilirea ordinii globale pe bază de legi universale, şi nu pe putere".[1]

Londra devine şi ea din ce în ce mai

*) C. Stelzenmuller, „Testimonytothe US Senate Brookings, 28 iun. 2017. [2]) *Annual Report 2016-2017,* Comisia pentru Informatii si Securitate a Parlamentului [3])*Ibidem,* Depoziţie scrisă, SIS (MI6), 30 aug. 2016.

a campaniilor în care Rusia se angajează de mulţi, mulţi ani"[1]. Nimic însă despre implicarea Rusiei în Brexit, cel puţin nu în raportul dat publicităţii.

în Franţa, preşedintele Emmanuel Macron vorbea de o lege care să permită guvernului să elimine ştirile *fake* de pe Internet sau

*) *Ibidem,* Depoziţie orală, GCHQ, 19 ian. 2017. [2]) „Discours du President de la Republique Emmanuel Macron â l'occasion des voeux â la presse", Elysee.fr, 4 ian. 2018. [3]) A. Alemanno,

sancţiuni împotriva Rusiei, printre care blocarea reţelelor sociale Vkontakte şi Odnoklassniki, a serviciului Mail.ru şi a motorului de căutare Yandex. Criticată de Bruxelles, măsura a fost aclamată de presa ucraineană.[1] Fondatorul StopFake, profesorul de

*) A. Luhn, „Ukraineblocks popular social networks...“, *The Guardian,* 16 mai 2017. [2]) Y. Zoria, „UkraineExtendsSanctions...", Euromaidan Press, 16 mai 2017. [3]) A. Luhn, *op. cit.*[4]) A. Prentice, „UkraineBansRussianTV, Reuters, 19 aug. 2014. [5]) Y. Zoria,

campania electorală. Investigatorul special Robert Mueller pare a fi tot mai aproape de miezul puterii. Noua Strategie de Securitate Naţională, adoptată în decembrie 2017, arată că „Rusia se amestecă în politica internă a altor state în mod global, prin tactici subversive"[1].

*) S

FACT CHECKING

Timp de 150 de ani, ştirile au fost răspândite de ziare, ale căror principale surse de câştig erau încasările din publicitate şi vânzări. A patra revoluţie industrială, cea a tehnologiilor digitale, cum ar fi inteligenţa artificială şi Internetul lucrurilor, a schimbat

[1]) Bruce Bartlett, *The TruthMatters:ACitizen'sGuidetoSeparatingFactsfromLiesandStoppingFakeNews in ItsTracks,* Ten Speed Press, 2017.

logie, vorbim de *fakenews, disinformation.* Atunci când această campanie este îndreptată împotriva unui alt stat, este un *război informaţional.*

Noutatea acestui tip de dezinformare este adusă de reţelele sociale, care propagă exponenţial mesajul, permiţând celulelor de

') J. Jarvis, „Fake News: Be CarefulWhatYouWish For“, Medium, 14 nov. 2016.

Dar poate fi consumatorul de Internet un fel de Ulise care trebuie legat de catargul corăbiei pentru a nu fi sedus de cântecul irezistibil al sirenelor - prejudecăţile confirmative? Nici consumatorului de presă alternativă şi nici consumatorului de presă tradiţională nu li se poate cere să se

’) Interviuri realizate în Kiev în aprilie 2016.

StopFake a atras atenţia tuturor. La un an de la apariţie, în 2015, Serviciul European de Acţiune Externă a decis replicarea sa la Bruxelles, prin înfiinţarea EastStratCom Task Force, care produce săptămânal Disinformation Review şi Dis- informationDigest. în

b C. Wardle, *op. cit.,* p. 40; vezi şi Neil Postman, *Amusingourselvestodeath: Public Discourse in theage of*

greu de depistat. „în ciuda prezumţiei de veridicitate care dă fotografilor autoritate şi seducţie, munca pe care o fac aceştia nu este o excepţie de la comerţul suspect dintre artă şi adevăr", avertiza Susan Sontag în 1977 în *On Photography?*

Există deja tehnologia disponibilă

*) Susan Sontag, *On Photography,*FarrarStrausandGiroux, New York, 1977. [2]) „BreakingNews", WNYC Radio Lab, 27 iul. 2017. [3]) „Fake news: youain’tseennothingyet“, *The Economist,* 1 iul. 2017. [4]) M. Klingemann, ‚Alternative Face

luţie de 768 de pixeli, dublu faţă de tot ce fusese creat anterior. Goodfellow le spunea jurnaliştilor de la *The Economist* că în 2020 vor putea fi generate pe YouTube falsuri care vor fi extrem de plauzibile. Tehnologiile dezvoltate pentru identificarea imaginilor alterate

*) S. Huckle, M. White, „Fake news: a technologicalapproachtoprovingtheorigins of content, usingblockchains", *Big Data,* voi. 5, nr. 4, 2017, pp. 356-

şi presa online. O ştire poate fi fabricată în câteva minute, dar demontarea ei poate dura câteva ore sau chiar zile.

Factchecking-ul are şi un efect pervers. Publicarea informaţiei *fake* în versiunea demontată poate contribui la amplificarea și viralizarea ei.

*)H _

AMERICANII ÎNCEARCĂ SĂ ÎNŢELEAGĂ CE LI SE ÎNTÂMPLĂ

La sfârşitul lunii septembrie a anului 2017, Congresul a iniţiat ancheta privind rolul jucat de marile companii de tehnologie informaţională în diseminarea dezinformării generate de Kremlin. Înainte de audieri, Facebook admitea că

*) „Russia-linkedpost sreached 126111...”, BBC News, 31 oct. 2017.

vânduse toate acţiunile în 2012, atunci când Facebook a devenit companie publică prin listarea la bursă.[1]

Dar să urmărim audierile din Congres ale celor „trei giganţi“ - Facebook, Google şi Twitter. Spectacolul audierilor, transmis live de

0 S. Woodman, „Kremlin-OwnedFirmsLinked... “, ICIJ, 5
[2]) „Facebook, Google andTwitterExecutives on
rence", Comisia pentru Informaţii a Senatului, Comisia pentru Informaţii a Camerei Reprezentanţilor, *C-Span*, 1
tered Facebook group...“, *Business Insider UK,* 13 sept. 2017. [4]) K. Poul- sen, „Exclusive: RussiansImpersonated...".
[5]) B. Collins, „Twitter CEO Jack Dorsey...", DailyBeast, 20

Rusia? Sunt doar două puncte! Reclame politice americane şi bani ruseşti, ruble. Cum de nu aţi putut face legătura între aceste două puncte?

– Ar fi trebuit să avem nişte lentile mai largi, recunoaşte Stretch, au fost semnale pe care le-am ratat, dar acum ne concentrăm asupra soluţiilor.

Franken a continuat

– Păi, depinde de context, dar există un precedent recent în care Curtea Supremă s-a pronunţat în acest sens, privind Facebook, spune consilierul companiei, Stretch.

– în ce sens este sau nu constituţional?

– Este un drept constituţional, în cele mai multe dintre cazuri. Cu toate astea,

KGB, pentru că ofiţerul KGB împinsese o bătrână în faţa unui autobuz, iar ofiţerul CIA a împins-o din calea autobuzului, pentru că amândoi asta făceau - umblau şi împingeau bătrâne. Sper că Twitter îşi va reconsidera politicile atunci când vine vorba despre serviciile de informaţii din ţări prietene ca SUA şi Marea Britanie, spre

verbelor, iar exprimarea lor pare a fi o traducere automată cu Google Translate. Sunt cei mai proşti soldaţi ai războiului informaţional, nefiind angajaţi să câştige vreun război în America, ci doar să creeze cât mai multă confuzie.[1] Dar atunci

*) L.

continuare „blocată în observaţie", „împiedicată de

în 2007, la inaugurarea Institutului Internet al Universităţii Oxford, Bill Dutton lansa conceptul de „a cincea putere".,Apare o nouă formă de

0 C.

care constituie principiul fundamental al globalizării, poate fi exploatată de state cu intenţii ostile. [...] Riscurile sunt profunde şi reprezintă o ameninţare fundamentală la adresa suveranităţii noastre", avertiza şeful MI6, Alex Younger, în decembrie

’) E. MacAskill, „Hostilestatespose «fundamental threat...", *Guardian*, 8 dec. 2016. [2]) „Russiatolaunch «independent RT, 28 nov. 2017. [3]) „SovbezRossiiporuchilsozdat’..RBK, 28 [4]) Milton Mueller, *Wi.llthe Internet Fragment? Sovereignty, andCyberspace,*Polity, Cambridge, 2017, p. 22. [5]) O evaluare a perspectivelor Internetului, în Philip N. Howard,

Istoria omenirii este marcată de lupta între agenţii schimbării şi cei ai indiferenţei. Ştirile *fake* au succes pentru că sunt diseminate în bulele filtru, care creează un context social izolat, împiedicând contactul cu cei care au păreri diferite. Dacă tinerii vor citi doar ştirile livrate de Facebook,

of thingsmay set usfree or lockusup, Yale University Press, 2015. [x]) R. Booth, „Joumaliststouse «immunesystem»...", *The Guardian,* 8 aug. 2017. [2]) „Mark Thompson Delivers Speech on FakeNews“, *NYT,* 12 dec. 2016. [3])

Pericolul îl reprezintă guvernanţa netransparentă, care poate transforma puterea colosală a Internetului în Coloana a cincea, avertizează Martin Moore. Ne pot oare asigura marile corporaţii de tehnologie că vor

*Future: EightExercises in Politica! Thought,*Penguin, 2006, pp. 223-260. 0 RebeccaMacKinnon, *Consent oi theNetivorked: theWorldwideStruggle for Internet Freedom,* Basic Books, New York, 2012, pp. 10-11. [2]) „Sergey Brin live at Code Conference", theverge.com. [3]) J.

„Totul se petrece, de fapt, în mintea noastră. Ceea ce se petrece în toate minţile în acelaşi timp - acela este adevărul", scria George Orwell în *1984.* Democraţiile au creat câteva instituţii care produc acest consens în privinţa aflării adevărului. Printre acestea se află

’) „Yes, I’dlietoyou“, *The Economist,* 10 sept. 2016. [2]) Francis Fukuyama, *Trust: The Social VirtuesandtheCreation of Prosperity,*Free Press, New York,

Aversiunea faţă de elitele tehnocrate nu vine din ideologia de stânga, ci mai degrabă din dezgustul faţă de lăcomie. Iar pe acest dezgust, căruia i-au dat glas naraţiunile mincinoase ale Kremlinului, se sprijină populismul. Dacă mişcările de

*) F. Fukuyama, „The Emergence of a Post-Fact World", *Project* Syndicate, 12 ian. 2017. z) V. Havel, *op. cit.*[3]) R. Kreitner, „Post-TruthandItsConsequences...", The Nation, 30 nov. 2016. [4]) Jean FranţoisLyotard, *La Condition Postmoderne: Rapport Sur Le Savoir,*Editions de Minuit, 1979. ®) Colin Crouch, *Post-democracy (Themes for*

manipularea electoratului prin profilarea psihometrică, avem spectacolul unui viitor din care raţiunea este extrasă.
în Vest, Internetul a facilitat alunecarea spre populism prin apariţia presei alternative. în Est,

’) Mark Thompson, *EnoughSaid: What’sGoneWrongwiththeLanguage of Politics?,* St. Martin’s Press, 2016. [2]) *EU Referendum Analysis 2016: Media, VotersandtheCampaign. Earlyreflectionsfromleading UK academics*, D. Jackson *et*

craţia pe care o subminează. „Etosul şi patosul, pe cheltuiala logosului", cum spune McComiskey. RT şi Sputnik ironizează Occidentul pentru măsurile restrictive pe care le anunţă. „Vedem acum că acest principiu al libertăţii de exprimare nu este dorit, îi sperie

’) M. Voicu, *op. cit.*[2]) Un avertisment privind colapsul democraţiilor şi apariţia totalitarismelor, în TimothySnyder, *On Tyranny: TwentyLessonsfromtheTwentiethCentury,*Vintage Digital, 2017. [3]) Isaiah Berlin, *TwoConcepts of Liberty. An*

cane care sunt „găuri ale iadului infestate de nelegiuiri", finanţe oculte internaţionale şi propovăduitori ai vaccinării obligatorii.[1]

Atunci când Trump l-a numit pe Steve Bannon strateg-şef al Casei Albe, Ku KluxKlanul, Partidul Nazist American şi alte grupări de

fi B. Orme, „Trumped. How US Media PlayedtheWrong Hand on Right-WingSuccess", în A. White (ed.), *Ethics in theNews,*EthicalJouma- lismNetwork, London, 2017; K. Reilly, „Here Are AII the Times Donald Trump....“, *Time,* 31 aug. 2016. P. Holley, „Top Nazileader: Trumpwillbe...“,

Cea mai mare dramă pe care o trăieşte România ultimilor 50 de ani este migraţia în masă - peste patru milioane de români au

') Martin Luther King Jr. at Grosse PinteHighSchool, 14 mar. 1968.

MULŢUMIRI

Cel care a declanşat toată această întreprindere, la începutul anului 2016, este Valentin Burada, căruia îi sunt îndatorat. Au sprijinit documentarea, în diverse etape,

Aaronovitch, David, *VoodooHistories:*

Bartlett, Bruce, *The TruthMatters: A Citizen’s GuidetoS*

Delsol, Chantal, *La haine du monde: Totalitarismes et*

Gorman, Sara E., Jack M. Gorman, *Denyingt othe Grave.*

Krishnan, Armin, *MilitaryNeuroscienceandtheComingAge of*

Mueller, Milton, *Will the Internet Fragment? Sovereign*

Sachs, Jonah, *Winningthe Story Wars: WhyThose who Tei*

Trottier, Daniel, Christian

ARTICOLE ŞTIINŢIFICE, ESEURI

Aaronovitch, David, „The

Bittman, Ladislav, „The Language of Soviet Disinformation",

Ferrara, Emilio, „Disinformationand Social Bot Operation

Holmstrom, M., „The Narrative and Social Media".

Lutsevych, Orysia, *Agents of theRussian World Proxy Groups in*

O'Brien, Thomas Nicholas, *RussianRoulette: Disinformation in*

Raines, Thomas, M. Goodwin, D. Cutts, *Europe's Political*

Thomas, T.L., „Russia’si nformatio nwarfares

ARHIVE, DOCUMENTE OFICIALE

Arhivele Nationale

Congresul SUA, Comisia pentru

Cartea de faţă vine în momentul potrivit. Ţările europene şi societăţile lor trec printr-o fază de dezorientare, uneori chiar de dezbinare. *Fakenews* reprezintă termenul-cheie, o unealtă puternică în mâna celor care râvnesc să slăbească sistemele democratice de tip occidental. *Matrioşka mincinoşilor* propune cititorului o interpretare critică a unei epoci tulburi şi îi înlesneşte înţelegerea mecanismelor mediatice şi

Cartea lui Marian Voicu este o demonstraţie impecabilă, pasionantă şi minuţioasă. Ea oferă imaginea unui moment istoric şi reconstituie modul în care Rusia lui Puţin poartă un război împotriva Occidentului şi valorilor sale, exercitând totodată un control totalitar şi asupra propriei societăţi. Nimic nu este inocent sau întâmplător în această elaborată operaţiune de manipulare globală. România este, la rândul

Ilustr